

§ 1 Föredrogs men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 18–21, skatteutskottets betänkanden nr 31–33 samt civilutskottets betänkande nr 31.

§ 2 Energiushållningen, m. m.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande nr 30 med anledning av propositionen 1975:30 om energiushållningen m. m. jämte motioner,

civilutskottets betänkande nr 28 med anledning av dels propositionen 1975:30 om energiushållningen m. m. såvitt gäller bostadsdepartementets verksamhetsområde, dels propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till byggnadsforskning samt dels propositionen 1975:78 såvitt gäller punkten 85 med förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385), jämte motioner,

skatteutskottets betänkande nr 30 med anledning av propositionen 1975:92 om sänkning av den statliga inkomstskatten, m. m. jämte motioner, såvitt avser energibeskattningen m. m.,

försvarsutskottets betänkande nr 15 med anledning av propositionen 1975:30 om energiushållningen m. m. såvitt gäller ökad beredskapslagring av råolja och oljeprodukter samt

utbildningsutskottets betänkande nr 20 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag under åttonde huvudtiteln till atomforskning jämte motion.

Herr TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkande nr 30, civilutskottets betänkande nr 28, skatteutskottets betänkande nr 30, försvarsutskottets betänkande nr 15 och utbildningsutskottets betänkande nr 20 debatteras i ett sammanhang. Yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast de betänkanden, beträffande vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Näringsutskottets betänkande nr 30

I detta betänkande behandlades propositionen 1975:30 om energiushållningen m. m., utom bilagorna 2 och 3, vilka hänvisats till civilutskottet resp. försvarsutskottet.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

I propositionens huvuddel hade regeringen föreslagit (s. 26) att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för energihushållningen m. m. som statsministern där förordat.

I bilaga I (industridepartementet) hade föreslagits (s. 466) – efter fördragning av chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson – att riksdagen godkände

1. de riktlinjer för energihushållning m. m. som föredraganden förordat,

2. de riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet som föredraganden förordat,

3. de riktlinjer för organisationen av forsknings- och utvecklingsverksamheten inom energiområdet som föredraganden förordat.

I bilaga I framlades vidare förslag om vissa anslag för budgetåret 1975/76 m. m. under nedan angivna punkter, varvid föreslagits:

D 2. Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. (s. 467 f.)
att riksdagen skulle

1. godkänna de av föredraganden förordade grunderna för bidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet,

2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 i enlighet med vad föredraganden anfört ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med bidrag till framtagandet av prototyper och demonstrationsanläggningar för industriell energianvändning och för energiproduktion, vilken inberäknat löpande beslut innebar åtagande om högst 10 000 000 kr. under budgetåret 1976/77 och högst 5 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,

3. till Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 80 000 000 kr.

D 3. Vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte (s. 468 f.)
att riksdagen skulle

1. godkänna de av föredraganden förordade riktlinjerna för vissa utbildnings- och rådgivningsåtgärder i energibesparande syfte,

2. till Vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 750 000 kr.

D 4. Främjande av landsbygdens elektrifiering (s. 469 f.)
att riksdagen skulle

1. medge att under budgetåret 1975/76 bidrag för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden beviljades intill ett belopp av sammanlagt 7 000 000 kr.,

2. medge att under budgetåret 1975/76 statlig garanti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder som berörde landsbygdens elnät beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr.,

3. till Främjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

D 5. Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader (s. 470–472)

att riksdagen till Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 6. Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning (s. 472–474)

att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att besluta om föreskrifter rörande avgifter vid statens kärnkraftinspektion i enlighet med vad föredraganden förordat samt medge att regeringen överlät åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser om sådana avgifter,

2. till Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

D 7. Kostnader för vissa nämnder (s. 474)

att riksdagen till Kostnader för vissa nämnder för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 43 000 kr.

D 8. Garanti för oljeutvinning m. m. (s. 474 f.)

att riksdagen bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad föredraganden förordat ikläda staten garanti med sammanlagt högst 2 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol.

E 13. Energiforskning (s. 475 f.)

att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76, i enlighet med vad föredraganden anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som innebar åtaganden om 75 000 000 kr. för budgetåret 1976/77 och 50 000 000 kr. för budgetåret 1977/78,

2. till Energiforskning för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 102 800 000 kr.

E 14. Grundläggande forskning för energiområdet (s. 476)

att riksdagen till Grundläggande forskning för energiområdet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

E 15. Aktiebolaget Atomenergi: Stöd till svensk kärnkraftindustri (s. 487)

att riksdagen till Aktiebolaget Atomenergi: Stöd till svensk kärnkraftindustri för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 24 100 000 kr.

E 16. Aktiebolaget Atomenergi: Övrig verksamhet (s. 487 f.)

att riksdagen till Aktiebolaget Atomenergi: Övrig verksamhet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 13 100 000 kr.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

E 20. Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom (s. 488–490)

att riksdagen till Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

F 1. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m. (s. 491–526)
att riksdagen skulle

1. medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 400 000 000 kr. till 420 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,

2. till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 1 747 500 000 kr.

V:12. Lån till projektering av raffinaderi (s. 527)

att riksdagen till Lån till projektering av raffinaderi för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett investeringsanslag av 36 000 000 kr.

V:13. Lån till projektering av Ranstadsverket (s. 527)

att riksdagen till Lån till projektering av Ranstadsverket för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"Propositionen innehåller förslag till riktlinjer för energihushållningen.

Det framhålls att den energipolitiska planeringen måste förbättras och utvidgas till att i princip omfatta hela energiområdet. Energiplaneringen, som bör samordnas med annan samhällsplanering, måste ta sikte på att skapa en bred handlingsram inför framtida beslut. Den bör inriktas på olika tidsperspektiv. År 1985 har valts som riktpunkt för planeringen på medellång sikt.

Det uttalas i propositionen att energipolitiken, liksom andra delar av politiken, även i fortsättningen måste medverka till välfärd och trygghet för människorna. Energiplaneringen skall utformas så att den bäst medverkar till att de sociala mål kan uppnås som vi vill sätta upp för samhället. Den skall under ett ständigt hänsynstagande till natur och miljö bidra till en hög sysselsättning, fortsatt ekonomisk utveckling samt social och ekonomisk utjämning. Den skall underlätta strävan att vidmakthålla vårt nationella oberoende. Den skall främja en internationellt rättvis fördelning av energiråvaror och internationellt planmässig hushållning.

I fråga om energikonsumtionen framhålls att energipolitiken framför allt måste inriktas på att hålla tillbaka förbrukningen. Möjligheterna att komma ned från de senaste femton årens ökningstakt om ca 4,5 % per år till i genomsnitt 2 % per år t. o. m. år 1985 bör allvarligt prövas liksom också möjligheterna att från 1990-talets början hålla energikonsumtionen på en oförändrad nivå. Det framhålls emellertid att energipolitiken måste fullföljas på ett sådant sätt att sysselsättningen och andra viktiga välfärdsområden inte äventyras.

Ett flertal såväl kortsiktigt som långsiktigt verkande åtgärder för att

begränsa energikonsumtionen föreslås. Förslagen i de delar av propositionen som har hänvisats till andra utskott förbigås här.

Förslag om en höjd energibeskattnings aviseras. Flera olika utredningar förutskickas. En översyn av energibeskattnings utformning skall göras. Förslag till lagstiftning om kommunal energiplanering förbereds. Energistatistiken skall vidareutvecklas. Industrins energianvändning och möjligheter att ta till vara spillvärme kommer att undersökas.

Fortsatt stöd till energibesparande åtgärder i näringslivets byggnader föreslås. Dessutom föreslås att stödmöjligheter införs för energibesparande åtgärder i anslutning till industriella processer samt för prototyper och demonstrationsanläggningar för effektivare energianvändning inom näringslivet och i samband med viss energiproduktion.

Insatser för information, utbildning och rådgivning föreslås med syfte att främja sparsamhet i energianvändningen och underlätta introduktionen av energisnål teknik.

På produktionsidan skall politiken inriktas på att skapa garantier för en säker och tillräcklig energitillförsel till lägsta möjliga kostnad.

Strävandena att hålla tillbaka beroendet av olja liksom strävanden att trygga försörjningen för det oljebehov som ändå kvarstår framhålls vara viktiga inslag i energipolitiken. Mot bakgrund härav föreslås vissa åtgärder på oljeområdet.

Som ett komplement till de statliga insatserna för prospektering efter olja inom ramen för Oljeprospektering AB och Petroswede AB föreslås att en statlig garanti intill 2 000 milj. kr. införs. Garantin skall användas för lån till finansiering av investeringar i utvinning m. m. av olja, naturgas och kol med syfte främst att uppnå långsiktiga leveransavtal.

Vidare föreslås medel till Statsföretag AB för projektering av ett raffinaderi vid Brofjorden. I samband härmed anmäls även att Statsföretag AB förbereder bildandet av ett bolag med uppgift att driva handel med råolja och oljeprodukter.

För att behovet av elektrisk energi fram till år 1985 skall kunna tillgodoses behöver kraftproduktionssystemet kompletteras med nya anläggningar. För att långsiktiga bindningar skall undvikas föreslås att elenergi behovet skall tillgodoses genom en kombination av vattenkraft, oljebaserad mottryckskraft och kärnkraft.

Beträffande vattenkraft föreslås en utbyggnad i redan påverkade älvar samt i några smärre vattendrag.

Det bedöms även bli nödvändigt att bygga ut oljebaserade produktionsanläggningar. Dessa utbyggnader skall i första hand avse s. k. mottrycksanläggningar för kombinerad el- och värmeproduktion.

Kärnkraftsprogrammet föreslås t. o. m. år 1985 bli begränsat till befintliga kärnkraftlägen. Det innebär att sammanlagt tretton aggregat byggs, dvs. ytterligare två aggregat utöver de elva som redan har beslutats.

Beträffande kärnkraftens säkerhetsfrågor lämnas i propositionen en redovisning av de utredningar och rapporter som behandlar olika aspekter av frågan. Det föreslås att statens kärnkraftsinspektion den 1 juli 1975

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

skall överta programansvaret för forskning och utveckling på kärnsäkerhetsområdet.

På kärnbränsleförsörjningens område föreslås medel till Luossavaara-Kirunavaara AB för projektering av ett uranverk i Ranstad.

Det anförs att en bred satsning på forskning och utveckling inom energiområdet är en nödvändig del av en energipolitik som syftar till att på sikt förändra det nuvarande energiförsörjningssystemet i riktning mot återhållen energikonsumtion och mot en tryggare energiförsörjning. Forskning och utveckling har betydelse även på kortare sikt som ett medel att öka energianvändningens och energiproduktionens effektivitet. Mot denna bakgrund föreslås att ett energiforskningsprogram genomförs under en treårsperiod inom en total ram av 360 milj. kr.

Den fortsatta energipolitiska planeringen förutsätts bli inriktad så att förslag till huvuddragen i energihushållningen under senare delen av 1980-talet kan framläggas år 1978. Härvid kan beaktas uppnådda resultat av bl. a. besparingsåtgärder och FoU-insatser. Vidare kommer ytterligare beslutsunderlag beträffande vattenkraft och kärnkraft, bl. a. kärnkraftens säkerhetsfrågor, att föreligga."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1975:30 väckta motionerna

1975:1883 av herr Adamsson m. fl. (s, m, fp), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att en av de två i kärnkraftprogrammet tillkommande reaktorerna planerades att förläggas till Barsebäck,

1975:1905 av herr Jadestig m. fl. (s, c, m, fp, vpk), vari hemställtts

1. att riksdagen i samband med behandlingen av energihushållningsfrågorna som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om utnyttjande av hästar som dragkraft inom skogsbruket, m. m.,

2. att medel ställdes till förfogande för utprovning av lämpliga redskap och transportmedel för en ökning av den levande dragkraftens användning inom skogsbruket,

1975:2004 av herr Nordgren m. fl. (m),

1975:2009 av herr Hörberg (fp), såvitt gällde hemställan

I. att riksdagen gjorde ett uttalande om energipolitiken på lång sikt med det principiella innehåll som anförts i kapitel 3 i motionen, att riksdagen fattade principbeslut om

II.7. att spillvärme från industriell produktion skulle tillvaratas för återuppvärmningsändamål eller kraftproduktion senast från år 1985,

II.9. att flerårsplan skulle upprättas för särskilda kallortsbidrag till medborgare och juridiska personer i vissa kallare delar av landet,

II.10. att utredning skulle göras om behovet av en ny kanal mellan Väneren och Vättern samt mellan Mälaren och Hjälmarren,

II.11. att kust- och kanalsjöfart skulle ekonomiskt stödjas och stimuleras,

II.14. att försök med mera skärpta hastighetsbestämmelser skulle genomföras,

II.15. att flerårsplan skulle upprättas för relativ sänkning av biljettpriset för persontransport med järnväg och landsvägsbuss fram till år 1980,

II.16. att flerårsplan skulle upprättas för särskilda avståndsbidrag till medborgare och juridiska personer i sådana delar av landet som krävde långa regionala transporter, vilka ej kunde ske kollektivt,

II.17. att statsförvaltning och statlig företagsamhet skulle för kontorsändamål använda oblekt papper från år 1980,

II.19. att ökad satsning på forskning och produktutveckling skulle ske under åren 1976–1985 för att tillvarata vindenergi,

II.20. att försök skulle göras under åren 1976–1985 med tillvaratagande av solvärme såsom komplement vid lokaluppvärmning,

II.21. att restriktivitet borde iakttas vid större energikrävande investeringar för främjande av landsvägstrafik, såsom större brobyggen,

III. att riksdagen beslutade

1. att för ytterligare forsknings- och utvecklingsinsatser inom vindenergiområdet anslå ytterligare 10 milj. kr. för budgetåret 1975/76 och att för särskild forskning när det gällde lagring av vindenergi anslå 5 milj. kr. för budgetåret 1975/76,

2. att för försök med utnyttjandet av solvärme för lokaluppvärmning anslå ytterligare 5 milj. kr. för budgetåret 1975/76,

3. att inställa byggandet av fissionskraftverket Oskarshamn 3 och att avbryta byggandet av fissionskraftverken Ringhals 4 och Forsmark 2.

4. att för forskning beträffande fusionsenergi anslå ytterligare 5 milj. kr. för budgetåret 1975/76,

1975:2029 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde hemställen

1. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för energipolitiken som angivits i motionen,

2. att riksdagen uttalade att målet borde vara att söka begränsa energikonsumtionens årliga tillväxt till 2 %, men att samtidigt en hög beredskap skulle upprätthållas så att – om det angivna målet i enlighet med vad i motionen anförts ej kunde uppnås – beslut snabbt kunde fattas om en ytterligare utbyggnad av den inhemska energiproduktionen,

3. att riksdagen uttalade att ytterligare två kärnkraftsaggregat utöver de elva redan beslutade borde uppföras samt att projekteringar av ett av de tillkommande aggregaten borde inriktas på ett kärnkraftsvärmeverk i Barsebäck,

4. att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam utredning rörande förutsättningarna för berggrumsförläggning i samband med en eventuell fortsatt utbyggnad av kärnkraften,

8. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om användningen av miljö- och energiavgifter,

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

9. att riksdagen i vad avsåg bidrag till energibesparande investeringar hos regeringen skulle anhålla om en redovisning till 1976 års riksmöte av resultatet av denna verksamhet,

10. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde förslag om inrättandet av en energisparkommission att ersätta nuvarande energisparkommittén i enlighet med vad som i motionen anförts,

11. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande energistatistik och energiprognoser,

12. att riksdagen till grundläggande forskning för energiområdet för budgetåret 1975/76 anvisade ett med 3 milj. kr. förhöjt anslag i förhållande till regeringens förslag, att användas för forskning rörande framtida reaktortyper,

13. att riksdagen till energiforskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett med 1 milj. kr. förhöjt anslag i förhållande till regeringens förslag, att användas för forskning rörande biosystem,

14. att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om ett lån på 36 milj. kr. för projektering av ett raffinaderi till Brofjorden,

15. att riksdagen med avslag på regeringens förslag att ikläda staten en garanti med sammanlagt högst 2 000 milj. kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol beslutade att projekt i ifrågavarande hänseende skulle underställas riksdagen för prövning.

1975:2030 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt gällde hemställen

att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1975:30 ang. energihushållning m. m. beslutade

1. att som sin mening uttala vad som i motionen anförts beträffande den framtida energipolitikens inriktning,

2. att uttala att så länge en samfällid forskar- och expertkår inte kunnat garantera att de allvarliga riskerna vid kärnkraftsproduktionen kunde bemästras på ett trygghetssätt ytterligare investeringar i kärnkraftsutbyggnad inte kunde göras,

3. att uttala

a) att om inte säkerhets- och avfallsriskerna bemästrades måste de fem kärnkraftsaggregat som nu var i drift ersättas med andra energikällor och besparingsåtgärder,

b) att en beredskapsplan för deras gradvisa avveckling gjordes upp snarast möjligt,

c) att de sex ytterligare kärnkraftsaggregat som riksdagsmajoriteten beslutat om omdisponerades för annan användning,

4. att anta förslag till lag om viss inskränkning i rätten att meddela tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306) i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att som sin mening uttala vad som i motionen anförts om inriktningen av de energibesparande åtgärderna inom sektorn näringsliv och att till Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 420 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

7. att beträffande villkor för frisläppande av medel ur investeringsfonder för konjunkturutjämning uttala sig i enlighet med vad som i motionen anförts.

10. att som sin mening uttala att vid det internationella energisamarbetet huvudparten av resurserna lades på åtgärder som utvecklade alternativa, förnyelsebara energikällor,

11. att som sin mening uttala vad som i motionen anförts om inriktningen av den framtida politiken för energiforskning och att till Energiforskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 800 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 109 600 000 kr.,

12. att som sin mening uttala att energiforskning för energiproduktion borde inriktas på de alternativa, förnyelsebara energikällorna i enlighet med vad som i motionen anförts,

13. att under nytt anslag till försöks- och demonstrationsanläggningar för energiproduktion för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 000 kr. i enlighet med vad som i motionen anförts,

14. att godkänna de riktlinjer för energiproduktionens inriktning som i motionen anförts,

15. a) att till Vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 750 000 kr.,

b) att hos regeringen anhålla om tillsättande av ett fristående sekretariat för energiinformation,

16. att till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 855 300 000 kr. (avsåg kärnkraftverk) sänkt investeringsanslag av 892 200 000 kr. i enlighet med vad som i motionen anförts,

17. att till Aktiebolaget Atomenergi: Övrig verksamhet för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 900 000 kr. sänkt reservationsanslag av 11 200 000 kr. i enlighet med vad som i motionen anförts,

18. att avslå förslaget om nytt anslag Aktiebolaget Atomenergi: Stöd till svensk kärnkraftsindustri,

19. att avslå förslaget om nytt anslag Lån till projektering av Ransstadverket,

1975:2031 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt gällde hemställen

A. att riksdagen godkände de riktlinjer för

1. energihushållning m. m. som förordats i motionen,

2. inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet som förordats i motionen,

3. organisationen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet som förordats i motionen,

4. inriktningen av den svenska oljepolitiken som förordats i motionen.

B. att riksdagen hos regeringen begärde

1. att en utredning tillsattes med uppgift att framlägga förslag till en energisparlag i enlighet med vad som anförts i motionen,

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

2. att energisparkommittén fick i uppdrag att snarast utarbeta en energisparkatalog med förslag och information om energihushållning,
 3. att initiativ togs i syfte att få till stånd ett system för energideklaration av hushållsmaskiner,
 5. att ytterligare studier genomfördes beträffande möjligheterna att skapa bättre energihushållning inom transportsektorn,
 6. att ytterligare studier gjordes beträffande möjligheterna att genom återvinning främja bättre energihushållning,
 7. att en fyllig redogörelse för energiläget årligen förelades riksdagen,
 8. att energisparkommitténs uppgifter utvidgades i enlighet med vad som anförts i motionen,
 9. att ett sekretariat för energiinformation och i anslutning till denna en teknisk-vetenskaplig referensgrupp inrättades,
 10. att en beredskapsplan utarbetades för eventuell nödvändig längre lagring av använt kärnbränsle,
 11. att en redovisning lämnades beträffande lagring inom landet av medelaktivt avfall,
 12. att förslag förelades 1976 års riksdag i syfte att öka användningen av kol som bränsle,
 13. att förslag om ytterligare satsningar på utnyttjande av vindkraft och solenergi för uppvärmning förelades riksdagen,
 14. att en utredning tillsattes med uppgift att lägga fram förslag, som syftade till att ge riksdagen ökad kontroll över och insyn i den statliga företagspolitiken,
 15. att en redogörelse lämnades riksdagen beträffande målen för den statliga industriella verksamheten inom energisektorn,
 16. att ett program för nedskärning av svavelutsläpp i samband med förbränning av fossila bränslen snarast fastställdes och genomfördes,
 17. att åtgärder vidtogs i syfte att skapa goda förutsättningar för näringslivets försörjning med kapital för investeringar som ledde till bättre energihushållning, i enlighet med vad som anförts i motionen,
 18. att den föreslagna delegationen för energiforskning gavs parlamentariskt inslag,
 19. att ytterligare åtgärder vidtogs för att främja användningen av teknik för utnyttjande av organiska bränslen.
- C. att riksdagen uttalade
1. att bidrag för energisparande åtgärder inom näringslivet borde anvisas under en femårsperiod,
 2. att anslaget Stöd till svensk kärnkraftindustri ej borde utgå sedan nu gällande konsortialavtal löpt ut,
 3. att ansvaret för säkerhetsforskning rörande kärnkraften tills vidare kvarstod hos Kärnsäkforsk.
- D. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag om utbyggnad av ytterligare två kärnkraftsaggregat utöver de elva beslutade aggregaten,
- E. att riksdagen med uttalande att ansvaret för hithörande uppgifter borde läggas på STU skulle avslå regeringens förslag om inrättandet av

en särskild nämnd för energiproduktionsforskning knuten till industri-
verket,

F. att riksdagen skulle

1. till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i för-
hållande till regeringens förslag med 17 300 000 kr. minskat investerings-
anslag av 1 730 200 000 kr.,

2. avslå regeringens hemställan i vad avsåg Lån till projektering av
raffinaderi,

3. till Energiforskning (E 13) för budgetåret 1975/76 anvisa ett i för-
hållande till regeringens förslag med 14 000 000 kr. förhöjt reservations-
anslag av 116 800 000 kr., varvid dessa extra medel fördelades på forsk-
ning rörande energihushållning på lokalkomfortområdet (10 000 000 kr.),
vindkraft (2 000 000 kr.) och torv (2 000 000 kr.),

4. till Grundläggande forskning för energiområdet (E 14) för budgetåret
1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 000 000
kr. förhöjt reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

5. bemyndiga fullmäktige i riksgäldkontoret att i enlighet med vad
som anförts i motionen ikläda staten garanti med sammanlagt högst
500 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja,
naturgas och kol,

G. att riksdagen beslutade att ge regeringen till känna att utredningen
rörande energibeskattningen skulle få i uppdrag att behandla frågor rö-
rande utformningen av el-taxorna,

1975:2034 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt gällde hemställan
att riksdagen beslutade

1. att med avslag på propositionen i motsvarande del inga nya kärn-
reaktorer skulle tas i drift,

2. att uttala att Sverige i framtiden helt borde frigöras från beroende
av kärnkraft i dess nuvarande form (fissionskraft) och i stället bygga
sin energiförsörjning på andra kraftkällor,

3. att uppdra åt regeringen att utarbeta ett alternativt program för tiden
fram till 1985, avsett att täcka kärnkraftens bortfall enligt de principer
som nämnts i motionen,

4. att med avslag på propositionen i motsvarande del ett energiforsk-
ningsprogram genomfördes i enlighet med vad som utvecklats i mo-
tionen,

1975:2039 av fru Sundberg m. fl. (m),

1975:2040 av herr Wijkman (m), vari hemställts att riksdagen till forsk-
ning rörande biologiska energihushållningssystem anvisade ett anslag om
2 milj. kr. för budgetåret 1975/76,

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

1975:60 av herr Knut Johansson i Stockholm m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (punkten 1).

1975:176 av herr Häll m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen begärde att regeringen uppdrog åt statens vattenfallsverk

1. att bygga ut Vietas kraftstation så att en med övriga Luleälvens kraftstationer likvärdig vattenföring ernåddes,
2. att anlägga en kraftstation i Jaurekaska i Lule älv,

1975:289 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt gällde hemställan att riksdagen som ett led i ett omfattande program för en god hushållning med energitillgångarna, hos regeringen begärde

1. att en riksomfattande inventering i syfte att kartlägga möjligheterna till utnyttjande av spillvärme från industrin snarast igångsattes,
2. att åtgärder snarast vidtogs i syfte att tillämpa energisnål systemlösning vid Stålverk 80,
3. att åtgärder snarast vidtogs i syfte att främja utbyggnad av industriell mottrycks kraft,

1975:389 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975:391 av fru Ingvar-Svensson m. fl. (c),

1975:396 av herrar Svanström (c) och Pettersson i Örebro (c), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag till statlig premiering av från miljö- och energibesparingssynpunkt angelägen ökad användning av ved för bostadsuppvärmning,

1975:621 av herrar Hjorth (s) och Wictorsson (s),

1975:622 av herrar Hörberg (fp) och Jonsson i Alingsås (fp),

1975:632 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp), vari hemställtts att riksdagen begärde

1. att regeringen tog initiativ till omdelbara överläggningar med de berörda kraftproducenterna i Indalsälven för att få till stånd en snar utbyggnad och modernisering av berörda kraftverk i syfte att bättre tillvarata älvens energitillgångar,
2. att förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk i älvens nedre del gjordes till föremål för undersökning så snart ske kunde,

1975:905 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande den grundläggande inriktningen av ett långsiktigt handlingsprogram på energiförsörjningens område,

2. att hos regeringen anhålla om förslag till ett långsiktigt forskningsprogram som gav förutsättningar för ett samhälle huvudsakligen baserat på kontinuerliga energikällor,

3. att hos regeringen anhålla om förslag till en intensiv forsknings- och försöksverksamhet kring alternativa energikällor och nya energisystem av den omfattning och med den inriktning som anförs i motionen,

4. att hos regeringen anhålla om ett stimulansprogram för energibesparande åtgärder inom industrin med den inriktning och av den omfattning som anförs i motionen,

7. att som sin mening uttala vad som anförs i motionen beträffande utbyggnaden av vattenkraften,

8. att hos regeringen anhålla om utredning angående förutsättningarna att i ökad utsträckning använda kol för energiförsörjningen,

9. att hos regeringen anhålla om förslag till program för att initiera särskilda energianalyser i enlighet med motionens riktlinjer,

13. att hos regeringen anhålla om förslag till ett omfattande program för stöd till prototyp- och demonstrationsanläggningar på energiområdet med särskild inriktning på alternativa energikällor och besparingsåtgärder,

1975:910 av herrar Hörberg (fp) och Remgård i Falkenberg (fp),

1975:1598 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c), vari hemställdt

1. att riksdagen uttalade sig för att en bättre hushållning med knappa naturresurser kom till stånd i vårt land,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppgift att utarbeta ett system för hushållning med landets naturresurser,

3. att riksdagen skulle anhålla att regeringen tog initiativ hos Förenta nationerna till en bättre hushållning med jordens begränsade resurser samt

4. att riksdagen skulle anhålla att regeringen initierade en tvärvetenskaplig forskning, avseende ett system för hushållning med landets och världens resurser,

1975:1601 av fru André (c) och herr Leuchovius (m),

1975:1606 av fröken Eliasson m. fl. (c),

1975:1612 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställdt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta en hushållningsplan för naturresurser i enlighet med de riktlinjer som dragits upp i motionen,

1975:1617 av herr Gernandt m. fl. (c),

1975:1620 av herr Gustafsson i Stenkyrka (c), vari hemställdt att riksdagen beslutade att Gotland utsågs som särskilt försöksområde vid ut-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

vecklingen av alternativa energikällor,

1975:1621 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. (c, s, m, fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära skyndsamma åtgärder avsedda att uppnå dels varaktiga tekniska och ekonomiska lösningar på Gotlands energiförsörjningsproblem, dels elpriser motsvarande dem som gällde inom merparten av de mellansvenska områdena,

1975:1624 av fru Hambræus (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att utfärda en lag om förbud att driva och tillverka kärnkraftverk samt komponenter till kärnkraftverk,

2. att hos regeringen anhålla om förslag till ett program för en successiv nedtrappning av oljekonsumtionen,

3. att för budgetåret 1975/76 anslå medel till energibesparande system och energiproduktion som utnyttjade "kretsloppsresurserna" samt forskning och utveckling av dessa energikällor i samma storleksordning som förra budgetåret anslagits till kärnkraften.

1975:1625 av fru Hambræus m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om utredning och förslag till organisation av eldistributionen och energiproduktionen, anpassad för energiushållning och ett flertal energikällor, som utnyttjade "kretsloppsresurserna",

1975:1630 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om fortsatt utbyggnad av de svenska kärnkraftverken underställdes folkomröstning,

1975:1658 av herrar Olsson i Järvsö (c) och Eriksson i Ulfsbyn (c),

1975:1660 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1975:1670 av herr Jansson m. fl. (s),

1975:1672 av herr Sjönell m. fl. (c),

1975:1675 av herr Stjernström m. fl. (c, m), vari hemställdes

A. att riksdagen begärde att regeringen tog initiativ till omedelbara överläggningar med de berörda kraftproducenterna i Indalsälven för att få till stånd en snar utbyggnad och modernisering av de i motionen avsedda kraftverken, i syfte att bättre tillvarata älvens kraftproduktionskapacitet,

B. att förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk i älvens nedre del skyndsamt utreddes,

C. att åtgärder vidtogs för att öka industrialiseringen i inre stödområdet i syfte att öka sysselsättningen och minska överföringsförlusterna, samt

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för energihushållning m. m.

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30, såvitt gällde av statsministern förordade riktlinjer, samt motionen 1975:905 punkten 1, motionen 1975:2029 punkten 1, motionen 1975:2030 punkten 1 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten A 1 i ifrågavarande del godkände de allmänna riktlinjer för energihushållning m. m. som utskottet angivit,

2. beträffande mål för energikonsumtionens utveckling

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del samt motionen 1975:2029 punkten 2, motionen 1975:2030 punkten 1 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten A 1 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande energistatistik och energiprognoser

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 i bilaga 1 i ifrågavarande del och motionen 1975:2029 punkten 11 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande årlig redogörelse till riksdagen för energiläget

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 7,

5. beträffande energianalyser

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:905 punkten 9,

6. beträffande utnyttjande av spillvärme från industrin

att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:289 punkten 1,

b) motionen 1975:2009 punkten II.7,

7. beträffande energianvändning vid Stålverk 80

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:289 punkten 2,

8. beträffande energisparplan

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:910,

9. beträffande principbeslut om användning av oblekt papper

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten II.17,

10. beträffande energisparlag

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 1,

11. beträffande regional och lokal energiplanering

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:391,

12. beträffande kallortsbidrag

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten II.9,

13. beträffande avståndsbidrag

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten II.16,

14. beträffande premiering av användning av ved för bostadsuppvärmning

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:396,

15. beträffande miljö- och energiavgifter

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2029 punkten 8,

16. beträffande utredning om eltaxorna
att riksdagen med anledning av motionen 1975:2031 punkten G som
sin mening gav regeringen till kända vad utskottet anfört.
17. beträffande stöd till energibesparande åtgärder inom näringslivet
att riksdagen skulle
- a) med avslag på motionen 1975:2030 punkten 6 i ifrågavarande del
godkänna i propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 1 angivna grun-
der för bidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet,
 - b) med bifall till propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 2 be-
myndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 i enlighet med vad
chefen för industridepartementet anfört ikläda staten ekonomisk förplik-
telse i samband med bidrag till framtagandet av prototyper och demon-
strationsanläggningar för industriell energianvändning och för energipro-
duktion, vilken inberäknat löpande beslut innebar åtaganden om högst
10 000 000 kr. under budgetåret 1976/77 och högst 5 000 000 kr. under
budgetåret 1977/78,
 - c) med bifall till propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 3 och
med avslag på motionen 1975:2030 punkten 6 i ifrågavarande del till
Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. för budgetåret
1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av
80 000 000 kr.
 - d) finna motionen 1975:905 punkterna 4 och 13 icke föranleda någon
riksdagens åtgärd,
18. beträffande bidrag till försöks- och demonstrationsanläggningar för
energiproduktion
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2030 punkten 13,
19. beträffande tidsram för bidragsgivning till energibesparande åtgär-
der inom näringslivet
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten C 1,
20. beträffande redovisning till riksdagen i fråga om energibesparande
åtgärder inom näringslivet
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2029 punkten 9,
21. beträffande ianspråktagande av investeringsfondsmedel för inves-
teringar i energibesparande syfte
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2030 punkten 7,
22. beträffande näringslivets försörjning med kapital för investeringar
i energibesparande syfte
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 17,
23. beträffande inrättande av ett sekretariat för energiinformation
att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1975:2030 punkten 15 b,
 - b) motionen 1975:2031 punkten B 9,
24. beträffande ombildning av energisparkommittén till permanent or-
gan att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1975:2029 punkten 10,
 - b) motionen 1975:2031 punkten B 8,

25. beträffande energisparkatalog
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 2,
26. beträffande energideklaration av hushållsmaskiner
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 3,
27. beträffande rådgivning i energibesparande syfte genom bransch-
organisationer
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2004,
28. beträffande riktlinjer för utbildnings- och rådgivningsåtgärder i
energibesparande syfte
att riksdagen godkände i propositionen 1975:30 punkten D 3 moment
1 angivna riktlinjer för vissa utbildnings- och rådgivningsåtgärder i ener-
gibesparande syfte, såvitt de inte omfattades av utskottets hemställan
i övrigt,
29. beträffande anslag till vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibe-
sparande syfte
att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 punkten D 3 moment
2 och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 15 a till Vissa ut-
bildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte för budgetåret 1975/76
under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 750 000
kr.,
30. beträffande principbeslut om vissa trafikpolitiska åtgärder
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkterna II.10, II.11,
II.14, II.15 och II.21,
31. beträffande principuttalande om energipolitiken
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten I,
32. beträffande utredning om organisationen för elproduktion och el-
distribution
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1625,
33. beträffande folkomröstning i fråga om utbyggnad av kärnkraftverk
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1630,
34. beträffande framställning om förslag rörande utbyggnad av kärn-
kraftverket i Forsmark
att riksdagen skulle finna motionen 1975:621 inte föranleda någon riks-
dagens åtgärd,
35. beträffande utnyttjande av kärnkraft
att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i frå-
gavarande del, motionen 1975:1883 och motionen 1975:2029 punkten
3 samt med avslag på motionen 1975:1624 punkten 1, motionen 1975:2009
punkten III.3, motionen 1975:2030 punkterna 2-4, motionen 1975:2031
punkten D och motionen 1975:2034 punkterna 1-3 som sin mening gav
regeringen till känna vad utskottet anfört,
36. beträffande utredning om bergrumsförläggning av kärnkraftverk
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2029 punkten 4,
37. beträffande statlig säkerhet för Svensk kärnbränsleförsörjning AB
att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrå-
gavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet
anfört,

38. beträffande lån till projektering av Ranstadsverket
att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten V:13 och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 19 till Lån till projektering av Ranstadsverket för budgetåret 1975/76 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.,

39. beträffande lagring av använt kärnbränsle

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 10,

40. beträffande lagring av medelaktivt avfall

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 11,

41. beträffande anslag till AB Atomenergi för stöd till svensk kärnkraftindustri

att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 15 och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 18 till Aktiebolaget Atomenergi: Stöd till svensk kärnkraftindustri för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 24 100 000 kr.,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten C 2,

42. beträffande anslag till AB Atomenergi för övrig verksamhet

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 16 och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 17 till Aktiebolaget Atomenergi: Övrig verksamhet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 13 100 000 kr.,

43. beträffande medelstillskott till AB Asea-Atom

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 20 till Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.,

44. beträffande förslag till nedtrappning av oljekonsumtionen

att riksdagen skulle finna motionen 1975:1624 punkten 2 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

45. beträffande garanti för oljeutvinning m. m.

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten D 8 samt med avslag på motionen 1975:2029 punkten 15 och motionen 1975:2031 punkten F 5 bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad chefen för industridepartementet förordat ikläda staten garanti med sammanlagt högst 2 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning av olja, naturgas och kol,

46. beträffande lån till projektering av raffinaderi

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten V:12 samt med avslag på motionen 1975:2029 punkten 14 och motionen 1975:2031 punkten F 2 till Lån till projektering av raffinaderi för budgetåret 1975/76 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 36 000 000 kr.,

47. beträffande riktlinjer för oljepolitiken

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten A 4, såvitt den inte omfattades av utskottets hemställan i övrigt,

48. beträffande program för minskning av svavelutsläpp

- att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 16,
49. beträffande ökad användning av kol som bränsle
att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1975:905 punkten 8,
 - b) motionen 1975:2031 punkten B 12,
50. beträffande ökad användning av torv som bränsle
att riksdagen skulle avslå motionen 1975:389,
51. beträffande vattenkraftutbyggnad
att riksdagen skulle
- a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, motionen 1975:2030 punkten 1 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten A 1 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,
 - b) avslå motionen 1975:905 punkten 7 såvitt den inte tillgodosetts enligt utskottets hemställan under a),
 - c) avslå motionen 1975:60 punkten 1,
52. beträffande kraftproduktion i Indalsälven
att riksdagen med anledning av motionerna 1975:632 och 1975:1675 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
53. beträffande vissa kraftstationer i Lule älv
att riksdagen med anledning av motionen 1975:176 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
54. beträffande kraftproduktion i mindre vattendrag
att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1975:1601,
 - b) motionen 1975:1617,
 - c) motionen 1975:1660,
 - d) motionen 1975:1677,
55. beträffande utbyggnad av industriell mottryckskraft
att riksdagen skulle finna motionen 1975:289 punkten 3 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,
56. beträffande anslag till kraftstationer m. m.
att riksdagen skulle
- a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 1 medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 400 000 000 kr. till 420 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
 - b) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 2 samt med avslag på motionen 1975:2030 punkten 16 och motionen 1975:2031 punkten F 1 till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 under statens affärsverksfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 747 500 000 kr.,
57. beträffande främjande av landsbygdens elektrifiering
att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten D 4 skulle
- a) medge att under budgetåret 1975/76 bidrag för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden beviljades intill ett belopp av sammanlagt 7 000 000 kr.,

Tisdagen den
27 maj 1975.

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

b) medge att under budgetåret 1975/76 statlig garanti för lån till upp-
rustnings- och nyanläggningsåtgärder som berörde landsbygdens elnät
beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr.,

c) till Främjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1975/76
under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000
kr.,

58. beträffande Gotlands energiförsörjning

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1621 som sin mening
gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

59. beträffande utnyttjande av draghästar inom skogsbruket

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1905,

60. beträffande samordning av departementens insatser på energiom-
rådet

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1670,

61. beträffande redogörelse i fråga om statlig industriell verksamhet
på energiområdet

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 15,

62. beträffande riksdagens kontroll över de statliga företagen

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 14,

63. beträffande anslag till statens kärnkraftinspektion

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkterna
D 5 och D 6 skulle

a) till Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader för budget-
året 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av
1 000 kr.,

b) bemyndiga regeringen att besluta om föreskrifter rörande avgifter
vid statens kärnkraftinspektion i enlighet med vad chefen för industri-
departementet förordat samt medge att regeringen överlät åt förvaltnings-
myndighet att meddela bestämmelser om sådana avgifter,

c) till Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning för budget-
året 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag
av 1 000 kr.,

64. beträffande anslag till kostnader för vissa nämnder

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten
D 7 till Kostnader för vissa nämnder för budgetåret 1975/76 under tret-
tonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 43 000 kr.,

65. beträffande internationellt samarbete på energiområdet

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2030 punkten 10,

66. beträffande vissa uttalanden om program för energiforskning

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:905 punkterna 2 och 3,

67. beträffande forskning rörande energianvändning i industriella pro-
cesser m. m.

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrå-
gavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del
godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för in-
riktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet
i vad avsåg energianvändning för industriella processer m. m.,

68. beträffande forskning rörande energianvändning för transporter och samfärdsel

att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del godkänna i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energianvändning för transporter och samfärdsel,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 5,

69. beträffande forskning rörande energianvändning för lokalkomfort att riksdagen med avslag på motionen 1975:2009 punkten III.2, motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energianvändning för lokalkomfort,

70. beträffande principbeslut om försök med tillvaratagande av solvärme

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten II.20,

71. beträffande forskning rörande återvinning av energi i varor m. m. att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del godkänna i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg återvinning av energi i varor m. m.,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 6,

72. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fissionsenergi

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2029 punkten 12, motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energiproduktion, delprogrammet fissionsenergi,

73. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde energi ur biosystem

att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:2029 punkten 13,

b) motionen 1975:2040,

74. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde organiska bränslen i övrigt som ersättning för olja

att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del godkänna i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsk-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

nings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energiproduktion, delprogrammet organiska bränslen som ersättning för olja,

- b) finna motionen 1975:1658 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,
- c) avslå motionen 1975:2031 punkten B 19,

75. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde nya bränslesystem

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energiproduktion, delprogrammet nya bränslesystem,

76. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fusionsenergi, geotermisk energi, vindenergi och övriga energiformer

att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1975:2009 punkterna III.1 och III.4, motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del, motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del godkänna i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet i vad avsåg energiproduktion, delprogrammet fusionsenergi, geotermisk energi, vindenergi och övriga energiformer,

b) avslå motionen 1975:2009 punkten II.19 och motionen 1975:2031 punkten E 13,

c) finna motionerna 1975:622 och 1975:1672 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

77. beträffande forskning rörande koldioxidproblem, rökgasrening etc. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del,

78. beträffande program för resursförnyelseforskning

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1606,

79. beträffande energiforskning i övrigt

att riksdagen godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten på energiområdet, såvitt de inte omfattades av utskottets hemställan i det föregående,

80. beträffande anslag till energiforskning, m. m.

att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 13 moment 1 bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76, i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som innebar åtaganden om 75 000 000 kr. för budgetåret 1976/77 och 50 000 000 kr. för budgetåret 1977/78,

b) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 13 moment 2 till Energiforskning för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 102 800 000 kr.,

c) med anledning av motionen 1975:2030 punkten 11 och motionen

1975:2031 punkten F 3, båda i vad avsåg anvisande av anslag, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

d) avslå motionen 1975:1624 punkten 3,

81. beträffande anslag till grundläggande forskning för energiområdet att riksdagen med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 14 och med avslag på motionen 1975:2031 punkten F 4 till Grundläggande forskning för energiområdet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

82. beträffande inrättande av en nämnd för energiproduktionsforskning

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2031 punkten E som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

83. beträffande bibehållande av Kärnsäkforsk

att riksdagen med avslag på motionen 1975:2031 punkten C 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

84. beträffande parlamentariskt inslag i delegationen för energiforskning

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2031 punkten B 18,

85. beträffande parlamentariskt inslag i statens kärnkraftinspektion att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2039,

86. beträffande organisationen i övrigt av forsknings- och utvecklingsverksamheten inom energiområdet

att riksdagen godkände i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för organisationen av forsknings- och utvecklingsverksamheten inom energiområdet, i den mån de inte omfattades av utskottets hemställan i det föregående,

87. beträffande Gotland som försöksområde vid utvecklingen av alternativa energikällor

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1620,

88. beträffande vissa övriga frågor rörande energipolitiken

att riksdagen skulle

a) godkänna i propositionen 1975:30 bilaga 1 föreslagna riktlinjer för energihushållning m. m., i den mån de inte omfattades av utskottets hemställan i det föregående,

b) avslå motionen 1975:2030 punkterna 1, 12 och 14, såvitt motionen inte i dessa delar tillgodosetts enligt utskottets hemställan i det föregående,

c) avslå motionen 1975:2031 punkterna A 1-3, såvitt motionen inte i dessa delar tillgodosetts enligt utskottets hemställan i det föregående,

89. beträffande utredning om hushållning med naturresurser, m. m.

att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:1598,

b) motionen 1975:1612.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande allmänna riktlinjer för energihushållning m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

skulle ha av reservanten angiven lydelse,

2. beträffande mål för energikonsumtionens utveckling av herrar Börjesson i Glömminge, Sjönell och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande mål för energikonsumtionens utveckling av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

4. beträffande mål för energikonsumtionens utveckling av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

5. beträffande energianvändning vid Stålverk 80 av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c), Siegbahn (m) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:289 punkten 2 hos regeringen begärde åtgärder för en energisnål systemlösning vid Stålverk 80,

6. beträffande energisparlag av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 1 hos regeringen begärde förslag till en energisparlag i enlighet med vad reservanten anfört,

7. beträffande premiering av användning av ved för bostadsuppvärmning av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:396 hos regeringen begärde utredning om premiering av användning av ved för bostadsuppvärmning,

8. beträffande miljö- och energiavgifter av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2029 punkten 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande stöd till energibesparande åtgärder inom näringslivet av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 1

och med bifall till motionen 1975:2030 punkten 6 i ifrågavarande del godkänna av reservanterna angivna grunder för bidrag och lån till energibesparande åtgärder inom näringslivet.

b) med bifall till propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 2 be- myndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört ikläda staten ekonomisk förplik- telse i samband med bidrag till framtagandet av prototyper och demon- strationsanläggningar för industriell energianvändning och för energipro- duktion, vilken inberäknat löpande beslut innebar åtagande om högst 10 000 000 kr. under budgetåret 1976/77 och högst 5 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

c) med anledning av propositionen 1975:30 punkten D 2 moment 3 och motionen 1975:2030 punkten 6 i ifrågavarande del till Energibespa- rande åtgärder inom näringslivet m. m. för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 290 000 000 kr.,

d) med anledning av motionen 1975:2030 punkten 6 i ifrågavarande del till Lån till energibesparande åtgärder inom näringslivet för budgetåret 1975/76 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 210 000 000 kr.,

e) finna motionen 1975:905 punkterna 4 och 13 icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

10. beträffande bidrag till försöks- och demonstrationsanläggningar för energiproduktion av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Ham- braeus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2030 punkten 13 till För- söks- och demonstrationsanläggningar för energiproduktion för budget- året 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.,

11. beträffande tidsram för bidragsgivning till energibesparande åtgär- der inom näringslivet av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten C 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

12. beträffande redovisning till riksdagen i fråga om energibesparande åtgärder inom näringslivet av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2029 punkten 9 hos re- geringen begärde en redovisning till riksmötet 1976/77 av de resultat som uppnåtts genom verksamheten med bidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet.

13. beträffande ianspråktagande av investeringsfondsmedel för inves- teringar i energibesparande syfte av herrar Börjesson i Glömminge och

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1975:2030 punkten 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

14. beträffande inrättande av ett sekretariat för energiinformation av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:2030 punkten 15 b och 1975:2031 punkten B 9 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

15. beträffande ombildning av energisparkommittén till permanent organ av herrar Regnéll (m) och Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c) samt herrar Siegbahn (m) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:2029 punkten 10 och motionen 1975:2031 punkten B 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

16. beträffande energisparkatalog av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 2 hos regeringen begärde att energisparkommittén fick i uppdrag att utarbeta en energisparkatalog i enlighet med vad reservanten anför,

17. beträffande anslag till vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 punkten D 3 moment 2 och med bifall till motionen 1975:2030 punkten 15 a till Vissa utbildningsåtgärder m. m. i energibesparande syfte för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 750 000 kr.,

18. beträffande utredning om organisationen för elproduktion och el-distribution av herr Börjesson i Glömminge, fru Hambræus, herr Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1625 hos regeringen begärde en utredning rörande elproduktion och eldistribution i enlighet med vad reservanterna anför,

19. beträffande folkomröstning i fråga om utbyggnad av kärnkraftverk

av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 33 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1630 hos regeringen begärde förslag rörande folkomröstning i fråga om utbyggnad av kärnkraftverk,

20. beträffande utnyttjande av kärnkraft av herr Börjesson i Glöminge, fru Hambræus, herr Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2009 punkten III.3, motionen 1975:2030 punkterna 2 och 3 och motionen 1975:2031 punkten D samt med avslag på motionen 1975:1883 och motionen 1975:2029 punkten 3 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b) med bifall till motionen 1975:2030 punkten 4 och motionen 1975:1624 punkten 1 i motsvarande del anta av reservanterna framlagt förslag till lag om viss inskränkning i rätten att meddela och utnyttja tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306),

c) avslå motionen 1975:2034 punkterna 1–3, i den mån den inte i angivna delar tillgodosetts enligt utskottets hemställan under a,

d) avslå motionen 1975:1624 punkten 1, i den mån den inte omfattats av utskottets hemställan under b,

21. beträffande utnyttjande av kärnkraft av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2031 punkten D samt med avslag på motionen 1975:1624 punkten 1, motionen 1975:1883, motionen 1975:2009 punkten III.3, motionen 1975:2029 punkten 3, motionen 1975:2030 punkterna 2–4 och motionen 1975:2034 punkterna 1–3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

22. beträffande utnyttjande av kärnkraft av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2009 punkten III.3, motionen 1975:2031 punkten D och motionen 1975:2034 punkterna 1–3 samt med avslag på motionen 1975:1624 punkten 1, motionen 1975:1883, motionen 1975:2029 punkten 3 och motionen 1975:2030 punkterna 2–4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

23. beträffande utredning om bergsumsförläggning av kärnkraftverk av herrar Hovhammar (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 36 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2029 punkten 4 hos regeringen begärde en skyndsamt utredning om förutsättningarna för bergsumsförläggning vid en eventuell fortsatt utbyggnad av kärnkraftverk,

24. beträffande statlig säkerhet för Svensk kärnbränsleförsörjning AB av herr Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c), herrar Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c), fru Oskarsson (c) samt herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 37 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

25. beträffande lån till projektering av Ranstadsverket av herr Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c), herrar Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2030 punkten 19 skulle avslå propositionen 1975:30 bilaga 1 såvitt den gällde anslag till lån för projektering av Ranstadsverket (punkten V:13),

26. beträffande lagring av använt kärnbränsle av herr Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c), herrar Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c), fru Oskarsson (c) samt herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 10 hos regeringen begärde att en beredskapsplan för lagring av använt kärnbränsle utarbetades i enlighet med vad reservanterna anfört,

27. beträffande lagring av medelaktivt avfall av herr Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c), herrar Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c), fru Oskarsson (c) samt herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 11 hos regeringen begärde en redovisning beträffande lagring i Sverige av medelaktivt avfall,

28. beträffande anslag till AB Atomenergi för stöd till svensk kärnkraftindustri av herr Börjesson i Glömminge (c), fru Hambræus (c), herrar Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c), fru Oskarsson (c) samt herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 41 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 15 till Aktiebolaget Atomenergi: Stöd till svensk kärnkraftindustri för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 24 100 000 kr.,

b) med anledning av motionen 1975:2030 punkten 18 och motionen 1975:2031 punkten C 2 som sin mening ge riksdagen till känna vad reservanterna anfört,

29. beträffande anslag till AB Atomenergi för övrig verksamhet av herr Börjesson i Glömminge, fru Hambræus, herr Petersson i Ronneby

samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 42 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten E 16 och med bifall till motionen 1975:2030 punkten 17 till Aktiebolaget Atomenergi: Övrig verksamhet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 11 200 000 kr.,

30. beträffande garanti för oljeutvinning m. m. av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2029 punkten 15 skulle avslå propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten D 8 och motionen 1975:2031 punkten F 5,

31. beträffande garanti för oljeutvinning m. m. av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten D 8, med bifall till motionen 1975:2031 punkten F 5 och med avslag på motionen 1975:2029 punkten 15 bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att i enlighet med vad reservanten anförde ikläda staten garanti med sammanlagt högst 500 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol,

32. beträffande lån till projektering av raffinaderi av herrar Regnéll (m), Siegbahn (m) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 46 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2029 punkten 14 och motionen 1975:2031 punkten F 2 skulle avslå propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten V:12,

33. beträffande riktlinjer för oljepolitiken av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 47 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten A 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

34. beträffande program för minskning av svavelutsläpp av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 48 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 16 hos regeringen begärde att ett program för nedskärning av svavelutsläpp i samband med förbränning av fossila bränslen snarast fastställdes och genomfördes,

35. beträffande ökad användning av kol som bränsle av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 49 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:905 punkten 8 och motionen 1975:2031 punkten B 12 hos regeringen begärde förslag om ökad använd-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

ning av kol som bränsle.

36. beträffande vattenkraftsutbyggnad av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse.

37. beträffande anslag till kraftstationer m. m. av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 56 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 1 medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 400 000 000 kr. till 420 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret.

b) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 2 och motionen 1975:2031 punkten F 1 samt med bifall till motionen 1975:2030 punkten 16 till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 under statens affärsverksfonder anvisa ett investeringsanslag av 892 200 000 kr.,

38. beträffande anslag till kraftstationer m. m. av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 56 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 1 medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 400 000 000 kr. till 420 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret.

b) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 punkten I:F.1 moment 2, med bifall till motionen 1975:2031 punkten F 1 och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 16 till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1975/76 under statens affärsverksfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 730 200 000 kr.,

39. beträffande utnyttjande av draghästar inom skogsbruket av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 59 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1905 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

40. beträffande redogörelse i fråga om statlig industriell verksamhet på energiområdet av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 61 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 15 hos regeringen begärde att en redogörelse lämnades riksdagen beträffande målen för den statliga industriella verksamheten på energiområdet,

41. beträffande riksdagens kontroll över de statliga företagen av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 62 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 14 hos regeringen begärde en utredning i enlighet med vad reservanten anfört,

42. beträffande forskning rörande energianvändning i industriella processer m. m. av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 67 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

43. beträffande forskning rörande energianvändning i industriella processer m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 67 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

44. beträffande forskning rörande energianvändning för transporter och samfärdsel av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 68 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 5,

45. beträffande forskning rörande energianvändning för transporter och samfärdsel av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 68 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 5,

46. beträffande forskning rörande energianvändning för lokalkomfort av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att ut-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

skottet under 69 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del samt med anledning av motionen 1975:2009 punkten III.2 och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

47. beträffande forskning rörande återvinning av energi i varor m. m. av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 71 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 6.

48. beträffande forskning rörande återvinning av energi i varor m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 71 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del och med anledning av motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört,

b) avslå motionen 1975:2031 punkten B 6.

49. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fissionsenergi, av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 72 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1975:2029 punkten 12 och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

50. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fissionsenergi, av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 72 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del och motionen 1975:2029 punkten 12 samt med avslag på motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

51. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fissionsenergi, av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 72 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1975:2029 punkten 12 och motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

52. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde energi ur biosystem, av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c), Siegbahn (m) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 73 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2040 och med anledning av motionen 1975:2029 punkten 13 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om beräkning av medel för forskning rörande energi ur biosystem,

53. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde organiska bränslen i övrigt som ersättning för olja, av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 74 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del samt med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b) finna motionen 1975:1658 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

c) avslå motionen 1975:2031 punkten B 19,

54. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde nya bränslesystem, av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 75 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

55. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fusionsenergi, geotermisk energi, vindenergi och övriga energiformer, av herrar Börjesson i Glömminge och Sjönell, fru Hambræus samt herr Petersson i Ronneby (samtliga c) som ansett att utskottet under 76 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande

del, med bifall till motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del, med anledning av motionen 1975:2009 punkten III.1 och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1975:2009 punkten III.4 och motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b) avslå motionen 1975:2009 punkten II.19 och motionen 1975:2031 punkten B 13,

c) finna motionerna 1975:622 och 1975:1672 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

56. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fusionsenergi, geotermisk energi, vindenergi och övriga energiformer, av herr Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 76 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1975:2009 punkterna III.1 och III.4, motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del samt motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört,

b) avslå motionen 1975:2009 punkten II.19 och motionen 1975:2031 punkten B 13,

c) finna motionerna 1975:622 och 1975:1672 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

57. beträffande forskning rörande energiproduktion, såvitt gällde fusionsenergi, geotermisk energi, vindenergi och övriga energiformer, av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 76 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1975:30 bilaga 1 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del samt med anledning av motionen 1975:2009 punkterna III.1 och III.4, motionen 1975:2030 punkten 11 i ifrågavarande del och motionen 1975:2031 punkten F 3 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört,

b) avslå motionen 1975:2009 punkten II.19 och motionen 1975:2031 punkten B 13,

c) finna motionerna 1975:622 och 1975:1672 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

58. beträffande forskning rörande koldioxidproblem, rökgasrening etc. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 77 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2034 punkten 4 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

59. beträffande anslag till grundläggande forskning för energiområdet av herr Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 81 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:30 bilaga I punkten E 14 och med bifall till motionen 1975:2031 punkten F 4 till Grundläggande forskning för energiområdet för budgetåret 1975/76 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

60. beträffande inrättande av en nämnd för energiproduktionsforskning av herr Andersson i Örebro (fp) som ansett att utskottet under 82 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten E som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

61. beträffande bibehållande av Kärnsäkforsk av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 83 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten C 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

62. beträffande parlamentariskt inslag i delegationen för energiforskning av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 84 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2031 punkten B 18 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

63. beträffande Gotland som försöksområde vid utvecklingen av alternativa energikällor av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 87 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1620 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

64. beträffande utredning om hushållning med naturresurser, m. m. av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Sjönell (c), fru Hambræus (c) samt herr Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 89 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:1598 punkten 3 och motionen 1975:1612 hos regeringen begära en parlamentarisk utredning om hushållning med naturresurser,

b) med anledning av motionen 1975:1598 punkterna 1, 2 och 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande anslag till kraftstationer m. m. av herr Svensson i Malmö (vpk).

Civilutskottets betänkande nr 28

Regeringen hade i propositionen 1975:30 bilaga 2 föreslagit riksdagen dels att anta förslag till

1. lag om ändring i byggnadslagen (1947:385),
2. lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387),
3. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),
4. lag om ändring i lagen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift, dels att

5. godkänna de i regeringsprotokollet förordade ändringarna av grunderna för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet,

6. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet fick, utöver tidigare medgiven ram för år 1975 och vad i annat sammanhang förordats för innevarande budgetår, beviljas intill ett belopp av 300 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

7. godkänna den i regeringsprotokollet förordade grunden för energisparstöd till allmänna samlingslokaler,

8. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler fick beviljas intill ett belopp av 5 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

9. medge att, utöver tidigare medgiven ram för år 1975, medel för energibesparande åtgärder inom statliga byggnader ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 15 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

10. godkänna de i regeringsprotokollet förordade ändringarna av grunderna för energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader,

11. godkänna de i regeringsprotokollet förordade riktlinjerna för stöd till prototyp- och demonstrationsverksamhet,

12. medge att bidrag till prototyp- och demonstrationsverksamhet fick beviljas intill ett belopp av 6 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

13. godkänna den i regeringsprotokollet förordade handläggningen av frågorna rörande ytterligare riktlinjer för utnyttjandet av landets vattenkraftstillgångar,

14. under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 anvisa

a. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. ett reservationsanslag av 326 000 000 kr.,

b. till Byggnadsforskning ytterligare 2 000 000 kr.

I propositionen 1975:1 bilaga 14 (bostadsdepartementet) hade regeringen under punkten B 8 (s. 32–33) föreslagit riksdagen att på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1975/76 till Byggnadsforskning anvisa ett anslag av 9 000 000 kr.

Vidare hade regeringen i propositionen 1975:78 såvitt gällde punkten 85 lagt fram förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385).

Redogörelse för det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975:30 hade lämnats i samband med redovisningen av näringsutskottets betänkande nr 30.

I civilutskottets betänkande nr 28 hade behandlats

dels de under motionstiden väckta motionerna

1975:60 av herr Knut Johansson i Stockholm m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga föreslagits att riksdagen hemställde att regeringen skulle

2. lägga en total bedömning av samtliga vattendrag till grund för utbyggnadsplanen,

3. vidta åtgärder som möjliggjorde en sådan samlad totalbedömning av vattenkraftsutbyggnaden att miljö- och naturvårdskraven kunde vägas mot energibehovet,

1975:289 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställts att riksdagen som ett led i ett omfattande program för en god hushållning med energitillgångarna hos regeringen begärde att normer och lånebestämmelser rörande byggande snarast omarbetades i syfte att främja energihushållning,

1975:412 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen uttalade att utbyggnad av kraftverk i nedre Dalälven vid Gysinge och i Mellanljusnan i Ljusdals kommun ej borde komma till stånd,

1975:905 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

5. att hos regeringen anhålla om ett utvidgat bidrags- och låneprogram för energibesparande åtgärder inom sektorn byggnaders uppvärmning med den inriktning och av den omfattning som anförts i motionen,

6. att hos regeringen anhålla om ett informations- och utbildningsprogram för energibesparande åtgärder inom sektorn byggnaders uppvärmning med den inriktning och av den omfattning som anförts i motionen,

10. att uttala att byggnormer och bygglånebestämmelser ändrades så att högre krav ställdes på energibesparande åtgärder samt att alternativa metoder för dessa åtgärder gavs förbättrade villkor,

11. att uttala att planerade och ännu icke beslutade investeringar – som förutsatte riklig tillgång på energi – noggrant övervägdes ur energisynvinkel,

12. att uttala sig för en övergång till individuella el- och gasmätare i alla bostadshus,

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energi-hushåll-
ningen, m. m.*

1975:1663 av herr Olsson i Sundsvall (c), vari hemställdts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om bestämmelser innebärande obligatorisk installation av lägenhetsmätare för varmvatten och elektricitet vid ny- eller ombyggnad av flerfamiljshus,

1975:1678 av fru Söder (c) och herr Åsling (c), vari hemställdts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för årlig driftkontroll av oljeeldade värmeanläggningar,

1975:1768 av fröken Hörlén m. fl. (fp),

1975:1795 av fru Söder m. fl. (c), vari hemställdts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om ett program, där förvaltare av flerfamiljsfastigheter ålades att reglera in värmesystemen, innehållande angivelse om högsta tillåtna temperaturskillnad mellan fastighetens lägenheter i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels de med anledning av propositionen 1975:30 väckta motionerna

1975:1850 av herrar Ångström (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställdts att riksdagen uttalade att till den vattenkraft som skulle lämnas fri från framtida exploatering också lades den mellan Storsjön i Härjedalen och sjön Nedre Grucken med bortledandet av vatten från Ljungan och korttidsreglering i Storsjön, allt inom Bergs kommun, Jämtlands län,

1975:1964 av fru Söder m. fl. (c, m, vpk), vari hemställdts att riksdagen som sin mening gav till känna att sträckan mellan Storsjön i Härjedalen och sjön Nedre Grucken i älven Ljungan ej borde utbyggas för kraftverksändamål,

1975:1999 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975:2009 av herr Hörberg (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdts II. att riksdagen fattade principbeslut om

1. att skärpta isoleringskrav och krav om uppvärmningsanordning för inhemskt bränsle för nybyggen skulle gälla från år 1978,

2. att tilläggsisolering och förberedelse för uppvärmning med inhemskt bränsle av äldre byggnader skulle genomföras under åren 1976–1990,

3. att erforderliga ominstallationer m. m. skulle göras så att energidebitering av olika slag kunde ske per hushåll/motsvarande senast år 1990,

4. att spjällregulator vid gas- och oljeeldade värmepannor skulle vara obligatorisk från år 1990,

5. att regelbundet återkommande inspektion av värmepannor genom kommunernas försorg skulle ske från år 1978,

6. att i lokaler med luftväxlingsanläggning med användning av fläktar

o. d. spillvärme skulle tillvaratas för återuppvärmningsändamål senast år 1985,

1975:2029 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt

5. att riksdagen i vad gällde den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden beslutade dels att bemyndiga regeringen att, i vad avsåg kända projekt i södra Norrland och norra Svealand, i vanlig ordning avgöra inom bevarandeklasserna 0 och 1, dels att, i vad gällde projekt av högre bevarandevärde, dessa skulle föreläggas riksdagen för slutligt ställningstagande,

6. att riksdagen i vad gällde en utbyggnad av vattenkraften i norra Norrland beslutade att pågående utredningsverksamhet skulle avvaktas innan bemyndigande om utbyggnad lämnades samt att riksdagen bekräftade att någon utbyggnad av Kalix, Torne och Pite älvar samt Vindelälven inte skulle ske,

7. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag till ändring i 136 a § byggnadslagen samt hos regeringen begära en utredning rörande kriterier för lokalisering av energikrävande industri i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975:2030 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1975:30 beslutade

5. att som sin mening uttala vad som anförts om inriktningen av de energibesparande åtgärderna inom sektorn byggnaders uppvärmning och att till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1975/76 under tolfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 396 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 722 000 000 kr.,

8. att beträffande svensk byggnorm uttala vad som i motionen anförts,

9. att med avslag på propositionens hemställan angående bemyndigande till regeringen att handlägga vattenkraftsutbyggnaden besluta avvakta ytterligare beslutsunderlag i enlighet med det i motionen anförda,

1975:2031 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt

B. att riksdagen hos regeringen begärde

4. att bestämmelser utfärdades innebärande förbud mot kollektiv mätning och debitering av energiavgifter i nyproduktionen,

1975:2033 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställt

A. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande prövning enligt 136 a byggnadslagen samt om tillsättandet av en nämnd för handläggning av frågor rörande industrilokalisering,

B. att riksdagen hos regeringen begärde ytterligare insatser i syfte att främja hushållningen med energi, innefattande bl. a.

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

Energihushållningen, m. m.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

1. uppbyggnad av en organisation för kontinuerlig tillsyn av värmeanläggningar,
 2. genomförande av ett program för kontroll av det äldre fastighetsbeståndet från energisynpunkt,
 3. genomförande av ett tioårsprogram för tilläggsisolering och liknande åtgärder för bättre energiekonomi, under vilken tid praktiskt och ekonomiskt stöd borde utgå,
 4. snabb komplettering av Svensk byggnorm så att krav ställdes på treglasfönster och bättre isolering i nyproducerade bostäder samt på rums-termostater i nyproducerade småhus,
 5. snabb tillämpning av ny teknik, såsom värmepumpar, ackumulerande värmesystem och solenergifångare inom bostadsproduktionen,
- C. att riksdagen godkände vad som anförts i motionen beträffande vattenkraftsutbyggnad,
- D. att riksdagen beslutade att i avvaktan på ytterligare utredningar endast de vattenkraftsprojekt som av utredningen rörande vattenkraft i södra Norrland och norra Svealand redovisats i klasserna 0 och 1 fick betraktas som öppna för tillåtlighetsprövning,

1975:2034 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 5) yrkats att riksdagen beslutade att med avslag på propositionen i motsvarande del förbehålla sig prövningsrätten när det gällde fortsatt utbyggnad av vattenkraften,

1975:2035 av herr Jonasson (c),

1975:2036 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att den föreslagna kraftverksutbyggnaden i Värnsjön tillfördes de projekt beträffande vilka beslut om utbyggnad tills vidare inte borde fattas,

1975:2037 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c, fp), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:30, bilaga 2, uttalade

1. att Mellanljusnan och Härjedalsljusnan hänfördes till klass 4 i den klassificering som skulle ligga till grund för det fortsatta vattenkrafts-utnyttjandet,
2. att en utredning verkställdes om de konsekvenser som en vidare utbyggnad kunde ha från miljö-, rekreations-, kulturminnesvårds-, naturvårds- m. fl. synpunkter innan ytterligare utbyggnader av kraftverk eller regleringsdammar i Ljusnans dalgång fick komma till stånd, samt

1975:2038 av herr Pettersson i Helsingborg (s).

Av ovannämnda motioner hade 1975:60, yrkandena 2 och 3, 1975:289, yrkandet 4, 1975:905, yrkandena 5, 6 och 10–12, 1975:1663, 1975:1678, 1975:1850 samt 1975:2031, yrkandet B 4, hänvisats till näringsutskottet som sedermera överlämnat dem till civilutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande förlängning tills vidare av stödet för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag,

2. beträffande markvillkoret för bostadslån att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande vidgning av stödet att avse ytterligare typer av bostäder att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag,

4. beträffande upphörande av stödet för pannbyten m. m. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:2038 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande stöd för eldningsautomatik m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1975:2009, yrkandet II.4, skulle bifalla regeringens förslag,

6. beträffande anslutning till allmänt värmesystem m. m. som förutsättning för bostadslån att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande stöd för varmvattenmätning m. m. att riksdagen med anledning av regeringens förslag som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande kollektiv mätning av energileveranser m. m. att riksdagen med avslag på motionerna 1975:905, yrkandet 12, 1663, 2009, yrkandet II.3, och 2031, yrkandet B 4, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande stöd för vissa åtgärder utanför hus med bostadslägenhet, m. m. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande ändringar av grunderna för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet i vad de inte behandlats under 1–9 att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag,

11. beträffande energisparstöd för samlingslokaler att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:1768 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. beträffande ändringar av grunderna för energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag,

13. beträffande riktlinjerna för stöd till prototyp- och demonstrationsverksamhet att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag,

14. beträffande ytterligare insatser för snabb tillämpning av ny teknik att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2033, yrkandet B 5,

15. beträffande ett tioårsprogram för tilläggsisolering m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2033, yrkandet B 3,

16. beträffande ett utvidgat bidrags- och låneprogram att riksdagen skulle avslå motionen 1975:905, yrkandet 5,

17. beträffande ramar och anslag till vissa energibesparande åtgärder att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på mo-

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

Energiushåll- ningen, m. m.

tionen 1975:2030, yrkandet 5, skulle

a. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet fick, utöver tidigare medgivna ramar, beviljas intill ett belopp av 300 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

b. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler fick beviljas intill ett belopp av 5 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

c. medge att, utöver tidigare medgiven ram för år 1975, medel för energibesparande åtgärder inom statliga byggnader ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 15 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

d. medge att bidrag till prototyp- och demonstrationsverksamhet fick beviljas intill ett belopp av 6 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

e. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1975/76 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 326 000 000 kr.,

18. beträffande informations- och utbildningsfrågor samt uppsökande verksamhet m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:905, yrkandet 6, 1678, 1795, 2009, yrkandet II.5, och 2033, yrkandena B 1 och 2,

19. beträffande byggnadsforskning m. m. att riksdagen skulle

a. anta vid propositionen 1975:30 fogat förslag till lag om ändring i lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift,

b. med bifall till regeringens förslag i propositionerna 1975:1, bilaga 14, och 1975:30 till Byggnadsforskning för budgetåret 1975/76 under tolfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 11 000 000 kr.,

20. beträffande vidgad tillståndsplikt enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385), tystnadsplikt m. m. att riksdagen med bifall till regeringens förslag, med anledning av motionen 1975:905, yrkandet 11, och med avslag på motionen 1975:2029, yrkandet 7, skulle

a. anta det framlagda förslaget till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385),

b. anta det vid propositionen 1975:30 fogade förslaget till lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387),

21. beträffande handläggningen av ärenden om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2033, yrkandet A,

22. beträffande ändring i byggnadsstadgan att riksdagen skulle anta det vid propositionen 1975:30 fogade lagförslaget,

23. beträffande utformningen av vissa byggnadsnormer m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:289, yrkandet 4, 905, yrkandet 10, 2009, yrkandena II.1, 2 och 6, 2030, yrkandet 8, och 2033, yrkandet B 4,

24. beträffande formen för riksdagens medverkan i beslut om utnyttjande av vattenkraftstillgångar att riksdagen skulle

a. avslå motionerna 1975:2029, yrkandet 5, 2030, yrkandet 9, och 2034, yrkandet 5, allt i motsvarande delar,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en ytterligare samlad prövning,

25. beträffande älvsträckor inom det södra utredningsområdet som tills vidare skulle omfattas av särskilda riktlinjer för den fysiska riksplaneringen att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:1850, 1964, 2029, yrkandet 5 i vad det inte behandlats ovan, 2033, yrkandet D, 2034, yrkandet 5 (delvis), och 2036 samt med bifall till motionerna 1975:412, 2030, yrkandet 9 (delvis), och 2037, yrkandet 1 (delvis), som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. beträffande handläggningen av frågorna rörande ytterligare riktlinjer för utnyttjandet av landets vattenkraftstillgångar i vad de inte behandlats ovan att riksdagen med bifall till regeringens förslag, med anledning av motionerna 1975:60, yrkandena 2 och 3, 2029, yrkandet 6, 2030, yrkandet 9 i vad det inte behandlats ovan, 2033, yrkandet C, 2034, yrkandet 5 i vad det inte behandlats ovan, och 2037 i vad den inte behandlats ovan och med avslag på motionen 1975:2035 godkände vad i regeringsprotokollet förordats och vad utskottet anfört,

27. beträffande vissa synpunkter på kraftutbyggnad och eldistribution att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1999.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande kollektiv mätning av energileveranser m. m. av fru Olsson i Hölö (c), herrar Wennerfors (m), Åkerfeldt (c), Strömberg i Botkyrka (fp) och Mattsson i Skee (c), fru Ingvar-Svensson (c) samt herr Danell (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen i anledning av motionerna 1975:905, yrkandet 12, 1663, 2009, yrkandet II.3, och 2031, yrkandet B 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande ytterligare insatser för snabb tillämpning av ny teknik av herrar Wennerfors (m), Strömberg i Botkyrka (fp) och Danell (m) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2033, yrkandet B 5, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande ett tioårsprogram för tilläggsisolering m. m. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2033, yrkandet B 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande ramar och anslag till vissa energibesparande åtgärder av fru Olsson i Hölö, herrar Åkerfeldt och Mattsson i Skee samt fru Ingvar-Svensson (samtliga c) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen i anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975:2030, yrkandet 5, skulle

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

a. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet fick, utöver tidigare medgivna ramar, beviljas intill ett belopp av 650 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

b. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler fick beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

c. medge att, utöver tidigare medgiven ram för år 1975, medel för energibesparande åtgärder inom statliga byggnader ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 50 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

d. medge att bidrag till prototyp- och demonstrationsverksamhet fick beviljas intill ett belopp av 12 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,

e. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1975/76 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 722 000 000 kr.,

5. beträffande informations- och utbildningsfrågor samt uppsökande verksamhet m. m. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2033, yrkandena B 1-2, och med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1975:905, yrkandet 6, 1678, 1795 och 2009, yrkandet II.5, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

6. beträffande vidgad tillståndsplikt enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385), tystnadsplikt m. m. av herrar Wennerfors (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975:2029, yrkandet 7 i motsvarande del, och med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975:905, yrkandet 11, anta det framlagda förslaget till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385) i vad det angetts som reservanternas förslag,

b. med bifall till motionen 1975:2029, yrkandet 7 i vad det inte behandlats under a., icke anta det vid propositionen 1975:30 fogade förslaget till lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387),

7. beträffande handläggningen av ärenden om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2033, yrkandet A, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

8. beträffande utformningen av vissa byggnadsnormer m. m. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2033, yrkandet B 4, och med anledning av motionerna 1975:289, yrkandet 4, 905, yrkandet 10,

2009, yrkandena II.1, 2 och 6, och 2030, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

9. beträffande älvsträckor m. m. inom det södra utredningsområdet som till vidare skulle omfattas av särskilda riktlinjer för den fysiska riksplaneringen av herrar Bergman i Göteborg, Lindkvist, Högström, Jade-stig, Persson i Karlstad, Håkansson i Trelleborg och Andersson i Gamleby (samtliga s) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och motionerna 1975:412 och 2037, yrkandet 1 (delvis), samt med avslag på motionerna 1975:1850, 1964, 2029, yrkandet 5 i vad det inte behandlats ovan, 2030, yrkandet 9 (delvis), 2033, yrkandet D, 2034, yrkandet 5 (delvis), och 2036 godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften av herr Claeson (vpk).

Skatteutskottets betänkande nr 30

I propositionen 1975:92 hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Sträng – i fråga om energibeskattningen m. m. föreslagit riksdagen att anta de vid propositionen fogade förslagen till

5. lag om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt,

6. lag om ändring i lagen (1974:992) om nedsättning av allmän energiskatt, *

7. lag om ändring i förordningen (1961:372) om bensinskatt,

13. lag om ändring i förordningen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter samt

att medge att inkomsterna av beredskapsavgiften för oljeprodukter fick fonderas hos riksgäldskontoret och disponeras för genomförande av oljelagringsprogram i enlighet med vad som förordats i propositionen.

I propositionen lades fram förslag om att energiskatten på elkraft, som f. n. utgjorde 10 % av kraftpriset, lades om till en specifik skatt om 2 öre per kWh samt förslag om vissa i propositionen 1975:30 aviserade höjningar av energiskatten på drivmedel och oljebränslen samt av beredskapsavgiften för oljeprodukter. Förslagen innebar i fråga om energiskatten att skatten på bensin och gasol höjdes med 7 öre per liter och att nu gällande skattesatser om 16 kr. per m³ för tjock eldningsolja och 25 kr. per m³ för tunn eldningsolja och motsvarande ersattes med en enhetlig skattesats om 40 kr. per m³. Den nämnda beredskapsavgiften förlängdes två år och höjdes med 3 öre per liter för bensin och med 2 kr. per m³ för olja. Dessa ändringar hade föreslagits träda i kraft den 1 juli 1975.

Slutligen hade föreslagits i fråga om energiskatten att industrier med särskilt hög förbrukning av bränsle och elkraft fick en generell nedsättning

av skatten så att den inte översteg 3 % av de tillverkade produkternas försäljningsvärde. Regeringen kunde om särskilda skäl förelåg genom dispens medge visst företag ytterligare nedsättning av energiskatten.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1975:92 väckta motionerna 1975:2106 av herr Bohman m. fl. (m), vari under punkterna 11 och 12 hemställets att riksdagen beslutade

11. om ändrad elbeskattning i enlighet med vad som i motionen anförts, vilket innebar att elskatten skulle utgå med 15 % av erlagda avgifter,

12. att den i 2 § förslaget till lag om ändring i lagen om nedsättning av allmän energiskatt föreslagna procentsatsen om 3 % skulle bestämmas till 2 %,

1975:2109 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari under punkterna 4 och 5 hemställets att riksdagen beslutade

4. att i förslaget till lag om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt avslå förslagen till ändring av skattebeloppen i 5 § samt avslå förslagen till förändringar i skattesatserna i bilaga till nämnda lag, benämnd "Förteckning över vissa bränslen för vilka allmän energiskatt skall erläggas",

5. att i förslaget till lag om ändring i lagen (1974:992) om nedsättning av allmän energiskatt avslå de föreslagna 2 och 3 §§,

1975:2112 av herr Lothigius m. fl. (m),

1975:2116 av herr Polstam m. fl. (c),

1975:2121 av herr Åkerlind m. fl. (m),

1975:2122 av herr Åsling m. fl. (c),

dels de till utskottet hänvisade med anledning av propositionen 1975:30 väckta motionerna

1975:2009 av herr Hörberg (fp), såvitt nu var i fråga (punkterna II.8, II.12, II.13 och II.18),

1975:2032 av herr Helén m. fl. (fp),

dels de vid riksmötets början väckta motionerna

1975:687 av herr Fälldin m. fl. (c) samt

1975:1085 av herrar Söderström (m) och Adolfsson (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande skattesatsen för energiskatt på elkraft att riksdagen med avslag på motionen 1975:2106 punkten 11 och med bifall till propositionen 1975:92 i här behandlade delar fastställde energiskattesatsen för elkraft till 2 öre per kWh,

2. beträffande skattesatserna för energiskatt på bensin och olja att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2109 punkten 4 och 1975:2121

och med bifall till propositionen fastställde energiskattesatsen för bensin till 34 öre per liter och för oljor till 40 kr. per m³,

3. beträffande reduceringsreglerna för industrin att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2106 punkten 12 och 1975:2109 punkten 5 och med bifall till propositionen fastställde den övre gränsen för energiskattebelastningen till 3 procent av försäljningsvärdet samt godkände de möjligheter till ytterligare nedsättning som förordats i propositionen.

4. beträffande energibeskattningen av miljövårdande anläggningar att riksdagen med avslag på motionen 1975:2112 godkände de i propositionen föreslagna avdragsreglerna för energiskatt,

5. beträffande skattelättnaden för den mindre industrin att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1085,

6. beträffande uppvärmning med s. k. ackumulerande elvärme att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2116,

7. beträffande skatt på blekt papper att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2009 punkten II:18,

8. beträffande tidpunkten för införande av enhetlig prisnivå på oljeprodukter att riksdagen med avslag på motionen 1975:2122 godkände vad som i propositionen uttalats i denna fråga,

9. beträffande utredningsyrkanden i fråga om energi- och vägtrafikbeskattningen att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:687, 1975:2032 och 1975:2009 punkterna II:8, 12 och 13,

10. beträffande författningsförslagen och propositionen i övrigt att riksdagen skulle

dels anta de vid propositionen såsom 5–7 och 13 fogade förslagen till

5. lag om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt med de ändringar att ingressen och punkterna 2–4 och 6 i övergångsbestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

6. lag om ändring i lagen (1974:992) om nedsättning av allmän energiskatt,

7. lag om ändring i förordningen (1961:372) om bensinskatt,

13. lag om ändring i förordningen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter med den ändringen att 3 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande sådan komplettering av avdragsreglerna att avdragsrätt även i fortsättningen skulle föreligga för det bränsle som raffinaderierna använde för sin verksamhet,

dels medge att inkomsterna av beredskapsavgiften för oljeprodukter fick fonderas hos riksgäldskontoret och disponeras för genomförande av oljelagringsprogram i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1 och 10.5 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1975:92 i denna del och med bifall till motionen 1975:2106 punkten 11 skulle anta förslaget till lag om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt med

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

den ändringen att 14 § skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m), som ansett att utskottet under 3 och 10.6 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen i denna del och med bifall till motionen 1975:2106 punkten 12 skulle anta förslaget till lag om ändring i lagen (1974:992) om nedsättning av allmän energiskatt med den ändringen att 2 § skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Andersson i Knäred (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c).

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Sökandet efter förklaringen till förborgade ting, efter den enkla sanningen bakom allt det märkvärdiga som formar sig i och utgör det vi kallar naturens ordning har alltid varit tvillingbror med människans utveckling. Från början tog sig denna drift uttryck i en allmän mer eller mindre organiserad nyfikenhet på allt som inte omedelbart kunde konkret förklaras med de fem sinnenas hjälp. I dag och sedan länge är sökandet efter det okändas verkningssätt väl organiserat och uppdelat på en rad vetenskapliga discipliner och kallas forskning. En betydande del av denna forskning utgöres av den naturvetenskapliga forskningen och allt fler i denna forskningssektor engagerade människor har i dessa yttersta dagar kommit att inrikta sina ansträngningar på att söka svar på frågan om människan på längre sikt över huvud taget har några möjligheter att överleva såsom art. Självfallet syftar denna forskning till ett mål eller slutprodukt, nämligen att presentera de vägar människan har att beträda och de ramar hon har att verka inom för att fortsatt levnad som medveten och civiliserad varelse skall kunna garanteras arten homo sapiens.

De forskare som allt intensivare engagerar sig i denna på sitt sätt vidunderliga uppgift återfinns inte bara på det tekniska området utan även medicinsk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning kommer här i förgrunden. Av lätt insedda skäl ligger dock tills vidare tyngdpunkten och primärforskningen på det tekniska området.

En grundläggande sanning av axiomatisk självklarhet som numera gått upp för allt fler människor är att alla livsyttringar, alltså även människans alla olika aktiviteter, måste ske med strikt tillämpning av den lagbundenhet som präglar naturens ordning. Det går inte att agera mot denna. Vi börjar helt enkelt bli medvetna om lagen om den biologiska verkligheten. Det är med utgångspunkt härifrån uppenbart att vi av jordens resurser i princip icke kan ta i anspråk större kvantitet av råvaror, energi etc. än som kan återproduceras resp. återvinnas och heller inte i snabbare takt än att balansen hela tiden bibehålles mellan uttag och återförande.

Detta axiom tillämpat på energin innebär att energiuttaget inte kan bli större eller snabbare än att det nödiga återskapandet sker i "balans-

takt". De energiråvaror, som i dag står för den allt överskuggande delen av vårt energiutnyttjande, nämligen de fossila bränslena, olja och kol, behöver ytterst speciella förutsättningar och en tidsrymd av 100–200 miljoner år för sitt återskapande, när de inom kort är uttömda och använda. Beträffande uranet, kärnkraftens energiråvara finns inte ens teoretiska möjligheter för ett återskapande, när detta inom 25–50 år tagit slut.

Slutsatsen av nyssnämnda konstaterande blir alltså att människan om hon vill räkna med fortsatt existens – på vilken kultur- eller civilisationsnivå det än må vara – måste börja anpassa sig efter naturens kontinuerliga cykliska skapelsesystem: produktion–användning–återproduktion. Denna rytm gäller även i fråga om den mängd energi som vid varje tidpunkt står till förfogande och betyder ett ovillkorligt krav på att vi från och med nu endast har att söka utnyttja den flödande energin, dvs. de oändliga energikällor som utgöres av solenergi, vindkraft och jordvärme och några till, vilken i stor skala måste tas i anspråk. Instrumentet för att möjliggöra detta ianspråktagande efter några årtionden heter forskning och intensiv forskning men också en rätt avvägd såväl ekonomisk politik som energipolitik.

Centerns energipolitik är mot denna bakgrund fotad på en mycket enkel, lättfattlig och konsekvent filosofi: vi och alla andra människor måste såväl i fråga om energiproduktion och -användning som i alla andra sammanhang inrätta oss efter de förutsättningar och lagar som naturen uppställt. Detta betyder att grunden för vår framtida energipolitik måste vara en strävan att så snart som möjligt skapa förutsättningar för att endast de förnyelsebara energikällorna – de som ständigt återskapas – utnyttjas för den erforderliga energiproduktionen och att energianvändningen ställs i kontinuerlig balans med den energiproduktion som framspringer ur dessa energikällor.

Det är dessutom självklart, herr talman, att centern, på samma sätt som regeringen uttrycker saken i energipropositionen, utgår ifrån "att energipolitiken liksom andra delar av politiken även i fortsättningen måste medverka till välfärd och trygghet för människorna". Vi understryker också regeringens uttalande att energipolitiken skall vara ett instrument i vår strävan att vidmakthålla vårt nationella oberoende, men i fråga om bägge dessa målsättningar ligger för den socialdemokratiska regeringens del en klar motsättning inbyggd mellan uttalade ambitioner och de medel man anvisar för ambitionernas förverkligande. Ty vilken välfärd, herr talman, och framför allt vilken trygghet erbjuder man detta lands invånare och deras efterföljare, när man genom dagens energibeslut vill etablera Sverige som ett kärnkraftssamhälle men samtidigt inte kan erbjuda någon säker och verklig garanti mot förgiftnings- och strålnings-skador på människorna med svårartade följder för liv och hälsa?

Dessa risker – om de är stora eller små är likgiltigt, därför att följderna är så fruktansvärda – finns därför att katastrofer kan uppstå vid kärnkraftverk eller utparbetningsanläggningar uppenbarligen av de mest triviala anledningar och därför att ingen kan värja sig mot olycksfall t. ex.

vid transport av kärnbränsle och radioaktivt avfall. När vetenskapen fastslagit att ett maximalt reaktorhaveri leder till många akuta dödsfall, till ännu fler livslånga handikapp under svåra lidanden och risk för genetiska skador, som drabbar kommande generationer, är det närmast makabert att tala om trygghet och välfärd för landets invånare om man inte samtidigt kan lämna full och slutgiltig garanti för att ett sådant haveri aldrig kan inträffa. Och en sådan garanti lämnar inte regeringen, därför att den lika litet som någon annan är mäktig att göra det – det finns nämligen alltid även i den mest fulländade teknik en svartalf närvarande, som heter den mänskliga faktorn och som kan utlösa fullständigt oväntade och oförutsedda katastrofförlopp.

Även när det gäller förverligandet av den andra i regeringsförslaget fastlagda huvudmålsättningen för energipolitiken, vidmakthållandet av det nationella oberoendet, blir det en kollision mellan målsättning och förverkligande. Det kärnkraftssamhälle som regeringen vill göra Sverige till – 1985 skall enligt propositionen 40 % av all elproduktion ske via kärnkraft – kommer att i varje fall under överskådlig tid att vara beroende av två supermaktens vilja och förmåga att förse vårt land med det bränsle som blir basen för så stor del av vår energiproduktion, nämligen anriktat uran. Den rikliga tillgång till naturligt uran som vi äger bl. a. i Billingen är till ingen nytta för de svenska lättvattenreaktorerna, eftersom dessa måste laddas med anriktat uran som vi inte kan framställa.

Regeringen framlägger heller inget förslag om uppförandet av någon svensk anrikningsanläggning, utan industriministern säger i sammanhanget att "tekniska och ekonomiska förutsättningar för en anläggning i Sverige kan komma att föreligga under senare delen av 1980-talet". Eftersom det, sedan de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för byggandet av en anrikningsanläggning uppkommit, tar minst tre till fem år att få till stånd en anläggning som fungerar tillfredsställande i fullskaledrift, skulle det alltså i bästa fall bli någon gång på 1990-talet som Sverige skulle kunna bli självförsörjande med anriktat uran. Intill dess är vi helt beroende av supermakterna USA och Sovjet eller något längre framöver även av EG-staterna som bygger anrikningsanläggningar och har enats om gemensam energipolitik.

Att under dessa förhållanden påstå att regeringens energipolitik, vars ena huvudkomponent är kraftig kärnkraftutbyggnad med ty ätföljande beroende av utländska anrikningstjänster, skulle underlätta strävan att vidmakthålla vårt nationella oberoende, dvs. vår neutralitet, kan väl mildast betecknas som ett uttryck för barnatro. Eller är regeringen verkligen så bergfast övertygad om att den svenska kärnkraftsutbyggnaden blir en global signal till den eviga fredens äntligen inbrytande och att jorden fram till åtminstone 1990-talet kommer att vara förskonad från internationella konflikter av t. ex. Mellersta Östern-typ? En allvarlig internationell konflikt i vilken en eller båda supermakterna blir invecklad betyder överhängande risker för ett inställande av exporten av anriktat uran, därför att detta av bl. a. militära skäl måste beredskapslagras av leverantören eller leverantörerna i fråga.

Jag skall nu, herr talman, något mer i detalj utveckla skälen för att centern säger nej till det kärnkraftssamhälle som regeringen via proposition nr 30 vill göra Sverige till genom den i denna proposition framlagda planen på utbyggnad av kärnkraften. Däri föreslås att antalet kärnreaktorer som riksdagen godkände genom beslut år 1973, nämligen 11, skall utökas till i första hand 13.

Jag säger i *första hand* 13, därför att näringsutskottets majoritet – m och s – uppenbarligen har över hövan biträtt motionerna 1883 och 2029, den första undertecknad av enskilda ledamöter tillhörande s, m och fp och den andra moderaternas partimotion. I dessa motioner framhålls att stora fördelar står att vinna om ett nytillkommande kärnkraftsaggregat lokaliserat till sydvästra Skåne kunde användas för framställning av värmekraft. Utskottsmajoriteten är så förtjust över detta förslag att man föreslår utredning "om det tekniskt, ekonomiskt och med hänsyn till säkerhet etc. finns förutsättningar för utbyggnad av kärnkraftverket i Barsebäck med ytterligare ett aggregat, avsett för framställning av värmekraft".

Såvitt jag förstår betyder detta att utskottsmajoriteten, dvs. socialdemokraterna och moderaterna, vill ge klarsignal för ett fjortonde kärnkraftsaggregat, i varje fall bädda för ett sådant. Formuleringarna är emellertid ganska luddiga, varför jag får be herr Svanberg svara på om det rör sig om en principiell klarsignal för ett fjortonde aggregat. Det vore dessutom värdefullt för riksdagen att få veta om utredningar förbereds från regeringssidan rörande ännu fler aggregat, ett femtonde, sextonde etc. som måhända avses föreläggas riksdagen före år 1978, vilket år ju enligt proposition nr 30 skall bli ett slags kontrollstation i fråga om energipolitiken på 1980-talet.

När vi från centern säger nej till den föreslagna kärnkraftsatsningen sker detta av både principiella och rent konkreta skäl. Två principiella skäl har jag redan redovisat som gäller dels ansvaret för vårt folks framtida trygghet och välfärd, vilka enligt vår mening allvarligt riskeras i ett kärnkraftssamhälle, dels frågan om våra möjligheter att hävda vårt nationella oberoende, vilka som vi ser det ävenledes riskeras därför att en kärnkraftsatsning gör oss helt beroende av två supermakter som skall leverera det anrikade uran som erfordras för en betryggande energiproduktion.

Ett tredje skäl av både principiell och praktisk art vill jag starkt trycka på, och det gäller det absolut nödvändiga kravet på *handlingsfrihet i framtiden* beträffande lämpligaste energiproduktionsform och detta kravs uppfyllande.

Statsminister Palme har varit inne på detta krav och yttrade i det s. k. Sundsvallstalet bl. a. följande: "Vi bör undvika långsiktiga bindningar och eftersträva en reell handlingsfrihet så att vi i en senare beslutssituation, då kunskapsunderlaget är säkrare, kan välja mellan alternativa framgångslinjer för att lösa vårt energihushållningsproblem." Samtidigt med detta uttalande, som återfinns i energipropositionen, framlägger han och hans industriminister något senare i denna proposition förslag som

innebär att kärnkraften redan 1985 skall svara för 40 % av landets elproduktion.

Det torde inte finnas någon utanför de rena fantasternas led som för ett ögonblick tror att vi i ett sådant läge skulle ha något slags handlingsfrihet eller möjligheter att välja något annat än kärnkraft som bas för vår energiproduktion. I ett högt industrialiserat samhälle som Sverige gör man inte om en energiproduktionsapparat som enligt vad industriministern i direktiven till en utredning uttalar kommer att bygga på en extrem storleksekonomi. Han säger härom bl. a. följande: "Den utpräglade storleksekonomi vid atomkraftsanläggningar framtvingar en strävan att uppnå största möjliga aggregatstorlekar och att samla flera aggregat inom samma station ---. Man kan följaktligen förutse en ytterligare förstärkning av de monopolistiska dragen inom kraftproduktionen." Till detta kommer att denna energiproduktionsapparat kostat landets skattebetalare mellan 20 och 30 miljarder kronor att konstruera.

Statsministerns deklaration att man eftersträvar en reell handlingsfrihet i framtiden i fråga om alternativa framgångslinjer i energisammanhanget blir med den kärnkraftsutbyggnad som regeringen föreslår bara en läpparnas beaktelse, ett slags självbedrägeri. Med de 13 föreslagna aggregaten låses landet fast i den tvivelaktiga rollen som ett kärnkraftssamhälle och kan inte välja något alternativ, hur överlägset detta än skulle komma att te sig.

Herr talman! Utöver vad jag har anfört av principiell art finns det en rad rent konkreta skäl som var för sig talar emot den kärnkraftssatsning som regering och moderater vill göra och som tillsammans enligt vår mening är ett förödande bevismaterial mot denna satsning. Det är först och främst skäl sådana som riskerna för olyckor och sabotage vid transport av kärnbränsle och radioaktivt avfall och tvånget på samhället att under lång tid lagra och bevaka radioaktivt avfall. Detta tvång kan på längre sikt innebära att rena polisstatsmetoder måste tillämpas. Den första transporten av utbränt kärnbränsle från Oskarshamn för en tid sedan, omgärdad med ett jätteuppbåd av poliser, gav en kuslig förnimmelse av vad för slags verklighet vi får uppleva om och när 13 eller fler kärnkraftsaggregat varit i gång ett tag.

I fråga om lagringen är denna särskilt problemfylld när det gäller det högaktiva höggiftiga avfallet, som måste lagras på ett betryggande sätt i många tusen år. Ännu efter 30 år av forskning är detta problem olöst, och flera forskare tvivlar på att det över huvud taget går att lösa. Och om risken med en lagring i berggrunden så småningom skulle tas, blir frågan i vilken kommun de radioaktiva soporna skall lagras och om det kommunala planmonopolet skall hävas för att det skall bli möjligt att tvinga på motsträviga kommuner dessa sopor.

Det finns sålunda i detta stycke flera utomordentligt viktiga frågor som är olösta, och det hade varit skäl för regeringen att söka ett svar på dessa frågor *innan* man satsar på det svenska kärnkraftssamhället. Ytterligare konkreta skäl mot en svensk kärnkraftssatsning är de säkerhets-

politiska konsekvenserna av plutoniumspridningen, riskerna för ovan jord belägna kärnkraftverk vid krig och sabotage. "plutoniumberget" och de fruktansvärda riskerna för att s. k. fredligt plutonium kommer på drift och används för framställning av atombomber i stor skala.

Allt detta borde ha väckt till eftertanke i stället för kärnkraftssatsning, men med så ringa vishet förefaller ändock dessa ödesproblem hanteras av kärnkraftsvännerna inom och utom regeringen. Härtill kommer att kärnkraftsproduktion, tvärtemot de optimistiska kalkylerna bara för några år sedan, inte kommer att ekonomiskt bli så överlägsen all annan kraftproduktion. Redan nu ligger produktionskostnaden för kärnkraftsproducerad elektricitet bara ett tuppljät efter oljekondensframställd kraft, och kostnaderna stiger snabbt, främst på grund av kärnkraftsverkens dåliga tillgänglighet. Detta senare är både här i landet och utomlands det största bekymret i fråga om kärnkraften, eftersom basproduktionen av energi måste vara fullt tillförlitlig i vad det gäller den kontinuerliga tillgången. De hittillsvarande erfarenheterna främst från USA ger vid handen, något drastiskt uttryckt, att kärnkraftsproduktion ständigt drabbas av driftstörningar, därför att aggregatens barnsjukdomar lätt tycks övergå i kroniska tillstånd, varefter åldersskräppligheten infinner sig abnormt snabbt.

Herr talman! Centern säger alltså av de skäl jag redovisat nej till den utbyggnad av kärnkraften som föreslås i propositionen 30 och sammanfattar skälen sålunda, att så länge en samfällid forskar- och expertkår inte kunnat garantera att de allvarliga riskerna vid kärnkraftsproduktionen kan bemästras på ett betryggande sätt får ytterligare investeringar i kärnkraftsutbyggnad inte göras. Till följd härav framställs förslag om inskränkning i rätten att meddela och utnyttja tillstånd enligt atomenergilagen. Enligt denna lag medgives drift endast av de fem kärnkraftsaggregat – senast Barsebäck I – som redan fått medgivande att laddas med bränsle. Beträffande dessa fem aggregat säger centern vidare i konsekvens med den nyss redovisade principinställningen att om inte säkerhets- och avfallsriskerna bemästras, måste de fem kärnkraftsaggregat som nu är i drift ersättas med andra energikällor och besparingsåtgärder. Om och när ett sådant läge inträder att kärnkraftsproduktionen, oavsett vilket omfång den genom riksdagens beslut än kommer att få, måste avvecklas – riskerna kan snabbt bli överhängande och ekonomin rent oacceptabel – får det svenska samhället inte tas med överraskning, så som skedde när det gällde Marvikenprojektet. Därför måste en beredningsplan för kärnkraftens gradvisa avveckling göras upp snarast möjligt, vilken plan skall kunna tas i anspråk med omedelbar verkan.

Herr talman! Vad vill då centern göra i stället för att bygga ut kärnkraften här i landet i syfte att garantera en betryggande, säker och riskfri energiförsörjning? Svaret är att vi vill göra kraftfullaste tänkbara satsning på alternativa energikällor och på åtgärder som leder till en planmässig och kontinuerlig hushållning med energi. Genom vårt avvisande av regeringens kärnkraftsutbyggnad, vilken torde kosta minst 20 miljarder, får vi åtskilliga miljarder disponibla för erforderliga investeringar på al-

ternativa energikällor, på energihushållning och på effektivisering av den nuvarande energiproduktionsapparaten. I sistnämnda hänseende syftar vi bl. a. till en modernisering och effektivisering av befintliga vattenkraftverk och dessutom till ianspråktagande av vissa nedlagda äldre fallsträckor. Vidare vill vi göra en verklig storsatsning på mottryckskraft såväl via kommunerna och fjärrvärmeverken som inom industrin. En sådan satsning innebär, som vi visar i vår motion 2030, ett tillvaratagande av väldiga mängder energi som hittills gått till spillo.

De investeringar i hushållning med energi som vi vill göra gäller av naturliga skäl främst bostäder och lokaler samt industrier. Det är värt att understryka att bägge dessa sektorer var för sig står för drygt 40 % av den totala energiförbrukningen och att bl. a. energiprogramkommittén visat att redan ganska enkla besparingsmetoder kan medföra ofantliga tillskott av sparad energi. Som exempel på vilka mängder energi det i själva verket rör sig om kan nämnas att Industrins utredningsinstitut, som har Industriförbundet bakom sig, med utgångspunkt i en beräknad årlig ökning av industriproduktionen om 4 % – en ganska hög genomsnittsökning – via relativt okomplicerade stimulanser till sparatgärder kommit fram till ett energibehov år 1985 som ligger 17–18 % under energiprognosutredningens lägsta alternativ. Detta är en skillnad på mer än 40 TWh, vilket motsvarar åtta till nio kärnkraftsaggregat i full drift.

I konsekvens med insikten om vilka väldiga sparvinster i fråga om energi som kan göras inom industrin föreslår vi sålunda 500 milj. kr. i reservationsanslag till energibesparande åtgärder inom näringslivet, vilket skall ställas mot regeringens förslag om 80 milj. kr. för samma ändamål.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, ta upp en annan fråga av stor vikt. Just för näringslivets del är naturligtvis en jämn och säker tillgång till elenergi av vital betydelse. Av den tabell för elproduktion 1973 resp. 1985 som vi redovisar i vår motion 2030, och för vars detaljer jag hänvisar till motionen, framgår att regeringsalternativet, som inkluderar den i propositionen 30 föreslagna kärnkraftsatsningen, medför en årlig ökning av elproduktionen om 6 %, medan centerns alternativ utan kärnkraftsatsning ger 3 % årsökning. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att till vår siffra skall läggas dels det energitillskott som de av oss medgivna fem kärnkraftaggregaten kan ge, dels vindkraftstillskottet. Enligt bedömningen av STU:s vindkraftsgrupp finns mycket goda förutsättningar för att vindkraften fram till 1985 kan ge ett tillskott av 20 TWh.

Dessutom är det, herr talman, enligt vår uppfattning ingalunda något axiom att vårt land, med världens näst högsta energiförbrukning, till varje pris även under den kommande tioårsperioden måste öka sin elförbrukning med 6 % om året och fördubbla förbrukningen. Vi tror inte att vare sig det svenska välståndet eller den svenska industrins produktionskraft utsätts för något farligt hot, om vi inte lyckas öka elförbrukningen mellan 1975 och 1985 med över 80 terawattimmar per år eller

drygt 2,5 gånger ökningen under 1960-talet, detta den svenska ekonomiska historiens klang- och jubelårtionde i fråga om rekordbyggande och rekordproduktion.

I sammanhanget vill jag också mot nyssnämnda bakgrund något kommentera den balans över den totala energitillförseln som vi redovisar i vår motion och där vi ställer våra beräkningar mot regeringens. Regeringen räknar med att med dess energiprogram som inkluderar kärnkraften skall den årliga energiproduktionen och -konsumtionen öka med 2 % per år, medan vårt energiprogram ger en årlig ökning om 1 %. Som bakgrund bör erinras om industriministerns uttalande att en spontan och ostyrd utveckling borde ge en årlig ökning om 3 %. Även i detta sammanhang vill jag understryka att vi visserligen redovisar 56 TWh lägre energitillskott än regeringens 540 TWh, som innebär en tvåprocentig ökning – jag vill dock understryka att de flesta beräkningar har i hög grad endast uppskattningskaraktär – men att vi inte heller i detta sammanhang har tagit med det energitillskott som de fem av oss medgivna kärnkraftsaggregaten och vindkraften kan ge.

En viktig sektor inom energianvändningsområdet utgör industrin, och jag vill ägna dess möjligheter enligt dels regeringens, dels våra förslag några ord. Enligt regeringens förslag skulle ökningen i industrins energianvändning få lov att stanna vid 3 % per år till 1985, medan vårt förslag begränsar ökningen till 2,3 %. Det torde vara utomordentligt svårt att göra gällande, att skillnaden på 0,7 % skulle utgöra vattendelaren mellan möjligheter till full sysselsättning här i landet och en framtingad arbetslöshet. F. ö. är det av största vikt att fastslå att något orsakssammanhang mellan sysselsättning och energiförbrukning inte föreligger. Den välkända Fordstudien i USA bekräftar detta påstående. Jag citerar ur denna studie följande rader:

”Medan det är sant att en plötslig och oväntad energibrist kan orsaka och har orsakat väsentlig arbetslöshet, så är vår slutsats att en långsiktig minskning av energitillväxten signalerad genom klara politiska åtgärder, långsamt stigande priser och lämpligt kompenserande politik i realiteten kan öka sysselsättningen.” Praktiska erfarenheter från vårt eget land ger ytterligare bekräftelse. Under 1974 minskade energiförbrukningen i Sverige med 6 %. Samtidigt ökade sysselsättningen med över 100 000 nya jobb.

I fråga om stimulansåtgärder för besparingar inom industrier vill jag understryka att centern vill satsa på ett låne- och bidragsprogram på 300 milj. kr., medan regeringen endast vill ge 40 miljoner för sådant ändamål.

Den sektor inom energianvändningsområdet där de största energibesparingarna kan göras, och där det sålunda är mest meningsfullt att sätta in stimulansåtgärder, utgörs av byggnader och lokaler. Enligt vår mening är regeringens stimulansåtgärder inom dessa sektorer alldeles för otillräckliga, och vi höjer sålunda regeringens förslag om 340 milj. kr. med 550 miljoner till 890 milj. kr. Det kan i sammanhanget anmärkas att

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

bostadsstyrelsen begär 450 milj. kr. utöver de sammanlagt 258,7 milj. kr. som avdelats för ändamålet. Vi understryker både i partimotionen och i reservationerna upprepade gånger vikten av en så snabb utbyggnad som möjligt av fjärrvärmeanläggningarna. En sådan utbyggnad ger ett mycket effektivare utnyttjande av bränslet än enskilda värmepannor och innebär väsentligt mindre miljöstörningar. Denna utbyggnad finansieras genom kommunerna, och det är därför enligt vår mening av den allra största vikt att landets kommuner ges möjligheter att ekonomiskt klara en omfattande fjärrvärmeutbyggnad. Centern anser att största möjliga insatser måste göras för att så långt det är praktiskt möjligt utnyttja kraftvärmetekniken. Vi föreslår därför en kraftvärmeutbyggnad av den omfattningen att den ger 10 TWh mer elkraft än regeringens förslag och ett värmetillskott på 20 TWh utöver vad regeringens förslag innebär. Det ytterligare eltillskottet motsvarar 2 kärnkraftaggregat och värmetillskottet 4–5 kärnkraftaggregat. Den totala utbyggnaden av kraftvärmem i inom landet enligt regeringens förslag motsvarar 3 000–3 500 MW. Som jämförelse bör påpekas att Svenska värmeverksföreningen efter en inventering inom de större tätorterna i landet kommit fram till att en effektutbyggnad om 6 700 MW vore rimlig – alltså det dubbla jämfört med regeringens uppskattning – en effekt som motsvarar 28 TWh elkraft och 56 TWh värme.

Till sist, herr talman, vill jag understryka den utomordentliga vikt som centern lägger vid energiforskningen. Det är nämligen dennas insatser som på ett avgörande sätt kan framskapa effektiva energihushållningsmetoder och som – det viktigaste – kan ge mänskligheten den teknik vilken ger oss möjlighet att i full och tillräcklig utsträckning för vår energiförsörjning tillgodogöra oss de eviga, förnyelsebara energikällorna. I sistnämnda hänseende gäller det främst solenergin, vindkraften och den geotermiska energin, vilka alla enligt uttalanden från seriösa forskare inom loppet av 15–30 år torde kunna ge den energiproduktion som är nödvändig såväl för människans trygghet som för välfärdens befastande och fortsatta utveckling.

I konsekvens med denna principställning vill centern sålunda ge forskningsanslagen en annan inriktning än regeringen. Beloppen utgör 397,5 milj. kr. för centern och 343 milj. kr. för regeringen på en treårsperiod. När det emellertid gäller delprogrammet energiproduktion vill regeringen satsa 81 milj. kr. för treårsperioden, varur, inkluderat forskningsanslaget till AB Atomenergi, 45 % skall gå till kärnkraften. Centern motsätter sig detta och vill koncentrera anslagen i fråga om kärnkraftsforskningen till säkerhets- och avfallsfrågorna. I övrigt anser vi det tillräckligt att bevaka den internationella utvecklingen av nya reaktorer, urananrikning och plutoniumåterföring och anslår i här nämnda sammanhang sammanlagt 41 milj. kr. för treårsperioden. Resten av de 397,5 miljonerna i forskningsanslag vill vi satsa på investeringar i energihushållning, på teknik för utnyttjandet av de förnyelsebara energikällorna och på återvinningsmetodik.

Herr talman! Som jag framhöll inledningsvis är vi i centern övertygade om att mänskligheten endast har en kort tidsfrist, när det gäller att övergå från överuttag av ändliga råvaror och energitillgångar till att leva i takt med naturens cykliska system. För energianvändningens del betyder detta konstaterande att såväl uranet som de fossila bränslena endast kan bli en parentes – för uranets del en mycket kort och i fråga om de fossila bränslena en något längre – som bas för energiproduktionen. Hur långvarig denna parentes blir kan i dag inte sägas, men det är helt klart att när centern ersätter regeringens kärnkraftssatsning med besparingar så måste detta kompletteras med ett utnyttjande av de fossila bränslena under den tid som det dröjer innan de förnyelsebara energikällorna kan tas i anspråk i full utsträckning. Jag vill emellertid mycket starkt understryka att vi i vårt energiförsörjningsprogram inte föreslår användning av större volym fossila bränslen än vad regeringen gör.

Låt mig avsluta detta inlägg med uttalandet, att jag är förvissad om att kolet – som kan räckta i många hundra år och dessutom är lokaliserat på många fler håll i världen än oljan – i fortsättningen bör utnyttjas i en helt annan omfattning än nu. Moderna tekniska metoder ger redan väsentligt mindre miljöföroreningar från kolet än från oljan, och kolet torde också på längre sikt ställa sig billigare. Det borde inte vara omöjligt att utreda möjligheterna att av de elva aggregaten i det kärnkraftsprogram som riksdagen beslutade 1973 driva de sex ännu "icke nedsmittade" aggregaten med kol. Dessa aggregat föreslår centern reservationsvis skall omdisponeras för annat ändamål än kärnkraftsproduktion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 5, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 35, 37, 39, 42, 44, 46, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 59, 61, 62, 63 och 64.

Jag ber om överseende, herr talman, om detta verkar som en uppläsning av poängtipsresultatet – det är faktiskt 64 reservationer i det här ärendet.

I detta anförande instämde herrar Fågelsbo och Rämgård, fru Wiklund, herrar Börjesson i Falköping, Jonasson, Raneskog och Olsson i Sundsvall, fröken Pehrsson, fru Oskarsson och fru Olsson i Helsingborg samt herrar Johansson i Hållsta, Andersson i Edsbro och Granstedt (samtliga c).

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Att, som herr Sjönell just nämnde, inte mindre än 63 reservationer avlämnats under näringsutskottets behandling av energipropositionen kan ge intryck av att regeringen här står inför ett av de bakslag som den noterat i en rad frågor, både stora och små, under vårriksdagen. Så är det emellertid inte. En klar majoritet inom utskottet har godkänt huvuddragen i regeringsförslaget, och denna majoritet – det är en säker gissning – kommer att kunna noteras också vid den nattliga votering som torde följa efter dagens debatt.

Reservationerna har främst anmälts från centerpartiet och vpk. Vi hörde den långa uppräknin som herr Sjönell gjorde nyss över de reservationer

där centerpartiet finns med. Dessa båda partier har en annan grundsyn än de övriga partierna. Folkpartiets särmeningar vill man däremot som utomstående beteckna som ganska marginella, men partiet får självt svara för omdömet på den punkten. Närmast på talarlistan står en representant för folkpartiet i näringsutskottet.

För min del har jag att kommentera hur vi utskottsmedlemmar från moderata samlingspartiet ställt oss i de olika frågorna. Vi har, och vår partimotion före oss, menat att det faktaunderlag som kommit fram genom en rad ambitiösa utredningar är pålitligt, att regeringen i de flesta fall dragit riktiga slutsatser och att de åtgärder i form av organisatorisk uppläggning och medelstildelning, som regeringen föreslår, i stort sett är väl avvägda.

Till skillnad från centerpartiet och vpk har vi, moderata samlingspartiets representanter i näringsutskottet, inte ansett oss ha skäl att reservera oss på särskilt många punkter. Räknar jag rätt finner man oss på tolv reservationer. Beträffande hälften, nämligen 5, 15, 39, 52, 61 och 62, är vi i sällskap med centern och folkpartiet. För den andra hälften – 8, 12, 23, 30, 32 och 50 – står vi ensamma.

Vad gäller de sex första reservationerna kan det bli fråga om lottning. Låt mig uttala tillfredsställelse över att det inte rör sig om särskilt väsentliga ting som kan komma att avgöras genom det förfaringsättet. Vad jag sagt innebär inte att jag anser den samlade oppositionens motförslag oviktiga.

Reservationen 5, om jag nu skall ta dem i ordning, tar sikte på vad som egentligen bör vara utgångspunkt för alla resonemang kring energiförsörjningen, nämligen konsumtionssidan. Vi är medvetna om att Stålverk 80 blir mycket energikrävande, därför vill vi understryka – vi, det är centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet – hur väsentligt det är att man i detta stora projekt inriktar sig på god hushållning med energin. Ett sådant uttalande, menar vi, skulle kunna vara av betydelse också i andra sammanhang, där man planerar nya anläggningar. Att socialdemokraterna inom utskottet inte velat ansluta sig till det önskemålet ser jag som ett utslag av den märkliga inställning man möter inom regeringspartiet: kritiska synpunkter på Stålverk 80 får över huvud taget inte föras fram.

Nästa gemensamma reservation rör också konsumtionssidan. Vi anser att planeringsorganet för energisparandet skall vara fastare organiserat än vad regeringen har tänkt sig. De betydelsefulla funktioner som organet kommer att få motiveras enligt vår uppfattning en sådan status.

Reservationen 39 är ett exempel på vad jag sade nyss, att det just inte är några särskilt spektakulära meningsmotsättningar som ligger bakom de reservationer där centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet har gått samman. Här är det nyttan av draghästar i skogsbruket som understryks. Det är, om jag får använda uttrycket på nytt, en marginell fråga. Men den är vardagsnära och därför inte alls utan betydelse. Med hjälp av draghästar kan man få fram virke från en del arealer där mekaniserade metoder kommer till korta. Beredskapsaspekterna bör man inte heller glömma. Att det finns hästar och körkunnigt folk är värdefullt i avspärningstider.

På tal om skog kan jag kanske göra en utvikelse. Från moderat håll

är vi inte med på ett uppslag som har följts upp av centern och folkpartiet i reservationen 7, att man med skattepengar skulle premiera vad som kallas fritidshuggning av brännved. Tanken på att släppa in diverse fritidshuggare på skogsägarnas marker ter sig äventyrlig för oss, och den administration som skulle krävas för att kontrollera utfört arbete och betala ut premier skulle, menar vi, bli orimligt stor i förhållande till nyttan av fritidshuggning. Rätta sättet att uppmuntra till användning av brännved är enligt vår uppfattning att låta skogsägarna för eget bruk ta ut brännved skattefritt. Vi beklagar att en folkpartirepresentant år efter år har hindrat en sådan lösning.

Så tillbaka till de gemensamma reservationerna.

Reservationen 52 gäller energi ur biosystem. Här uttalade den moderata partimotionen undran inför propositionens mycket negativa syn, och i en enskild motion av herr Wijkman har ytterligare framförts skäl för att inte sätta forskning på detta område i strykclass. Vi är från vårt håll glada att centerpartiet och folkpartiet har anslutit sig till önskemålet att anslå 2 milj. kr. för ändamålet.

Reservationerna 61 och 62 rör båda organisationsfrågor. Vi anser att Kärnsäkforsk – en sådan där hemsk förkortning – i varje fall t. v. inte bör överföras till kärnkraftinspektionen, och vi anser att det skall finnas parlamentariker med i delegationen för energiforskning. Att socialdemokraterna motsätter sig detta är ganska uppseendeväckande.

Så går jag över till de sex reservationer som moderaterna är ensamma om.

Reservationen 8 är avgiven för att skapa garantier mot att energiavgiften – vi accepterar en sådan i och för sig – blir ett fiskalt instrument som används för att tillföra statskassan ytterligare intäkter. Energiavgifter bör enligt vår mening antingen tas i anspråk för positiva åtgärder inom energiförsörjningen eller beaktas när höjden av andra statliga intäkter bedöms.

Reservationen 12 siktar till att tillförsäkra riksdagen information om effekterna av bidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet. Aktiviteten är ny och det rör sig om stora pengar. Att få en upplåtning om hur den faktiskt verkar måste därför vara viktigt.

Reservationen 23 rör bergrumsförläggning av kärnkraftverk. Vi tycker att utredningsmaterialet är otillräckligt på den punkten. Bl. a. militära myndigheter har haft synpunkter som borde tas till vara.

Reservationerna 30 och 32 gäller anslagstrågor. Att staten ikläder sig garanti i samband med utvinning av olja, naturgas och kol är vi införstådda med, men vi vill att riksdagen i varje särskilt fall skall få tillfälle att ta ställning till det statliga engagemanget.

En tanke som vi däremot blankt avvisar – det sker i reservationen 32 – är att staten ställer lånemedel till förfogande för Statsföretags projekt att bygga ett oljeraffinaderi i Brofjorden. Vi har allt skäl att fråga oss om vi inte här i landet är på väg att ta oss olja över huvudet genom en sådan anläggning och andra liknande som projekteras. När det gäller att svara på den frågan måste man också bedöma den framtida uthyggnaden eller krympningen av de anläggningar som redan finns. På den punkten har

inga övertygande besked lämnats.

Reservationen 50 slutligen följer upp moderata samlingspartiets motion på den punkt där man föreslår att forskning kring framtida reaktortyper skulle få en påplussning av anslagsmedel med 3 milj. kr. Det skulle möjliggöra en bättre framförhållning i forskningssammanhang, där tidsperspektiven är långa och där vi i vårt land har tillgång till forskare inställda på nya problemlösningar.

Med detta, herr talman, tror jag att jag redovisat de punkter där moderata samlingspartiets representanter i näringsutskottet har reserverat sig, antingen tillsammans med center- och folkpartirepresentanterna eller ensamma. Den siffra jag angav – 12 av 63 avgivna reservationer – är ett besked om vad jag inledningsvis konstaterade, nämligen att vi i moderata samlingspartiet i stort sett ligger i linje med regeringens bedömningar av denna viktiga fråga. Att vi på ett antal punkter förekommer som reserveranter rubbar inte det omdömet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till samtliga reservationer där mitt namn förekommer.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Som vi hört innehåller näringsutskottets betänkande väldigt många särmeningar. Det är inte mindre än 63 reservationer. Till dessa kommer de 11 som avgivits i civilutskottet och skatteutskottet. Det är klart att de många reservationerna rör både stora och mindre betydelsefulla ting. I en del reservationer redovisas viktiga partiskiljande huvudprinciper, och andra tar upp energipolitiska detaljfrågor. Sammantagna ger reservationerna förhoppningsvis en helhetsbild av vad de fem riksdagspartierna står för i energipolitiken.

Herr Regnell gav oss i folkpartiet alldeles nyss betyget att våra reservationer var mer marginella. Får jag fråga: Är det marginellt att säga nej till beslut om nya kärnkraftverk, att kräva en hårdare hushållningslinje än vad regeringen gjort? Är det inte i stället så att moderata samlingspartiets reservationer framstår som avsevärt mindre betydelsefulla än folkpartiets? Moderata samlingspartiets reservationer är mer förtjänta av beteckningen marginella.

En sak borde det i alla fall råda enighet om över partigränserna, nämligen att det numera går åt mycken mänsklig energi för att bilda sig en genomtänkt syn på energifrågorna. Det är ett mycket omfattande, mångskiftande, tekniskt svårigenomträngligt och med starkt motstridiga värderingar försedd material som ligger till grund för dessa betänkanden.

Herr talman! Den som under några år försökt följa den energipolitiska debatten kan lätt konstatera skillnaderna. På 1960-talet var debatterna få och förhållandevis lättöverskådliga. Striden gällde bl. a. vilken kärnkraftsteknologi Sverige skulle gå in för. Valet gällde tungvatten- kontra lättvattenreaktorer. Kampen slutade i Marvikenfiaskot, det kraftverk som en riksdagsman med humor motionerade om och föreslog att det skulle bli ett nationalmonument, därför att det var stort, det var fullt och det var dyrt.

Men främst gällde ändå striden under 1960-talet att få hejd på den totalförstörelse av de unika svenska älvlandskapen som var på väg att ske. Det var något av en berusning i viljan att betvinga det fritt forsande älvvattnet med teknikens vidunderliga fördämningar, tunnlar och kraftstationer. Det gav elektricitetens välsignelser men på bekostnad av landskapsbild och ekologiska system.

Det finns fortfarande möjlighet att bygga ut litet vattenkraft utan att förstöra de fyra stora orörda Norrlandsälvarna Torne, Pite och Kalix älvar samt Vindelälven och utan att förstöra andra omstridda älvsträckor på skilda håll i vårt land. Folkpartiets syn på detta kommer Ola Ullsten att redovisa senare i debatten.

Men vattenkraften kan inte lösa vårt energibehov. I dag gäller det att finna alternativ. Kärnkraften har länge framstått såsom ett huvudalternativ. Jag vill dock påpeka att vi från folkpartiet har föreslagit en satsning också på andra alternativ. Alltför sent har man kommit i gång med utvecklingsarbetet av hur man kan utnyttja vind, sol, jordvärme, energiodlingar och andra sådana mer miljövänliga energiformer.

Mot bakgrund av de växande svårigheter kärnkraften i dag brottas med och den ensidiga satsning som har skett på denna framstår vår energiförsörjning nu minst sagt problematisk. Det omdömet gäller inte minst med tanke på vårt stora oljeberoende. Över 70 % av vår energiproduktion är oljebaserad. Ingen vill, tror jag, rekommendera en större satsning på oljekraften. Vi har oljekrisen vintern 1973–1974 i friskt minne. Framför allt utgör svavelutsläppen, som följer med oljebränningen, fruktansvärda långsiktiga miljöhot. Våra marker och vattendrag tål inte en fortsatt försurning. Känsliga växter och fiskar är redan livshotade och växtkraften i markerna sjunker.

Vi kan alltså endast utvinna ringa vattenkraft ytterligare. Vi är sent ute med utvecklingen av alternativa energikällor såsom vind, sol, jordvärme och energiodlingar. Vi vill inte öka vårt oljeberoende. Vi har inte heller omedelbara förutsättningar att i större omfattning utnyttja andra fossila bränslen såsom kol och torv. Leder då detta till slutsatsen att man skall bygga ut mer kärnkraft? Vi från folkpartiet svarar nej på den frågan. Jag skall strax återkomma till vårt ställningstagande i detta sammanhang. Men redan nu vill jag deklarerat att de ökande tekniska, sociala, säkerhetsmässiga och inte minst ekonomiska problem som mött kärnkraften har gjort att vi inte i dag är beredda att gå med på fler än de elva reaktorer som riksdagen tidigare har beslutat att bygga. Vi står således fast vid vårt ställningstagande från 1973. Men ingen har heller enligt vår uppfattning kunnat peka på att farorna med det beslutade kärnkraftsprogrammet är av den arten att vi måste avbryta det med de problem med energiförsörjningen som skulle följa i spåren på en så drastisk åtgärd och med den kolossala kapitalförstörelse som det skulle innebära.

Vi anser i folkpartiet att det enda realistiska i detta läge är att stanna upp och ge sig betänketid, innan man bestämmer sig för att antingen i panik springa baklänges och ta skydd eller rusa vidare utan att tänka färdigt

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

om vilket vägval som är det bästa. Vi tycker att detta är en logisk slutsats. Men för att behålla den handlingsfriheten krävs en framgångsrik energihushållning.

Det är väl bekant för alla i den här kammaren att folkpartiet tidigare och mer energiskt än några andra har drivit kraven på bättre energihushållning. Riksdagsmajoriteten har vid en rad tillfällen avslagit en del av dem. Statsråd har viftat bort dem till en början, men somliga av dem har snabbt dykt upp igen i form av regeringsinitiativ.

Av propositionen framgår att regeringen numera inser värdet av energihushållning. Det kommer att kunna sparas en hel del med hjälp av de energisparstöd som nu förlängs och utvidgas för fastigheter och industri. Vi kan hoppas att det omfattande forsknings- och utvecklingsprogram som nu dras i gång kommer att ge resultat tämligen snabbt. Men vi menar i folkpartiet att målet för energihushållningen hade kunnat sättas högre, att ambitionen borde vara större och att viljan måste bli starkare. Annars när vi inte de resultat vi menar krävs för att ha bevarad handlingsfrihet under några år.

Jag skall inte åter i detalj redovisa vårt sparprogram. Även det kommer Ola Ullsten att tala om senare. Jag vill bara peka på några av de förslag som ännu inte vunnit bifall. Vi vill ha en energisparlag som ställer krav på bästa teknik för energihushållning till rimlig kostnad. Det skulle ge bättre tyngd åt hushållningspolitiken. Vi har tidigare tagit upp kravet på en inventering av spillvärme från industri som kan utnyttjas för uppvärmning. En sådan kommer nu att göras av industriverket. I det sammanhanget har vi begärt att Stålverk 80 utformas på ett sådant sätt att de oerhört stora energimängder som omvandlas där kommer till full nytta. Stålverk 80 borde bli ett föredöme.

Vi vill göra om energisparkommittén till ett permanent organ med uppgift att i alla lägen driva hushållningskraven. Kommittén bör ställa upp konkreta sparmål och följa upp dessa. Den bör få ökade befogenheter och vidgade arbetsuppgifter. Det är också ytterst väsentligt att vi snabbt får fram energibeskattnings och ett taxsystem som direkt syftar till energihushållning och inte till slöseri. Vi lägger tyngdpunkten i vårt hushållningsprogram på sådana generellt verkande styrmedel och vill undvika direkt reglering och administrativ toppstyrning.

Frågan om kärnkraftens utbyggnad, herr talman, är ju kontroversiell. I riksdagen finns tre olika handlingslinjer. Folkpartiet anser att det redan beslutade kärnkraftsprogrammet bör genomföras men att några ytterligare kärnkraftsaggregat inte skall byggas. Socialdemokraterna och moderaterna förespråkar fortsatt kärnkraftsutbyggnad. Centern och vpk anser, antar jag, att vi snarast möjligt skall avstå från kärnkraften.

Socialdemokrater och moderater har alltså gått i allians för att fortsätta kärnkraftsutbyggnaden. Visserligen innebär deras förslag att riksdagen nu bör ge klartecken endast till ytterligare två kärnkraftsaggregat, men det är inte särskilt svårt att se vad man syftar till på längre sikt. Moderaterna har rent allmänt en positiv syn på kärnkraften. Socialdemokratiska talesmän

har inte stuckit under stol med att man gärna ser en fortsatt utbyggnad. Ivern är så stor att vi inte ens hinner igenom utskottsbehandlingen förrän man vill gå vidare. Utskottsmajoriteten talar nu för ytterligare ett aggregat, förlagt till Barsebäck. Riksdagen skall visserligen få tillfälle att bedöma den frågan senare, men man kan väl säga att majoritetslinjen inte längre är 13 utan snarare 13 1/2.

Och planeringen för fortsatt kärnkraftsutbyggnad går tydligen vidare som om ingenting hade hänt. Halmstads kommun har nyligen fått påpekande från regeringen om att man genom den kommunala planeringen skall se till att det finns mark för ett kärnkraftverk i Getinge, dvs. på en plats utanför de nu ianspråktaga kraftverksområdena. Att regeringen i propositionen nu nöjt sig med att föreslå bara två nya aggregat, nr 12 och 13, kan förklaras med att man inte velat sticka ut huvudet längre än man tycker vara nödvändigt. Om nya kärnkraftsaggregat skall tas i bruk efter 1985, behöver ju beslutet knappast fattas nu.

Folkpartiet säger, som jag nämnde inledningsvis, ja till det redan beslutade kärnkraftsprogrammet men nej till fortsatt utbyggnad. Vi vill inte lyfta på bommen. Vi vill ha kvar valfriheten. Det finns en rad vägande skäl för en sådan försiktig inställning. Vi har utförligt redogjort för den i vår motion. Det saknas fortfarande tillräcklig erfarenhet av de stora reaktoranläggningarnas drift och säkerhet. Man har inte kunnat garantera nödkylningssystemens effektivitet, eftersom de inte prövats i stor skala. Och det finns en rad oklarheter om hur man slutligt skall hantera avfallet. Det är högst osäkert vilka politiska förutsättningar som finns för ett internationellt samarbete och internationell kontroll av kärnkraften, och här ligger bl. a. problemen med spridning av plutonium.

Allt större tvivel redovisas på att kärnkraften verkligen blir ekonomisk. Här finns alltså en hög grad av osäkerhet, och vi anser att den osäkerheten har ökat sedan riksdagen sist tog ställning till frågan om kärnkraftsutbyggnad. Den debatt som förts sedan dess har visat på nya svagheter hos kärnkraften.

Vi anser det därför vara klokast att stanna upp, avvakta nya erfarenheter, se om problemen kan få bättre lösningar, följa den internationella utvecklingen. Det är möjligt att den typ av kärnkraftverk som vi hittills har satsat på är ett tekniskt stickspår; andra och kanske säkrare system finns eller kan utvecklas. Vi har ingen anledning att nu snabbt gå vidare. Genom att satsa på hushållning får vi ett andrum. Vi bör utnyttja det för att med större allvar tänka vidare, bli säkrare, låta debatten gå vidare.

Det kan synas som om regeringen också haft tankar åt det håll som jag nu redovisat. Man har skurit ned de tidigare planerna avsevärt. Regeringen bör väl i dag kunna svara på frågan om man nu är mera medveten om kärnkraftens risker och nackdelar än vad man var 1973, eller om det är främst av taktiska skäl som man nu är mer återhållsam.

Men energipolitik är inte bara frågan om kärnkraft, herr talman. Det finns en risk för att andra väsentliga problem och frågeställningar kommer

alltför mycket i skuggan. En sådan viktig del är den del som i regeringspropositionen kallas för "en aktiv oljepolitik". Folkpartiets uppfattning skiljer sig här på några viktiga punkter från regeringens. Vi har ingen principiell invändning mot regeringens uppfattning att vi bör eftersträva en ökad nationell kontroll över vår oljeförsörjning. Det är önskvärt. Men den kontrollen kan skötas på olika sätt.

Man skall nog ändå inte ha alltför stora förhoppningar om att ett ökat statligt engagemang i oljehanteringens verkligen ger en sådan ökad nationell kontroll och trygghet. Det är först som sist ändå producentländerna som bestämmer om vi skall få någon olja. Regeringen förordar direkta avtal med oljeproducerande länder och att Sverige engagerar sig i oljeletning utomlands. De länder man i första hand tänkt sig är länder i Mellersta Östern. Men om en ny s. k. fredskris skulle uppstå och de oljeproducerande länderna av politiska skäl bestämmer sig för en ny oljeblockad, är det då så troligt att vi genom engagemang av det här slaget kommer att ha någon gynnad ställning? Knappast – för att få en sådan kommer krav sannolikt att ställas på vår utrikespolitik, krav som inte kan accepteras.

För att förbättra vår försörjningstrygghet krävs i första hand att vi samarbetar bl. a. med oljeklubben IEA och att vi försöker få överenskommelser med länder som kan förväntas stå utanför oljeembargon. Det naturligaste är då att försöka komma överens med Norge. Men regeringen tycker att den norska oljan är för dyr. Den norska oljan blir sannolikt dyr. Men det är ett pris, som vi bör vara beredda att betala för att öka vår försörjningstrygghet.

Regeringen vill att Sverige skall engagera sig i oljeletning utomlands och att vi försöker köpa in oss i oljefyndigheter. Detta är ganska äventyrligt. Men försöka duger väl i och för sig. Det är i alla händelser högst tvivelaktigt att riksdagen på ett enda bräde nu skulle ge garantier på 2 000 milj. kr. för detta ändamål. Här måste riksdagen få en chans att mera ingående bedöma projekten.

Den nya statliga oljepolitiken skisseras på några sidor i propositionen men är tydligen redan i gång. Här finns det alla skäl att reagera. Vi håller tydligen mycket snabbt och utan att riksdagen får någon rimlig chans till insyn på att få ett stort statligt engagemang i en ny sektor. Tydligt har det gått så fort att inte ens regeringen hängt med. Man säger att Statsföretag är ett lämpligt instrument för oljepolitiken. Det är tänkbart. Men om så skall ske är det nödvändigt att det skapas insynsmöjligheter och att riksdagen får bedöma satsningarna och ge riktlinjer för verksamheten. Någon redovisning för hur regeringen har tänkt sig – eller är det kanske bara Statsföretag som tänkt – utformningen av det här ges inte i propositionen. Det här är viktiga saker. Det är riksdagen och inte toppadministratörer i industridepartementet och Statsföretag som skall styra den svenska oljepolitiken.

Jag vill också kort beröra frågan om nya alternativa energikällor. Man har från många håll försökt avfärda dem. Det går inte. Det blir för dyrt.

säger man. De passar inte in. De ger inga energitillskott. Det här är en farlig förhandsinställning. Personligen gick jag för några år sedan i bräsch för att vindkraften skulle utredas. Vilka tekniska och ekonomiska förutsättningar fanns att utnyttja denna fritt flödande energikälla? Riksdagen beslöt att en sådan undersökning skulle göras. Det har lett fram till mycket intressanta och förhoppningsfulla rapporter från olika håll, så intressanta att även näringslivet nu har engagerat sig för att vidareutveckla idéerna. Utomlands pågår också mycket intressanta försök.

Vi har satsat miljarder för att utveckla kärnkraften. Vindkraft, ny teknik för att utnyttja organiska bränslen, nya metoder för att ta till vara solenergi har fått struntsummor. Några få glada entusiaster har slitit med dem. Var hade vi stått om fördelningen varit något mer rättvis? Det blir något bättre nu. Genom de nya satsningarna på forskning och utveckling kommer en del nya pengar att falla även på projekt av det här slaget. Vi har velat satsa ytterligare ett antal miljoner på vindkraft, på torv, på bioenergi och på grundforskning. Det är ett första steg.

Kol är ingen ny energikälla. Men för svensk del har den blivit marginell. Kolet slogs ut av den billiga oljan. Men när nu oljan blivit dyrare har kolet börjat bli konkurrenskraftigt igen. Regeringen vill inte satsa på kol. Vi tror att det är fel. Inte minst för att minska vårt beroende av olja och vissa producentområden bör vi kunna öka kolanvändningen.

Herr talman! Mot bakgrund av det jag nu anfört har vi gjort den bedömningen, att det kan vara lämpligt och möjligt att försöka begränsa ökningstakten när det gäller energikonsumtionen under perioden fram till 1985 till i genomsnitt ca 1,5 % per år. Efter 1985 bör vi inrikta oss på nolltillväxt i förbrukningen. Det här förutsätter en linje som går in för kraftig hushållning. Vi har också lagt fram förslag om en sådan politik, som går längre än regeringens. Den går att förena med kraven på fortsatt ekonomisk tillväxt och full sysselsättning. Den är dessutom klart miljövänlig. Den kan genomföras genom styrning av marknadsekonomin och förutsätter inte en regleringsekonomi.

Herr talman! Folkpartiet har en rad reservationer mot den energipolitik som nu regeringen främst med stöd av moderata samlingspartiet svarar för. Jag har tidigare berört några av de punkter där vi har en annan uppfattning. Jag har inte för avsikt att redogöra för och argumentera för alla punkter där vi har reservationer. Jag skall bara kort sammanfatta skillnaderna i stort.

Vi har en annan uppfattning än regeringen när det gäller energiproduktionen. Det har jag redan nämnt. Vi säger ja till det 1973 beslutade kärnkraftsprogrammet men nej till ytterligare utbyggnad. Vi vill hålla igen med vattenkraften och inte bygga ut så mycket som regeringen.

Vi har en högre ambitionsnivå än majoriteten när det gäller hushållning med energi. Vi har under det senaste året fått gehör för hushållningslinjen - mottryckskraften kommer nu att stimuleras trots att så sent som i fjol riksdagen gick emot våra krav om detta. Vi vill ha bättre tag när

det gäller att spara i nya och gamla lägenheter och lokaler. Vi vill ha en energisparlag. Vi vill permanenta energisparkommittén och ge den långt större befogenheter och uppgifter. Vi har en rad andra konkreta förslag i samma riktning.

Vi vill ha in närdemokrati i energipolitiken. Om nu topparna i Vattenfall och de stora oljebolagen får dela med sig av makten, skall det inte bara ske till topparna i Statsföretag och kanslihuset. Vi vill ha större öppenhet och möjligheter för riksdag och allmänhet att få inflytande. Vi vill ha alternativa prognoser och teknologier och vi vill ytterligare främja forskning och utveckling av nya energikällor.

Jag vill sluta, herr talman, med en reflexion i anslutning till den demokratiska aspekten på energipolitiken. För bara några få år sedan var energipolitik något som bara en del experter sysslade med. I dag är situationen en helt annan. Tiotusentals människor har med liv och lust gett sig in i den här frågan, i studiecirklar och partiarbete, i miljögrupper och på annat sätt. Detta väldiga engagemang har inte varit förgäves. Det har påverkat och förändrat energipolitiken. Men det får inte sluta med detta. Frågan är långt ifrån färdigdiskuterad. Mängder av osäkerheter kvarstår. Många vill veta mer och påverka mer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer vid näringsutskottets betänkande nr 30 där herr Andersson i Örebro och jag själv står an-tecknade.

I detta anförande instämde herrar Löfgren, Carlström, Åberg, Hyltander, Henmark, Lindahl i Hamburgsund, Jonsson i Alingsås, Sellgren och Ekinge (samtliga fp).

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén var inte införstådd med den formulering som jag använde, nämligen att folkpartiets motförslag kanske inte avviker så särskilt mycket från den linje som socialdemokrater och moderater hamnat på och att det rör sig om ganska marginella förslag. Mot det anförde herr Wirtén att 11 aggregat som motbud mot 13 aggregat innebär en väsentlig skillnad, och självfallet kan man om man räknar i procent hävda att så är fallet. Men denna skillnad är inte uttryck för någon helt olikartad princip. Det är fråga om en avvägning på marginalen, och då tycker jag nästan att det kan vara befogat att tala om marginella skillnader. Men jag sade redan i mitt tidigare anförande att det inte åligger oss vare sig att formulera ett omdöme eller att välja den term som i detta sammanhang kan vara den riktiga.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är fel att göra frågan om energipolitiken till en exercis om 11, 13 eller 5 reaktorer. Vad jag, herr Regnéll, menar är att den principiella skillnaden mellan moderata samlingspartiet och folkpartiet i denna fråga är en annan.

Vi säger i dag nej till fortsatt utbyggnad av kärnkraft medan herr Regnell och hans parti är beredda att gå vidare. Vi tycker, som jag sade i mitt tidigare anförande, att osäkerhetsfaktorerna har vuxit och att det därför nu krävs en betänketid. Det finns inte skäl att gå vidare innan vi är säkra på att klara av det kärnkraftsprogram som vi beslutade 1973. Där ligger den viktiga skillnaden oss emellan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! I dag fattar riksdagen beslut i energifrågan. Så mycket är klart, att riksdagens majoritet inte stämmer med majoriteten bland folket. Landets inre maktkretsar trodde länge att energipolitiken kunde styras i tysthet. Det starka folkliga engagemanget har överraskat och skrämmt dem. Därför visar de höga herrarna ofta sitt hån och sitt förakt för folkopinionen. Frågan om kärnkraften berör människornas framtid i sådan grad, att det varit riktigt, om folket fått säga sin mening direkt. Vpk är tyvärr det enda parti som krävt att denna ödesfråga skall bli föremål för folkomröstning.

Energifrågan är inte bara en fråga om energi och energislag. Den är inte en fråga om teknik, inte ens om vetenskap i teknokratisk mening. Den är en fråga om makt. Den är en fråga om vilket ekonomiskt system som skall råda. Den är en fråga inte bara om energi, utan om hur man skall handha materiella resurser över huvud taget. Den är en fråga om hur och för vad ändamål man skall producera. Den är en fråga om hur man skall leva på jorden. Mer politisk och ideologisk kan inte en fråga vara.

Vad står då partierna i denna fråga? Centern vill stabilisera det totala intaget av energi vid dagens nivå och göra det nu omedelbart. Regeringen å sin sida förutser 25 % ökning av energiintaget fram till 1985 och därefter stabilisering på den nya högre nivån. Folkpartiet står någonstans mitt emellan regeringen och centern. Moderaterna seglar omkring som glada förespråkare för den obegränsade tillväxten i kölvattnet på regeringen – eller också är det regeringen som är i moderaternas kölvatten. Det låter sig inte med full säkerhet fastställa vem som svarar för det ideologiska faderskapet i den här alliansen.

Från vpk ser vi en avgörande brist i andra partiers sätt att närma sig frågan. De svarar inte på den centrala frågan: Vad slags samhälle krävs för att uppnå de lösningar av energiproblemet som partierna, då främst regeringen och centern, ställer? Denna fråga är avgörande.

Man måste nämligen allvarligt tvivla på om det totala intaget av energi över huvud *kan* stabiliseras i ett kapitalistiskt samhälle, som styrs av privat vinst.

Om vinsten styr, tvingar sig också strävan efter största möjliga vinst fram. Hur är då det kapitalistiska samhället konstruerat? Kapitalet sönderfaller i två delar: konstant kapital, dvs. produktionsmedel, och variabelt kapital dvs. arbetslön. Bara det senare, ger upphov till vinst. Vinsten är ju skillnaden mellan vad man måste betala för arbetskraften och

vad man får ut av den. Men nu vet vi, att kapitalismen drivs att öka produktionsmedlens värde per arbetare, dvs. arbetaren sätts på allt dyrare och mer komplicerade maskiner. Produktionsmedlens andel ökar, arbetslönens andel minskar. Eftersom vinst kan utvinnas bara ur den sistnämnda källan, får vi en tendens till minskad vinstprocent i förhållande till totalkapitalet. Detta måste kapitalismen hela tiden söka kompensera, men hur?

Det finns två sätt. Det ena är att sänka arbetslönen. Det andra är att utvinna en större arbetsprodukt. Men vill man utvinna en större arbetsprodukt, då måste man alltså ständigt föra in nya resurser i systemet: maskiner, råvaror, energi. Tillväxten blir mer eller mindre tvångsmässig.

En annan tendens förmärks också hos kapitalismen. Vinst kan skapas inte bara genom produktivt arbete. Privat vinst skapas också genom att förbruka sådana rikedomar som inte kostar något: ren luft, natur, obearbetade tillgångar. I t. ex. den tidigare så billiga råoljan låg delvis ett sådant obetalt värde. Kapitalismen kunde utnyttja det, därför att den internationella storfinsans hade makten över tredje världens resurser, där alltså de ledande kapitalistiska industrimakterna utnyttjade oljeproducenterna. Man ökade intaget av resurser som man inte betalade till deras fulla värde men som man likväl kunde låta ingå i arbetsprocessen. En på vinststrävan byggd ekonomi saknar alltså varje naturlig spärr mot resursslöseri och förstöring av naturtillgångar.

Vi kan alltså konstatera, både teoretiskt och praktiskt, att kapitalismens tillväxt är mer eller mindre tvångsmässig. Men hur skall man då kunna stoppa intaget av energi vid en viss nivå, som både regeringen och centern föreslår? Det måste vara näst intill omöjligt i ett system, där den rent kvantitativa tillväxten är kopplad till den viktigaste drivkraften, vinsten. För att stabilisera energiintaget måste man alltså kunna lösgöra sig från den kvantitativa tillväxten och dess tvång. Och man måste också lösgöra sig från vinsten som den drivande faktorn. Man måste ersätta den blinda, tvångsmässiga tillväxten med en medveten, ansvarig planerad ekonomi. Man kan inte ha kvar kapitalismen. Man måste övergå till en socialistisk planekonomi, en socialistisk hushållning.

Men hela denna fråga viker exempelvis centern undan. Centern vill ha en stabilisering av energiintaget på dagens nivå. Plötsligt och ögonblickligt tror man att det går att strypa all kapitalistisk tillväxt, och till råga på allt utan att ens så mycket som andas på det kapitalistiska systemet. En sådan stabilisering i dag skulle givetvis i och för sig vara möjlig. Men den skulle kräva nära nog totala styrmekanismer i ekonomin, och den är helt oförenlig med den anarki som kännetecknar den ekonomi som styrs av privat vinst.

Detta är alltså centerns stora illusion. Man vill ha stabilisering, men man vill slippa diskussionen om kapitalismens ekonomiska lagar och maktförhållanden. Centern vill ha resultat, men man vill inte stå till tjänst med redskapen. Centern vill äta filmjolk, men man envisas med att äta den med gaffel.

Regeringen är egentligen i samma situation, trots att den angriper centern. Regeringen vill också ha stabilisering av energiintaget, men på en 25 % högre nivå och uppnådd först 1985. Vpk delar i och för sig uppfattningen att detta är en ganska realistisk prognos. Men man får observera att inte heller regeringen tar ställning till om detta går att över huvud taget genomföra i en vinstekonomi, där storfinansen har sin frihet att handla som den vill. Regeringen angriper centern, men själv vill ju regeringen så att säga bli centerpartister år 1985. Regeringen vill också äta filmjök med gaffel, möjligen med två gafflar och först år 1985 – men det är ingen avgörande skillnad.

Vpk delar regeringens bedömning att en stabilisering av energiintaget kan nås omkring 1985. Dessförinnan är en viss tillväxt sannolikt oundgänglig. Men för att garantera den följande stabiliseringen måste man övergå till en planekonomi. Filmjök måste med andra ord ätas med sked, om man skall få i sig något av den. Övergång till en planekonomi med stabilisering av energiintaget kräver nämligen – och måste kräva – en omformning av teknik och organisation i ekonomin. Det betyder att den 25-procentiga stegringen av energiintaget fram till 1985 måste användas för att omforma ekonomin, för att förbereda den för ett nytt sätt att fungera, för en ny typ av hushållning. Gör man inte det, kan man aldrig garantera stabilisering 1985 eller senare. Det är märkligt att på flera hundra sidor i regeringens proposition berörs knappt med en enda rad frågan om vilken typ av ekonomi som krävs för att uppnå målets stabilisering. Det tycker vi är kortsiktigt och illusionsmässigt. Regeringen liksom centern viker undan den frågan.

Men om man nu godtar att det blir 25 % ökning av energiintaget fram till 1985 och därefter stabilisering, varför skulle då kärnkraften vara nödvändig? Nej, nödvändig är kärnkraften bara om man går in för obegränsad och hämningslös tillväxt – dvs. det rena moderatprogrammet. Och jag frågar mig: Vad spelar regeringen för spel? Är det så att man säger att man vill ha stabilisering 1985 men i hemlighet räknar med fortsatt tillväxt ändå? Är det därför man är så angelägen om kärnkraftens utbyggnad? Misstankar och frågor hopar sig – det är naturligt när man som utomstående ställs inför en regering som har problemet att inte ens ha sina egna partisympatisörer med sig i den här frågan.

Kärnkraften är, såvitt vi förstår, inte nödvändig om man accepterar en stabilisering på 25 % högre nivå än nu. Därför bör kärnkraften inte byggas ut. Vpk:s uppfattning är att Sverige så småningom bör frigöras från allt kärnkraftsberoende.

Vpk:s motstånd mot kärnkraften grundas på en rad goda skäl. Låt mig bara nämna några.

Kärnkraften minskar inte landets oljeberoende. Tvärtom räknar regeringens egen kalkyl med att oljeimporten skall bli 12 % högre till 1985. Kärnkraften är kopplad till en tillväxtbetonad ekonomi som ständigt ökar beroendet även av andra energislag och resurser, däribland olja.

Med kärnkraften ökar Sveriges maktpolitiska beroende både på råva-

rusidan och på tjänstesidan. Det blir stormakterna, företrädesvis USA, som kommer att dra upp riktlinjer för de små staternas kraftförsörjning på kärnkraftsområdet.

Går man in för kärnkraft, så binder man sig i praktiken också för utvecklingen av s. k. bridreaktorer. Det kommer att bli knapphet på uran, och det kommer att framtvinga bridreaktorer, eftersom de har bättre råvaruekonomi än nuvarande reaktorer. Därmed underkastar man sig olycks- och föroreningsrisker, vida större än de nuvarande.

Kärnkraftens anhängare har inte i något sammanhang kunnat visa på en praktisk lösning av avfallsproblemet. Man borde ha haft åtminstone några års praktisk erfarenhet av vad som händer vid avfallsförvaring i halv skala. Det har man inte skaffat sig.

Den civila kärnkraftsutbyggnaden har militära konsekvenser. Samexistensen mellan USA och Sovjetunionen bygger ju bl. a. på att antalet kärnvapenmakter kan begränsas. Men detta löper stor risk att genombrytas ifall man i framtiden får en rad nya plutoniumägare: Brasilien, Indien, Israel, Sydafrika, Sverige osv. Sverige har, som vi ser det, ingen anledning att medverka i denna typ av utveckling.

Man måste enligt min mening också skarpt reagera mot det dubbelspel som bedrivs just i den här delen av kärnkraftsproblematiken. Å ena sidan låter kraftverksintressena i landet ge ut en broschyr av Tor Ragnar Gerholm. Där förklaras helt frankt att civilt plutonium knappast duger till militärt bruk. Samtidigt sänder utrikesdepartementet ut pressmeddelanden enligt vilka den svenske delegaten i Förenta nationerna har understrukit faran som ligger i att antalet plutoniummakter växer. Regeringen säger en sak för hemmapubliken och en annan sak inför den internationella opinionen. Sådant inger inte förtroende.

Slutligen är valet för eller mot kärnkraftsekonomin också för Sverige ett val av sida i internationellt sammanhang. Vi vet att de kapitalistiska industriländernas tillväxt ökar klyftan mellan vinstekonomins hunger efter resurser och tillgången på resurser inom de egna ländernas gränser. Av detta följer från de kapitalistiska industriländernas sida en strävan att behärska tredje världens resurser, det må vara Chiles koppar, Zaires uran eller Mellersta Österns olja. USA har störtat folkfrontsregimen i Chile, man har hotat oljeländerna med krig och man intrigerar just nu aktivt mot befrielse rörelsen i Angola och södra Afrika. Kärnkraften och dess tillväxtinriktade ekonomi, som den är kopplad till, driver fram imperialism och aggression. Frågan gäller då om Sverige skall binda sig ytterligare till det västdominerade system för vilket denna imperialism är ett livsbehov. Ett socialistiskt arbetarparti som vpk vet sin plats i den striden: den är på deras sida som bekämpar imperialismen. Därför går vi också mot kärnkraften.

Accepterar man stabilisering av energiintaget 1985 – som ju också regeringen säger sig göra – så behövs inte kärnkraften. Det går att ersätta dess tillskott med annat. Av den planerade mängden kärnenergi kan enligt vpk:s alternativa program mellan 35 och 40 % vinnas genom att

utnyttja nu förspild oljevärme. I ett par årtionden har detta medvetet försumrats av statsmakterna, trots att kommunerna har varit beredda att satsa på sådana här kombinerade kraft- och värmeanläggningar. Orsaken till försummelsen har varit dels billiga oljepriser och slöseri, dels att staten har struntat i att göra något åt oljeslöseriet eftersom man har varit helt inriktad på och låst vid kärnkraften.

Ca 15 % av kärnkraften vill vpk ersätta med industriell mottryckskraft och ytterligare 15 % med industriell spillvärme. En trafiköverföring av begränsad omfattning – som går att åstadkomma även inom ramen för ett kapitalistiskt samhälle – från privatbilism till kollektiv trafik och sjötrafik ger ytterligare ca 15 %. I vardera fallet kan ca 7 å 8 % tas från torv, avfall resp. solenergi för lokaluppvärmning. Med detta mångsidiga alternativprogram – där det f. ö. finns många andra tänkbara komplement, som vi här inte har nämnt – kan man onödiggöra kärnkraften utan att för den skull behöva ta ytterligare nya vattendrag i anspråk för energiproduktion och utan att ha sänkt boendestandarden.

Herr talman! Den i går publicerade opinionsundersökningen ger ett förkrossande belegg för att kärnkraftens motståndare har rätt och att vpk har valt en riktig och realistisk linje. Regeringen har i sin mer vulgära propaganda sökt hävda att kärnkraften är nödvändig för standard och sysselsättning. Men människorna har inte låtit lura sig av det påståendet – och det med skäl, ty det är inte sant. Standard består nämligen för vanligt folk inte däri att en hämningslös vinstekonomi får stapla produkter ovanpå varandra. Standard består däri att man kan tillgodogöra sig produktion som är socialt nyttig, och den sociala nyttan av produktionen behöver inte alls öka med ökad energiförbrukning. Ofta nog är det tvärtom. Om man exempelvis får mindre privatbilism och flera daghem, så ökar den sociala nyttan samtidigt som det blir billigare ur energisynpunkt. En starkare satsning på socialt värdefull kollektiv konsumtion kan vid en och samma energiförbrukning öka den sociala nyttan. En omfördelning av resurserna i samhället till arbetarklassens förmån ökar givetvis den sociala nyttan även vid oförändrad energiförbrukning.

På liknande sätt förhåller det sig med sysselsättningen. Den kapitalistiska delen av världen har aldrig förbrukat så mycket energi som nu. Men arbetslösheten har heller inte varit så hög i den delen av världen på 40 år. Den har i verkligheten ökat parallellt med energiförbrukningen. Denna speciella typ av den kapitalistiska tillvästekonomi har den egenheten att den ökar utslagningen – och kärnkraften är bara en av de faktorer som driver på denna tvångsmässiga tillväxtprocess. Vid en stabil energiförbrukning kan man få bättre sysselsättningseffekt, fler arbetstillfällen, om man satsar på en socialt motiverad hushållning och en förfinad produktion av varor och tjänster som är styrd av folkflertalets sociala behov, än om man ensidigt satsar på tunga processindustrier och allmänt slöseri med resurser.

Karl Marx skrev i första delen av Kapitalet att den kapitalistiska produktionstekniken undergräver all rikedomens urkällor: jorden och arbe-

taren. Den ekonomi av resursslöseri, av utslagning, av hårdare utsugning i arbetslivet, av kommersialism och materiell skräpkultur som klassam-
arbetspolitiken fört de svenska arbetarna in i – det är just den utveckling
som Marx en gång kritiserade. Omsorgen om naturen och människan,
avståndstagandet från kommersialismen och aktsamheten om det mänsk-
liga arbetets produkter ingår sedan gammalt i arbetarrörelsens och ar-
betarklassens kultur och livsstil. Och det är i överensstämmelse med
den livsstilen som vpk säger nej till kärnkraften.

Herr talman! Vi lever i en tid när många gamla gudar faller, när män-
niskorna sätter traditionella ekonomiska värden i fråga. Vi skall akta
oss för att underskatta arbetarklassens tänkande. Den klass som hårdast
får bära tillväxtekonomin och dess hänsynslöshet på sina axlar, den klas-
sen sätter nu alltmer denna slöseriets ekonomi i fråga. Den är inte benägen
att offra sociala värden bara för prestigekonsumtion. Den är inte likgiltig
för vilket samhälle och vilka värden den lämnar i arv åt de ännu ofödda
generationerna. Kampen mot kärnkraften, kampen för en socialistisk plan-
ekonomi, där blind profitjakt ersatts av de arbetandes egna demokratiska
och ansvariga beslut – den kampen är ett stöd för arbetarklassens ökade
medvetenhet om vad som är nödvändigt för landets och världens framtid.

Mot den bakgrunden går vpk till omröstning i denna fråga.

Jag yrkar bifall till vpk:s samtliga reservationer.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det är få frågor som så enormt engagerar människorna
i vårt land som energipolitiken. Den debatt som förts i rådslagsgrupper,
i organisationer, på arbetsplatser och i hemmen visar på en vilja att tränga
in i de svåra problemen för att bilda sig en personlig uppfattning. På
samma sätt har vi riksdagsledamöter grundat vår uppfattning. Det ut-
skottsförslag om den framtida energiförsörjningen som nu diskuteras byg-
ger på alla de fakta som vi i utskottet själva tagit initiativ till att få
fram och på alla de uppgifter som organisationer av skilda slag givit
oss.

Det är självklart att det ibland i en debatt som så många människor
deltar i blir onödiga tillspetsningar. Särskilt vi riksdagsmän, som dock
till slut har att ta ansvaret för ett beslut, får del av opinionsyttringar
av varierande innehåll. Man har beskyllt oss för att vara okunniga, för
att vara för lata och inte vilja skaffa oss kunskap eller för att gå i den
ena eller andra potentatens ledband.

Vi är inga experter. Så långt har dessa opinionsgrupper rätt. Men jag
vill påstå att vi som tillhör näringsutskottet och som behandlat rege-
ringens proposition om energiförsörjningen verkligen har försökt tränga
in i problemen. Vi riksdagsledamöter har en förmån framför andra: vi
har möjlighet att be den expertis som finns att meddela oss fakta i det
här sammanhanget. Det har vi också gjort. Vi har anklagats för att bara
lyssna till representanter för verk, myndigheter och statliga utredningar.
Det är inte sant. Vi har lyssnat till många fler: till fältbiologer, mil-

jögrupper, naturvårdare, älvräddare, Jordens Vänner osv. Men vi har naturligtvis också lyssnat till de människor som har speciella kunskaper på detta område, människor som är satta att sköta vissa uppgifter och därför rimligen bör kunna de här frågorna bättre än vi. Man har då beskyllt oss för att lyssna till fel experter. Jag vill påstå att i den mån experterna hävdar olika uppfattningar har vi sökt få bägge parterna att tala om sina ståndpunkter.

Jag har velat säga detta bara för att jag känner ett behov av att ge en annan och sannfärdigare bild av hur beslut förbereds i riksdagen än den de människor och grupper av människor ger som inte har så mycket till övers för den representativa demokratin och för vilka överdrifter i ordval och röstläge ger en dramatik som vi inte här i kammaren kan stå till tjänst med.

Även om energifrågan är svår kan man förenkla de problem vi står inför till följande två huvudpunkter:

Hur mycket energi anser vi oss behöva fram till år 1985, dvs. den planeringsperiod som vårt beslut skall omfatta?

Hur skall vi producera den mängd energi vi bestämmer oss för att behöva?

För att vi skall kunna besvara den första frågan måste energipolitiken sättas in i ett större sammanhang, nämligen vilka mål vi har för samhällsutvecklingen som helhet. Energipolitiken får *inte* styra vårt politiska handlande. Den skall i stället väsentligen bidra till att förverkliga vad vi i övrigt vill.

Det regeringsförslag som utskottet haft att ta ställning till har tre grundläggande mål. De energipolitiska beslut vi kommer att fatta nu skall:

1. Bidra till att förbättra sysselsättningen och skapa trygghet i arbetet så att den sociala utjämningen kan fortsätta och välfärden byggas ut.

2. Värna natur och miljö så att minsta möjliga skador uppstår på klimat, växtlighet och människor.

3. Ge oss handlingsfrihet på lång sikt så att vi fortlöpande kan ta till vara erfarenheterna av energisparande och utvecklingen av olika energikällor.

Det står klart för oss alla att energin måste användas med större återhållsamhet än som skett hittills. De energitillgångar vi i dag har kunskap om och möjlighet att använda oss av är begränsade. Kostnaderna för att framställa energi stiger. All framställning - oavsett vilka former den antar - påverkar miljön. Vi måste ta hänsyn till en internationell solidaritet. De rika länderna måste avstå från en del av de begränsade oljeresurserna till förmån för u-länderna. Allt detta talar för att vi måste hushålla med energin.

Den första hörnpelaren i regeringens förslag är därför att energiförbrukningen måste dämpas. Denna principiella målsättning är alla partier överens om. Vad som skiljer oss åt är bara bedömningen av hur snabbt vi kan åstadkomma en dämpning utan att den får konsekvenser för andra vitala samhällsområden, t. ex. sysselsättning och ekonomisk utveckling.

Vår energiförbrukning har under de senaste decennierna ökat med ca 4,5 % per år. Även med en spontan utveckling utan sparåtgärder beräknas ökningstakten bli lägre i fortsättningen, 3–3,5 % enligt experterna.

Regeringen föreslår i sin proposition att strävan skall vara att öknings-
takten fram till 1985 begränsas till 2 % per år. Därefter bör en ytterligare
nedpressning ske så att man får en konstant förbrukningsnivå senast
vid ingången av 1990-talet. Det innebär alltså att man har en nolltillväxt.
För energiförsörjningen därefter får man ta förnyad ställning 1978, bl. a.
med hänsyn till den långa planeringsperioden.

Det här är i internationell jämförelse ett mycket ambitiöst program.
Med Sverige jämförbara industriländer som EG-staterna och USA har
som riktmärke en 3-procentig ökning under det närmaste decenniet.

Utskottets majoritet ansluter sig till regeringens bedömning i denna
huvudfråga.

Centerpartiet och folkpartiet har i motioner och reservationer redovisat
sina avvikande uppfattningar i fråga om målen för energikonsumtionens
utveckling.

Folkpartiet prutar en halv procent på vårt förslag och centern prutar
en halv procent på folkpartiets. Det låter onekligen som om skillnaderna
var väldigt små. Men om man försöker översätta dessa halva procent-
siffror till andra termer blir det annorlunda. Vårt program innebär en
begränsning av tillväxten till 1985 till 60 % av den beräknade spontana
tillväxten. Folkpartiets målsättning innebär att vi skall komma ner till
45 % och centerns att vi kommer ner till 30 % av denna fria tillväxt.
Det kanske säger litet klarare vad det är fråga om.

Flera olika medel föreslås för att åstadkomma ett energisnålare sam-
hälle, och jag skall bara nämna några av dem:

Ett mångsidigt forskningsprogram som kostar 360 milj. kr. under tre
år föreslås.

80 milj. kr. föreslås i statligt stöd enbart under budgetåret 1975/76
till energibesparande åtgärder inom näringslivet.

Vi talar för en höjd energibesättning.

Statens industriverk får i uppdrag att studera energianvändningen i
de två mest energikrävande industribranscherna, nämligen järn- och stål-
industrin samt skogsindustrin, alltså trä och papper.

Vi skall driva en fortsatt sparkampanj.

En särskild utredning har tillsatts för att snabbt utarbeta förslag till
kommunal energiplanering.

Etablering och utbyggnad av energikrävande industrianläggningar skall
i fortsättningen prövas av regeringen.

Lån och bidrag skall ges för åtgärder som syftar till att spara energi
inom byggnadssektorn.

Detta är en uppräkningslista som är omöjlig att hålla i minnet. Men vi
kan väl alla vara överens om att mycket bestämda och väsentliga åtgärder
bör vidtas för att vi skall kunna få fram alternativa energikällor och
för att vi skall kunna spara dem vi har nu.

Som jag tidigare nämnde vill folkpartiet begränsa energikonsumtionens ökning till i genomsnitt 1,5 % per år, och centerpartiet vill begränsa den till 1 % per år.

För att uppnå denna målsättning har folkpartiet, förutom att uttala allmänna förhoppningar om en lägre konsumtionsnivå, föreslagit stiftandet av en särskild energisparlag. Utskottet anser inte att en energisparlag skulle medföra några väsentliga fördelar och avstyrker därför yrkandet om utredning av denna fråga.

Centerpartiet har heller inga nya medel att föreslå för att nå sina energimål. Förutom en allmänt from förhoppning om besparingar sätter centern sin lit till ett väldigt subventionerande av åtgärder inom näringslivet – till byggnader, till industriella processer – och inom bostadssektorn. Dessa subventioner skulle främst påverka oljebehovet för uppvärmning och endast i liten grad elkraftsbehovet, och det är den verkligt svaga punkten i centerns program.

Frågan om hur vi skall producera den energi vi behöver är betydligt svårare än det som jag hittills har talat om. Vi saknar i vårt land olja, kol och naturgas, de verkligt betydande energikällorna. Vi har våra älvar och vi har uran. Vi har också vind och sol – åtminstone vissa tider på året – men det är inte realistiskt att räkna med dessa senare som energikällor inom en nära tidrymd. De kan bli betydelsefulla framöver.

Energibalansen visar att oljan i dag svarar för mer än 70 % av hela vår energiförsörjning. Andelen oljeprodukter i den totala energiförbrukningen beräknas 1985 ha minskat till 60 %. Men i absoluta tal kommer oljeförbrukningen ändå att öka fram till 1985.

Den stora andelen olja i vår energiförsörjning innebär ett mycket ödesdigert beroende av andra länder. Vanskligheten i detta fick vi en påminnelse om förra vintern under energikrisen. Det finns emellertid ingen utvecklad och allmänt accepterad energikälla som har tillräcklig kapacitet att ersätta oljan. Under överblickbar framtid måste vi därför på alla sätt försöka säkra en trygg oljeförsörjning samtidigt som vi försöker begränsa vårt beroende av olja.

Utskottet tillstyrker de förslag som framläggs i propositionen till en integrerad oljepolitik under samhällets ledning.

I målsättningen att pressa ned höjningen av energiförbrukningen till i genomsnitt 2 % per år till 1985 ingår i totalsiffran en endast obetydlig ökning av oljebehovet men en ökning av elkraftsbehovet på inemot 6 % per år. Elkraften har varit och är vår mest populära energiform. Första kvartalet i år ökade elförbrukningen med 15 % i jämförelse med motsvarande tid förra året.

Elkraftens popularitet är kanske vårt allra största problem när det gäller energiproduktionen. De nya maskinerna i industrin och de moderna hjälpmedlen i hemmen drivs med elkraft. Dessutom används elkraft alltmer till bostadsuppvärmning. 90 % av alla småhus i nyproduktionen är försedda med elvärme.

För att framställa elkraft finns i dag huvudsakligen tre alternativ: vat-

tenkraftverk, oljebaserade kraftverk och kärnkraftverk.

Möjligheterna till en ytterligare utbyggnad av vattenkraften är emellertid begränsade. Intressena att bevara våra vattendrag har vuxit sig allt starkare efter hand som tillgången på älvar och vattensystem som är opåverkade av vattenkraftsutbyggnaden har minskat. Regeringens ståndpunkt är att en viss fortsatt utbyggnad är nödvändig. En ytterligare vattenkraftsutbyggnad med ca 5 TWh bedöms vara möjlig fram till 1985. Centerns och folkpartiets representanter i utskottet reserverar sig till förmån för ett vattenkraftstillskott på 4 TWh fram till 1985. Det är här framför all: fråga om att bygga ut redan utbyggda vattendrag osv. Här föreligger det alltså återigen en skillnad.

Elkraft kan också framställas genom oljebaserade kraftverk. Det finns dock flera starka skäl som talar emot en sådan inriktning av vår elkraftsproduktion. Jag skall bara nämna några.

Ett ökat byggande av oljekraftverk skulle ge oss ett ökat utlandsberoende. Det är också förödande för vår betalningsbalans att ytterligare öka den mycket dyra oljeimporten. Det allra värsta anser jag dock vara den inverkan på miljön som en ytterligare utbyggnad av oljebaserade kraftverk skulle medföra. Nedfallet av svaveldioxid skulle öka. Alla vet vad det betyder för våra sjöar och i övrigt. Nedfallet av kväveoxid ökar, och det finns en mycket stor fara för att man ökar halten av koldioxid. Vissa forskare påstår att det skulle kunna medföra en väldig omvälvning av hela vårt klimatsystem, något som skulle få förfärande verkningar.

Motsvarande påverkan på miljön uppstår vid förbränning av kol. Men de strålningsrisker som är förknippade med det bränslet talar man i debatten mycket litet om.

Varför har jag nu tagit upp dessa frågor? Socialdemokraterna och de andra partierna har ju i stort sett samma bedömning av i vilken utsträckning vi skall använda olja och kol vid framställning av elkraft. Jag har tagit upp dessa frågor därför att jag vill varna för att centerns och i viss mån folkpartiets energipolitik kan innebära ett ökat beroende av fossila bränslen för elkraftsproduktion.

Med en tvåprocentig årlig höjning av energikonsumtionen får vi år 1985 en total energiförbrukning av 540 TWh. Det skall jämföras med dagens förbrukning på ca 450 TWh.

I andra länder satsar man på en forcerad utbyggnad av kärnkraften. OECD-länderna tiodubblar sitt kärnkraftsprogram fram till år 1990, trots att många av dem har egna olje- och koltillgångar. Det skulle även vi kunna göra, eftersom vi har egna urantillgångar och en egen kärnkraftsteknik men saknar egna resurser av olja och kol.

Den svenska regeringen följer inte utlandets exempel. I propositionen föreslås inga nya kärnkraftstationer utöver de fyra som nu finns. Däremot förordas en fortsatt mycket försiktig utbyggnad vid redan befintliga kärnkraftverk. Det föreslås att riksdagens tidigare enhälliga beslut om elva aggregat utökas med två. Industriministern uttalar att planeringen för de nya aggregaten i första hand bör inriktas på en utbyggnad i Forsmark.

Utskottet tillstyrker detta förslag men förordar en viss modifiering. I två motioner som lämnats till näringsutskottet föreslås en projektering av ytterligare ett kärnkraftsaggregat i Barsebäck. Utskottet har funnit av allt som sagts om de fördelar som härmed skulle stå att vinna att detta är ett intressant projekt. Man skulle med hjälp av detta aggregat kunna sprida fjärrvärme till Malmö, Lund, Landskrona och Helsingborg och på det sättet minska oljeförbrukningen med åtskilliga hundratusentals ton. Utskottet uttalar därför att regeringen bör undersöka detta projekt jämsides med projekteringen i Forsmark. Lägg märke till att vi säger *undersöka*, inte *projektera!* Sedan är det naturligtvis riksdagens sak att ta ställning hur detta skall komma att se ut.

Vi kan i dag inte besluta om att bygga i Barsebäck i stället för i Forsmark. Ingen ansvarig vill bygga detta kraftverk. Det är riksdagsmännens sak att ta ställning. Självklart vet vi att Sydvärme i Malmö är berett att bygga, men vi tycker det är värt att undersöka förutsättningarna. Därför säger vi: Undersök också detta projekt. Sedan kommer ärendet tillbaka till riksdagen.

Både herr Wirtén och herr Sjönell frågar helt onödigt om vi menar med detta att vi har häddat för ett fjortonde kraftaggregat. Vi har i utskottet upplyst om vad vi menar. Vi säger: Undersök dessa saker och kom tillbaka till riksdagen. Då har riksdagen flera olika möjligheter att fatta beslut. Den kan t. ex. besluta att bygga i Barsebäck och placera bara ett av de nya aggregaten i Forsmark. Den kan besluta att inte bygga något i Barsebäck utan behålla de två aggregaten i Forsmark.

Man frågar: Kan vi då inte besluta om ett fjortonde kärnkraftverk? Jo, teoretiskt finns naturligtvis den möjligheten, eftersom varje nytt riksmöte är suveränt. Nästa riksmöte kan rent författningsmässigt besluta om 50 kärnkraftsaggregat, om det så vill. Frågan är vilken tilltro man har till partierna. Men ingen riksdagsman i den grupp som jag tillhör har på något sätt velat binda sig för ett fjortonde aggregat. Det har ingen föreslagit.

Efter diskussionerna i utskottet föreställer jag mig att moderaterna är inne på samma linje. De må dock kunna svara för sig själva. Detta skall inte göras till något berg, när det bara är ett försök att jämföra olika ting.

När det gäller kärnkraftens säkerhet har mycket grundliga undersökningar gjorts i både Sverige och utomlands. De pekar på att riskerna för reaktorhaverier är små och att konsekvenserna vid eventuella haverier är mindre än som sagts i diskussionerna. Detta konstaterande innebär inte att utskottet bortser från att det finns risker med kärnkraften. Tvärtom förordar vi en mycket försiktig utbyggnad just på grund av riskerna med kärnkraften. Avfallsfrågan t. ex. är inte helt tillfredsställande löst. Rent tekniskt har man hittat lösningar för långtidsförvaring av högaktivt avfall, men ingen metod har hittills prövats i full skala. Den avfallsprodukt i form av plutonium som alstras i ett kärnkraftverk anser dock utskottet inte vara ett oöverstigligt problem. Det finns nya tekniska möj-

ligheter att återanvända detta plutonium så att det till slut blir fråga om mycket små mängder.

Tiden för mitt anförande medger inte att jag närmare går in på kärnkraftens alla säkerhetsaspekter och ekonomi. Andra talare kommer att beröra de frågorna. Jag lämnar därför dessa delar. Men jag vill konstatera att forskningen visar på att det går att lösa alla problem med kärnkraften utan att man målar upp den mycket dystra bild som har gjorts från visst håll.

Vänsterpartiet kommunisterna yrkar att frågan om utbyggnad av kärnkraftverken skall underställas svenska folket i en folkomröstning. Utskottet finner med tanke på kärnkraftsfrågans komplicerade karaktär det osannolikt att en folkomröstning skulle kunna utformas så att frågans många väsentliga aspekter kunde beaktas. Utskottet avstyrker därför förslaget om folkomröstning.

Samtliga partier accepterar att kärnkraften används för framställning av elkraft. Jag gör det konstaterandet därför att det har nämnts i debatten att centerpartiet säger nej till all form av kärnkraft. Centern accepterar i varje fall nu de fem kärnkraftsaggregat som är i gång. Rent principiellt är riskerna och avfallsproblemen desamma oavsett om vi har fem eller tretton aggregat. Skillnaderna är endast kvantitativa.

Folkpartiet vidhåller riksdagens tidigare beslut om elva aggregat men säger nej till tretton under åberopande av bl. a. riskerna. Det farliga med kärnkraften uppstår således enligt folkpartiets bedömning vid det tolfte och trettonde aggregatet, inte de första elva. Jag har väldigt svårt att förstå detta resonemang.

Jag måste medge att centern naturligtvis *kan* ha rätt och alla andra partier och människor kapitalt *fel*. De som har hamnat vid den högre nivån, dvs. alla utom centern, grundar sina bedömningar på vad offentliga utredningar, remissinstanser, arbetare, tjänstemän och företagare samt aktiva kommunalmän har hävdad. Men jag skall inte förneka att det är möjligt att de alla har fel medan centern har rätt.

Redan en begränsning av energitillväxten till 2 % per år är en utmaning mot det levnadssätt som vi har vant oss vid. Det kräver ett nytt energimedvetande hos människorna. Energidebatten har dock fört det goda med sig att människorna i vårt land nu verkar vara mera inställda på att acceptera en omställning av våra levnadsvanor än tidigare. Det sker nu en omvärdering av begreppet standard. Hög standard innebär inte bara en ständigt ökad tillströmning av nya produkter. Det är orimligt att fortsätta som förut. Det enda partierna är oense om är egentligen hur snabbt en omställning kan genomföras. Vi socialdemokrater anser att den måste genomföras under en längre tidrymd, om det inte skall uppstå oanade svårigheter i landets ekonomi, medan somliga menar att ett beslut kan fattas i dag och verkställas i morgon.

Vi riksdagsledamöter har skilda uppfattningar om hur framtidens samhälle skall formos. Även om vi tagit del av precis samma faktaunderlag i en fråga, kan vi komma till mycket skilda uppfattningar. Det är ingenting

konstigt med det. Det finns ingen enkel och objektiv lösning på samhällsproblemen. Våra politiska bedömningar har sitt ursprung i olika samhällsklassers behov och värderingar, i de idéer och den samhällssyn som de olika partierna representerar. Vi utgår när vi fattar våra beslut visserligen alla från de uppgifter experter och andra ger oss om verkligheten. När experterna tagit fram sina förslag, har vi förtroendevalda att göra våra bedömningar och avvägningar. Vi har då att ta hänsyn dels till behov och önsknings hos de väljare som vi representerar, dels till den avvägning mellan olika fakta och saksakal som är nödvändig för att samhället som helhet skall fungera. Vi kan inte bryta loss en bit och ha en mycket bestämd uppfattning om den utan hänsynstagande till allting annat i samhället.

Vi representerar också skilda delar av landet och måste fästa vikt vid de problem som finns hemma i våra egna valkretsar. Själv representerar jag Norrbotten, en region där sysselsättningsfrågorna alltid har varit det allt överskuggande problemet. Tusentals norrbottningar saknar i dag ett tryggt och meningsfullt arbete. De kräver sin del av den gemensamma kakan. Men vi vet att om vi skall ta till vara alla de naturrikedomar som finns i länet och ge allt fler del av en ökad välfärd, så måste vi bygga vidare på förädling av råvarorna skog och malm. De processerna är energikrävande. Ett beslut i riksdagen om ytterligare nedskärning av ökningstakten när det gäller energin utöver den regeringen och utskottet förordar skulle lämna människor som saknar sysselsättning, inte minst i skogslänet, i sticket. Jag kan inte stå till svars för dem som utsett mig till sin talesman i riksdagen, om jag stöder ett beslut som skulle göra ännu fler människor arbetslösa och allvarligt försämra möjligheterna att bygga ut länets näringsliv. I första hand centerns men i någon mån också folkpartiets förslag medför, som jag ser det, dessa risker.

Herr talman! Utskottets hemställan omfattar sammanlagt 89 olika punkter. Jag har bara kunnat beröra ett fåtal av dem i mitt anförande. Inte heller har jag haft möjlighet att kommentera mer än några av de 63 reservationerna. Andra talare kommer senare i debatten att behandla andra frågor, även om kanske inte alla hinns med här i dag.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i punkterna 1 t. o. m. 89.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först starkt instämma i vad utskottsordföranden herr Svanberg berättade om handläggningen i näringsutskottet. Vi har verkligen, som herr Svanberg sade, ansträngt oss för att höra alla tänkbara parter. Det har varit kärnkraftsentusiaster och det har varit kärnkraftsmotståndare, och vi har försökt så gott det nu kunnat ske att få ett så brett underlag som möjligt. Jag vill understryka vad herr Svanberg sade om att vi ändock till slut är amatörer, men det är amatörer i politikernas gestalt som efter bästa förstånd skall försöka sammanväga vad fackmän och tekniker har kommit fram till. Det har vi försökt göra var

och en på sin ort i våra olika partier.

När herr Svanberg säger att vi i centern inte så mycket konkretiserar bakgrunden till vårt program – som är underlag för de resultat vi vill ha av denna kärnkraftsdebatt, nämligen en krympning av kärnkrafts-satsningen till att bl. a. bara godta fem aggregat och kanske i fortsättningen avveckla dem också – vill jag bara invända att centern i dessa avsnitt bygger hela sin partimotion på vad bl. a. energiprogramkommittén har sagt. Den har gjort en utomordentligt ambitiös inventering av de tekniska och övriga fakta som finns i detta sammanhang.

Herr Svanberg säger vidare att centerpartiet bara satsar på att subventionera näringslivet för att uppnå de resultat som vi hävdar att man kan uppnå. Till det vill jag säga att vi subventionerar ju även bostäder och lokaler för att få bättre isolering m. m. Det är väl inget fel på den subventioneringen, eftersom den har inletts av regeringen.

Man kan ju ställa frågan: Vilket är effektivast och mest meningsfullt för vårt lands framtid – att subventionera isolering av bostäder för att spara energi och att subventionera näringslivet för att det skall spara energi eller att subventionera en stor kärnkraftsutbyggnad? Den frågan kan och bör alltid ställas.

Herr Svanberg säger slutligen att sådana subventioner bara bidrar till att öka oljebehovet. Nej, det är inte riktigt sant.

Den stora satsning på framför allt mottrycksanläggningar i kommuner och inom industrin, som vi vill ha, innebär att man samtidigt sparar en mycket stor kvantitet olja i enskilda villor och i bostadsområden. När fjärrvärmeverken använder mottryckskraften, blir oljeanvändningen mycket effektivare.

När herr Svanberg hävdar att det är en försiktig utbyggnad regeringen är ute efter, måste man undra hur försiktig den är – eftersom man redan 1985 gör Sverige till 40 % beroende av kärnkraft när det gäller elproduktion. 40 % av vår elkraft skall alltså år 1985 produceras via kärnkraft. Det kallar jag inte en försiktig utbyggnad.

Sedan noterar jag med tillfredsställelse att herr Svanberg säger att det är möjligt att centern har rätt i hela sitt energiprogram. Jag är övertygad om att vi har det.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talmän! Det är ju så som utskottets ordförande har sagt att vi har ett mer ambitiöst program för att spara på energi under den period vi nu diskuterar. Man kan naturligtvis finna styrmedel efter två vägar.

Den ena vägen har herr Svensson i Malmö pläderat för, nämligen mera toppstyrning, mera socialistisk planekonomi. Den vägen avvisar vi för folkpartiets del. Vi vill i stället gå den andra vägen, som anbefaller och siktar till att utnyttja marknadsekonomins dynamik och initiativförmåga. Sådan ramhushållning tror vi kan leda fram till ett bättre samhälle och ett från energipolitiska synpunkter mer effektivt samhälle.

Nu har vi, herr Svanberg, betydligt mer i vår åtgärds katalog än den

energiparlag som här återopades och som vi i och för sig tycker är ett bra instrument för att nå de här resultaten.

Får jag bara erinra om att i vår motion finns ett tioårsprogram för tilläggsisolering m. m. av äldre fastigheter. Där finns normer om 3-glasfönster, förslag om rumsternostater och en hel del annat just på lokalkomfortens område. I vår motion föreslås, inte att förglömma, en ökad satsning på forskning om hur man skall uppnå en effektivare energihållning med energi i byggnader. Vi föreslår vidare permanentning av energiparkommittén, där man sätter upp direkta sparmål på perioder. Det kan också ge ett snabbare resultat.

Min tid tillåter f. ö. inte att jag redovisar vad vi säger om skatter och taxor, som vi också menar är viktiga instrument i detta avseende.

Det går att spara. Det kan anföras mängder av exempel på det. Låt mig bara erinra om några exempel från näringslivet. Uddeholms stålverk i Hagfors skar på bara ett år ned sin energiförbrukning med 10 % och sparade ungefär en och en halv miljon kronor i oljekostnader. Stora Kopparberg, Skutskärsverken, nästan fördubblade sin cellulosaproduktion samtidigt som man näst intill halverade förbrukningen av eldningsolja. Med den återanvändning av produkter som vi har pläderat för kan man också få en bättre energihushållning. För att ta en fram en ny produkt ur gammalt material – dvs. skrot – går det bara åt ungefär en tredjedel av den energi som går åt för att producera samma vara om man i stället startar med råvaror som maln och trä.

Låt mig så till sist om skillnaden mellan 11 och 13 kraftverk säga att vi vill stoppa och inte gå vidare, som herr Svanberg vill. Vi vill skaffa erfarenheter. Vi vill avvakta nya forskningsrön och behålla valfriheten. Det är där den viktiga skillnaden ligger.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vpk är det enda parti som har krävt att kärnkraftsfrågan skall bli föremål för folkomröstning. Utskottets socialdemokratiska ordförande polemiserar nu mot det. Det enda skäl han anförde var att frågan var alldeles för komplicerad. Är det så att den är för komplicerad för att vanligt folk skall kunna ha en uppfattning om den eller är det så att vanligt folk har en uppfattning som inte passar dem som skulle drabbas av ett folkomröstningsresultat, som säkerligen skulle bli negativt för kärnkraften? Jag tror att det är på det senare sättet.

Det är ett märkligt resonemang som herr Svanberg för. Han säger att frågan är för komplicerad. Varför har man över huvud taget folkomröstningsinstitutet? Är det bara för att folk skall få uttala sig om små, obetydliga, enkla och okomplicerade frågor. Då är det inte mycket mening att ha det. Man har det väl därför att man just i viktiga centrala frågor, som innebär att man väljer utvecklingslinjer för lång tid framöver, skall kunna inhämta råd av folkopinionen. Och det är i viktiga och stora frågor som det skall användas. Det som herr Svanberg säger innebär att man gör precis tvärtom.

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

Energihushållningen, m. m.

Vi har haft en stor och viktig fråga där folket fick säga ja eller nej, nämligen frågan om allmän tjänstepension. Det var en komplicerad fråga, men den ställdes: ja eller nej. Sedan fick den politiska debatten före omröstningen ge synpunkter och material till underlag för ett svar. På samma sätt är det med kärnkraftsfrågan. Den är inte mer komplicerad. Det skulle naturligtvis bli en mycket omfattande diskussion, som det redan har varit, om de politiska aspekterna på kärnkraftsproblematiken. Men frågan är inte märkvärdigare än frågan om allmän tjänstepension i så måtto att man givetvis kan ställa den i en folkomröstning: ja eller nej till kärnkraft?

Herr Svanberg säger vidare i sitt anförande att riksdagsledamöterna har att ta hänsyn till sina väljares behov. Ja, men då vore det väl bra om vi någon gång frågade väljarna vad de anser sig ha för behov, så att vi inte satt och beslutade över deras huvuden om vad de skulle ha för behov och bestämde: de behöver kärnkraft, alltså skall de ha kärnkraft. Men vi bryr oss inte om att inhämta deras mening. Nu vet alla att det här kanske är en skendebatt. Den maktpolitiska realiteten är den att såväl de mycket svävande besked som kom från de socialdemokratiska rådslagsgrupperna som den senaste opinionsundersökningen visar att med all sannolikhet ca hälften av SAP:s sympatisörer i praktiken stöder vpk:s program. Då är det klart att det inte är bekvämt att ta folkomröstning.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta måste bli helt korta bemötanden av var och en.

Herr Sjönell säger att jag har anklagat centern för att bara subventionera industrin. Jag sade inte riktigt så. Jag sade att ni vill ge en mycket kraftig subventionering till industrin i tron att det går att på det sättet klara de här problemen. Jag har inte sagt att det är fel, men jag tror inte att man den vägen kan vinna något väsentligt – och det finns dock gränser för vad man kan subventionera.

Sedan säger han att vi skall satsa på mottryckskraft. Det vill regeringen och utskottsmajoriteten också göra. Bedömningarna kanske skiljer sig när det gäller vad som är möjligt att få fram den vägen.

Slutligen säger han, som det väsentliga, att år 1985 kommer 40 % av elenergin att vara baserad på kärnkraft. Ja, men var snäll och tala om var vi eljest skulle ta den kraften ifrån – denna elkraft, som ändå är mycket begärlig. Det är bara så här det ser ut nu. Vi har inga fler älvar av särskild betydelse att bygga ut. Herr Sjönell uppskattade att jag sade: Kanske centern har rätt. Det var litet ironiskt menat. Det är självklart att det kan vara så, lika väl som det enligt talesättet kan finnas sju torsdagar i en vecka. Jag frågar bara: Har centern rätt och alla andra partier fel? Det kan rimligtvis inte vara på det sättet – men det gläder mig att herr Sjönell fortfarande tror på det.

Herr Wirtén säger att folkpartiet har annat än en energisparlag att klara av dessa bekymmer med. Ja, självfallet har man det. Man talar om mera forskning. Ja, men forskningen ger ju inget i år och inte heller

nästa år osv. Vi skall ha en betydande forskning under tiden framöver, och den skall ge oss andra möjligheter längre fram, men den klarar inte problemen i dag.

Det är vidare möjligt att spara, och herr Wirtén pekar i det sammanhanget på Uddeholm. Ja, självfallet är det möjligt att spara, och även regeringspropositionen bygger i stor utsträckning på sparande. Men det går inte att spara hur mycket som helst. Svenska folket kan t. ex. under en kristid spara kolossalt mycket, men det är ju nu inte fråga om sparande under en viss bestämd period utan om ett permanent förhållande framöver. Vi kan spara mycket genom att stoppa slöseriet och vi kan komma fram till en bättre hushållning, men möjligheterna är inte obegränsade.

I vad sedan gäller frågan om vi skall ha 11 eller 13 kärnkraftverk har jag litet svårt att förstå skillnaden – om man förordar 11 har man stängt alla grindar och upprätthåller valfriheten, men om man förordar 13, öppnar man alla slussar. Man kan inte resonera på det sättet.

Jörn Svensson resonerar en del om folkomröstning i denna fråga. Jag kommenterade egentligen detta bara med att säga, att det är en komplicerad fråga. Det är inte så enkelt att man bara kan säga ja eller nej till frågan: Vill ni ha kärnkraft eller inte? Det måste väl också klaras ut vad vi får om vi inte får kärnkraft, hur det påverkar samhället osv.

Jörn Svensson säger att vi inte vill ha en folkomröstning därför att folk då kommer att välja ett annat alternativ än vårt – vi skulle sitta och bestämma över väljarnas behov. Jag tror att detta är en sanning med modifikation. Vårt arbete ute bland människorna är minst lika intensivt som Jörn Svenssons. Jag tror inte att denna fråga passar för folkomröstning. Det innebär inte att jag inte vill låta människorna vara med och bestämma i detta sammanhang. Det är bara folkomröstningsförfarandet som vi inte tror på.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar ytterligare en gång vad jag sade i mitt inledningsanförande. Om man gör upp ett sådant program som regeringen förespråkar i vad gäller kärnkraftssatsningen, innebärande att vi 1985 skulle ha en elproduktion som till 40 % är beroende av kärnkraft, har vi definitivt gått in i det kärnkraftssamhälle som centern säger nej till.

Det hela är inte så enkelt som herr Svanberg lät förstå genom sin vinkling i det sista inlägget, där han framhöll att det inte finns fler älvor att bygga ut. Vi har inte anvisat den vägen, utan vi har sagt att investeringar skall göras för besparingar i både industrin och näringslivet i övrigt. Vi har sagt att den årliga ökningen av elförbrukningen bör begränsas till 3 % medan regeringen har anvisat en ökning av 6 %. De 3 procenten får vi fram dels genom en satsning på kraftvärme, på mottryckskraft och på fjärrvärmeverk. Dessutom vill vi stoppa slöseriet med energi. Vi har en mycket fast och stark övertygelse, som jag angav i mitt inledningsanförande, att det räcker med dessa 3 % i elproduktionsökning. Det räcker mer än väl, ty det finns ingen rimlig anledning anta

att vi under åren framöver måste göra av med två och en halv gånger mera elkraft än vad vi gjorde under 1960-talet, då vi hade det största bostadsbyggandet och den mest omfattande industriproduktionen i vårt lands historia. Därför hävdar vi att 3 % räcker och räcker gott.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först ta upp vad herr Svanberg sade om våra åtgärder för att nå bättre energihushållning. Jag är tacksam för konstaterandet av utskottets ordförande att fp har betydligt fler förslag med syftet att spara energi än de han nämnde tidigare. Med det konstaterandet har också herr Svanberg givit en bekräftelse på att man naturligtvis kan göra mer om viljan är tillräckligt stark för en bättre hushållning med energi.

Det aktuella skedet av svensk energipolitik kräver stor handlingsfrihet. Väldigt många känner sig osäkra inför en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Det gäller därför inte, herr Svanberg, om reaktor 12 är farligare än reaktor 11 – självklart är det inte så. Det handlar om huruvida vi nu skall gå längre än vad vi var eniga om, åtminstone herr Svanberg och jag, år 1973. Då var vi också eniga om att riksdagen skulle få ett allsidigt utredningsmaterial på bordet innan man gick längre. Men ännu saknas detta material. Vi saknar exempelvis den viktiga AKA-utredningen, och den har en av de allra svåraste frågorna att utreda och bedöma, nämligen hur det utbrända kärnbränslet skall tas om hand.

Det är här den väsentliga skillnaden går. Herr Svanberg vill gå vidare. Jag säger att vi måste ha betänketid ytterligare några år, och för detta måste man ha en bra hushållningspolitik på energisidan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ingvar Svanberg vidhåller att kärnkraftsfrågan inte passar för folkomröstning för den är för komplicerad. Då måste man fråga sig: Varför passade den allmänna tjänstepensionsfrågan för folkomröstning? Det var ju ingen okomplicerad fråga. Den hade försäkringstekniska, sociala fördelningspolitiska aspekter samt kapitalförsörjningsaspekter – det fanns oerhört många, nästan lika många som när det gällde energifrågan. Ändå kunde det bli fråga om att på valsedeln svara ja eller nej på allmänna tjänstepensioneringen.

På samma sätt kan man ställa frågan ja eller nej till kärnkraften. Alla de mer eller mindre invecklade aspekterna på frågan får belysas i diskussionen inför folkomröstningen. Man kan av naturliga skäl inte sätta dem på en valsedel. Man kan inte fråga om folk vill ha mer eller mindre sysselsättning, mer eller mindre prylar osv. Så gör man inte heller. Man skriver ja eller nej, och så får den allmänna diskussionen ge underlag för huruvida man röstar ja eller nej.

Denna fråga skär uppenbarligen tvärs igenom partierna. Det lär vara så, även om man inte behöver tro på den senaste opinionsundersökningen i dess alla detaljer, att inte ens moderaterna är säkra på att deras sym-

patisörer stöder deras linje. Det betyder alltså att det traditionella partisystemet i den här frågan – liksom i en del andra frågor – inte på ett korrekt sätt speglar de faktiska opinioner som finns. Det är otillfredsställande. Därför hade det varit av betydelse att kunna inhämta folkets råd.

Mer än ett råd blir det ju hur som helst inte. Folket kan ju enligt författningen aldrig i en folkomröstning ta över riksdagens beslut. Men man hade fått ett råd som hade kunnat ge värdefull vägledning för hur riksdagen sedan skulle handla. Nog hade det varit viktigt och bra ifall man hade kunnat inhämta det rådet i en så pass ödesdiger fråga med alla de konsekvenser för det kommande samhället och för de ofödda generationerna som trots allt frågan om kärnkraftens utnyttjande är.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns kanske inte så mycket att tillägga. Herr Sjönell kommer tillbaka till detta om en 40-procentig ökning av elenergin. Redan i dag är 16 % av vår elenergi baserad på kärnkraft, och det är inte så förfärligt stor skillnad.

Han säger: Vi vill spara. Ja, vem vill inte göra det? Det gör ju regeringen i propositionen och det gör utskottet. Vi skiljer oss bara i fråga om vad vi anser vara möjligt att spara. En kan anse att det går att spara enormt mycket, en annan att det bara går att spara litet.

Han vill stoppa slöseriet. Men det är ju vad hela regeringens proposition handlar om. Hela elförbrukningen är ju inte slöseri.

Han säger att det som centern föreslår räcker. Varför skall vi göra av med mer än energi? Under det första kvartalet i år har förbrukningen av el ökat med 15 %. Det visar att människorna menar någonting annat, åtminstone när de handlar. 90 % av alla hus görs för eluppvärmning. Men herr Sjönell menar att här kan vi spara ännu mer. Då måste det till mycket hårda åtgärder. I varje fall måste man tro starkt på detta, och vår tro är olika här.

Herr Wirtén säger att det går att göra mer om viljan finns. Ja, självfallet, det går att göra ingenting om man vill det. Men här är det ju precis samma historia. Hur mycket går det att spara utan att man tillgriper rena polismetoder? Man kan spara kolossalt mycket om man inför en sådan lagstiftning. Men för oss är det väsentligt att denna nedpressning av energiförbrukningen icke får leda till sysselsättningsbekymmer, till omöjlighet att klara de oerhört stora sysselsättningsproblem vi har i samhället. Blir det så, vill vi inte vara med om det. Frågan är egentligen bara: Hur mycket är det möjligt att göra utan att man skadar andra samhällssektorer? Man måste väga in det i sammanhanget.

Herr Jörn Svensson återkommer till vad jag har sagt om att den här frågan var för komplicerad för en folkomröstning, och han frågar: Var då inte frågan om ATP komplicerad? Egentligen var väl inte själva frågan om man skulle gå in för tjänstepension eller inte så förfärligt komplicerad. Naturligtvis fanns det bakom detta komplicerade försäkringstekniska be-

räkningar – hur man kommer fram till den och den summan – men det var inte det man röstade om. Det sägs här att man skall gå ut och fråga: ja eller nej till kärnkraft? – och så skall diskussionen upplysa om vad som ligger i detta. För oss är inte kärnkraftsfrågan isolerad i samhället, den är en del av det hela. Jag tror faktiskt att det skulle bli mycket svårt att upplysa allmänheten om denna sak. Hur olika har inte vi i utskottet hamnat utifrån det material vi har kunskap om? Hur skall då inte människorna ute i landet uppleva detta?

Herr talmannen anmälde att herrar Sjönell, Svensson i Malmö och Wirtén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Frågan om energihushållningen är ju föremål för livlig debatt i många länder. Både här hemma och utomlands har under senare år insikten växt sig allt starkare om att det är nödvändigt att den fortsatta samhällsplaneringen utgår från en mycket restriktivare hushållning med energi och andra naturresurser än förut. Våra ambitioner på miljöområdet, vårt intresse av att naturresurserna skall räcka för att utveckla ännu flera länder till vår nivå och flera andra skäl talar för detta. Glädjande nog kan det konstateras att en bred politisk enighet råder om detta mål – att vi skall hushålla med energin så långt det är tekniskt och ekonomiskt genomförbart.

Samtidigt måste vi emellertid komma ihåg att behovet av energi fortfarande är starkt och t. o. m. ökar – även i Sverige, som ju ofta betraktas som ett energiintensivt samhälle. För vårt land är energi en oundgänglig förutsättning för välbefindandet och dess fortsatta utveckling. Vi kan inte förädla våra råvaror utan energi, inte värma skolor, arbetsplatser eller bostäder, inte transportera människor eller varor, inte underlätta arbetet i hushållen, jordbruket eller handeln, mycket annat att förtiga. Det finns fortfarande många mål i det svenska samhället som för sin uppfyllelse kräver en ökad energitillförsel.

Önskan om strikt energihushållning och vetskapen om fortsatt ökning av behoven gör att kraven skärps på den samhälleliga planeringen för energiområdet. Samhället måste i ökad utsträckning ta ett ansvar för området i dess helhet, öka sitt inflytande över energiförsörjningen men också mer än tidigare aktivt följa och påverka konsumtionsutvecklingen. Regeringens energipolitiska program markerar utgångspunkten för en mer planmässig hushållning med energiresurser.

I centrum för regeringens program står målsättningen att sänka ökningstakten i vår energikonsumtion till i genomsnitt ca 2 % om året de närmaste tio åren och att nå en konstant förbrukning omkring 1990. Vi har kommit fram till detta genom beräkningar och bedömningar som har utförts av särskilda utredningar på området, av industrins organisationer och, sektor för sektor, av ansvariga fackmyndigheter.

Det är uppenbart från detta material, att regeringens sparmål är satt så lågt som det över huvud taget är möjligt, utan att utsätta ekonomin för svåra kastningar och äventyra viktiga samhällsmål. Särskilt gäller detta om man ser på möjligheterna till förändringar på kort sikt, dvs. upp till tio år. Man måste i en sådan balansräkning ta i beaktande exempelvis att vår befolkning fortfarande växer – 1985 torde vi ha ca 250 000 fler invånare än nu. Med en lika förbrukning per invånare växer energibehovet med nära 1,5 miljarder kWh per år. Vi bygger ca 70 000 helt nya bostadslägenheter – jag bortser från dem som har ersatts. Det kräver 1,7–1,8 miljarder kWh. Vi skaffar netto ca 70 000 nya bilar – det kräver ungefär lika mycket energi.

Summerar jag snabbt siffrorna för dessa tre områden – befolknings-tillväxten, biltillväxten och nya bostäder – kommer jag fram till en ökning på ca 5 miljarder kWh per år.

Omställningar tar tid, både när det gäller energisektorns ofta stora maskinella enheter, som skulle behöva ersättas eller byggas om, och när det gäller konsumenternas värdering. Låt mig bara ta ett exempel.

För någon vecka sedan redovisades en undersökning av svenska folkets banksparande och vad man sparar till. Det framgick där att högst på önskelistan står bättre bostad – helst eget hus – och därefter resor, hemutrustning och fritidshus i nämnd ordning, allt önskningsområden som kräver energi.

Det tvåprocentsmål som vi har ställt upp är en genomsnittssiffra och avser energikonsumtionen som helhet. Det betyder inte att användningen ökar i denna takt för alla de olika energislagen eller att sparmöjligheterna är desamma på alla områden. Likaså bör man räkna med att ökningstakten under tioårsperiodens inledning kommer att ligga högre än genomsnittssiffran – kanske 3–3,5 % – för att vid slutet av perioden uppgå till omkring 1 %.

Det utredningsmaterial vi har visat klart att sparmöjligheterna är betydligt större när det gäller bränsle än när det gäller el. Detta hänger främst samman med – som energisparundersökningen visar – att möjligheterna att spara energi är störst inom uppvärmningssektorn, dvs. när det gäller uppvärmning och ventilation av bostäder och övriga lokaler. Samtidigt är detta ett användningsområde där oljeprodukterna är den dominerande energiformen.

Det bedöms av de flesta vara möjligt att redan på kort sikt och ofta med relativt enkla åtgärder göra betydande energibesparingar här. Jag kan nämna sådana exempel som tätare översyner och kontroller av uppvärmningsanläggningar och kortare drifttider för ventilationsanläggningar.

Ett annat exempel som kan nämnas är att om vi kunde vänja oss vid något lägre inomhustemperatur skulle betydelsefulla minskningar i energiåtgången ske. Sänkt inomhustemperatur med 1 °C minskar energibehovet för uppvärmning med ca 6 %, vilket motsvarar ca 3 % av landets totala energibehov. Här finns utrymme för en gemensam aktion

för lägre inomhustemperatur.

På elsidan är det svårare att finna sparmöjligheter som ger stor effekt på kort sikt. El svarar bara för en liten del av förbrukningen för uppvärmning. Vi har transportsektorn som svarar för 2 à 3 %. Den förbrukningen skulle kunna öka om önskemålen att gå över från bilar till järn- och spårvägar förverkligas.

Inom industrin, som använder stora delar av energin, är enligt de allra flesta bedömare sparmöjligheterna mindre. Jag talar nu om elsidan. På uppvärmningssidan har vi tagit ut mycket av de effekter som sparandet kan ge inom industrin.

Centern gör ett stort nummer av de olika bedömningar som presenterats beträffande industrins energianvändning 1985. Centern väljer att gå på värden från Industrins utredningsinstitut och från den amerikanska Fordstiftelsens studier. Vi väljer att gå på de värden som vi fått från industriverket och som är baserade på material från Industrins utredningsinstitut men också från företag och berörda branschorganisationer. Det är visserligen en tilltalande tanke att man skulle se på vad som teoretiskt skulle kunna vara uppnåeligt, men man måste ta hänsyn till de praktiska möjligheterna och förutsättningarna.

Om jag bara som ett exempel på energibehovet inom industrin framöver tar skogsindustrin, så har en utredning som vi gjort visat att om vi skall kunna tillgodose de önskemål som finns om en utbyggnad av förädlingen inom skogsindustrin, så skulle det kräva ca 9 miljarder kWh ytterligare av energi. Då har jag frånräknat den egengenerering som sker inom skogsindustrin. Och när man tar samfärdssektorn som exempel är det orimligt att, som centern gör, försöka tillämpa Fordstiftelsens sparförhoppningar på ett land som Sverige med avsevärt lägre biltäthet och avsevärt bensinsnålare belpark än den som finns i USA. Det enda hållbara underlaget måste ändå vara det som härrör från praktisk erfarenhet från industriell och kommunal verksamhet i Sverige.

Jag tror att centern borde lyssna mer på sina egna kommunalråd, skogsägare och jordbrukare och på människor inom de organisationer, som centern brukar känna frändskap med. Se på jordbruket. Där har man f. n., om vi inräknar förädlingsledet, ca 6,5 % av Sveriges energiförbrukning. Faktum är att det moderna jordbruket är helt beroende av en fungerande energitillförsel, något som jordbrukarna och deras organisationer är väl medvetna om. Låt mig ta ett citat ur RLF:s årsbok Lantbruksåret 1974: "Sanningen är den att det inte finns någon enskild produktionsgren som har ett lika stort behov av energi enbart för att hålla själva processen i gång." Och inom jordbruket, det bör vi väl ändå kunna vara överens om, är det utomordentligt mycket som är ogjort ännu för att rationalisera och effektivisera, för att underlätta för de människor som är engagerade i jordbruket att bedriva sitt arbete.

Regeringen har efter övervägande kommit fram till att en dämpning av energikonsumtionens ökningstakt till 2 % per år borde vara möjlig utan att överordnade mål beträffande sysselsättning, social och ekono-

misk utjämning samt fördjupad välfärd behöver äventyras. Nå, hur skall då detta energibehov täckas? Ja, låt mig till en början slå fast att vi för att klara vår energiförsörjning under de närmaste 10–15 åren i huvudsak måste förlita oss på sådana energislag för vilka tekniken för framställning av energi är tillgänglig och i praktiskt bruk. Regeringen har inte ansett det förenligt med en ansvarsfull energipolitik att sätta sina förhoppningar till vindenergi, solenergi, geotermisk energi och andra energiformer som på papperet erbjuder intressanta framtidsmöjligheter men vilkas tillämplighet, miljörisker och ekonomiska förutsättningar i vårt land vi ännu inte kan ha någon välgrundad uppfattning om. Det betyder inte att vi avfärdar dessa energislag. Vi vill vara med om och se till att vi får en ordentlig forskning om i vilken omfattning vi kan utnyttja dem framöver.

I regeringens energibalans för 1985 svarar bränslena, dvs. oljeprodukter, kol, koks, lutar osv. för 75–76 % av energiförbrukningen samt vattenkraft och kärnkraft till lika delar för återstoden. Bakom denna energibalans ligger en så långt möjligt realistisk bedömning av hur den totala konsumtionen av energi kommer att fördela sig på å ena sidan elektrisk energi och å andra sidan andra bränslen. Det är givetvis omöjligt att utan en långtgående detaljreglering exakt bestämma hur den fördelningen skall se ut, eftersom det på väsentliga konsumtionsområden, framför allt inom den energitunga uppvärmningssektorn, finns möjlighet att välja mellan den ena eller andra formen av energi. All rimlig bedömning talar för att konsumtionen av elektrisk energi kommer att öka snabbare än konsumtionen av annan energi. Och det beror dels på att de största möjligheterna att spara finns inom uppvärmningssektorn, som till helt övervägande del är baserad på bränsle, dels på att elkraften är bekväm, lätthanterlig och ren och därmed mera attraktiv för användaren än andra energislag, dels på att vi måste räkna med och hoppas på, om vi skall kunna tillgodose önskemålen om avkortad arbetstid, bättre industrimiljö m. m., att mekaniseringen och rationaliseringen inom industrin kommer att fortsätta.

Vi har alltså funnit att det är realistiskt att räkna med en förbrukning 1985 av ungefär 160 miljarder kWh elektrisk energi. Det skall jämföras med den elproduktion vi hade 1974, nämligen ca 78 miljarder kWh. Det är alltså en fördubbling av elkonsumention och -produktion under den tioårsperiod som vi nu närmast ser fram över.

Då det gäller elproduktionens fördelning på olika kraftslag ger centerns kraftbalans anledning till en intressant jämförelse. Låt mig börja med vattenkraften!

Det kan vid första påseendet synas som om regeringen och centern här vore fullt överens. Men medan regeringen också visar på vilka utbyggnader som måste komma till stånd för att vi skall få en vattenkraftsproduktion av 66 miljarder kWh, pekar centern ut vilka utbyggnader man inte kan tillåta. Det ger inte några energitillskott. Är det kanske för mycket begärt att centern, om man är beredd att instämma i att

det behövs 66 miljarder kWh vattenkraft, också talar om hur denna utbyggnadsnivå skall kunna realiseras?

Sedan kärnkraften! Centern håller handen för det ena ögat, blundar med det andra och tar sedan ett raskt kliv över till nästa kraftslag, mottrycket.

Regeringen har framhållit att en stor del av det nödvändiga tillskottet av elektrisk energi utöver vad som kommer att produceras i redan beslutade och påbörjade anläggningar måste utvinnas i kraftvärmeverk och industriella mottrycksanläggningar. I det avseendet skiljer sig centerns uppfattning inte från regeringens. Däremot skiljer vi oss åt när det gäller omfattningen av den produktionsapparat i form av mottrycksanläggningar som det är rimligt att tro att vi skall kunna ta i drift under den tidsperiod som vi här diskuterar.

Regeringen har med stöd av bedömningar som gjorts av berörda branschorganisationer och som framkommit i utredningar och remissyttranden funnit att det bör vara möjligt att fram till 1985 bygga ut kraftvärmeverk och andra mottrycksanläggningar för en kraftproduktion av 23 miljarder kWh. Centern säger 35 miljarder. Skillnaden på 12 miljarder kWh är emellertid inte oväsentlig, med tanke på att det här ofta är fråga om relativt små anläggningar som var för sig ger blygsamma tillskott till kraftproduktionen.

Jag tror också att det är fel att i likhet med centern i det här fallet, liksom när det gäller exempelvis energisparandet i form av åtgärder i byggnader, tro att förverkligandet av ett utbyggnadsprogram eller ett sparprogram enbart är en fråga om att ställa tillräckligt mycket kapital till förfogande. Man kan inte blunda för det faktum att det tar lång tid att planera, projektera, tillståndspröva och bygga ut en kraftstation. Det gäller också kraftvärmeverk. Med en mer jordnära bedömning hamnar centerns kraftbalans för el – utan kärnkraft – för 1985 snarare under än över 100 miljarder kWh. Det innebär en ökningstakt för elkraften på mindre än 2 %. Det är här som den verkligt stora skillnaden mellan oss och centern i fråga om energiprogrammet framträder.

Vad kommer centerns linje att få för konsekvenser? Det vägrar centern konsekvent att upplysa om. Det torde väl ändå bli nödvändigt för kraftindustrin att bromsa åtskilligt av ny försäljning till energikrävande industrier. Det betyder att utbyggnadsplanerna för skogsindustrin, vilka som jag nyss nämnde är utomordentligt omfattande, för järn- och stålindustrin – också deras utbyggnadsplaner är omfattande – och för den kemiska industrin och metallindustrin får prövas utomordentligt restriktivt. Det blir också nödvändigt att stoppa ytterligare installationer av elvärme. Det skall man se mot bakgrund av att ca 90 % av alla småhus förses med elvärme, under alla omständigheter planeras för uppvärmning med el.

Det är alltså uppenbart att centern i det här fallet inte ägnat någon tanke åt det som är det centrala i regeringens energipolitik, nämligen att en omläggning av energipolitiken inte får ske i sådan takt och sådan

omfattning att det medför sysselsättningsvårigheter, betalningsbalansproblem eller hindrar en fortsatt ekonomisk utveckling.

Låt mig ett ögonblick dröja vid utvecklingen efter oljekrisen vintern 1973-1974.

Enligt senast tillgänglig statistik har elkonsumtionen från 1 maj i fjol t. o. m. den 30 april i år ökat med 5 %. Då skall man ha i minnet att vintern i år varit osedvanligt mild, vilket påverkat elförbrukningen. Gör man korrigeringar på grund av detta ligger ökningen närmare 6 än 5 %. Jämför man i stället elkonsumtionen under årets fyra första månader med motsvarande månader i fjol ligger årets förbrukning hela 13,5 % över. Det är inte rättvisande, säger någon, att göra denna jämförelse eftersom vi i början av 1974 befann oss mitt uppe i oljekrisen och ett intensivt elsparande. Gör vi i stället jämförelsen med de fyra första månaderna 1973 hamnar vi på plus 9 %.

Jag tycker att dessa siffror talar ett klart och entydigt språk. Med centerns energiprogram kommer vi snart att hamna i en utomordentligt besvärlig krissituation eller också måste vi snabbt dra i gång en omfattande ransonerings- och förbudsapparat, som kommer att leda till allvarliga rubbningar i samhället. Det är sådana störningar i samhället som regeringen föresatt sig att undvika. Vi har valt linjen att genom successivt verkande åtgärder stegvis leda oss in i ett energisnålare samhälle. Vi har velat sörja för att den för hela vårt land och vår välfärd så viktiga industrin skall kunna fortsätta att utvecklas. Det ligger i vårt gemensamma intresse och har i och för sig inte med samhällssystemet att göra. Jag satt och lyssnade på Jörn Svensson, och min fråga var egentligen bara: Hur vill han beteckna det samhällssystem som Sovjetunionen har?

Jag har haft tillfälle att resa omkring i Sovjetunionen och fått se på deras utbyggnad av kärnkraften. Sedan 20 år tillbaka och något mer har ryssarna tagit den fredliga kärnkraften i anspråk för att bygga upp den effektiva produktion som skall ge dem möjligheter att klara en stegring av sin välfärd. Jag skulle vilja knyta an till det exempel herr Jörn Svensson använde sig av, nämligen ätandet av filmjök – det heter kefir i Sovjetunionen. Med den utveckling man under de här årtiondena haft av sin produktion har man skapat möjligheter för människorna att få någorlunda tillräckligt också av kefir, och jag vågar även säga att de äter den med en sked som framställts i den produktion där man tagit kärnkraften i anspråk.

Låt mig än en gång, herr talman, få fastslå att om vi skall kunna förverkliga målet på andra samhällsområden så måste vi också, trots större återhållsamhet och bättre effektivitet i energianvändningen, acceptera att förbrukningen av energi kommer att öka under åtskilliga år framöver även i vårt land. Då är det också vår skyldighet att se till att den energi som behövs står till förfogande. Det gäller också den elektriska energin.

Om jag nu kommer in på frågan om kärnkraften så är vi alla medvetna om att det för den produktionen krävs uran, som vi tills vidare köper utifrån. Vi har dock egna tillgångar som, om vi så finner angeläget, kan

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

brytas. Vad beträffar kärnbränslecykeln måste vi i dag lita till utlandet för anrikning av det uran som ingår som bränsle i de svenska kärnkraftverken, varvid våra långtidsavtal för anrikningstjänster med Förenta staterna och Sovjetunionen särskilt bör framhållas. Emellertid är det angeläget att vi följer utvecklingen på detta område såväl beträffande teknik som de konventionella förutsättningarna, vilket ingår i det forsknings- och utvecklingsprogram som riksdagen också skall fatta beslut om.

Jag har velat ta upp detta med kärnkraften därför att det är det enda slags kraft som kan ge väsentliga tillskott av elenergi för vårt land om vi inte skall bygga ut oljekraften ytterligare, och då måste vi också resonera om förutsättningarna. Jag har nämnt uran, som vi nu köper utifrån och för vilket vi också köper anrikningstjänster. Men låt mig erinra om att vi inom vårt land har stora tillgångar av uran. Enbart den uranmängd som finns i Billingen uppgår uppskattningsvis till omkring 1 milj. ton, varav åtminstone tredjedelen bör kunna utvinnas för försörjning. Det skulle innebära att vi här har försörjning av ett kärnkraftsenergiprogram av den omfattning som regeringen har föreslagit under omkring 250 år, utgående från dagens reaktorteknik. Jag säger om vi skulle vilja ta i anspråk dessa tillgångar, det finns inga beslut och heller inget förslag om det. Vi har ansett att vi bör fortsätta utredningsarbetet i detta avseende.

Frågan om de sista leden i kärnbränslecykeln, dvs. upparbetning, hantering och förvaring av aktivt avfall, utreds av Aka-utredningen. Jag vill understryka att utredningen har i uppdrag att bl. a. undersöka möjligheterna till en förläggning av verksamhet av detta slag till Sverige mot bakgrund av att den svenska kraftindustrin inte har träffat några kontrakt om upparbetning av använt kärnbränsle som sträcker sig längre än till mitten av 1980-talet. I likhet med utskottet vill jag framhålla att utredningen i sin lägesrapport 1974 inte har funnit något som talar mot att avfallsproblemen tekniskt och säkerhetsmässigt är möjliga att lösa.

Sverige tillhör de ytterligt få länder i världen som har utvecklat en egen reaktortillverkning och bränsleelementtillverkning utan hjälp av utländska licenser. Det har varit en utomordentlig tillgång för vårt land. Den tekniska kunskap som Sverige i dag besitter beträffande reaktor-systemens egenskaper och tillverkningstekniken är i mycket stor utsträckning en förutsättning för den svenska kraftindustrins satsning på kärnkraften.

Jag vill också något beröra kärnkraftens ekonomi, som det har talats om i de tidigare inläggen. Enligt CDL kunde man hösten 1974 räkna med följande kostnader per kWh för de olika kraftslagen: oljekraft 6,5 öre, kolkraft 5,8 öre, kärnkraft 1,3 öre. Med 6 000 timmars utnyttningstid per år blir priset per kWh: oljekraft 10,1 öre, kolkraft 10,4 öre, kärnkraft 6,5 öre. Dessa och andra mera detaljerade beräkningar utgör underlaget till att det i den nu föreliggande propositionen framhållits att kärnkraften synes vara ett ekonomiskt alternativ även om tillgängligheten skulle gå ned till 55 %, om jag då frånräknar beräknade revisioner.

Amerikanska erfarenheter visar en medelutnyttjning för de civila kärnkraftverken 1973 med 56 % och 1974 med 68,5 %. Europeiska kärnkraftverk hade under 1973 en medelutnyttjning av 62 %, motsvarande 5 400 timmars fullt effektiv drift. Vid den anläggning som jag hade tillfälle att besöka i Voronesj i Sovjetunionen angavs utnyttjningen 1974 till ca 80 %.

Erfarenheterna hittills från Oskarshamnsverket visar att elproduktionen fram till den 20 maj i år varit 7,88 miljarder kWh brutto. Medelutnyttjningen för Oskarshamn I från starten har varit ca 47 %, för Oskarshamn II ca 74 % t. o. m. april 1975. Om jag tar medelutnyttjningen för månaderna januari-april i år har den för Oskarshamn I legat på 72 %, för Oskarshamn II så högt som 99 %. Ringhalsstationen börjar först nu komma i drift, och några siffror för utnyttjningen där kan därför inte anges. Hittills har ca 2 miljarder kWh producerats vid de två första aggregaten i Ringhals.

Av erfarenheterna hittills att döma finns det således skäl att anta att den svenska kärnkraften kommer att uppvisa en fullt tillfredsställande ekonomi. Allt pekar på att el från kärnkraftverk kan produceras till kanske halva kostnaden mot den el som produceras i fossileldade kraftverk.

Låt mig ett ögonblick återvända till kärnkraftens säkerhet. Regeringen har i propositionen redovisat ett mycket omfattande material för bedömning av dessa frågor. Den slutsats regeringen drar är att vi redan nu har en tillräckligt lång erfarenhet av reaktordrift från utlandet och från Sverige för att kunna fastslå att säkerheten hos de kärnkraftverk som vi hittills tagit i bruk i Sverige är helt betryggande. Det är också regeringens uppfattning att den omfattande granskning som våra säkerhetsmyndigheter gör av reaktorkonstruktioner och den kontroll som våra myndigheter utövar sedan aggregaten väl tagits i drift är en fullgod garanti för att säkerheten hos befintliga och nytillkommande aggregat är tillfredsställande.

Jag vill emellertid understryka att när det gäller så komplicerade anläggningar som kärnkraftsaggregat kommer tid efter annan fel att uppstå som innebär att aggregaten måste stängas av för kortare eller längre perioder. Detta påverkar, som jag tidigare nämnt, anläggningarnas ekonomi i viss utsträckning. Däremot bedömer regeringen på grundval av befintligt erfarenhetsunderlag en olycka som får svårartade konsekvenser för personalen eller omgivningen som mycket osannolik. Den totala erfarenhet man i dag har av kärnkraften är ca 750 reaktorår. Det kan omräknat sägas vara 75 reaktorer som varit i funktion i drygt 10 år. Det finns anläggningar som varit i drift under längre tid, upp till 20 å 25 år. Vi kommer emellertid att under de närmaste åren få en betydligt större egen erfarenhet av kärnkraftverkens säkerhet från driften av de fem aggregat som tagits i drift i Oskarshamn, Ringhals och Barsebäck.

När det gäller de mera långsiktiga konsekvenserna av kärnkraften, framför allt hanteringen av det radioaktiva avfallet, så är det regeringens uppfattning att detta problem kan lösas även för vårt lands vidkommande.

Vi stöder oss här på uttalanden från Aka-utredningen. Den slutsats regeringen drar rörande kärnkraftens säkerhet är att vi bör avvakta till år 1978 innan vi fattar beslut om en eventuell ytterligare utbyggnad av kärnkraften utöver den regeringen nu föreslagit, med tanke på att vi vid den tidpunkten kommer att ha ett betydligt mer omfattande erfarenhetsmaterial än det som nu föreligger.

Men låt mig ändå säga ett par ord om säkerheten, eftersom man, framför allt från centerns sida, förmenar att vi skulle sakna möjligheter att klara de problemen. Aka-utredningen har sagt att det inte finns någonting som talar emot att vi klarar det här problemet. Detta stöder sig på det erfarenhetsmaterial som sedan långt tillbaka står till förfogande. Den praktiska hanteringen av avfallet – uttag ur bränslehardarna, transporterna till upparbetningsanläggningarna – sker nu enligt de normer som angivits av de internationella säkerhetsorganen. Upparbetningen är en mekanisk och kemisk industrihantering. Under 1940-talet kom en sådan första anläggning i drift i USA för bränsle från militära reaktorer. Utanför östblocket och Kina finns ett tiotal sådana anläggningar i drift. De använder den s. k. Hanfordmetoden, modifierad att passa olika slag av kärnbränslen. Denna princip för upparbetning har nu ca 30 års erfarenhetsbakgrund. Den största anläggningen i drift är Windscale i England med en kapacitet på 2 500 ton per år. För den speciella typ av bränslen från lättvattenreaktorer som vi har finns just nu ingen anläggning i gång i Västeuropa eller USA. Tillbyggnader görs emellertid såväl i England som i Frankrike, och man beräknar att dessa kommer att vara klara under 1976. I Windscale konstrueras därjämte en helt ny anläggning som beräknas komma i drift 1983.

Frågan om hanteringen t. o. m. upparbetningen betraktades på några håll som ett i huvudsak kommersiellt problem, där tekniken visserligen funnits och där säkerheten bedömts som klar men där man ansåg att de ekonomiska fördelarna var så ringa att man stoppade verksamheten i Belgien.

Mängden använt bränsle från 13 reaktorer är trots allt inte så stor. När de blir färdiga, får vi en mängd att hantera på ca 350 ton per år. En upparbetningsanläggning, som skall vara tekniskt och kommersiellt rimlig, bör ha en produktion av ca 1 500 ton. Därför har ett framskjutande av byggandet skett.

Detta ger anledning till en fundering. När skall och när behöver vi ta hand om det avfall som vi får från våra reaktorer? Den slutgiltiga deponeringen av avfallet bör inte ske förrän tidigast 15 år efter uttaget ur reaktorerna. Vid de svenska reaktorer som nu efter hand kommer i gång infaller tidpunkten för den mer slutgiltiga deponeringen först på 1990-talet, alltså om ca 15 år.

Eftersom vi inte har anledning att bygga en egen upparbetningsanläggning utan anlitar tjänster på annat håll, har det varit helt rimligt att vi då har avtalat med de anläggningar som finns – Windscale – eller de som är under uppbyggnad i England och Frankrike. Vi har också

träffat avtal med det nya företaget United Reprocessors, ett företag som byggs upp av engelska och franska staten tillsammans med tyska intressenter. Dessa företag erbjuder sig att transportera, uppjobba och förvara avfallet från de elva hittills beslutade reaktorerna och är öppna för diskussion om ytterligare avfall, i första hand fram till omkring 1990.

Att göra denna teknisk-ekonomiska fråga till en politisk-moralisk är en orimlighet. Vår skyldighet är givetvis att nogsamt och i god tid studera och bestämma oss för den slutgiltiga hanteringen av avfallet. Vi har antagligen 15 år på oss. Aka-utredningen är nu sysselsatt med dessa uppgifter och kommer att presentera ett betydande antal alternativa förslag om vilka platser vi skall välja.

De bedömningar som regeringen har gjort rörande kärnkraftens säkerhet har inte på någon enskild punkt bemötts i någon av de motioner som har väckts med anledning av propositionen.

Låt mig, herr talman, beröra en av de alternativa energikällor som centern fäster mycket stor vikt vid. Centern säger i sin motion och i reservationen att vindkraften skulle kunna ge oss goda förutsättningar för ett energitillskott på 20 miljarder kWh 1985. Man kan konstatera att detta exempelvis skulle motsvara produktionen i tre stora kärnkraftverk. Att producera motsvarande mängd elenergi i kondenskraftverk skulle kräva ungefär 5 miljoner ton olja eller ca 6 miljoner ton kol. Bränslekostnaden skulle då uppgå till ungefär halvannan miljard kronor.

Vi tror inte, och kan absolut inte sätta vår lit till, att det ens är genomförbart att bygga ut en så stor vindkraftsproduktion som centern anger. Men låt oss i alla fall se vad det skulle kunna innebära i form av antal aggregat, markanspråk, kostnader m. m.

Om vi till en början bortser från de krav på annan reservkraft och energilagring som antagligen kommer att ställas – det blåser ju inte alltid tillräckligt – skulle 20 miljarder kWh vindkraft kräva en total vindgeneratoreffekt av minst 7 000 MW, fördelad på exempelvis 3 500 aggregat om vardera 2 MW. Utnyttjandetiden är då beräknad till ca 3 000 timmar, vilket är mycket. 1 800–2 500 kan möjligen vara lika realistiskt.

Dessa aggregat blir ca 100 meter höga och måste placeras vid kusten. Markbehovet för dem blir närmare 300 kvadratkilometer, vilket kan ta formen av en remsa, 600 meter bred och 50 mil lång – allt utmed vår kust. Det är ungefär lika med avståndet från Strömstad till Trelleborg. Av bl. a. säkerhetsskäl blir möjligheterna att använda ett sådant markområde även för andra ändamål antagligen inte särskilt stora.

Anläggningskostnaden för storskalig vindkraft uppskattas i dag till upp emot 4 000 kr. per kW. En installerad effekt av 7 000 MW drar i så fall en kostnad av 28 miljarder kronor. Det är heller inte särskilt billigt. Man beräknar att kostnaden per kWh kommer att bli tre gånger större än vid produktion av kärnenergi.

Regeringen har i sitt program varit ytterst försiktig i fråga om den vidare utbyggnaden av vattenkraften. Vi hade räknat med att angivna utbyggnader av okontroversiella anläggningar skulle ge oss tillskottet 5

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

TWh eller 5 miljarder kWh, dvs. att vi skulle utnyttja en sjundedel av det som bedöms utbyggbart ytterligare. Utskottets majoritet har velat vara ännu mera restriktiv. Jag skall bara säga att det ställer oss inför mycket besvärliga planerings- och sysselsättningsproblem i vår norra landsdel. De sysselsättningspolitiska frågorna i norr har diskuterats åtskilliga gånger i riksdagen. Av intresse i det här sammanhanget är att så sent som 1970 förelåg motioner från såväl center- som kommunisthåll med hemsällan om att vi skulle bygga ytterligare kärnkraftsanläggningar med lokalisering till Norrland. De skulle tillkomma utöver de reaktorer som riksdagen med betydande majoritet hade beslutat om, och det var inte minst för att tillgodose sysselsättningskravet. Vänsterpartiet kommunisterna har helt vänt om på klacken, och centern har ännu inte satt ner foten i sin vridning.

Den intensiva energidebattens bakgrund utgörs, kan man säga, av 1972 års redovisning av CDL:s prognoser, som innebar att vi skulle behöva ett ökat elenergitillskott av ca 7 % om året fram till 1990, vilket skulle kräva att vi byggde 24 reaktorer, dvs. 13 utöver de 11 som vi hittills har beslutat.

Regeringen har i sin bedömning kommit fram till att det bör vara möjligt att väsentligt pressa detta program, men jag har velat anföra de siffror som den samlade kraftproduktionens institutioner kom fram till så sent som 1972. Det har för oss gällt att försöka ta hand om detta material, att pressa ner ökningstakten så långt det går och hävda målsättningen en konstant energiförbrukning, som vi förhoppningsvis bör kunna nå 1990. Oljekrisen, säkerhetsdebatten och det internationella ansvaret, solidariteten med andra folk har ställt oss inför uppgiften att söka planera vår hushållning med energi. Det beslut riksdagen har att fatta innebär en uppfordran till oss alla att medverka för att pressa tillbaka ökningstakten och anpassa vårt samhälle till en utveckling med konstant energiförbrukning. Det bör vara möjligt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag satt och väntade på att Sovjetunionen skulle komma upp i debatten. Herr Johanssons förkärlek för den ryska filmjölken tycker jag är onödigt stor. Han borde ägna sig mera åt den svenska och åt vad folk säger här ute i opinionen. Men låt mig ändå ta upp det hela.

Det är en väsentlig skillnad mellan kärnkraftsutbyggnaden i Sovjetunionen och den som sker i västländerna – på flera olika sätt. För det första sker den i Sovjetunionen betydligt försiktigare, proportionsvis. För det andra är den kopplad till ett mycket mer långsiktigt och medvetet program som innebär att man så snabbt som möjligt skall gå över från fissionskraft till andra energislag. Här är det ju tvärtom så att man över huvud taget inte tänkt på framtiden, så här kommer vi att få dras med de uranbaserade kraftverken under mycket längre tid.

Sedan är det ju faktiskt så – vilket hör till debatten – att i de socialistiska länderna råder mycket stor tveksamhet om huruvida man skall satsa

på uranbaserad kärnkraft i någon nämnvärd utsträckning. Vi har haft kontakter med exempelvis det ungerska kommunistpartiet. Man är där ytterligt tveksam till huruvida man över huvud taget skall ha några kärnkraftverk. Man anser allmänt att avfallsproblemet icke är löst. Jugoslavien, som vi har beröringspunkter med i många politiska frågor, har bestämt sagt nej till kärnkraft.

Kontrollproblemet, exempelvis i fråga om avfall och plutonium, framstår ju på ett annat sätt, eftersom man i Sovjetblocket inte behöver räkna med att risken för okontrollerad spridning av plutonium, som kan användas för kärnvapenframställning, alls föreligger. Man har helt andra kontrollmöjligheter än de som finns i väst, med Brasilien, Indien, Sydafrika m. fl. länder.

Detta är också en mycket viktig säkerhetspolitisk aspekt, som man f. ö. i Sovjetunionen fäster visst avseende vid.

När det gäller vpk:s ställningstagande finns en princip fastslagen för umgänget de kommunistiska partierna emellan, nämligen att varje parti har sin absoluta suveränitet, tar ställning till sina nationella situationer så som man finner för gott och med sina väljares intressen förenligt. Den principen följer vpk. Vi låter inte dirigera oss från något annat land.

Det är riktigt att vpk har ändrat sin uppfattning i denna fråga. Detta är en följd av att det har varit en stor offentlig debatt, där människorna – när de har fått veta hur det verkligen förhåller sig – har yppat tvivel på att detta är en riktig väg att gå.

Vi har också sett hur de officiella experterna – det har jag själv upplevt – vid föredragningar i näringsutskottet försökt dölja väsentliga fakta, som jag från annat håll har känt till. Jag har inte fått något förtroende för det. Detta är en situation som är ganska vanlig. Hur vore det om ni i SAP lyssnade litet mer på den majoritet som är emot kärnkraft i ert parti?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag sade att jag väntade mig ett besked om vilket samhällssystem som existerar i Sovjetunionen, eftersom herr Svensson i Malmö uteslöt möjligheterna av att i en ekonomisk utveckling, som man skulle kunna behärska, använda sig av kärnkraft.

Jag delar uppfattningen att man i Sovjetunionen är mycket försiktig med bestämmelser och med frågan om utbyggnadstakt osv. Men man har ändock mycket omfattande utbyggnadsprogram f. n. Man bygger ytterligare sex kärnkraftverk, som skall stå klara senast 1975 eftersom man har behov av dessa.

Jag har också haft tillfälle att studera Sovjetunionens hantering av avfall. Jag har besökt en anläggning för detta i Sovjetunionen. Man har angett att man har 30 sådana inom Sovjetunionens gränser.

Då kommer vi fram till den utomordentligt intressanta frågan: Har man då inte löst det tekniska problemet att klara upparbetningen och omhändertagandet av avfall? Enligt min uppfattning har man det. Jag

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

har fått bekräftelse på det.

Varför skulle man då inte kunna klara den uppgiften i Sverige? Jag har klart redovisat att man kan det och att vi därför är beredda att ta vårt ansvar för att bygga ut kärnkraften i vårt land, att ställa den till vårt samhälles förfogande för att befordra medborgarnas välfärd och vidareutveckling socialt och ekonomiskt. Vi tar ansvaret också för den utvecklingen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att industriministern kan hitta experter från de socialistiska länderna som anser att man har löst avfallsproblemet, men han kan säkerligen hitta minst lika många, inte minst från Ungern utan också från Sovjetunionen, som anser att problemet icke är löst utan att det fortfarande är en osäker fråga. Detta är alltså inget argument. Jag tycker att vi äntligen skall lämna den ryska filmjölken och ägna oss litet grand åt den svenska.

Det är självklart att man också i ett socialistiskt system, en socialistisk ekonomi, kan vara mer eller mindre tillväxtorienterad. Man kan ha en socialistisk ekonomi som producerar en väldig mängd bilar och som över huvud är inriktad på en tillväxt som påminner om kapitalismens. Men man kan också ha en stram hushållning, som är mer inriktad på att öka den sociala nyttan snarare än den kvantitativa tillväxten. Den socialistiska planekonomins fördel är just att man beroende på de politiskt ansvarigas beslut kan välja framgångsväg, välja framtid.

Vad jag försöker få industriministern att förstå är just att den friheten inte finns i ett kapitalistiskt samhälle, där tillväxten är tvångsmässig. Den kvantitativa tillväxten måste till för att hindra profitkvotens fallande tendens, hindra att avkastningen på kapitalet går ner. Det måste man kompensera bl. a. genom att kasta in fler resurser i systemet.

Vpk och regeringen har ju samma målsättning när det gäller vad som är nödvändigt i fråga om intag av energi i den svenska ekonomin framöver: en 25-procentig stegring fram till 1985 och sedan en stabilisering. Då har jag, tidigare under debatten, ställt frågan om det över huvud taget är möjligt att tänka sig - med de starka, tvångsmässiga tillväxtkrafter som finns i en kapitalistisk ekonomi - att man kan nå en sådan stabilisering som regeringen förutser utan mycket kraftiga ingripande styråtgärder, som maktpolitiskt sett i praktiken måste betyda övergång till en planhushållning. Och om man inte vill göra det, utan vill behålla den kapitalistiska marknadsekonomin väsentligen orörd, hur tror man då att man skall kunna uppnå det mål som man här satt upp: stabilisering någon gång efter 1985?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Eftersom jag har haft tillfälle att besöka öststater - Ungern, Tjeckoslovakien, Polen, Rumänien - under de två senaste åren har jag också där diskuterat energiförsörjningen. De står i kö hos Sovjet-

unionen för att få sin kärnkraftsproduktion utbyggd. Också för deras vidarekommande är det således utomordentligt angeläget att få bygga upp en energiförsörjning som ger dem förutsättningar att skapa en produktion som förbättrar levnadsvillkoren för människorna.

Beträffande styrmöjligheterna har vi sagt – jag har själv uttalat det här från talarstolen – att det mål som vi nu sätter upp ställer oss inför en mera planmässig hushållning. Det betyder att vi får dels vädja till medborgarna, dels i vissa sammanhang ingripa styrande genom – det föreslår vi en utredning om – en kommunal energiplanering och genom att ändra 136 §, som ger oss möjligheter att påverka industrins vidareutveckling. Vi tror att inom ramen för det samhällssystem som vi har – det demokratiska samhället – skall vi kunna klara uppgiften och nå det mål som vi har ställt upp med en bibehållen välfärdsutveckling för våra medborgare. Det som vi ställer som villkor för vår samhällsutveckling och för en vidareutveckling av vår produktion är ju att denna utveckling skall befordra just de tillväxtmöjligheter som medborgarna i allmänhet kommer att få del av.

Herr talmannen anmälde att herr Svensson i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Grunden för vår energipolitik och vår energiförsörjning måste ytterst vara jordens energibalans. Målet måste vara att i stort sett endast utnyttja de energiresurser som ständigt återskapas. Med det målet för ögonen kan vi bäst tillgodose nuvarande och kommande generationers behov av trygghet och säkerhet, av arbete och utkomst.

Den inriktning vi ger energipolitiken genom dagens beslut är därför mycket, mycket betydelsefull.

Regeringen har för sin del valt en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. För perioden fram till 1985 skall drygt hälften av energitillskottet komma just från kärnkraft. Den politiken binder huvuddelen av våra ekonomiska resurser i fråga om energipolitiken för kärnkraft – binder den både när det gäller direkt utbyggnad och när det gäller forskning och utveckling. Det är den politiken som statsministern kallar att bevara handlingsfriheten. Men hur den handlingsfriheten ser ut och hur den skall kunna utnyttjas har inte klarlagts. Och det förvånar mig inte, för ingen lär kunna visa vari *friheten* består efter en så massiv satsning på kärnkraft. Beroendet av kärnkraft för vår energiförsörjning framstår med all önskvärd tydlighet, om man vet att 40 % av vår elenergiförsörjning skall komma från kärnkraften år 1985, om produktionen ger vad planerna lovar.

Mot den här politiken ställer centern ett alternativ som innebär investeringar för hushållning med energi och investeringar för utnyttjande av alternativa energikällor.

Just för att verkligen bevara handlingsfriheten har centern i kärnkraftsfrågan tagit följande ståndpunkt.

Så länge en samfällid forskar- och expertkår inte kan garantera att de allvarliga riskerna vid kärnkraftsproduktionen kan bemästras på ett betryggande sätt, så länge kan vi inte satsa på kärnkraft.

Om inte säkerhets- och avfallsproblemen bemästras, måste de fem aggregat som nu är i drift eller i provdrift ersättas med andra energikällor och med besparingsåtgärder. En beredskapsplan för deras gradvisa avveckling måste därför nu göras upp. Denna plan skall innehålla de praktiska och ekonomiska åtgärder som måste sättas in vid avvecklingen av anläggningarna och för den personal som är knuten till driften av dessa fem aggregat. De övriga sex anläggningar som riksdagsmajoriteten beslutat om måste disponeras för annan användning. En utredning måste genomföras om vilka alternativa användningsområden som kan tänkas för vart och ett aggregat där byggnationen har påbörjats.

Detta, herr talman, är ingen ny ståndpunkt. Här i riksdagen har centern varje gång kärnkraften varit uppe till behandling sedan våren 1973 röstat för att avbryta utbyggnaden av kärnkraft.

Energiolitiken måste naturligtvis utformas så, att den nödvändiga energiförsörjningen fram till 1985 tillgodoses; det är ju den tidsperioden vi nu framför allt diskuterar. Hur stort är då behovet av energitillskott under denna period? Och hur kan detta behov påverkas? Det är de frågor vi har att ställa oss.

Skulle vi ta avgörande ledning av den takt som förbrukningen har ökat med under 1960-talet, så skulle behovet vara mycket stort. Då var ökningen 4,5 % per år i genomsnitt. Den ökningstakten för vårt land är det inget parti som tror på, och det är väl rätt att säga att inget parti heller kan acceptera en sådan ökningstakt.

Regeringen har gjort bedömningen att om inga som helst åtgärder vidtas skall ökningen ändå begränsas till 3 % per år – dvs. ökningstakten kommer att minska med en tredjedel av sig själv. Mot den bakgrunden är det litet anmärkningsvärt att industriministern i slutet av sitt anförande plötsligt upphöjer CDL-beräkningar från 1972 om 7 % till någonting som regeringen nu genom medvetna åtgärder har kunnat krympa. Nej, regeringen säger ju, att av sig själv, utan varje åtgärd, kommer den spontana ökningen att begränsas till 3 % per år. Därefter har regeringen sagt att den som ett mål sätter en ökning med 2 %. Centerns energibalans medger en total ökning med 1 %. Jag säger på samma sätt som industriministern att det gäller naturligtvis ett genomsnittstal. Eftersom de åtgärder vi föreslår verkar efter hand kan ökningen i början av perioden vara något högre än i slutet av perioden. Det är som sagt genomsnittliga tal. I centerns alternativ finns inget bidrag från kärnkraft. Vi har alltså inte räknat in kärnkraften, eftersom vi är osäkra på om man kan finna en grund för fortsatt verksamhet med de fem aggregaten. Det är också därför som vi vill ha en avvecklingsplan. Vi har samma ökning av oljeförbrukningen och av vattenkraftsutbyggnaden som regeringen. Tillskottet därutöver kommer enligt vårt förslag – till skillnad från regeringens – från området "lutar, ved och avfall".

Ställda inför detta alternativ har socialdemokraterna – och andra också för den delen – argumenterat efter olika linjer.

Mest möda har man lagt ner på konststycket att försöka visa på oenighet inom centern. Den diskussionen finns det ingen anledning att ödsla tid på. Omröstningen i denna fråga kommer att ge klart besked om den enighet som hela tiden rått inom centerns riksdagsgrupp och partistyrelse. Och när vi tar denna ställning så vet vi att vi har en mycket massiv medlemsopinion bakom oss. Det är en slutsats som vi kan dra av våra distriktsorganisationers årsammanträden. Det är samma slutsats man drar när man läser redovisningen från centerrörelsens studiecirklar i energifrågorna. Vill ni verkligen från socialdemokratin stå upp och säga att ni rakt upp och ned har avläst redovisningen från era rådslag och tagit beslutet i överensstämmelse med den redovisningen?

Ett annat kärt tema, senast utvecklat av bostadsministern i en artikel i Svenska Dagbladet i dag, av industriministern här i talarstolen nyligen och delvis också av utskottets ordförande, har varit att vi genom ökad användning av olja skulle försämra miljön.

Herr talman! Det är bara centern och regeringen som visat fullständiga energibalanser i proposition och i motion, och av dessa energibalanser framgår att vi på båda håll räknar med samma förbrukning. Ingen är sämre än någon annan i detta avseende. Alla har vi naturligtvis ett gemensamt intresse av att minska svavelutsläppen och därmed försurningen av mark och vatten. Det är ganska självklart att vi som inte binder huvuddelen av resurserna i kärnkraft har större möjligheter att vidta åtgärder för t. ex. avsvavling. Får jag passa på att också säga: Eftersom den norska oljan är särskilt lågsvavlig är det ett ytterligare skäl att försöka säkra tillförsel av olja därifrån. Men jag upprepar och slår fast: Förbrukningen av olja enligt centerns förslag är icke större än den som regeringen räknar med. Båda räknar vi med en viss ökning.

Länge försökte regeringen och andra kärnkraftsförespråkare att hävda att centern genom sitt alternativ skulle sätta sysselsättning och framåtskridande i fara. Det är, herr talman, en saklighetens framgång att man har tonat ner sig därvidlag. Varje ytterligare eftertanke måste ge till resultat att centerns linje är väl förenlig med ökad sysselsättning och produktion.

Vad det ytterst är fråga om är ju hur vi beslutar att disponera våra resurser inför framtiden. Det beslutet påverkar också i mycket hög grad det framtida behovet av just energi.

Regeringen väljer – uppenbarligen med helhjärtat stöd av moderaterna – att ytterligare öka kärnkraftsutbyggnaden. Att fortsätta det nuvarande och genomföra det föreslagna kärnkraftsprogrammet binder 25 å 30 miljarder kronor av våra framtida resurser. Det är närmast självklart att det då blir föga utrymme kvar för andra åtgärder på energipolitikens område.

Centern har valt att disponera denna resurs för sparfrämjande åtgärder samt för att utveckla alternativa energiformer. Det innebär alltså inte

att vi sitter stilla och väntar och hoppas att hittillsvarande utveckling skall vändas av sig själv. Nej, vi tar i stället vara på de möjligheter som olika remissinstanser har pekat på vid genomgång av föreliggande utredningsmaterial. På varje punkt, i varje delförslag, har vi stöd av olika samhällsorgan. De åtgärder vi inriktar politiken på i det korta perspektivet bygger på redan känd teknik. Vad som krävs är att genom olika åtgärder stimulera och påskynda denna tekniks användning. Och till detta har vi resurser därför att vi inte binder dessa resurser i kärnkraft.

Andra företrädare för centern kommer att närmare gå igenom de olika delförslagen. Herr Sjönell har redan berört en del. Alla förslag och alternativ kännetecknas av hushållning med den energi som tillförs – hushållning genom sparande och genom investeringar för effektivare användning av den energi vi redan har och den som vi tillför. Det gäller såväl uppvärmning som isolering av bostäder och andra lokaler. Det gäller energisnålare produktionsprocesser i näringslivet, tillvaratagande av spillvärme. Alla dessa åtgärder ger arbete runt om i hela landet.

Användningen av elektrisk energi, denna delfråga i energipolitiken, är som industriministern var inne på en betydelsefull fråga inför framtiden. Där räknar regeringen med en mycket kraftig ökning. Elenergin skall öka med 6 % per år. Det är en fördubbling på tolv år. Det innebär, som herr Sjönell ett par gånger framhållit, att ökningen under de närmaste tio åren skulle bli mer än dubbelt så stor som den varit under de tio senaste åren. Det är alltså innebörden av regeringens tänkta utveckling för elenergiproduktionen.

I centerns energibalans möjliggörs en genomsnittlig årsökning av elenergin med 3 %. Utöver tillskottet från utbyggnad av vattenkraft, där utbyggnaden är densamma som den som regeringen föreslår, satsar centern på kraftvärme och industriellt mottryck. Får jag till vad industriministern anmärkte om ett beslut i utskottet säga att skillnaden ligger i att vi inte har velat ge regeringen fullmakt i den utsträckning som man begärt när det gäller utbyggnad av vattenkraft. Vi har begärt att riksdagen skall få vara med och pröva de olika utbyggnaderna i större utsträckning än vad regeringen föreslagit. – Som en extra möjlighet i vårt försörjningsalternativ – det finns inte med i energibalansen – ligger det tillskott som vindkraften kan ge. Vi återoppar här de beräkningar som styrelsen för teknisk utveckling har lämnat, där man talar om att det borde vara möjligt att åstadkomma 20 TWh år 1985. Styrelsen för teknisk utveckling hävdar också att det ur lönsamhetssynpunkt skall vara konkurrenskraftigt med annan energiproduktion vid den tiden. Nu ondgör sig industriministern över att om det vore möjligt att genomföra en sådan utveckling, skulle så och så mycket mark gå åt och att man skulle ta mark i anspråk i synnerhet utefter våra kuster. Ja, visst är det klart att det går åt en del mark för det. Men får jag fråga: Om man skall satsa på den koncentrerade elenergiproduktion som kärnkraftsprogrammet innebär, hur många nya och hur stora kraftledningsgator får man då hugga upp i det här landet för att nå konsumenterna med den

elenergi som skall produceras?

Alla beräkningar om det framtida energibehovet har 1973 som basår. När man därför ser på den ökade elenergianvändningen just nu, tycker jag att man då också rimligen borde hålla fast vid 1973 som basår. En sådan jämförelse visar att den totala ökningen från första kvartalet 1973 till första kvartalet 1975 är ca 3 % per år. Det stämmer alltså med den genomsnittliga ökningstakt som vi vill inrikta politiken på. Då är att notera att vi har haft den ökningstakten utan stimulansåtgärder och utan åtgärder på beskattningens område. Vi förde visserligen en sparkampanj under förra vintern, men centerns program innebär långt kraftfullare stimulansåtgärder för energihushållande investeringar än vad regeringen nu föreslår. Om dessa åtgärder genomförs, blir det helt tillräckligt med den årliga ökning med 3 % för elenergin som centern har anvisat.

Nu säger industriministern att centern i den här elenergi-balansen har räknat alltför optimistiskt när det gäller kraftvärmeverk och sådana saker, att planeringstiden är lång och att det ibland inte blir särskilt stora anläggningar. I och för sig skulle det vara mycket intressant att fortsätta den delen av diskussionen med industriministern, men eftersom herr Sjönell har framställt en interpellation på just det området, vilken tar upp frågan om i vilken utsträckning kommuner som har velat utnyttja denna möjlighet verkligen har släppts fram, avstår jag just nu från att föra den diskussionen. Fortsättningen på den kan föras när industriministern besvarar herr Sjönelles interpellation.

Till de intressanta uppgifterna i materialet om elenergiförbrukningens utveckling, vilka kommer från statistiska centralbyrån, hör redovisningen av industrins elanvändning. Man kan där konstatera att industrin har lyckats mycket bra: man ligger på en i det närmaste konstant nivå mellan åren 1973 och 1975. Skillnaden mellan första kvartalet 1973 och första kvartalet 1975 är bara en ökning på 0,4 % per år i genomsnitt.

Inte minst mot den bakgrunden vill jag framhålla följande: "Centern stoppar möjligheterna att bygga ut vår industri", har varit ett tema. Det har det varit här i dag också.

Det argumentet håller emellertid inte. Allt flera inser att det absoluta sambandet mellan sysselsättning och produktionsökning å ena sidan och energiförbrukning å andra sidan inte är så absolut som man tidigare har trott. Detta absoluta samband gäller inte i samhällen på den utvecklingsnivå där Sverige befinner sig; det är i varje fall fullt klart. Praktisk erfarenhet har också gett oss besked om detta. Det har angivits att energiförbrukningen år 1974 minskade med 5,5 %–6 %, men jag håller mig för säkerhets skull till talet 5,5 %. Dittills hade, som jag tidigare sade, ökningen varit 4,5 % om året, men från 1973-1974 minskade energiförbrukningen alltså med 5,5 %. Under år 1974 däremot ökade produktionen med 4,5 %, och samma år ökade sysselsättningen med drygt 100 000 anställda. Av denna ökning kom en avgörande del – jag tror att det var drygt hälften – inom industri- och tillverkningssektorn. Detta är en praktisk erfarenhet, som belyser att det här sambandet inte är så

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

absolut.

Industriministern oroade sig för jord- och skogsbruket och för utbyggnaden av skogsindustrin. Nyligen byggdes massafabriken i Vallvik om. Ombyggnaden innebar att produktionen av massa ökade från 70 000 ton per år till 170 000 ton per år, alltså långt mer än en fördubbling. Ombyggnaden innebar också att sysselsättningen ökade kraftigt. Men vad hände med behovet av tillförd energi? Jo, den tillförda energin, såväl när det gällde olja som när det gällde el, kunde minskas. Detta är ett annat praktiskt exempel.

Såväl i Sverige som i USA har undersökningar och beräkningar gjorts på just det här förhållandet: å ena sidan ökad produktion/ökad sysselsättning och å andra sidan minskad energiförbrukning. Här i Sverige är det Industrins utredningsinstitut och i Amerika är det Fordstiftelsen som har svarat för undersökningarna. I båda fallen kommer man fram till resultatet, att en årlig ökning med 1.8 % för industrins del är väl förenlig med ökad sysselsättning och produktion. Centerns alternativ ger utrymme för en ökad energiförbrukning per år med drygt 2 % – närmare bestämt 2,3 %. Regeringen har för sin del alternativ som innebär en ökning med 3 % per år på denna sektor. Alla inser – jag upprepar: alla inser att denna skillnad på några tiondelar av en procent inte kan i det ena fallet innebära fullsysselsättningssamhället och i det andra fallet innebära ett samhälle med massarbetslöshet och vikande välfärd.

Men, framför allt, herr statsminister: Läs igenom den egna utfästelsen en gång till! I propositionen säger ni – och socialdemokraterna i utskottet har undersökt detta – att inriktningen för er del fr. o. m. år 1990 skall vara en nolltillväxt, dvs. ingen ökad energiförbrukning alls i det svenska samhället fr. o. m. år 1990. Det lär emellertid inte vara möjligt att påstå att en *ökad energiförbrukning* med 1 % per år fram till år 1985 innebär arbetslöshet och försämrad välfärd och samtidigt hävda att *ingen ökad förbrukning* fr. o. m. år 1990 skall ge oss ett samhälle med arbete åt alla och god välfärd. – För det skall det väl ändå vara? Visst är det väl så vårt samhälle bör fungera – att det ger full sysselsättning och välfärd åt människorna också efter 1990?

Förklaringen kanske ligger i att statsministern först vill leva upp till vad han på den svenska regeringens vägnar deklarerade vid miljövärdskonferensens plenarmöte den 6 juni 1972 här i Stockholm, när man diskuterade den framtida energipolitiken. Jag citerar: "Vi behöver en avsevärd ökning av antalet enheter för omvandling av atomenergi till elektricitet." Det beskedet gavs utan reservationer.

För vår del är vi övertygade om att det är nu, vid detta tillfälle, som energipolitiken skall inriktas på hushållning och på alternativa energikällor. Varje år som vi skjuter på detta beslut, desto svårare blir omställningen och desto mer begränsas vår handlingsfrihet, eftersom beroendet av och bundenheten vid kärnkraften ökar för varje år som går, om vi väljer att gå denna väg.

Därför måste inriktningen av forsknings- och utvecklingsarbetet på

energipolitikens område läggas om. Jag upprepar att målet måste vara att i huvudsak utnyttja de ständigt förnyelsebara energikällorna. Det är, herr talman, när vi har nått det målet som vi har nått den *verkliga handlingsfriheten* på energipolitikens område. Uranet är ju också en begränsad tillgång, och det hör liksom kol och olja till jordens upplagrade resurser.

Därför: Överge tanken på kärnkraften som den energikälla framtiden står och faller med – släpp i stället fram de krafter som vill satsa sin förmåga på att ta till vara sol, vind, jordvärme som huvudsakliga energikällor! Släpp fram dem som arbetar på metoder för ett bättre utnyttjande av den energi som vi redan disponerar! Det är framtidsvägen.

Herr talman! Jag har under de här minuterna redovisat huvuddragen av centerns energipolitik och förutsättningarna för dess genomförande.

All verksamhet är förenad med risker – det är fullt klart. Men kärnkraftens risker har en särskild karaktär, en särskild dimension. Det är därför många frågor är så brännande. Även vid s. k. normal drift måste vi räkna med service och underhåll av sådana delar av anläggningarna som på ett eller annat sätt har blivit radioaktiva.

Vi har under senare tid haft en omfattande och angelägen debatt om hur arbetsmiljön skall kunna förbättras. För detta tror jag att de allra flesta känner mycket starkt. Men hur är då den arbetsmiljö som underhållspersonalen vid kärnkraftverken erbjuds? Vid en kärnkraftsstation i USA, Indian Point, ledde en sådan reparation år 1970 till att ett arbete som normalt skulle ha klarats av 25 man på två veckor i stället krävde 700 man under sju månader. När den ordinarie arbetsstyrkan hade fått den stråldos bestämmelserna tillåter måste man rekrytera arbetskraft för denna tillfälliga och farliga uppgift ute i öppna marknaden.

Får jag säga: Vi som skall besluta om utbyggnad av kärnkraft eller inte, kan inte ställa oss vid sidan om detta problem. Det kan inte få vara en fråga som vi överlåter åt arbetsförmedlare och arbetsledare att lösa.

Såvitt jag vet har säkerhetsbestämmelserna för radioaktiv strålning förlöpande skärpts alltsedan detta problem började granskas. Det intryck man får när man försöker lära sig det mest grundläggande på det här området är, att osäkerheten fortfarande är stor bland experterna om vilka stråldoser som är förenliga med folkhälsans krav. Direkt oroande, herr talman, finner jag det vara när vi i den internationella strålskyddskommissionens publikation nr 9 kan läsa att kommissionen *tror att den nivå som rekommenderas medger skäligt utrymme för expansion av atomenergi-program inom en överskådlig framtid.*

Detta är oroande därför att man får intrycket att nivån i första hand är lagd så att kärnkraftsutbyggnad skall vara möjlig. Andra expertorgan, t. ex. det amerikanska BEIR, har, som sagt, därefter ansett att denna nivå bör göras avsevärt mer restriktiv.

En annan sak: häromdagen redogjorde såväl TV-Aktuellt som tidningar för en rapport, som en av socialstyrelsen tillkallad grupp röntgenologer hade lagt fram. Där manar man till ökad försiktighet i framtiden. Man

säger att risken av en serie vanliga röntgenundersökningar är större än som tidigare beräknats. Resultatet kan vara ökad frekvens av olika cancerformer och genetiska skador, vilka hittills inte tillräckligt har observerats.

Såvitt jag kan förstå – och jag fick det närmast bekräftat av industriministern – har såväl närförläggningsutredningen som regeringen och utskottsmajoriteten haft den internationella strålskyddskommissionens uttalanden som grund för sina beräkningar.

Vi har kunnat läsa hur fackföreningsrörelsen i Australien går emot en kärnkraftsutbyggnad där. Får jag fråga: Vet ni på regeringsbänken i vilken utsträckning det är den arbetsmiljö svetsare och rörmokare erbjuds vid underhållsarbeten som har påverkat fackföreningsrörelsens beslut i det här avseendet i Australien?

Sannolikheten för haverier vid kärnkraftverk har man försökt beräkna. Jag tror att vi kan ena oss om att det är lika svårt att finna en användbar sådan metod på detta område som när det gällde metoder att fastställa sannolikheten för olyckor vid uppskjutning av rymdkapslar. När det gäller uppskjutningen kom olyckorna långt snabbare än beräkningarna hade förutsett. Exemplet med stearinljuset som höll på att förorsaka en stor olycka vid ett kärnkraftverk borta i Amerika talar sitt tydliga språk.

Och inte vittnar det om förutseende av bästa märke när man överraskas av att maneter och alger täpper till intagsventilerna för kylvatten i Ringhals!

Ett vet vi med säkerhet. Inget mänskligt är fulländat, och det gäller för vad människan kan göra i kärnkraftssammanhang också.

Man har också försökt beräkna effekterna om ett stort reaktorhaveri skulle inträffa. Därvidlag har man kommit till mycket olika resultat. Uppskattningen av antalet döda och skadade varierar mycket starkt. Under ogynnsamma omständigheter kan uppenbarligen ett reaktorhaveri bli av en omfattning som det inte finns någon fredlig motsvarighet till. Det är der, uppfattning jag har kommit fram till.

När det gäller försäkringskyddets utformning tyder allt på att man upplever risken för omfattande skador som stor. Var och en som tittar efter i sin villa- eller hemförsäkring skall finna, att skador som är en följd av atomolycksfall inte omfattas av försäkringen. Inget enskilt försäkringsbolag i Sverige har varit berett att ta riskerna vid atomolycksfall. Ett flertal bolag har gått samman men tar ändå bara en liten del av risken. Därför finns ett arrangemang där svenska staten i förening med ett antal OECD-länder svarar för ersättningarna. Den totala ersättningssumman för varje skada är satt till 600 milj. kr. I Amerika har detta belopp satts nästan fyra gånger så högt för varje olycka.

En av de slutsatser man kan dra är att om riskerna för omfattande skador vore små, skulle försäkringsbestämmelserna över huvud inte vara utformade på detta sätt. En annan slutsats är, att riskerna bedöms ännu allvarligare i USA, där ersättningsbeloppet för varje skada satts nära nog fyra gånger så högt som här i Sverige.

Problemen med spridningen av reaktorbränsle och med avfallet hör förmodligen till de allra svåraste. Så länge vi skall köpa anrikat bränsle av andra är och blir vårt utlandsberoende lika starkt som när det gäller olja. Men olja kan vi köpa från många länder – när det gäller anrikat bränsle till kärnkraftsreaktorer är det bara två länder som är våra leverantörer. Upparbetning och omhändertagande av det högaktiva avfallet går på kryckor, om det över huvud taget fungerar någonstans i västvärlden i dag. Industriministern bestyrkte detta. Att lita till att andra länder skall ta hand om avfallet åt oss är orealistiskt av två skäl.

För det första: mer än 30 års forskning om möjligheterna till en acceptabel slutlig förvaring har ännu inte lett till någon metod som accepterats så att den tagits i bruk. AKA-utredningens konstaterande i lägesrapporten att den inte funnit något som talar emot att man hittar en lösning ändrar inte detta faktum. Problemen kvarstår. Man har ingen lösning som man är beredd att använda.

Att under sådana omständigheter tro att andra skall vara beredda att ta hand om vårt avfall är därför orealistiskt. En uppgift i en del av Aftonbladets upplaga i går tyder på att det är en kraftig opinion mot detta i Windscale när den svenska lasten nu kommit dit. Men det gäller en uppgift från Aftonbladet, och jag är angelägen att säga att jag inte kunnat få den bekräftad.

För det andra: spridningen av kärnbränsle till en rad nya länder diskuteras just nu vid de internationella överläggningarna i Genève. Sverige deltar aktivt i dessa diskussioner. Att spridningen av kärnbränsle ger ökade möjligheter till såväl fredliga som militära atomsprängningar erkänns av alla. Hur denna utveckling skall kunna förenas med strävanden till icke-spridning av kärnvapen har ingen hittills kunnat visa.

I ett sådant läge skall vi inte överlåta åt andra att se till att t. ex. plutonium inte kommer i orätta händer. Enklaste sättet att klara uppgiften är att inte producera plutonium.

Herr talman! Riskerna med kärnkraften är av en särskild dimension. Riskerna gäller inte bara vår egen generation, utan i ännu högre grad kommande generationer. Det är därför vi måste ställa oss frågan: Med vilken rätt tar vi dessa risker? Med vilken rätt lägger vi denna börda på kommande generationer, när det finns en säker väg att trygga den nödvändiga energiförsörjningen?

Den som vill gå kärnkraftens vägar har ytterligare några viktiga frågor att svara på. Hur skall bevakning och säkerhet ordnas vid kärnkraftsanläggningar av olika slag för att förhindra sabotage? Kan anställningar ske på vanligt sätt eller krävs någon form av personkontroll eller personundersökning? Är nuvarande ordning tillfredsställande?

Vid val av plats för slutlig förvaring av avfall: Kommer den tänkta värdkommunens beslut att bli avgörande, eller kommer statsmakternas beslut att gälla också vid kommunernas nej? Att svara, som industriministern gjorde, att det dröjer minst femton år innan vi behöver fatta ett sådant beslut är inget svar. Det gäller här en viktig princip, nämligen

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

vilken beslutanderätt som skall tillerkännas kommunens invånare i en så viktig fråga.

Om svaret från regeringsbanken är att kommunens beslut skall vara avgörande, då frågar jag: Finns det nu några kommuner som har förklarat sig intresserade att stå som värd för det slutliga avfallet och, i så fall, vilka är de kommunerna?

Ett annat område som borde mana till eftertanke när det gäller kärnkraften gäller ekonomin. Dels därför att kostnaden stigit i en takt som man tidigare inte förutsett, dels därför att den producerade energimängden per är inte alls visat sig stämma med uppgjorda kalkyler. I varje fall gäller detta för kärnkraftverk i kommersiell drift i Amerika. Resultatet 1974 var sämre än det som uppnåddes 1973. Det anmärkningsvärda är att det är samma mönster som upprepar sig – det är bara tredje till sjätte driftsåret som kapaciteten kommer i närheten av kalkylerna. Därefter går det brant utför. De tre anläggningar som är 11–14 år har katastrofalt dåliga resultat. Därför avbeställer och bantar man ner kärnkraftsprogrammet.

Nu vill jag fråga: Vad är det för ett kunnande vi har här i Sverige som man saknar i USA och som skulle göra det möjligt att nå så mycket bättre resultat här? Kan ni från regeringsbanken ge besked varför industriministern mot den bakgrunden kunde göra de bedömningar han gjorde?

Den första reaktorn i Oskarshamn borde ha kommit igenom inkörningsproblemen, men där är ju resultatet inte särskilt lysande.

Herr talman! Det är knappast någon fråga som så starkt engagerat allmänheten som den vi nu diskuterar. Kravet på hög och jämn samsättning och på trygghet i tillvaron förs fram av alla också i detta sammanhang. För centern har dessa mål alltid varit självklara i det politiska arbetet och kommer att så vara. Det är denna grund vårt alternativ bygger på. Det är därför vi säger:

Stoppa utbyggnaden av kärnkraften!

Satsa i stället omedelbart resurserna på investeringar för hushållning med energi!

Skapa på detta sätt arbete i hela landet.

Satsa forskningsresurserna framför allt på de förnyelsebara energikällorna!

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! De oljeproducerande staternas beslut strax före jul 1973 att använda oljevapnet för att tvinga västländerna att överge sitt stöd till Israel kom helt överraskande. Beslutet utgjorde inledningen till en genomgripande omprövning i land efter land av framtidsperspektiv som tidigare betraktats som nästan självklara. Förut hade den industrialiserade världen ansett sig kunna bygga sin välståndsutveckling på en nära nog automatisk tillförsel av billig Mellanösternolja. Nu ställdes man plötsligt inför en situation då dessa länders trygga framtid stod på spel.

Den debatt som blossade upp kom emellertid att gå långt utöver oljekrisens ramar. Den kom att spegla den motsägelsefulla situation som våra utvecklade samhällen i dag befinner sig i.

Aldrig någonsin tidigare har mänsklighetens möjligheter varit större. Aldrig tidigare i sin historia har människan i sin hand haft sådana instrument att forma sin miljö och sin framtid som hon förfogar över i dag. Det paradoxala består i att människan samtidigt tycks ha slagits av osäkerhet, oro och tvivel inför framtiden. En teknisk utveckling och ett välstånd som för bara några år sedan ansågs nära nog självklara har kommit att alltmera sättas i fråga. För många tycks de snabba förändringarna ha gått alltför snabbt. Många tycker sig finna att samhällsutvecklingen löper ifrån dem, att människan förlorat kontrollen över både färdriktning och utvecklingstakt. Hon är inte längre herre över sin utveckling. Den teknik som skapat vårt välstånd har tagit kommandot över utvecklingen. Och "ångesten för livets tomhet och meningslöshet" - säger Alf Ahlberg - "smyger sig som ett förlamande gift in, inte minst i unga sinnen."

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet har i det ena landet efter det andra fruktan och tvivel brutit igenom. Den utvecklingsoptimism och den framstegstro som kännetecknade det tidiga 1960-talet är borta. Då föreföll det självklart att man kunde uppställa nästan obegränsade mål för utvecklingen och att man också kunde nå de målen, blott man satsade tillräckliga resurser. Världens största och rikaste nation beslöt landsätta en människa på månen inom tio år, innan man ens visste om detta över huvud taget var möjligt. Med en jätteinsats av forskning, teknik och pengar gick 1960-talet mot sitt slut med den första människans landning på månen. Det var utvecklingstrons triumf. Men det var också början till en omsvängning i betraktelsesätt och värderingar.

I land efter land, i fråga efter fråga har sedan dess växande tvivel kommit att prägla samhällsdebatten. Rymdens och planetfärdernas möjligheter fångar i dag inte fantasin på samma sätt som tidigare. De produkter den tekniska utvecklingen erbjuder ifrågasättes i allt högre grad, det må vara broar till andra länder, överljudsflygplan eller kärnkraftverk. Oro och skepsis inför tekniken har kommit att prägla vårt decennium.

Detta är en naturlig och i vissa hänseenden också välkommen utveckling. Efter två decenniers satsning på tillväxt och framsteg till nästan varje pris och efter en period under vilken den utvecklade världen åstadkommit en snabbare välståndsutveckling än någonsin tidigare i mänsklighetens historia, känner människan ett behov att stanna upp, att inte inrikta hela sitt intresse på att lösa *nya* problem utan att också se de många problem i nuet som hon inte lyckats lösa och att kritiskt granska det sätt på vilka samhällsutvecklingen förs vidare. Vi har blivit medvetna om att vi behöver tid för eftertanke.

De senaste årens energipolitiska meningsbrytningar har varit mera intensiva än flera av de politiska debatter som tidigare förekommit i vårt land. De har inte bara gällt kärnkraftens vara eller inte vara, inte

enbart ett ja eller nej till kärnkraft. Debatten har omfattat mycket, mycket mera. Kärnenergens utnyttjande har blivit ett slags nyckel till andra väsentliga frågor – inte om vi skall ha 5, 11 eller 13 kärnkraftsaggregat utan ytterst hur det samhälle skall gestaltas som utgör målet för våra strävanden. Det gäller människans – den enskilda individens – livsbe- tingelser i ett samhälle där fler och fler kommit att uppleva en komplicerad teknik inte som människans tjänare utan som människans herre.

Under de år som gått har jag, herr talman, många gånger varit starkt kritisk mot vissa delar av denna debatt. Alltför många tycks plötsligt ha glömt bort allt det värdefulla tekniken åstadkommit. Alltför ofta har debatten präglats av en skrämmande osaklighet. Den har många gånger burits upp av en vulgärpropaganda som borde vara främmande för all- varligt syftande meningsutbyten.

Men trots det har debatten varit angelägen. Den har fungerat som en mätare av enskilda människors känsla av tvivel inför framtiden. Det är möjligt att det inte går att undvika överslag när det gäller så djupgående åsiktsbrytningar. Det är kanske tvärtom sannolikt att sådana blir ofrån- komliga i ett skede då politiska och samhälleliga värdesystem ifrågasätts på genomgripande sätt.

Just den omständigheten att det förhåller sig på det sättet gör det desto nödvändigare att sträva efter sans och balans, att försöka ge det mänskliga sunda förnuftet och det goda omdömet större utrymme och att hejda pendelns slag så att den tidigare utvecklingsoptimismen inte förbyts i en passiv pessimism. Fruktan för de problem inför vilka morgondagens teknik skall ställa människan får inte resultera i tvekan eller underlåtenhet att försöka lösa problem som måste lösas, till att man drar sig tillbaka från samhällsarbetet eller hänger sig åt drömmar, i vilka det gamla bondesamhällets romantiserade ideal får ersätta industrisam- hälletts verklighet. Detta slags dagdrömmeri kan bli än farligare för mänsk- ligheten än vad den blinda tron på tekniken och dess framsteg har varit.

Oroande i de senaste årens debatt är tendensen till resignation och uppgivenhet inför våra möjligheter att bygga ett bättre samhälle. Om man har den uppfattningen, att svårigheterna så småningom måste bli så stora att vi människor inte kan komma till rätta med dem, leder det till överksamhet. Man hänger sig åt verklighetsflykt och försöker skjuta undan följderna av sin bristande handlingsförmåga. Om det är något som kan förkväva samhällsarbetet och göra problemen ännu mera svårlösta är det just detta slags handlingsförlamning. Vi måste tro på våra möjligheter att forma vår framtid. Att predika hopplöshetens evange- lium är att göra vårt samhälle och oss själva den största otjänst som kan tänkas.

En slutsats av de nya strömningar som gjort sig gällande under de senaste åren är att vår syn på själva utvecklingen måste förändras. Medan tidigare de rent *kvantitativa* förändringarna ofta sattes i första rummet måste vi nu inrikta våra ansträngningar mera på den *kvalitativa* sidan. Det var inte så länge sedan varje rykande fabrikksskorsten betraktades

som ett tecken på välstånd, varje ny bilmodell som en seger för industrisamhället och varje nytt höghusområde som ett steg i förverkligandet av "vår största sociala reform", som det har hetat. De varnande röster som då höjdes tystades snabbt ner. Den tekniska utvecklingens förespråkare ironiserade över förlegade gamla idéer, över romantik och föråldrad konservatism. I dag är tonen en annan. En ny syn har brutit fram. Det kvantitativa tillväxtraseriet har modifierats, och vårt samhälles många försummade kvalitetsbehov har på nytt kommit till heders. Den rykande fabriksskorstenen ses nu som en föroreningskälla, de oändliga bilköerna som ett trängselns, stressens och avgasernas problem och de sterila betongkasernerna som en utmaning mot anständiga och mänskliga miljökrav. Begreppen välfärd och tillväxt har därmed fått en ny och anorlunda innebörd än förut.

Vi moderater ser detta som något utomordentligt positivt. För oss var det naturligt att tala om landskapsvärd långt innan begreppet miljöpolitik blev föremål för socialdemokratiska partikongressers uppmärksamhet. Vi varnade för den sterila tillväxtmaterialismens årtionden innan Sveriges statsminister talade om omtänkande. Välfärdens och reformpolitikens kvalitet var för oss minst lika viktig som dess kvantitet.

Vi är i dag ännu mera övertygade om att framtiden kräver en politik som är inriktad på utvecklingens innehåll. Det är inte de snabba, hastigt tillyxade förändringarna, förändringar till varje pris, som skall eftersträvas. Genom ett tålmodigt och metodiskt arbete måste vårt samhälle göras mänskligare. Livskvalitet är inte i första hand ett materiellt begrepp. Det innesluter värden av annat slag, mindre mätbara men inte mindre väsentliga.

Herr talman! Det beslut som vi om några timmar skall fatta här i riksdagen gäller ytterst livs- och arbetsbetingelserna för medborgarna i vårt högt industrialiserade samhälle. Vi har att ta ställning till tekniskt och ekonomiskt komplicerade frågor, problem som i många fall är utomordentligt svårgripbara för de många enskilda människor vilkas framtid besluten angår. Våra ställningstaganden måste grundas på de kunskaper och den tekniska utvecklingsnivå som vi just nu har uppnått. Utvecklingen kommer att gå vidare. Nya erfarenheter och nya rön kommer att läggas till dem som redan vunnits. I den meningen är våra beslut i dag inte eviga. De är begränsade till den tid och det utvecklingsförlopp vi i dag kan överblicka.

Det gäller att trygga vår energiförsörjning, att lägga en grund för vidare utveckling av vårt samhälle, att skapa garantier för välstånd och sysselsättning åt människorna under en relativt kort period i vårt lands långa historia och i avvaktan på att nya mänskliga initiativ, nytt vetande och nya forskningsinsatser skall ge oss ännu bättre möjligheter att ersätta slitsamt, mödosamt och alltför ofta nedbrytande mänskligt arbete med nya tekniska hjälpmedel, allt i syfte att spara människor, att spara hälsa och liv.

När vi moderater ute i många hundratals lokalföreningar, i partiledning

och riksdagsgrupp har analyserat och debatterat energiförsörjningens problem, har så småningom bred enighet vunnits om vissa grundläggande riktlinjer för hur detta väldiga problem skall angripas. Mot bakgrunden av de principerna har vår konkreta politik sedan utformats. Det viktigaste i den principiella synen har varit strävanden

att hejda ökningstakten i energiförbrukningen så långt detta är möjligt med hänsyn till andra väsentliga mål för samhällsarbetet.

att iaktta stark återhållsamhet då det gäller att bygga ut vår vattenkraft.

att åstadkomma ökad vaksamhet beträffande miljöskadorna till följd av en ohämmad användning av fossila bränslen – av olja och kol samt

att under en övergångsperiod i avvaktan på nya effektiva energikällor godta en försiktig satsning på ett svenskt kärnkraftsprogram.

Den politik som vår riksdagsgrupp har gjort till sin är fast förankrad i partiet. Självfallet råder inte enighet på varje punkt. Det finns hos oss – liksom i de andra partierna – grupper och opinioner som haft andra bedömningar i fråga om vattenkraft och kärnkraft. Men bakom den linje som vi har redovisat står trots detta en klar majoritet inom partiet. Den majoriteten stödjer det energiprogram som av allt att döma i stort sett kommer att godtas av den svenska riksdagen här i dag.

Den första grundläggande principen för vår energipolitiska handlingslinje utgår från vår strävan att förverkliga de kvalitativa välfärdsbegrepp som jag nyss talade om. Genom att satsa mer på kvalitet och mindre på kvantitet bör det vara möjligt att begränsa ökningstakten i Sveriges energiförbrukning. Vi har hittills slösat med våra energiresurser. Vi har hanterat dem som om de vore outtömliga. Vi kan hushålla med energin på ett mycket bättre sätt än vi hittills gjort. Vi kan få ut mera av vad som står till vårt förfogande. Men vi måste därutöver iaktta större återhållsamhet då det gäller den framtida utvecklingen av allt i vårt samhälle som kräver stor energiåtgång.

Vi har mot den bakgrunden bedömt det som möjligt att som riktpunkt för energiförbrukningen uppställa en årlig tvåprocentig ökning. Vi har alltså – genom självständiga insatser och självständiga bedömningar – kommit till samma slutsats som regeringen. Det är en mycket ambitiös målsättning internationellt sett. Den innebär i stort att vi halverar dagens ökningstakt.

Självfallet har vi utgått ifrån att andra angelägna mål för samhällsverksamheten inte får äventyras. Vi får inte sätta den fulla sysselsättningen i fara. Vi måste fortfarande ha och skapa resurser för att säkra den enskilda och den offentliga välfärden. Även i vårt överflödssamhälle finns betydande brister som måste botas. Det gäller vår bostadsstandard. Det gäller vår arbetsmiljö. Det gäller att ställa om vårt näringsliv för energisnålare produktionsmetoder. Det gäller att reparera miljöskador som tidigare oaktsamhets- och underlåtenhetssynder förorsakat. Allt detta ökar efterfrågan på energi, i varje fall under en omställningsperiod.

Det är mot den bakgrunden inte säkert att vårt mål – en tvåprocentig ökning – kommer att kunna uppnås. Och därför måste vi hålla hög be-

redskap. Visar sig verkligheten vara mera krävande än i våra förhoppningar, får vi inte stå lamstagna. Alltför mycket står på spel. Vi måste då snabbt kunna ompröva våra planer.

Den andra principen för vår energipolitik utgår från att vårt lands oersättliga miljö- och naturvärden måste bevaras. Utvecklingens krav kommer som bekant lätt i konflikt med natur- och miljöintressen. Men det är ingalunda nödvändigt att det skall vara på det sättet. Många av de problem som följt i urbaniseringens och den industriella produktionens spår kan förebyggas och bemästras. Samma teknik som skapat svårigheterna ger oss också resurser att upptäcka dem och att lösa dem. Redan själva medvetenheten om de risker som föreligger och om de skador som kan vållas ger oss vapen att förekomma och reparera. Bara några år efter det att vi börjat angripa de negativa följderna av den tidigare ohämmade exploateringen kan vi konstatera att det egentligen inte finns några problem som på sikt inte kan lösas om man bara är villig att sätta in de rätta metoderna.

Vad som i dag framstår som det viktigaste i miljöpolitiskt hänseende är att minska Sveriges växande beroende av fossila bränslen. Förbränning av olja och kol leder till att väldiga mängder svaveldioxid och andra skadliga ämnen sprids ut i atmosfären. Hur omfattande skadeverkningar detta kan medföra vet vi inte med säkerhet. Att utsläppen måste nedbringas, det vet vi. Användningen av fossila bränslen ökar koldioxidhalten i luftlagren och stör på sikt den klimatologiska balansen. "Det är", framhöll professor Bert Bolin nyligen i sin sammanställning Energi och klimat, "troligen de långsiktiga miljöeffekterna som sätter den yttersta gränsen för användningen av fossila bränslen som energikälla och inte otillräcklig tillgång på olja och kol."

Den moderata energipolitiken utgår ifrån att vårt lands beroende av fossila bränslen måste skäras ned, både relativt och absolut. Vi har hävdat att ytterligare ett kärnkraftsaggregat bör förläggas till Barsebäck. Genom att detta aggregat utformas som ett kraftvärmeverk kan en stor del av Malmö-Lundregionens värmebehov tillgodoses utan förbränning av olja. Det innebär en väsentlig miljöförbättring för en av vårt lands mest tätbefolkade regioner.

Av hänsyn till vår naturmiljö har vi varit mer återhållsamma än regeringens i fråga om vattenkraftens utbyggnad. Tillgången på outbyggda älvar är ovärderlig. Vi är skyldiga kommande generationer att bevara dessa våra nationella tillgångar. Det vore kortsiktigt och kortsynt att söka vinna en tidsfrist genom att bygga ut all vattenkraft. Därför säger vi definitivt nej till en exploatering av de fyra stora orörda Norrlandsälvarna. Fastän vi är medvetna om att modern vattenkraftsutbyggnad ofta kan ske på ett sådant sätt att nya miljövärden skapas, menar vi att försiktighet bör iakttas också då det gäller att ytterligare utnyttja andra älvar.

Kärnkraftens säkerhetsproblem sammanhänger med kraven på livskvalitet och ett människovänligt samhälle. Det är framför allt de förment

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

olösliga säkerhetsproblemen som förenat kärnkraftens motståndare. Riskerna för olyckor, för radioaktivt avfall och för andra skador har skapat ett utomordentligt starkt känslöengagemang och utgjort underlag för de skrämmande domedagsprofetior som ofta präglat debatterna. Tusentals människors liv sätts i fara för kortsiktiga vinsters skull – har man gjort gällande. Avfallsproblem, sabotagerisker och utnyttjandet av plutonium för tillverkning av mer eller mindre hemmagjorda atombomber hör också till skrämselfpropagandan. Thorbjörn Fälldin sällade sig i sitt anförande nyss, tycker jag, till dem jag argumenterar emot.

Om det verkliga förhåll sig så, herr talman, att kärnenergens säkerhetsproblem vore olösliga, inte gick att bemästra, då vore även en *försiktig* utbyggnad av kärnkraften helt oansvarig. Om det vore på det sättet, då skulle det vara helt ansvarslost att – som vi gör i dag – debattera om vi skall göcta 13, 11 eller 5 aggregat. Vad vi då hade att göra vore att säga kategoriskt nej till *varje* utbyggnad av kärnenergin och dessutom att omedelbart stoppa de anläggningar som redan är i gång och som levererar energi till det svenska samhället. Men så är ingalunda fallet. Att vi moderater accepterat kärnenergin beror alltså på att vi blivit helt övertygade om att de risker som är förenade med en ansvarsfull kärnkraftspolitik – med de rigorösa kontroll- och säkerhetsföreskrifter som tillämpas på detta område – är långt mindre än de som sammanhänger med nästan all annan mänsklig teknik. Vad vi kunnat inhämta genom skickliga forskare och vetenskapsmän har övertygat oss om att så är fallet. Och strängt taget har inget annat ansvarsmedvetet parti hävdat något annat. I annat fall skulle nämligen också de fem aggregat som ingår i det mest begränsade kärnkraftsprogrammet utgöra en oacceptabel lösning.

Den tredje princip på vilken vår energipolitik bygger är kravet på handlingsfrihet då det gäller framtiden. Som jag redan sagt, är det mål vi uppställt för energikonsumtionens ökning fram till år 1985 en till 2 % nedsatt ökningstakt per år. Skulle det visa sig att det inte finns några möjligheter att nå det målet och att behovet av energi med hänsyn till andra viktiga mål för vårt samhällsarbete ökar snabbare, då får vi inte försätta oss i en situation där improviserade ransoneringar eller tvångsåtgärder måste tillgripas, och vi får än mindre bli tvingade att ytterligare öka vårt redan förut alltför stora oljeberoende. Vår beredskap måste därför vara så hög att vi snabbt kan fatta beslut om ökad inhemsk energi-produktion.

Kravet på handlingsfrihet innebär därjämte att vi inte i dag skall binda oss vid en ensidig teknisk lösning av vår energiproduktion. Dagens kärnkraftsreaktorer representerar den första generationen kärnkraftverk. Kärnkraftsteknologin kommer att vidareutvecklas. För varje år kommer högre driftsäkerhet och bättre verkningsgrad att vinnas. Omkring år 2000 kommer bl. a. fusionskraften förhoppningsvis att ge oss nya energialternativ. Vi får inte heller försumma att söka utnyttja vindkraften. För lokaluppvärmningsändamål kommer solvärmen att få allt större bety-

delse.

Allt detta kräver fortsatt forskning och utveckling. Det ställer också krav på hög kvalitet i det svenska utbildningsväsendet. Vi måste kunna hålla jämna steg med den internationella utvecklingen. Det är nödvändigt i sig. Men det är också nödvändigt om ett fruktbarande erfarenhetsutbyte med omvärlden skall kunna äga rum. Skall vårt land kunna dra nytta av utländska forskningsresultat, måste också vi ge bidrag till det internationella samarbetet för främjande av det globala väståndet.

Handlingsfrihetslinjen leder också till ett bestämt nej till de strävanden regeringen uppenbarligen gjort till sina, att försöka utnyttja energiförsörjningsfrågan som en förevändning för ett vidgat statligt inflytande i näringslivet samt för en längre gående planhushållning, som förutsätter nya styrnings- och regleringsinstrument samt en ännu mera utbyggd byråkrati. Den hittillsvarande statliga energipolitiken kan sannerligen inte åberopas som motiv för sådana åtgärder. Det är nu viktigare än någonsin att bibehålla en flexibel marknadsekonomi. De nödvändiga ramarna för energihushållningen måste göras så vida, att marknadens rörlighet och anpassningsförmåga till ändrade förhållanden kan bevaras.

Vår fjärde grundsats på energipolitikens område är att slå vakt om vårt nationella oberoende. OPEC-ländernas oljeblockad blottade vårt samhälles sårbarhet. Vår utrikespolitiska handlingsfrihet, vår ekonomi och vår välfärd får inte stå och falla med främmande maktens vilja att låta oljan flyta. Ju mer vi tillvaratar våra egna energiresurser, desto större blir vår rörelsefrihet. En bättre energihushållning bidrar till detta. Sverige har rik tillgång på uran. Det ger oss trygghet och utgör ett motiv för vårt beslut om en försiktig utbyggnad av kärnenergin. Vi har också resurser i form av mänskligt teknologiskt kunnande. Vi har i motsats till många andra mindre stater inom landet kunnat skapa industriella förutsättningar för produktion av egna kärnkraftsaggregat och vidareutveckling av sådana. Det vore en misshushållning att inte använda alla dessa tillgångar. Att sätta var lit till vad som kan åstadkommas i vår omvärld vore ett uttryck för bristande internationell solidaritet.

Just denna internationella samverkan utgör den femte principen i vår energipolitik. Majoriteten av världens befolkning lever under existensminimum. Den snabba befolkningstillväxten kommer att förvärra dagens väldiga försörjningsproblem. Inom tio år kommer människosläktet att ha vuxit med uppmot en miljard. Att världen därför måste öka sina samlade tillgångar är helt ofrånkomligt. I dag tar 30 % av jordens befolkning 85 % av energiproduktionen i anspråk. Skall levnadsstandarden kunna höjas för den växande fattiga delen av världens befolkning och skall den nå upp till en nivå som vi betraktar som självklar, fordrar detta en starkt stegrad global energiproduktion.

Denna kan inte komma till stånd med hjälp av fossila bränslen. Redan den knappa tillgången på lättåtkomliga sådana sätter bestämda gränser. De klimatologiska följderna av förbränning av olja och kol utgör, som jag nyss framhöll, ett ytterligare hinder. Med en årlig ökning av 2 %

lär koldioxidhalten i atmosfären fördubblas på mindre än 100 år. Det är långt ifrån uteslutet att de klimatrubbningar som vi i dag kan iaktta – Saharaökens utbredning söderut, förändringarna i monsunklimatet i södra Asien – har samband med de senaste årtiondenas ökade användning av fossila bränslen.

Mänsklighetens energiförsörjning måste alltså på sikt lösas med hjälp av andra energikällor. De högt utvecklade industriländerna har härvidlag ett stort ansvar. Det är med hjälp av deras teknologi som den nya energiproduktionen skall åstadkommas. Det är bara de som har det tekniska kunnandet och de ekonomiska resurserna.

Vårt land har, som jag nyss sade, kvalificerade tekniker och forskare samt en egen kärnkraftsindustri. Det är vår plikt mot mänskligheten att lämna vårt bidrag och att ställa våra tillgångar till förfogande. Den internationella solidariteten fordrar att vi gör fortsatta satsningar på energiteknologins område för att vidareutveckla nya och bättre reaktortyper och att vi medverkar vid försöken att lösa fusionsenergens och solenergens problem.

Till det mest skrämmande i dagens energipolitiska debatt hör tendenserna att isolera oss från omvärlden och det romantiska talet om en övergång till ett lågenergisamhälle utan hänsyn till den underutvecklade världens försörjningsproblem. Jag är optimist. Jag är övertygad om att de problem som människors strävanden och teknisk utveckling undan för undan skapar också kommer att kunna lösas med hjälp av samma drivkrafter och samma utveckling. Men en förutsättning härför är att vi inte drömmer oss tillbaka till en förgången tid. Det krävs att vår egen generation – precis som tidigare generationer – visar förmåga och vilja att ta itu med allt det nya som mänskligheten undan för undan ställs inför.

Till sist, herr talman. Det ärende som nu skall avgöras är utomordentligt betydelsefullt för de närmaste årtiondenas utveckling i vårt land – för våra medborgares trygghet och livsbetingelser. Frågan har som få andra starkt engagerat enskilda och grupper av medborgare. När vi moderater kommit fram till den uppfattning som jag här har redovisat, tar vi ett ansvar inte bara inför framtiden utan också gentemot våra väljare. Vårt representativa demokratiska system bygger på politikernas förmåga att ta ansvar och på deras beredvillighet att inför medborgarna öppet redovisa ställningstaganden och motiv. Sedan får politikerna ta konsekvenserna av väljarnas dom. Det kan kanske ibland synas lättare att försöka komma ifrån ansvaret, att undvika att utmana grupper och opinioner genom att skjuta upp avgöranden till morgondagen. Men en sådan politik skulle stå i strid med allt det som vårt parti företräder och med vad vi stått för sedan decennier. Vi kan inte rimligen begära att varje enskild medborgare, varje enskild väljare skall ha samma möjligheter och samma förpliktande skyldigheter som de ansvariga valda ombuden att sätta sig in i komplicerade tekniska problem och analysera utvecklingsalternativ och framtidsprognoser. Detta gör inte bara vårt ansvar

större utan också vår plikt mer tvingande att skjuta undan eventuella kortsiktiga partipolitiska hänsynstaganden till förmån för våra skyldigheter inför vårt lands framtid.

Det handlingsprogram jag redovisat är varken särskilt djärvt eller särskilt drastiskt. Det är försiktigt. Det syftar till att trygga vårt västånd och att ge tryggheten det kvalitetsinnehåll som dagens människor mer än gårdagens ställer krav på. Vissa bedömningar, inte minst om de närmaste årens energiförbrukning och den tekniska utvecklingens möjligheter, kan bara morgondagen betygsätta. Med sådana reservationer tror jag inte att det hade varit möjligt att åstadkomma ett mer realistiskt program. Efter några år kommer bilden att i många hänseenden bli klarare än vad den är i dag. Vi kommer att ha bättre och vidgade erfarenheter av vår produktion av kärnenergi. Forskningen om nya energikällor kommer att ha nått längre och sannolikheten att finna nya vägar för att garantera vår försörjning kommer att vara större. Vi måste därför vara beredda att ompröva våra beslut vid varje tillfälle, då sakliga skäl härför kan framföras. Det är mot den bakgrunden som vi så hårt rest kravet på handlingsfrihet, en handlingsfrihet som utgör handlingsförslamningens motsats. Vad vi gör i dag, det är att lägga fast en grund för en energipolitik som smidigt skall kunna anpassas till morgondagens möjligheter och morgondagens behov.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HELEN (ö):

Herr talman! Längre rådde uppfattningen att energiförbrukningen ständigt skulle växa. Det upplevdes nästan som en självklarhet. Energi var inte politik.

Visst knorrades det från kraftbolagen när älvarna och vattenfallen för uppbyggnad började ta slut. Och visst klagades det med fog bland de enskilda människorna när svavelröken från de oljeeldade kraftverken drev in över våra skogar. Men tröstens ord var alltid desamma: kärnkraften skulle ta vid och lösa alla problem.

Så slog en kritikexplosion ut som tog tekniker och beslutsfattare i departement och kraftbolag på sängen. "Det självklara" ifrågasattes. Man började tala om kommande generationer, som skulle få stå och vakta det slutande 1900-talets atomsophögar. Och merparten av kritikerna hade fullt klart för sig att en följd av deras kritik skulle bli en sämre tillgång på energi.

Riksdagen tog konsekvenserna. Den gjorde 1973 halt för att försöka utreda följderna av olika handlingslinjer. Det kanske fanns en del i industridepartementet och på andra håll som innerst inne tänkte: Det kostar oss inget att ta en liten paus. Utbyggnadsprogrammet störs inte av det; det ligger framåt i tiden. Våra fina utredningar blir ett alibi och ett tecken på var omtänksamhet. Vi väntar ett år eller så och kör sedan vidare

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

igen. Och somliga av dem har hela tiden sagt att man måste bygga vidare.

Så lättvindigt har inte vi liberaler tagit på energiproblemen, som inte bara är tekniska utan i hög grad moraliska. Vi måste känna oss övertygade av fakta, när de avgörande besluten skall tas. Och när sedan tiotusentals människor satt sig ned, kväll efter kväll, i studiecirklar och på möten och sökt tränga djupare in i kärnkraftsfrågan – då har det lett till ökad tveksamhet just inför kärnkraften.

Visst finns det fortfarande ganska tvärsäkra talesmän för en snabb och massiv utbyggnad av kärnkraften. Det tekniskt möjliga är för dem också det socialt önskvärda. Ökat välbstånd kräver fortsatt snabb ökning av energiförbrukningen. De som tvekar framstår närmast såsom okunniga fantaster. Så lyder det budskapet.

Å andra sidan finns lika tvärsäkra talesmän för en total skrotning av alla kärnkraftverk. Här finns många idealister men också politiska vindflöjlar. Deras ord är förenklade. Grupper inom centern har tillsammans med olika kommunistiska grupper gått i täten. I lördags gick de tillsammans på gatorna. Ny teknik blir för dem oftast av ondo. Välbstånd är inte längre viktigt; i stället bör man radikalt sänka energiförbrukningen och svenska folkets materiella levnadsnivå. De som tvivlar på detta som kungsvägen till lycka är mest förblindade tillväxtfantaster. Så lyder det budskapet.

Men jag tror ändå att större delen av svenska folket upplever energifrågan och frågan om kärnkraftens roll på ett helt annat sätt: som svåra bedömnings- och avvägningsfrågor, där skälen för och emot bör prövas mycket nega och där eftertanke och besinning är att föredra framför trosvisshet och stora ord.

Många följer denna debatt i radio och TV. Också i denna debatt kommer den som är tveksam att få höra överdrivna argument och ytliga slagord. Jag kan bara säga: Låt dig inte imponeras!

Man får höra att sysselsättningen hotas om det inte byggs minst 13 kärnkraftverk, vilket regeringen föreslår. Ändå vet man säkert att mer långtgående insatser för hushållning är väl förenliga med hög sysselsättning – ja, att i själva verket just hushållningsansträngningarna kan ge fler arbeten. En ny, energisnålare teknik kräver investeringar som skapar nya jobb. Tioårsprogram för att tilläggsisolera och på annat sätt se till att man slutar elda för kråkorna i gamla hus ger jobb, inte minst åt äldre byggnadsarbetare, som har svårt att hänga med i takten på kranbyggena, samt åt pannmekaniker och många andra.

Detta har vi fått tjata om i flera år. Industriministern sade förut med en vänlig blick på mig att här finns utrymme för gemensamma aktioner. Ja, jag tror inte att industriministern eller någon annan i regeringen kan klaga på att vi inte har kommit med konkreta förslag. En del har ni tagit fasta på – i regel utan att nämna källan. Det mesta och viktigaste har dock fått passera.

Jag skrev till statsministern 1973 och redogjorde för hur man skulle lägga upp ett stort besparingsprogram. Jag fick inget svar. Vi har pekat

på hur man även inom industrin med nya produkter just på besparings-
sidan kan skapa nya varor, hur man kan få konkreta fördelar när andra
länder så småningom tvingas följa efter i kampen mot slöseriet och hur
man kan stimulera påhittigheten hos småföretagare, tekniker och upp-
finnare.

För åtskilliga månader sedan skrev jag ett brev, denna gång till in-
dustriministern, om hur man skulle kunna utnyttja spillvärmern från det
stora Stålverk 80. Jag har inte fått annat svar än då jag för någon månad
sedan i kön vid cafeterian fick höra att jag skulle få svar så småningom.

När regeringen reagerar så här inför konkreta och i sak inriktade förslag
till förbättringar och hushållning, skall den inte efteråt ta på sig grä-
terskornas kläder och fälla krokodiltårar, när det råkar bli en treparti-
reservation och kanske lottnings i kammaren. Det är nog en roll som
hör hemma på den politiska sopbacken.

Men vi får också höra från andra sidan hur miljön hotas om just de
kärnkraftverk som riksdagen tidigare beslutat om tas i bruk. Det får
vi framför allt höra från centerpartister och kommunister. Ändå vet man
säkert där att det inte bara är kärnkraften som rymmer de stora mil-
jöriskerna. När bulldozers får fram över fjällhedarna för att tämja vatten-
kraften, skövlas oersättliga naturvärden. Vi är inte beredda att offra dem.
När olja och kol förbränns, vet vi att luften förstörs med långsiktiga
verknings, och att så totalt och så snabbt avhända sig energitillskott
från kärnkraft att man tvingas drastiskt öka förbränningen av olja måste
vara dålig miljöpolitik.

Det finns klara och starka skäl för att stå fast vid de 11 aggregat som
riksdagen har beslutat. Så som energipolitiken har inriktats behövs det
energitillskott som de verken kan ge. Även med det mera ambitiösa
sparprogram som folkpartiet har presenterat sedan någon tid tillbaka tar
det tid innan man kan stoppa ökningen av energiförbrukningen utan
att det får oacceptabla följder för människornas dagliga välfärd.

På elsidan skulle följden av att man inte alls använde kärnkraft snabbt
kunna bli ransoneringar och kvoteringar, och det skulle vara en väldig
misshushållning att först satsa tiotalet miljarder kronor på kärnkraftverk
och sedan inte ta dem i bruk. En försiktig utbyggnad upp till det redan
beslutade antalet ger oss just den typ av erfarenheter som vi kan lära
av i Sverige. Alla erfarenheter utomlands ifrån går inte att flytta över
hit.

Det finns samtidigt klara och starka skäl för att inte rusa på med
ytterligare kärnkraftverk utöver de 11. Erfarenheterna av stora anlägg-
ningar är faktiskt ganska begränsade. Industriministern hävdar i pro-
positionen att erfarenheterna nu omfattar ca 1 000 reaktorår. I debatten
här i dag prutade han litet och gick ner till 750, men stora lättvatten-
reaktorer av den typ som är aktuell för svensk del har bara varit i drift,
såvitt jag vet, i sammanlagt drygt 50 reaktorår, och det är någonting
helt annat.

Vi vet för litet t. ex. om hur nödkylningssystemen i praktiken kommer

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

att fungera. Om man i framtiden gör kärnkraften till vardagsvara genom en massiv utbyggnad, ökar riskerna just för mänskliga felgrepp som ingen i förväg helt kan gardera sig mot. De rigorösa säkerhetsbestämmelserna gäller så länge man verkligen har ett begränsat antal aggregat i kraft och strikt kan övervaka att säkerhetsbestämmelserna följs. När kärnkraften blir vardagsvara kommer man inte att kunna göra det.

Erfarenheterna från andra komplicerade tekniska system säger oss att kalkylerna över sannolikheten för olika slags olyckor aldrig fullt ut kan ta hänsyn till allt det som i praktiken kan hända just i fråga om rent mänskliga misstag. Det är oklokt att bygga upp energiförsörjningen på förutsättningen att mänskliga misstag inte skulle kunna begås. Jag tror att tekniska system som bygger på den förutsättningen skrämmer många människor.

I ett större internationellt sammanhang blir frågan om de sociala förutsättningarna avgörande. Kan vi verkligen räkna med en värld som decennium efter decennium förmår hantera snabbt växande mängder högaktivt avfall? Kan vi vara säkra på att plutonium inte kommer på avvägar och utnyttjas för tillverkning av atombomber? Det är frågor som inte helt går att besvara. Jag begär inga omöjliga svar, men det hör till det som man är skyldig att väga in i den samlade bilden.

Om en del år kan det också bli problem med kapaciteten för såväl anrikning som upparbetning av högaktivt avfall. De allt starkare säkerhetskraven påverkar dessutom kärnkraftens ekonomi. Det blir inte möjligt ens efter några års inkörningstid att få så hög kapacitet som man hittills har räknat med.

Det är nu ganska tydligt, sedan näringsutskottet avgivit sitt betänkande, att socialdemokrater och moderater vill lyfta på bommen för en snabb utbyggnad av kärnkraften där de 13 aggregaten bara blir ett första steg. Den linje som dessa partier har intagit i utskottet innebär att man också skall pröva ytterligare ett aggregat i Barsebäck. Samtidigt konstaterar en av de socialdemokrater, som har deltagit i behandlingen i utskottet, i en tidningsintervju att detta skall inte inkräkta på de två ytterligare aggregaten i Forsmark. Detta kan inte betyda annat än att socialdemokrater och moderater därmed accepterar att det kan bli 14 aggregat.

Nu hade vi en debatt om detta på förmiddagen. De som var närvarande kunde höra hur näringsutskottets ordförande svarade: Tja, det är nog inte så. Vad var det Relling sade? Han är väl bortglömd vid det här laget. Men vi har alltså fått ett nytt kärnmord i debatten i dag: Tja, sade näringsutskottets ordförande, när 13 i praktiken blev 14.

Vi säger till alla de allvarligt kännande människor som upplever kärnkraftsfrågan som mycket svår: Du har rätt att få tid att tänka. Vi skall alla ge oss tid att samla mer erfarenhet och se vilka tekniska förbättringar som kan komma fram. Låt oss inte rusa på utan stanna nu vid de elva kärnkraftverk som riksdagen har beslutat.

Det är den realistiska linjen i kärnkraftsfrågan. Den står sig helt de

år vi nu skall överblicka, och den ökar handlingsfriheten för framtiden.

Med den linjen riskerar man inte att tvingas till en drastisk omställning som slår på vanliga människors levnadsvillkor och som kan innebära ransoneringar och kvoteringar.

Med den linjen binder man sig inte heller för någon ensidig satsning på kärnkraften.

Industriministern gjorde i sitt inlägg en genomgång av de olika diskussionspunkterna i kärnkraftsfrågan. Det lät nog genomtänkt, men jag kan inte inse att det var hela sanningen som kom fram. Industriministern talade om de svenska urantillgångarna, men han glömmer att nämna att om vi skall ta dem i bruk för att direkt öka den inhemska bränsleförsörjningen, måste vi också bygga en anrikningsanläggning. Det blir inte bara en mycket dyr anläggning utan det blir också en anläggning med nya betydande säkerhetsproblem.

Sedan kom industriministern in på frågan om avfallet. Där gick han förbi ett av de allra mest centrala problemen: hur den kommande totala industriella kapaciteten på upparbetningsidan skall se ut. Vi har inga möjligheter nu i Sverige att uppjobba det använda bränslet. En sådan anläggning blir också den både dyrbar och tämligen riskabel. Det har ju visat sig – det vet industriministern säkert från sina resor – att i de länder där man har erfarenhet av sådana anläggningar finns det stora tekniska problem förenade just med drift i den stora skalan. Så t. ex. har Windscaleanläggningen stått stilla långa tider för reparationer och tillbyggnader.

I USA har, efter vad man har berättat för mig, tre försök gjorts av privata konsortier att bygga sådana här anläggningar. Den första, i Buffalo, fick stängas 1972 därför att den inte längre fungerade och därför att den medförde säkerhetsproblem som man inte behärskade. Den andra, som byggdes nära Chicago, övergavs när den hade kostat 64 miljoner dollar, eftersom den blev vad man kan kalla en teknologisk flop. Det tredje verket är nu under uppförande men är inte stort nog att ta hand om det utbrända bränslet ens från USA.

Inom den Europeiska gemenskapen har man ju klart signalerat att man är bekymrad över läget. I en rapport från kommissionen konstateras att redan om fem år kommer det att råda brist på upparbetningskapacitet. Det får självfallet följder också för Sverige.

Industriministern var mycket optimistisk beträffande kärnkraftens ekonomi. Jag kan inte finna annat än att han följde centrala driftledningens bedömningar. Men inte kan man vara så nöjd som industriministern. Erfarenheter just i USA visar ju att det finns en tveksamhet just om kärnkraftens fortsatta ekonomi. Det tar sig uttryck i att de som satsar på lönsamhet inte längre vill vara med om en sådan utbyggnad av kärnkraften som man tidigare har planerat.

Nej, här får man nog vara litet försiktigare i sina beräkningar.

Om jag fattade industriministern rätt, sade han slutligen och sammanfattningsvis att säkerheten för kärnkraften är helt betryggande. Det

är väl ändå litet förvånande att industriministern gör en så total och villkorlös beklännelse till den nuvarande reaktorsäkerheten. Den rimmar ju illa med regeringens egen hållning. Regeringen har trots allt tills vidare prutat ned antalet till 13 i det svenska kärnkraftsprogrammet innan den visste om vad näringsutskottet skulle göra. Varför har man gjort den här nedprutningen om man inte känner en stigande tveksamhet inför kärnkraftens fördelar och risker? Det är väl mycket ärligare att erkänna att man är tveksam.

Det finns en annan huvudfråga, där vi från folkpartiet har gjort klart att man måste driva en bestämd och hård linje. Det gäller just kravet på god hushållning.

Tidigare såg man energiproduktionen bara som en följd av alla de krav som radade upp sig – just på behov av energi. Först skulle man bestämma sig för vad man ville ha för industriproduktion, hur mycket bostäder man ville bygga, hur mycket vägar som behövdes – och sedan var det bara att räkna fram den mängd energi som behövdes för att klara det och så producera den.

Men den tiden måste definitivt vara förbi. Nu kan ingen – inte industriföretag, inte bostadsproducenter, inte riksdag och regering – undvika att redan från starten bedöma verkningarna för energiåtgång av den ena eller andra åtgärden. Det är glädjande att man nu gör sådana bedömningar.

Sparlinjen måste ligga i botten på varje framsynt energipolitik. Det fick vi länge säga ensam. Nu har utvecklingen gett oss rätt, och de flesta håller med i ord. Men vad man inte helt får fram är då att sparlinjen är den enda miljövänliga linjen, att kärnkraft, vattenkraft, olja, kol, alla påverkar miljön negativt. Bara när vi hushållar slipper vi en del av de miljöverkningarna.

Inte heller kommer det fram att sparlinjen är den mest ekonomiska linjen. Så sent som i denna månad lämnade Vattenfall en kalkyl till finansdepartementet för att användas i den nya långtidsutredningen som skall läggas fram i höst. Den visar att Sveriges kraftindustri måste investera 26,4 miljarder kr. under sex år mellan 1975 och 1980 för att klara elförsörjningen efter riktlinjerna i regeringens energiproposition – räknat i 1974 års priser och löner. Sådana väldiga investeringar måste ju begränsa utrymmet för andra industriinvesteringar.

Sparlinjen ökar vår handlingsfrihet för framtiden. Det är dess tredje, och kanske allra viktigaste, förtjänst. Man kan ta det försiktigt och behöver inte satsa på lika väldiga tekniska system. När förbrukningen ökar i långsam takt blir också marginella tillskott av nya energikällor, som t. ex. vindkraft och soluppvärmning av bostäder, av stort värde.

Det är därför ökningen av energiförbrukningen måste pressas ned, så att vi så småningom kan ligga på oförändrad nivå. Det skall inte förväxlas med talet om en nolltillväxt i hela ekonomin. Tvärtom: i ekonomin totalt behöver vi en fortsatt tillväxt, och den är möjlig med en minskad förbrukning av energi. Med det sker inte av sig självt, utan det fordras

stor och oavbruten uppfinningsrikedom. Det är då vi måste få fram de energisnålare processerna, de nya maskinerna och isolera gamla, dragiga hus. Då behövs energiskatter som riktar rätt. Ännu har vi inte hittat fram till den rätta modellen. Det behövs nya taxor och individuell debitering av avgifter, som slår på slösarna och gynnar spararna. Det behövs stora insatser för att ta vara på mottryckskraft och spillvärme inom industrin. De som röstade nej så sent som i december här i kammaren till de förslag som nu enhälligt kommer att tas just i fråga om ett bättre utnyttjande av mottryckskraften skulle jag vilja se en liten bit in i själen. Jag undrar vad det är som hänt hos dem från december till maj. Nu vet alla plötsligt att ångan skall in i turbinen och inte gå upp i rök genom skorstenarna. Men det fanns lika klara och tydliga belägg för detta i december som det finns i maj.

Det har här också förts en debatt, herr talman, om huruvida de hårdare kraven på hushållning måste leda till en byråkratisering och en utveckling mot planhushållning. Det är en linje som vi liberaler inte kan acceptera.

I stället för att den goda hushållningen skall leda till en förstelnad planhushållning vill vi att den skall ske inom ramen för ett öppet samhälle – en närdemokrati – som ger plats åt de fritt arbetande forskarna, de varnande föregångarna och de fristående grupperna. Det är viktigt inte minst för att vi skall få ett samhälle som klarar kraven på förändringar. Det är ju inte Vattenfall som gått i spetsen för att hindra en skövling av våra sista outbyggda älvar: inte industridepartementet som fullt av iver grävt fram alla fakta om kärnkraftens risker; inte Myndighetssverige som visat på de nya vägarna, utan det är i själva verket ofta just de fristående grupperna.

I det sammanhanget skulle jag vilja veta hur det förhåller sig med statens vattenfallsverks beslut att ensidigt stödja upplysningen – för att inte säga propagandan – från en sida i kärnkraftsfrågan. Industridepartementet sade ju i fjol nej till en begäran från Jordens vänner om ett mindre bidrag för att ge ut Amory Lovins skrift *Vår energiförsörjning*, men nu har man enligt uppgifter till offentligheten i stället givit 120 000 kr. för inköp av 50 000 exemplar av en skrift, som pläderar för kärnkraft och som distribueras huvudsakligen med tjänstepost. Det finns ju svenska verk som har som direkt uppgift att gå ut och informera aktivt om sin verksamhet. Det gäller främst SIDA och biståndspolitiken. Men jag skulle vilja veta om statens vattenfallsverk har fått i uppdrag från regeringen att aktivt verka för den ena sidans uppfattning i kärnkraftsfrågan. Finns det sådana direktiv från regeringen, borde riksdagen också ha rätt att få reda på det.

Det går att skapa ett sparsamhälle inom ramen för en marknadsekonomi. Om de utnyttjas rätt klarar marknadsmekanismerna omställningen mycket smidigare än med några plankommissariers hjälp. Ett energisnalt samhälle behöver på intet sätt vara ett stillastående samhälle. Det kan tvärtom innebära en väldig utmaning och stimulans till uppfinnare och företagare, som jag givit exempel på. Just när industrivärlden måste växla

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

kurs mot framtiden behöver den mer än någonsin den påhittighet och initiativkraft som finns i en liberal ekonomi. Marknadskrafterna siktar bara till lönsamhet, säger en del anklagande. Visst, men vad som är lönsamt kan vi genom politiska beslut påverka. Får vi en rätt inriktad skatt på energi, verkar marknadskrafterna för den goda hushållningen. Då börjar ingenjörer, tekniker, småföretagare och uppfinnare att på allvar fundera över vad som kan göras för att hushålla. Det är då som de många nya patenten, prototyperna och serierna börjar komma.

I en planhushållning förenas producentintressena och miljöintressena under en och samma hatt. Det leder i praktiken lätt till att staten blir kommersiell och inte, som i teorin, till att företagen blir sociala.

Jag tycker att vi också i Sverige måste vara vaksamma mot tecknen på en sammanblandning mellan de politiska och de kommersiella intressena. När t. ex. regeringens främste energipolitiska rådgivare samtidigt är styrelseordförande i Norrbottens Järnverk, i LKAB och i Vattenfall är det fråga om en alldeles för stor maktkoncentration. Det är då inte fråga om huruvida det är en duktig och trevlig person utan om att det är fel i princip.

Öppenhet, insyn och kontroll är nyckelord för en liberal energipolitik. Det är därför som vi vill säga ifrån även när personer som man enskilt kan hysa respekt för får en alltför stor makt och myndighet sig tillagda. Företrädarna för näringsutskottet, både dess ordförande och andra, berättade här om hur utmärkt man hade kunnat belysa denna komplicerade materia i utskottet genom ingående utfrågningar av de mest skilda experter. Man var stolt över att det hade skett inom riksdagens ram. Men hur mycket bättre skulle det inte ha varit, om vi alla hade haft möjlighet att följa detta genom tidningar, press och radio, om inte motståndet mot de offentliga utskottsutfrågningarna vore så förbenat och stelt bland majoriteten i denna kammare utan man verkligen hade accepterat att det är rimligt och riktigt att den svenska allmänheten har samma rätt till fakta som vi har som riksdagsmän inför det ögonblick när vi skall trycka på knapparna.

Vi behöver de offentliga utskottsutfrågningarna. Vi behöver en fristående bedömning av de energipolitiska verkningarna av industrisatsningar innan regeringen blandar ihop alla bedömningar i en enda kompott. Vi behöver en bättre insyn i den statliga företagspolitiken på oljeområdet. Vi behöver aktuella och alternativa energiprognos. Jag vill hylla Vetenskapsakademien, som på egen hand och med knappa medel har kunnat ta första steget till det fristående energiforskningsinstitut som det varit omöjligt att få majoritet för här i riksdagen.

Till sist, herr talman! Om något bör energidebatten ha lärt oss att det inte är beslutsfattare i departement och verk som går i täten för den mest aktiva miljödebatten. De är kanske förträffliga och duktiga människor som kan sitt jobb, men de är inte de ivrigaste att driva fram förändringar när kursen har lagts snett. Den slutsats vi drar från liberalt håll är att god hushållning i ett miljöriktigt samhälle inte bör bygga på toppstyrning, utan på närdemokrati.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Låt mig börja med att ta upp ett påstående som industriministern fällde här för ett par timmar sedan. Han påstod i polemik mot herr Svensson i Malmö att olika socialistiska länder stod i kö hos Sovjetunionen för att få möjligheter att bygga ut sin kärnkraft.

Jag tror inte det kan bli någon särskilt lång kö, eftersom det är en mycket begränsad utbyggnad i dessa länder det handlar om.

Låt mig bara ta *ett* exempel. Vi kan ta Polen som ju regeringen och inte minst industriministern har goda kontakter med. I Polen planerar man att bygga *ett* kärnkraftverk – i studiesyfte – därför att man anser att så många problem fortfarande är olösta. Jag tror att regeringen säkert kan få de uppgifterna bekräftade nästa vecka i samband med Gireks besök här i Sverige.

Det är ändå så att man även i socialistiska länder börjar tveka inför att satsa på kärnkraft. Ändå har man där bättre förutsättningar att bemästra olika problem som sammanhänger med detta.

Oavsett hur man ställer sig till frågan i Sovjetunionen, handlar det nu om svenska folkets inställning till kärnkraften. Den starka opinionen i vårt land mot en fortsatt kärnkraftsutbyggnad kan ju regeringen aldrig komma ifrån genom att fly till utlandet, vare sig det blir västerut eller österut.

Få diskussioner har engagerat det svenska folket som kärnkraftsdebatten. Majoriteten av svenska folket är motståndare till kärnkraften – senast bekräftat i opinionsundersökningar som publicerades i går – och detta efter att press, studieförbund, politiska partier och andra intensivt har diskuterat denna fråga. Den logiska fortsättningen skulle vara att en folkomröstning genomfördes om den fortsatta utbyggnaden och att svenska folket därigenom än mera skulle få påverka de beslut som riksdagen nu skall fatta. Vårt förslag om folkomröstning har skjutits i bakgrunden trots att det i andra länder, som Österrike, bl. a. ställts av socialdemokraterna.

Varför folkomröstning? Därför att avgörandet är en politisk fråga och inte en teknisk. Därför att experterna är oeniga och svårtolkade. Därför att även försiktig fortsättning på den inslagna vägen leder till bindningar för framtiden. Därför att en stark folkopinion kan tvinga att tillräckliga ekonomiska och vetenskapliga resurser sätts in för att på ett bättre sätt lösa energifrågorna.

Regeringen säger sig vara försiktig men bäddar för kärnkraftsenergin som lösningen på kommande energiproblem. De tusentals miljoner som regeringen redan direkt och indirekt satsat på kärnkraftsenergin är ytterligare bindemedel och blir till argument för att fortsätta på en väg som kan visa sig vara ödesdiger för svenska förhållanden.

Hela debatten kring energi-, resurs- och miljöfrågor har intensifierats sedan mitten på 1960-talet. Tidsmässigt sammanfaller det med en period då kapitalismen i Sverige gått in i en ny fas av sin utveckling med nya och långsiktiga problem.

Energidebatten i Sverige har tilltagit i samband med att den nu tekniskt tillgängliga formen av kärnkraft börjat tas i bruk. Den s. k. oljekrisen gav extra näring åt denna debatt. Att debatten har varit och är nyttig, så länge den håller sig på en saklig grund, erkänns i dag också av klara anhängare till kärnkraft.

Samtliga riksdagspartier har genomfört breda studie- och diskussionskampanjer i energifrågan med särskild inriktning på problemen kring kärnkraften. Ur den kampanj som vänsterpartiet kommunisterna genomfört har det framgått att en stor majoritet av partiets medlemmar och väljare är kritiker av eller klara motståndare till vidare utbyggnad av den nu tillgängliga formen av kärnkraft. Vår partikongress, som hölls i maj, återspeglade denna opinion. Eftersom partiledningen redan tidigare intagit en kritisk hållning till kärnkraften blev det inte någon omställning av partiets politik utan bara en ytterligare precisering av denna kritiska hållning.

Vilka sakliga skäl ligger då bakom medlemmarnas ställningstagande och kongressens beslut i den här frågan? Dessa sakskäl har vi utförligt redovisat i vår motion i anledning av regeringens energipolitiska proposition. Jag skall därför i detta sammanhang bara ange några huvudskäl.

Vår långsiktiga och principiella syn är att det inte går att lösa energi- och resursfrågorna inom kapitalismens ram.

Allt flera börjar ifrågasätta om kapitalistisk tillväxt verkligen är det samma som höjd levnadsstandard för folkets flertal och ökad social nytta. Naturligtvis är inte det här problemet begränsat till att i första hand gälla mätning av nationalinkomst och av andra värden utan framför allt en fråga om kamp för att andra värderingar skall bestämma samhällsutvecklingen. Folkflertalet måste tillkämpa sig förbättrad standard genom att fördjupa kvaliteten på varor och tjänster. Varor skall inte framställas därför att de ger profit åt kapitalistiska företag utan därför att de tillgodoser människornas behov.

Denna vår principiella inställning hindrar naturligtvis inte att vi ändå ställer förslag inom ramen för det ännu rådande ekonomiska systemet. Det är nämligen nödvändigt att redan nu ta de första stegen i riktning mot en planerad hushållning. Att dessa första steg inte synes få plats inom den nuvarande s. k. blandekonominns ram bör i första hand vara en fråga för regeringspartiet att begrunda. Som vi ser det måste de första stegen tas nu, och den inslagna vägen leder, om stegen tas och riktningen hålles, över till en socialistisk planhushållning – den enda hushållningsform som långsiktigt kan lösa energi- och resursfrågorna i folkflertalets intresse och samtidigt ta solidarisk hänsyn till de fattiga folkens situation på detta område.

Kampen måste redan nu tas upp mot den slit- och slängideologi som odlas i vinstens intresse och som uttrycks av den kapitalistiska pryl- och skräpproduktionen.

I den pågående energidebatten är detta en väsentlig synpunkt. Produktion och distribution av energi är lika litet som produktion och dis-

tribution av andra nyttigheter någon företrädesvis teknisk fråga. Det är i stället i grunden en samhällelig, dvs. politisk fråga. Produktionen sker alltid under bestämda sociala förutsättningar, vilka i hög grad är bestämmande också för konsekvenserna av en viss använd vetenskap och teknik.

Vänsterpartiet kommunisterna går emot vidare utbyggnad av kärnkraft i dess nuvarande form. Det gör vi därför att vi anser att viktiga kort- och långsiktiga säkerhetsfrågor måste vara lösta innan man kan acceptera en utbyggnad.

Det gör vi därför att vi anser att den nu tillgängliga kärnkraften binder Sverige i ett hårdare och mera ensidigt beroende, främst av det imperialistiska USA, än vad det nuvarande oljeberoendet gör.

Det gör vi därför att en vidare utbyggnad av kärnkraft i dess nuvarande former är starkt resurs- och energikrävande i sig och är sammanvävd med en form av ekonomisk och materiell tillväxt som vi inte kan stödja.

Vi vill i stället ha en tillväxt i social nytta för folkets stora flertal.

Kombinationen kapitalistisk marknadsekonomi styrd av profit plus kärnkraft i hittillsvarande former ger inte, enligt vår mening, en sådan samhällsutveckling. Därför kräver vi att ytterligare kärnkraftsreaktorer av nuvarande typ inte skall få tas i drift. Därför menar vi att den ökning av energiintaget fram till 1985, som vårt parti också anser nödvändig för omställning till en hushållande ekonomi, skall tillgodoses utan inspråktagande av ytterligare kärnkraft. Vi har i vår motion 2034 utförligt redovisat hur detta ökade energiintag skall täckas utan kärnkraft.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver att energiintaget skall ha stabiliserats på en kontrollerad nivå inom högst 15 år. Regeringen är här av samma mening. Men regeringen tycks inte, såvitt framgår av propositionen, vara beredd att ta till de styrmedel som oundgängligen behövs härför. Det har sin naturliga förklaring i att sådana styrmedel inte rimligen får plats inom blandekonomins ram.

Från vpks sida är vi beredda att stödja tillskapandet av de styrmedel som behövs för att dels under en övergångsperiod fram till 1985 ställa om energi- och resurshushållningen till en hushållande form i folkflertalens intresse, dels i samma folkflertals intresse stabilisera energiintaget inom en tidsperiod av högst 15 år.

När regeringen nu går in för en utbyggnad av kärnkraften tillsammans med moderaterna är det ytterligare ett uttryck för politiken att "vad som är bra för storfinansen är bra för Sverige". Kapitalismen är slöseriets och misshushållningens ekonomiska system. Och regeringen underkastar sig detta systems krav på att få fortsätta sin slit- och släng-verksamhet med både energi och människor.

Ju snabbare kapitalismen kan exploatera naturtillgångar och ju snabbare den kan slita ut de arbetande, desto fördelaktigare är det från profitsynpunkt. Kapitalismen tjänar också på att tillverka produkter med kort livslängd och låg nyttjandegrad. Det leder till att omsättningen går snabbare och gynnar profiten. Och kapitalisternas profit går före den sociala

nyttan i det här samhällssystemet. Vi ser regeringens kärnkraftspolitik som ett uttryck för det.

En bred opinion här i landet har insett att säkerhetsskäl talar mot en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Den har också insett att utbyggnaden skapar bindningar som kan utvecklas till ett hot mot landets självständighet.

För att understryka denna opinion har kärnkraftsanhängarna hemfallit till mycket grov demagogi i fråga om sysselsättningen. Där har förekommit både återgång till att köra häst och vagn och handmjölkning av korna som hotfulla framtidsperspektiv. Det är snart bara flintyxorna som fattas i den här argumentationen.

Om man i stället hade ägnat sin energi åt att sakligt granska frågan skulle man ha funnit att utvecklingen i de högindustrialiserade staterna under efterkrigstiden inte alls visar något automatiskt samband mellan tillväxt i energiintaget och ökad sysselsättning. Däremot finns det ett allmänt samband mellan energiförbrukning och sysselsättning. Ökad energiförbrukning inom den nuvarande marknadsekonomi sammanhänger i regel med ökad investering i fast kapital, som i sig har en tendens till utslagning av arbetskraft.

Det är självklart att en högt utvecklad industriell ekonomi kräver ett energiintag på en relativt hög nivå. Men de senaste decenniernas utveckling har visat att tillväxten i energiförbrukningen i de industrialiserade kapitalistiska staterna inte har något som helst automatiskt samband med tillväxten i den sociala nyttan. Tvärtom har det visat sig att den sociala nyttan har minskat i takt med det ökade energislöseriet på många områden. Det gäller t. ex. privatbilismens ohämmade expansion på de allmänna kommunikationsmedlens bekostnad. Det gäller också den hänsynslösa folkomflyttning som skett i den energikrävande kapitalistiska koncentrationsprocessens spår.

Men när människorna kräver hållbarare varor – som skulle minska energiförbrukningen och öka den sociala nyttan – säger systemet stopp. Det skulle nämligen inte stämma överens med de kapitalistiska profitintressena.

I Sverige förbrukas nu ungefär dubbelt så mycket energi som för 20 år sedan. Men arbetslösheten och undersysselsättningen har samtidigt ökat. Det är ett av kännetecknen för det stadium som den kapitalistiska utvecklingen nu befinner sig i att ökad energiförbrukning i första hand leder till dels ökad utslagning av arbetare, dels ökad regional arbetslöshet.

Låt mig ta ett typiskt exempel, nämligen skogsindustrin. Åren 1956–1972 tredubblade det svenska skogsbruket sin förbrukning av olja och elektricitet. Samtidigt har antalet sysselsatta minskat från 160 000 till 40 000. Det är en mycket brutal utslagningsprocess som har genomförts; hundratusentals familjer har drabbats hårt av den ökning i energiförbrukningen som har genomförts i skogsbruket på skogsbolagens villkor. Och denna tredubbling av energiförbrukningen har inte motsvarat någon tredubbling av de nyttigheter man kunnat tillgodogöra sig från

skogen. Uttaget av skog har ökat från ca 50 miljoner skogskubikmeter till uppemot 80 miljoner.

Vad som i stället har ökat i rask takt är rovdriften på skogen. Symbolen för den ökade energiförbrukningen inom skogsbruket har blivit mer eller mindre tvångsförflyttade familjer och enorma kalhyggen. Där kan man se vad den ökade energiförbrukningen på kapitalets villkor har fört med sig. Och det är den typen av ökad energiförbrukning man nu vill tillfredsställa genom att fortsätta utbyggnaden av kärnkraften.

I många fall är det alltså på det sättet att ökningen av energiförbrukningen leder till minskad sysselsättning, och i andra fall är det tvärtom så att minskad energiförbrukning leder till ökad sysselsättning. En satsning på bättre kvalitet på varor och tjänster sparar i många fall energi och leder till ökad sysselsättning. Samma sak gäller effektivare användning av den energi som tas ut.

Det går alltså inte att mekaniskt hävda att ökad sysselsättning kräver ständigt ökat energiuttag. Men *ett* vet vi. Kapitalistisk tillväxt med profiten, utslagningen och rovdriften på människor och råvaror som riktmärke kräver ökat energiuttag. Det är den tillväxten kärnkraftsanhängarna talar om, och det börjar också stå klart för en allt större del av det svenska folket. Därför vänder man sig emot kärnkraftssamhället med profiten som riktmärke.

Vänsterpartiet kommunisterna är en viktig del av denna opinion. Vi menar att en stabilisering av energiuttaget måste ske inom högst 15 år. Men det kräver omfattande styrmekanismer och en ny typ av hushållning och teknologi. Det kräver att hela ekonomin planeras med människornas sociala nytta som målsättning.

Vi accepterar ståndpunkten att en viss ökning av det samlade energiuttaget kan vara nödvändig under en övergångsperiod. Den behövs för att garantera de investeringar som skall omvandla teknologi och produktion så att en stabilisering sedan kan ske. Men den ökningen kan ske utan utbyggnad av kärnkraften. Tvärtom kan kärnkraften komma att försvåra möjligheterna att få fram energi till omställningen. Kärnkraften kommer nämligen att kräva så mycket energi under uppbyggnadsskedet, att den gör det mycket svårt att få någon energi över till de investeringar som behövs för den nya inriktningen på en resurssparande ekonomi.

Utbyggnaden av kärnkraften kommer inte alls att minska Sveriges oljeberoende. Tvärtom kommer det att öka i takt med kärnkraftsutbyggnaden. Det erkänner regeringen också själv i sin proposition. Enligt den skall oljeimporten öka med 12 % fram till 1985. Av den totala ökningen i energitillförseln skall 36 % täckas med olja fram till 1985. Det beror på att kärnkraften kräver så mycket energi i uppbyggnadsskedet och är kopplad till en så resurskrävande ekonomi att detta oundvikligen leder till ökad förbrukning av andra energikällor.

En utbyggnad av kärnkraften kommer att göra Sverige ännu mer beroende av USA. Kärnkraftsekonomins utlandsberoende i fråga om rå-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

varuleveranser och anrikningstjänster är i mycket hög grad politiskt. Det betyder att man får – eller snarare, att man tvingas – acceptera fördelningsprinciper som avgörs av andra. Det betyder att man får underkasta sig politisk kontroll och binda sig vid framtida utvecklingslinjer som i hög grad utformas av USA.

Det blir en väsentligt hårdare politisk bindning än i fråga om oljan. Där finns möjligheter att utveckla alternativa, direkta linjer till enskilda oljeproducerande länder. Med en kärnkraftsekonomi kommer Sverige att binda sig ännu mer kvalificerat till det imperialistiska systemet. Kärnkraften och den kapitalistiska ekonomi som baseras på denna skärper behovet att tillförsäkra sig större råvaruuttag från den s. k. tredje världen. Det innebär skärpta imperialistiska motsättningar och ökad risk för aggression. Det är en utveckling som Sverige bör motarbeta, i stället för att binda sin ekonomi för en utveckling som hör samman med det världsvida system som kännetecknas av utsugning, exploatering och krig. Det handlar här om vilken långsiktig internationell utveckling Sverige vill ansluta sig till och göra sig beroende av.

Herr talman! När det gäller forskning och utveckling på energiområdet kräver vi från vpk dels att själva kostnadsramen för forskning och utveckling på detta område under en treårsperiod utökas med 90 milj. kr. till 450 milj. kr., dels att anslagen omfördelas.

Omfördelningen innebär främst en väsentligt ökad satsning på nya och alternativa energiformer. Det anser vi helt nödvändigt för att inom relativt kort tid få svar på en följd viktiga frågor som kan påverka vår långsiktiga energipolitik. Vi kräver också forskning om och utredning av miljöeffekterna från fossila bränslen. Det räcker inte att, som regeringen gör, bara kritisera de negativa miljöeffekterna från fossila bränslen jämfört med kärnkraft, utan man måste också satsa på forskning för att eliminera eller åtminstone motverka dessa negativa effekter.

Till sist: Det finns två huvudvägar i den internationella energi- och resurspolitiken som Sverige kan ansluta sig till. Den ena vägen innebär i verkligheten ökat tryck mot tredje världen, ökad bindning till västmaktspolitiken, sönderbrytande av den redan bräckliga barriären mot atomvapenspridning och inriktning på en ekonomi, präglad av en ensidig kvantitativ tillväxt, styrd av profit utan hänsyn till produktionens sociala nytta.

Den andra vägen – den som leder till bevarande resurser under solidaritet med fattiga folk – innefattar stabilisering av energiförbrukningen, nedtoning och upphävande av ekonomins imperialistiska karaktär, en fredsbevarande atompolitik och solidaritet med världens fattiga och förtryckta folk. Som den ekonomiska strukturen i dag ser ut i Sverige är en utbyggnad av kärnkraften kopplad till den förstnämnda linjen. Det är bl. a. därför som vi går emot den och i stället förordar den andra linjen, som är arbetarklassens och alla progressiva intressens väg.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Ingvar Svanberg och Rune Johansson har utförligt redovisat regeringens och den socialdemokratiska riksdagsgruppens ståndpunkt. Det är mycket av vad de sagt som jag inte behöver gå in på.

Debatten om energifrågorna är både bred och djup. I den rymms mycket av våra farhågor och våra förhoppningar inför framtiden, både i vårt eget samhälle och i världen.

Den gäller internationell solidaritet. Kraven på en omläggning framtvings djupast sett av de fattiga folkens krav på en rättvisare värld och en jämnare fördelning av jordens tillgångar. Kraven på stabilisering av råvarupriser och på en ny ekonomisk världsordning speglar denna strävan till rättvisa. Jag har i propositionen utförligt redovisat dessa synpunkter på den internationella solidariteten och det internationella samarbetet.

Debatten gäller också industrisamhällets framtid. En amerikansk ekonom har påpekat att de senaste 300 årens syn på världen, med dess framtidstro, dess satsning på vetenskap och teknik, har varit anmärkningsvärt framgångsrik. Men framgångarna har skapat många av våra största problem, t. ex.: Västland och anhopning av varor leder till miljöförstöring, ökande luftförorening, knapphet på råvaror och energi och har lett till ett ökat avstånd mellan rika och fattiga länder; teknologiska framsteg inom försvarsindustrin leder till hot om världsvid förstörelse; industriell teknisk effektivitet leder till ökad press i arbetslivet osv. I korthet sammanfattar han där den avgörande utmaning som vi står inför.

Det finns många som i denna situation har gripits av stark oro. En del har känt vanmakt och hopplöshet. I desperation har man vänt sig mot hela det moderna samhället.

Svaret på utmaningen är inte att vi söker oss tillbaka till någon förindustriell period, att vi söker återskapa ett förflutet skede i samhällsutvecklingen. Det gäller fastmer att satsa alla krafter på att värna, utveckla och förnya industrisamhället till ett samhälle som bjuder människorna en värdig livsmiljö. Det förutsätter att vi beslutsamt griper oss an med problemen.

När miljöproblemen trädde i förgrunden på 1960-talet, när insikten växte om allvaret i föroreningarna av luften och vattnet och förgiftningarna, blev inte reaktionen "riv bostäderna och industrierna". Vi sade i stället "bygg reningsanläggningar, skärp kontrollen, öka det demokratiska inflytandet".

På få år har vi satsat väldiga resurser. Vi har byggt reningsverk för 2,5 miljarder kronor, vilket t. ö. har fått till följd en starkt ökad energiproduktion för dessa. Vi börjar kunna se resultaten. Det går att vända de olycksbådande branta kurvorna. Det förutsätter ett praktiskt vardagligt arbete med stöd av vetenskap och utvecklad teknik och med stora ekonomiska insatser. Därmed har vi inte på något sätt löst miljöproblemet slutligt. Men industrisamhället har visat förmåga att hantera sina problem.

När fackföreningsrörelsen i slutet av 1960-talet förde fram arbetsplatsernas miljöproblem i förgrunden för debatten och visade på olyckorna, skaderiskerna, oron för arbetsmiljön bland medlemmarna, då sade vi inte: "Stäng fabrikena, plombera företagen!" Vi inledde i stället ett långsiktigt praktiskt arbete för att förbättra arbetsmiljöerna, ge de anställda inflytande på sina arbetsplatser, minska olycksriskerna. Nu satsas återigen miljarder på dessa problem. Även om ofantligt mycket återstår börjar vi se de praktiska resultaten på de svenska arbetsplatserna.

På liknande sätt måste vi gripa oss an med energiproblemen. Vi måste gripa oss an med att bemästra de säkerhetsrisker och miljöproblem som är förbundna med alla kända energikällor. Men vi får inte ge upp det industrisamhälle som vi med möda har byggt upp och som har gett arbete och välfärd åt människorna.

Det finns ingen i denna kammare som inte vet att tillgången på energi har varit en avgörande förutsättning för att lyfta detta land ur fattigdomen, massarbetslösheten, det orimliga slitet. Det finns de som klagar på den materiella utvecklingen och i och för sig med rätta pekar på överdrifter och avarter. Men vi kan aldrig bortse från att den framför allt inneburit att väsentliga behov i fråga om bostäder, näringsstandard, arbetsmiljö, fritid, har kunnat tillgodoses för mycket stora befolkningsgrupper och att detta aldrig hade varit möjligt utan god tillgång på energi.

Samtidigt vet vi att såväl med hänsyn till den internationella solidariteten som med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna och till de risker som är förbundna med olika energislag kan utvecklingen inte fortsätta som hittills. Vi måste dra ner takten i energiförbrukningen. Vi måste spara och hushålla, vi måste stegvis förändra våra levnads-
mönster.

Jag delar många av de synpunkter som herr Helén framförde om sparlinjen. Jag har redan tidigare flera gånger erkänt att folkpartiet här var först på plan med krav, även om min förmåga att besvara brev inte alltid är hundra procentigt utvecklad. Vad gäller brevet till Rune vet jag att det senare under denna debatt kommer att utförligt redovisas muntligt.

Den avgörande frågan blir hur denna omställning skall gå till. Svaret på den frågan förutsätter en helhetssyn, en bedömning av en önskvärd utveckling av vårt samhälle.

Det står fullkomligt klart att en drastisk strypning av ökningen i energiförbrukningen, en plötslig uppbromsning av energiproduktionen skulle leda till mycket allvarliga konsekvenser för sysselsättningen och för möjligheten att bevara och fördjupa vår välfärd. Ibland framställs det i debatten som om det vore något nära nog skamligt att peka på att tillgången på energi har konsekvenser för jobben och för välfärden. Det har jag svårt att förstå. Det är ju människornas vardag det gäller.

De allra flesta människor i vårt land vill se en framtid där de kan få ha ett arbete under rimliga villkor, där de kan ha en hygglig försörjning med bostäder, utbildning och sjukvård och där de kan leva sitt dagliga

liv utan fattigdomens knapphet och förnedring. Det måste vara en förpliktelse för oss politiker att sträva efter att dessa mycket rimliga vardagliga krav kan tillgodoses.

Herr Werner i Tyresö har försökt att göra energifrågan till en spännfråga mellan kapitalistisk tillväxt och kommunism. Utifrån denna inställning har han och kommunisterna provocerat sig själva till långa förklaringar om att i de kommunistiskt styrda länderna är det egentligen fråga om någonting helt annat, även om man där bygger ut kärnkraften. Herr Werner sade att det också i Sovjetunionen förekommer en kritik mot kärnkraften. Det är mycket möjligt att det gör det. Jag har inte sett om det förekommit någon offentlig utfrågning eller någon debatt mellan den förträfflige partisekreteraren Leonid Ilyich Bresjnev och Sovjetunionens fältbiologer – det vore i så fall intressant att få vara med.

Men faktum är att jag i alla mina kontakter med östländerna funnit detsamma: de är verksamma på kärnkraftsområdet. Varför? Jo, helt enkelt för att de är intresserade av tillväxt och därför att de vill förbättra människomiljonernas levnadsvillkor. Därför måste de ha en ökning av produktionen, och för att få en ökning av produktionen måste de ha energi. Och trots att dessa länder har sina enorma tillgångar av olja och kol satsar de också på kärnkraften. Det här provocerar kommunisterna själva fram genom att göra detta till en skiljelinje mellan kapitalism och kommunism i stället för att hålla sig till de vanliga sakargumenten. Det leder också till vissa överdrifter. Om det är så att ju mindre tillgång till energi man har desto mera jobb finns det – herr Werner ville nästan antyda det – varför diskuterar han då alternativa energikällor? I så fall är det väl bra som det är.

När vi inom regeringen började forma riktlinjer för energipolitiken var vår utgångspunkt denna och det är såvitt jag förstår den enda rimliga: Hur långt kan ökningen av energiförbrukningen hållas nere genom återhållsamhet och besparingar utan att vi allvarligt skadar sysselsättningen och den dagliga välfärden? Något tvärstopp kunde det inte bli fråga om. Det visar både våra egna undersökningar och hela det internationella material som finns tillgängligt. Men om man tar tid på sig så kan man så småningom komma fram till en oförändrad nivå på förbrukningen. När herr Fälldin återopade Fordstudien får vi hoppas att han tagit del av denna. Kärnan i denna studie är ju att om man har en bromssträcka, som är ganska lång och där man kan anpassa produktionen och lokalutformningen och hinner satsa på forskning, då kan man komma till en stabiliserad nivå. Men om man gör utbyggnaden snabbt och drastiskt får man mycket allvarliga konsekvenser för sysselsättningen och för samhällsfunktionerna över huvud taget.

Detta är Fordstudiens budskap. Dess huvudförfattare har varit här, och jag hade då långa diskussioner med honom. Han konstaterade – som jag också har gjort – att den svenska energipolitiken i mycket hög grad överensstämmer med den grundläggande uppläggningsen i Fordstudien.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

I detta betraktelsesätt fann vi stöd hos alla de tiotusentals deltagarna i studiecirklarna. För sysselsättningens skull och för levnadsnivåns skull ställde man sig bakom en ökning av energiförbrukningen även i framtiden. Men man rekommenderade en minskning av ökningstakten.

I den allmänna debatten har man stundom förbiset hur djärvt vi faktiskt satsar när det gäller att hålla tillbaka konsumtionsökningen, och det är det som är kärnan i energipropositionen. Det är fråga om en kraftig nedskärning av de planer som tidigare förelegat. Det är en klart lägre ökningstakt än i alla andra länder ute i Europa som liknar vårt och med vilka vår industri konkurrerar på världsmarknaden. Vi sökte medvetet en miniminivå som vi kunde försvara, och vi vet att det kommer att krävas stora insatser och betydande uppoffringar för att den skall kunna hållas. Vi pressade oss medvetet så långt det gick neråt. Det finns inga ytterligare marginaler enligt min uppfattning.

Sedan vi alltså gjort en långsiktig bedömning av konsumtionsutvecklingen på olika sektorer sökte vi efter vägar att tillgodose denna energiförbrukning bland nu kända och utvecklade energikällor. Naturligtvis hoppas vi alla att alternativa miljövänliga energikällor skall kunna utvecklas. Men man skall inte förespegla människor att dessa källor kan ge oss energi under den närmaste tiden. Det är att lura folk.

Det är på detta område nödvändigt med långsiktiga beslut. När det gäller framför allt elkraften måste vi i dag ta de beslut som skall trygga vår försörjning fram till 1985. Det är knuten i det hela. Vi gör det med försiktighet och med en betydande nedskärning av tidigare planer beträffande både vattenkraft och kärnkraft. Just detta krav på långsiktighet kan innebära en frestelse för somliga att skjuta problemen framför sig. Men den har vi inte fallit för. Besluten måste fattas vid rätt tidpunkt för att man skall ha energin när man behöver den.

Vi eftersträvar givetvis att behålla handlingsfriheten. Om vi skulle följa centerns rekommendation att skrota hela kärnkraftsindustrin och avskeda de tiotusen personer som i dag arbetar inom denna industri innebär det – jag bortser då från sociala problem – att vi också skrotade vår handlingsfrihet till 1978. Man kan ju inte plötsligt bygga upp igen allt det yrkeskunnande och de arbetslag som finns på detta område. Vi vill givetvis behålla vår handlingsfrihet fram till nästa beslutstillfälle 1978, då vi kan hoppas veta mycket mer.

Ibland söker man i debatten ge intryck av att politikerna av ondsinhet vill påtvinga människor energikällor som de inte vill ha. Naturligtvis vore det en fördel om alla våra vattendrag kunde ha förblivit orörda av vattenkraftsutbyggnaden, om vi inte behövde bygga ut kärnkraft med de säkerhetsrisker och de miljöproblem som är förenade med den och om vi slapp importera olja, som vid förbränning förorenar luften och skadar miljön. Men vi vill ju alla att fabriker skall hållas i gång och varorna produceras. Vi är alla beroende av elektriciteten för vår dagliga tillvaro. Vi vill inte avstå från transporter och drivas in i isolering från omvärlden. Vi måste både som enskilda människor och som politiker

göra avvägningen mellan dessa enskilda och samfälliga önskemål och de negativa konsekvenser som är förenade med deras förverkligande.

I arbetet med att forma en energipolitik har den intensiva debatten med ett bredare deltagande än kanske någonsin förut haft ett bestämmande inflytande. Bara inom arbetarrörelsens organisationer deltog ca 45 000 människor, som kväll efter kväll diskuterade energiproblemen och tog sin ståndpunkt.

Den debatten är viktig därför att den på deltagarna ställde krav på en helhetssyn, att utöver de dagsaktuella problemen ta ett långsiktigt ansvar för en önskvärd samhällsutveckling. Man stod inför uppgiften att väga kraven på välfärd och sysselsättning på lång sikt mot kraven att spara energi och minska de miljörisker som är förenade med alla energikällor.

Den debatten är viktig också därför att den visar att de avgörande samhällsfrågorna är åtkomliga för vanliga människor om dessa får en grundlig genomlysning av fakta och tid att sätta sig in i problemen. Ty ytterst blir ställningstagandena beroende av en värdering av det samhälle man önskar, och på den punkten finns inga särskilda experter.

Samtidigt härmed har mycket ingående utredningar genomförts om olika sidor av energifrågan. Vi har inte fallit för lockelsen att först låta oss drivas in i en ståndpunkt och sedan lägga den till grund för vår analys av behov och möjligheter.

Det har talats mycket om moral i energidebatten. Det är fullt respektabelt. Kanske man ibland glömmer att det också ligger moral i att borra och åter borra i frågor som rör terawatt och energibalans, fördelningen mellan elkraft och bränslen, olika risker i samband med kärnkraften men också i samband med andra energikällor, konkreta möjligheter till besparingar osv. för att få ett fullödigt faktaunderlag.

På denna väg har vi kommit fram till de förslag till energipolitikens utformning som nu behandlas i riksdagen. I helhetsavgörandet finns inga absoluta sanningar. Det är fråga om bedömningar. Men jag har nyligen blivit uppmärksam på frågan utländskt håll att det inte finns något land som så ambitiöst som vi satsar på att forma en sammanhängande och långsiktig energipolitik.

Bakom denna energipolitik står den socialdemokratiska riksdagsgruppen enig. Vi har tagit vår ståndpunkt, vi tar vårt ansvar. I politiken i en demokrati är det alltid någon som till sist måste vara beredd att fatta besluten, ta ansvaret för helheten, inte bara i de delar som ter sig lockande och som kan accepteras av alla utan också i de delar som ter sig svåra och där ansvaret måste innebära en påfrestning. Och om demokratin skall kunna bevara sin handlingskraft, då måste vi kunna ställa in de dagliga besluten i ett långsiktigt perspektiv. Det finns tillräckligt många demokratier som försvagats av oförmågan hos beslutande församlingar att samla sig kring beslut. De har blivit lekballar för opinionens kastvindar. Det är någonting helt annat än att förankra besluten i en bred demokratisk debatt.

Motståndet mot energipolitiken har framför allt riktat sig mot användningen av kärnkraften. De grupper som företräder detta motstånd har på olika sätt kommit till tals. Jag har lyssnat till dem under energirådets sammanträden och i många andra sammanhang. Jag respekterar deras uppfattning, och jag vill gärna tillägga att kritiken varit värdefull därför att den riktat uppmärksamheten på kärnkraftens risker, stimulerat skärpta insatser på detta område och manat till försiktighet.

Men jag kan inte dela deras helt negativa uppfattning. För det första: Jag har vid åtskilliga tillfällen redovisat de skäl som manar till försiktighet vid en utbyggnad av kärnkraften. Men jag har kommit till övertygelsen att de säkerhetsrisker som är förbundna med reaktordrift och förvaring av avfall skall kunna bemästras på ett rimligt sätt. För det andra: De risker som är förbundna med andra tillgängliga energislag, framför allt olja, är ur långsiktig synpunkt förmodligen större. Jag känner oro för vad en forcerad ökning av förbrukningen av olja och kol skulle kunna leda till för kommande generationer, t. ex. genom påverkan på klimatet. För det tredje: De risker för sysselsättningen och för en försämrad levnadsnivå, som skulle följa med att nu avstå från kärnkraften, är svårare att bära för oss alla.

Exakta beräkningar är alltid vanskliga. Men skillnaden mellan centerns och regeringens energibalans på industrisidan kan enklast uttryckas på det sättet att centerns förslag skulle innebära 150 000 färre jobb inom industrin 1985. Det är det närmaste man kan komma. Då har jag ändå tagit hänsyn till att centerns förslag skulle innebära en lägre produktivitet utveckling, och därmed sämre reallöner. Detta betraktar jag som en mycket stor risk för vanliga människor.

Herr Fälldin har litet vanskligheter med sina siffror. Han anförde som ett huvudnummer i debatten att elförbrukningen inom industrin mellan första kvartalet 1973 och första kvartalet 1975 bara hade stigit med 1 %. Det var beviset för att centerns kalkyler kunde hålla.

När man tittar litet närmare på denna uppgift, visar det sig att den väsentliga förklaringen till denna förhållandevis låga ökningstakt var att påsken inföll under andra kvartalet 1973 men under första kvartalet 1975. Det finns 60 arbetsdagar på ett kvartal, och tappar man tre av dessa, gör det ett antal procent på elförbrukningen. Därmed är nästan hela skillnaden förklarad.

Om man i stället tar tolv månadersperioder, så att man slipper bygga sina kalkyler på påskens förläggning och slipper ta hänsyn till hur Kristi himmelsfärdsdag och pingsten råkar infalla, får man en ökning av elförbrukningen på 6,5 %.

Om man ser på elkonsumention de fem första månaderna innevarande år, finner man att ökningen ligger på 9 %. Våra kalkyler stämmer alltså ungefär. Och detta trots att man fick en ganska stor besparing initialmässigt, genom mycket kraftigt höjda priser och stora besparingsinsatser inom industrin, som inte kan upprepas varje år.

Det är litet pinligt att bygga sina kalkyler på påskens förläggning olika

är. Det står emellertid i någon mån som en symbol för centerpartiets beräkningsmetoder i vissa avseenden.

Centerpartiet vill gärna framställa sig som motståndare till kärnkraften. Men i själva verket har centern sagt ja till vad man i agitationen kallar för kärnkraftssamhället. Man vill framställa sig som kärnkraftsmotståndare men representerar i själva verket en kärnkraftsoportunism. Jag skall visa varför detta omdöme måste anses vara korrekt.

För det första: Så sent som i november i fjol förklarade herr Fälldin, som ändå måste anses vara en auktoritativ talesman för sitt parti, att "om man --- finner att vi inte kan ta kärnkraft i vår tjänst här framöver --- då bjuder logiken att vi stoppar dem (de kärnkraftaggregat) som är i gång också". Och strax efter bejakade herr Fälldin frågan "om inte logiken med detta synsätt krävde att man måste riva alla kärnkraftverk i Sverige".

I mars lanserade centerledaren tanken på att kärnkraftverken i drift borde plomberas. Något senare blev det fråga om att centern ville förbereda en plombering, ytterligare något senare att fem aggregat borde få förbli i drift till dess deras farlighet bevisats. Logiken har således varit på drift. Driften har fortsatt. Därtill återkommer jag.

För det andra: Centerpartiet har gjort den långsiktiga förvaringen av det högaktiva avfallet till en huvudfråga i debatten. Vår övertygelse är att denna fråga är möjlig att lösa och vi har därvid stöd av en i stort sett enig expertopinion. Herr Fälldin har för sin del åkt runt till olika av landets kommuner och frågat om man i just den kommunen vill ha avfallet in på knutarna, som det har hetat. Centern har emellertid accepterat fem kärnkraftverk, placerade i Ringhals, Oskarshamn och Barsebäck. De producerar avfall, som så småningom måste förvaras. Skillnaden i avfallshanteringen för fem eller tretton aggregat torde vara relativt begränsad. Det säger han själv. Eftersom centern godtar fem kärnkraftsaggregat, måste man således anse att avfallsfrågan är möjlig att lösa, annars vore partiets ståndpunkt fullkomligt orimlig och oansvarig.

För det tredje: Centern anser att man bör skära ner energiförbrukningen kraftigt utöver regeringens förslag. Man talar om en hushållningsplan. Då borde man också tala om vad den skulle innebära.

Under alla förhållanden skulle det - för att minska de 50 terawatten på elkraftssidan - behövas en hård central styrning av förbrukningen med förbud, kvoteringar, ransoneringar och mycket höga energiskatter. Vi skulle få acceptera en hård regleringsekonomi. Flera av kärnkraftens seriösa kritiker har öppet och ärligt deklarerat att de är beredda att ta den konsekvensen. Därav finns ingenting i centerns framställningar. Heller ingenting om konsekvenserna för produktion och sysselsättning, med det undantaget att centerledaren förklarar, att vi får vara beredda att betala priset att tusentals människor blir arbetslösa om vi lägger ner kärnkraftsindustrin. Är det då förvånande att de personer som intensivt arbetat med dessa problem inte betraktar centerns förmenta motstånd mot kärnkraften som en allvarligt menad politisk handlingslinje?

För det fjärde: Om centerpartiet menar att vi kraftigt bör hålla tillbaka energiförbrukningen borde detta rimligen få konsekvenser för politiken även på andra områden. Man borde vara återhållsam med förslag som leder till ökad energianvändning. Så är ingalunda fallet. Centern förespeglar fler industrijobb, framför allt i glesbygden. Men varje industrijobb kräver i medeltal 200 000 kilowattimmar per år.

I Stockholms läns landsting vill centern mot sina vallöften missgynna kollektivtrafiken. Det är att stimulera privatbilism och ökad energiförbrukning. Här i riksdagen framlägger centern omfattande listor med stora överbud på de flesta av politikens fält. Man vill vidare ha större andel småhus, och det är ett obestriddigt faktum att det innebär en ökad energiförbrukning. Sammantaget innebär detta att centern ställer ut en kraftig nota på ökad energiförbrukning, och det må så vara. Men min kritik går ut på att man ena dagen ställer krav på ökad energiförbrukning för rader av olika ändamål, medan man nästa dag ställer krav på minskad ökningstakt i energiförbrukningen. Det går omöjligt ihop.

För det femte: För en dryg månad sedan förklarade herr Fälldin i Skånska Dagbladet att "centerpartiet kan inte gå med i någon regering som lägger fram förslag att ta kärnkraften i anspråk". Det var ett i och för sig klart besked. Därmed ville man tydligen ha sagt att kärnkraftsfrågan för centern var så viktig att den omöjliggjorde centerns deltagande i en regering där icke övriga medverkande följde centerns linje.

En vecka senare förklarade herr Fälldin i Svenska Dagbladet att centerpartiet inte kan gå med i någon regering som lägger fram förslag om att ta mera kärnkraft i anspråk än som finns i gång i dag. Ståndpunkten hade modifierats.

Några veckor senare kom helomvändningen. Då förklarade herr Fälldin att centern är beredd att sitta i en regering som administrerar ett beslut om en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. För dem som trodde på det första budskapet talade herr Fälldin nu om att den ståndpunkten var centern villig ge upp för att få vara med i en regering. Det är möjligt att det är en klok ståndpunkt – det tycker jag i stort sett. Däremot tror jag inte att det är särskilt klokt att skapa förväntningar hos människor om en ståndpunkt, som man redan när hanen gal första gången är beredd att svika. De som i ärlig övertygelse är motståndare till kärnkraften måste ju uppleva centerpartiet som sällsynt hållningslöst. De som godtar ett användande av kärnkraft måste ju också uppfatta centerpartiet som sällsynt hållningslöst.

Vi har således fått bevittna en process där centern på några månader har förflyttat sig från 0 via 5 till i praktiken 13 kärnkraftsaggregat. Man låtsas vara mot kärnkraft men godtar i själva verket det man kallar för kärnkraftssamhället. Man överlåter åt oss att ta de svåra besluten och ansvaret och hoppas väl kunna plocka röster på sin låtsaslek. Det är detta jag kallar för kärnkraftsopportunism.

Det vi har sagt och det vi har lagt fram inför riksdagen i energifrågan det står vi för. Inte därför att vi med någon osviklig förmåga kan skåda

in i framtiden med alla dess osäkerheter. Inte därför att vi anser oss företräda någon överlägsen moral i bedömningen av dessa svåra och ömtåliga frågor. Utan därför att vi efter bästa förmåga sökt forma en politik som tar ansvar för det här landets framtid, för dess sysselsättning och utveckling.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern är naturligtvis inte glad när regeringens, Vattenfalls och andra kärnkraftsintressenters kampanj för mera kärnkraft inte har fått stöd hos folket. Det förstår jag. Men för den skull borde statsministern inte underlåta att ta upp de frågor som jag har ställt fram till granskning. I stället för han nu fram en mängd påståenden.

Det första påståendet som statsministern gör är att centerns alternativ innebär 150 000 färre jobb. Statsministern försöker inte på något sätt visa hur han kommit fram till detta påstående. Jag har pekat på vad som enligt praktisk erfarenhet totalt är möjligt att spara in av industrins energiförbrukning under ett helt år. Jag har pekat på konkreta exempel, där denna minskade energiförbrukning har visat sig möjlig att förena såväl med ökad produktion som med ökad sysselsättning.

Dessutom bortser statsministern från vad frågan gäller, nämligen på vilket sätt 25 à 30 miljarder kronor skall disponeras i framtiden. Jag har klarat ut att vi disponerar pengarna för investeringar i hushållning med energi och utveckling av andra energikällor.

Men framför allt, herr statsminister, om en procents ökning under denna period leder till vad statsministern påstår, vad kommer då en nolltillväxt att leda till? Hur många jobb innebär det att ni medvetet skulle ta bort 1990? Försök inte med sådana konstnummer.

När det gäller elenergiförbrukningen är det inte jag som har börjat med kvartalsredovisning. Det har ni från regeringsbanken gjort. Påsken ligger på samma ställe i almanackan både när ni talar om första kvartalet och när jag gör det. Skillnaden är bara att i stället för att tala om ett år har jag talat om två år. Då är ökningen för industrin inte 1 % om året, utan 0,4, och för hela energikutvecklingen litet över 3 %. Det är ingenting som jag står här och hittar på – det kommer från sammanställningar och uppgifter ifrån statistiska centralbyrån.

Statsministern ironiserar över att jag ibland använt ordet stoppa, ibland har folk ställt frågor om att riva och jag har bejakat, och ibland har jag talat om avveckla och plombera. Ja, jag har använt alla dessa ord, men vad är det för större skillnad i praktiken?

Om vi stoppar kärnkraftverken så har man antingen att bara låta dem stå där, eller att plombera dem för att hindra att någon kommer dit och gör något med dem. Om någon kan hitta en metod att riva dem, kommer vi att bli lyckliga. Detta gäller inte bara de verk som tas ur drift i dag. Vi skulle bli lika lyckliga om någon kunde tala om för oss hur vi skall riva dem när de har tjänat ut, så att de slipper stå där som monument i all evighet.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Vi har inte någonsin tänkt låta de anställda direkt stå inför arbetslöshet. Det är därför vi krävt en avvecklingsplan. Det finns ingen anledning att stå här och påstå att vi skulle kasta ut folk i arbetslöshet genom våra åtgärder. Avvecklingsplanen finns just för att de anställda skall få möjlighet till annat arbete. Jag har sagt att man får ta en sådan omställning, en sådan strukturomvandling, precis som man har fått göra det i andra fall.

Får jag nu i ett sammanhang tala om för statsministern hur jag ser på regeringsfrågan. Vi säger nej till att använda kärnkraft, så länge säkerhetsriskerna inte kan bemästras. Självklart gäller detta både när vi tar ställning här i riksdagen och om vi sutte i en eventuell regering. Vi kan därför inte vara med i en regering som lägger fram förslag om att bygga ut kärnkraften.

På samma sätt som vi här i riksdagen arbetar för att, så länge kärnkraftens säkerhetsproblem är olösta, vi inte skall trygga energiförsörjningen via kärnkraft, på samma sätt kommer vi att arbeta för detta i en eventuell regering som vi deltar i.

Sedan är det närmast en självklarhet att fram till dess att vi har fått igenom ett sådant beslut, måste gällande beslut efterlevas. Vad är det för skillnad på den här frågan och alla andra? Statsministern måste väl ändå medge att regeringen får lov att efterleva de av riksdagen fattade besluten till dess regeringen fått riksdagen att fatta ett annat beslut. Det är väl självklart.

Men regeringsfrågan plågar naturligtvis statsministern. Skall kärnkraftsfrågan ligga till grund så finns det bara en möjlig kombination: socialdemokrater och moderater.

Varför inte svara på mina frågor i stället för att försöka krängla sig undan också detta med det slutliga avfallet? Här har man tagit ett beslut att bygga ut kärnkraften och nu föreslår man att bygga ut mera. När jag pekar på problemen med avfallet har statsministern inte något svar att ge. I stället säger han till oss: Hur skall ni lösa det då?

Vad är det för en regering vi har! Regeringen vet att vi har röstat mot kärnkraften sedan det fanns bara ett aggregat. Skulle det falla på vårt ansvar att tala om hur detta problem skulle lösas? Nej, ta det politiska ansvaret, när ni nu har regeringsmakten!

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att det känns behagligt att representera ett lugnare tonläge för en gångs skull i debatten här i kammaren.

Vi har tagit ställning själva. Vi har gjort våra bedömningar själva. Det har inte varit fråga om att "följa John" eller "följa Olof", utan vi har gjort våra analyser och mot bakgrund av dem har vi bedömt behovet av energi, tekniken och olika säkerhetsfaktorer.

För det första har vi således analyserat vilket energibehov vi bör räkna med under de närmaste årtiondena och våra möjligheter att spara energi utan att eftersätta andra viktiga samhällsmål - vår välfärd, vår trygghet

och vår sysselsättning.

För det andra har vi blivit på det klara med att vi inte kan öka oljeberoendet utan att vi snarare måste minska det. Ekonomiska skäl, utrikespolitiska skäl och också miljöpolitiska skäl talar för detta.

För det tredje har vi inriktat oss på att spara vattenkraft. Vi vill inte bygga ut våra vattendrag stort mer än vad vi gjort.

För det fjärde vill vi satsa på förnyelsebara resurser. Därvidlag håller jag med herr Fälldin helt och hållet. Men vi kan inte åstadkomma de resurser vi behöver under den tid som står till förfogande. Därför måste vi satsa på forskning för att om möjligt få fram solenergi, vindkraft, fusionsenergi. Men vi vet att detta kan vi inte klara förrän någon gång omkring år 2000.

Då återstår, för det femte, att under denna övergångstid se till att vi kan tillgodose det svenska energibehovet. Och då står bara kärnkraften till förfogande.

Jag vill upprepa att vi har blivit övertygade om att riskerna med kärnenergin icke är större utan snarare mindre än med all annan mänsklig teknik som vi använder i vår vardag. Innan vi kommit dithän har vi studerat vad expertisen sagt. Den överväldigande delen av all tillgänglig expertis har hävdat denna uppfattning. Vi har ställt deras uttalanden emot kritikernas uttalanden och kommit fram till övertygelsen att vi kan acceptera kärnenergin.

Andra har icke blivit lika övertygade. De tror att det föreligger väldigt stora risker för liv och hälsa. Den uppfattningen må man ju ha – jag skall inte kritisera någon för det. Men vad jag inte kan förstå är att de som har denna uppfattning – som anser att det är ansvarslöst att ta några risker, som menar att kärnenergin är förenad med väldiga faror i säkerhetshänseende – ändå kan ta på sitt ansvar att acceptera ett antal kärnaggregat. Vi som är övertygade om att riskerna inte finns – eller är väldigt små – vi kan göra detta. Men de som har en motsatt uppfattning, hur kan de acceptera att ett enda kärnaggregat skall vara i drift? Det har jag mycket svårt att förstå.

Vad dagens debatt gäller – det har klart bekräftats – är inte ett ja eller nej till kärnkraft. Alla partier har ju förklarat sig beredda att under de närmaste åren godta kärnkraft. Att några är förespråkare för 13, andra för 11 och några för 5 aggregat innebär en rent kvantitativ bedömning. Den förändrar ingenting i princip – att alla partier här i dag har accepterat kärnenergin. Det tycker jag att man skall slå fast.

Thorbjörn Fälldin talade om de väldiga investeringssummor som vi har att räkna med för att bygga ut vår kärnenergi – 25 å 30 miljarder kronor i investeringar tror jag Thorbjörn Fälldin nämnde. Det är mycket pengar. Men beloppen skall ställas i relation till vår årliga oljeräkning, som lär ligga på ungefär 13 miljarder kronor. Varje år importerar vi alltså fossila bränslen för omkring 13 miljarder kronor.

Investeringar innebär ju att vi avstår en del av vår konsumtion för dagen för att satsa på framtiden. Ett kärnkraftverk står i ungefär 30 år,

om jag inte är fel underrättad. Det är på en så lång period investeringskostnaderna skall slås ut. Driftkostnaderna är dessutom låga. Om man har detta i åtanke är jag övertygad om att siffrorna får helt andra proportioner än man annars kan få ett intryck av.

(Med anledning av att åhörare demonstrerade genom att bl. a. uppvisa banderoller yttrade herr *förste vice talmannen*: Opinionsyttringar från åhörarna är ej tillåtna.)

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ju olika sorters underhållning!

Statsministern hade tydligen hört talas om att när det spelas upp till dans finns det en del som går dit för att följa det vackra och njuta av tillställningen och andra som går dit för att få se ett rejält slagsmål. I statsministerns inlägg fanns det både en vacker inledning och så i varje fall början till ett rejält slagsmål med centern.

Jag fäste mig mest vid början – det var en fin beskrivning av regeringens egen inställning. Men vad som förvånar mig är att statsministern ändå kan gå förbi anledningen till att regeringen nu vill bygga ut kärnkraftsanläggningarna utöver de elva reaktorer som redan är beslutade. Eftersom jag vet att statsministern liksom vi andra har ont om tid i repliken skall jag bara ställa tre korta frågor:

Varför överger regeringen riksdagsbeslutet från 1973? Det är den första frågan.

Den andra frågan är: Vad är det som händer mellan 1975 och 1978 med regeringens linje som ökar handlingskraften i fråga om kärnkrafts-utnyttjander?

Den tredje frågan är: Kan regeringen utlova, även efter det som har hänt i näringsutskottet och efter vad herr Svanberg har sagt här i dag, att om det blir en ny reaktor i Barsebäck så blir det en mindre i Forsmark?

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme använder sysselsättningsargumentet. Nu är ju det helt poänglöst gentemot vårt parti, eftersom vi utgår från samma ökning av energiproduktionen fram till 1985 som regeringen. Däremot kan vi med skäl kritisera regeringen för att den inte bedriver en ekonomisk politik som säkrar rätten till ett meningsfullt arbete för alla, utan en ekonomisk politik som hittills har haft till huvudlinje att stödja de stora kapitalistiska företagen, vilka ju har visat att de varit oförmögna att klara sysselsättningsfrågorna.

Var ligger då ansvaret för sysselsättningsproblemet? Svaret på den frågan ger sig självt. Energifrågorna kan ju inte ryckas loss från sitt allmänna ekonomiska sammanhang. Argumentet att stopp för vidare byggande av kärnkraftverk leder till omfattande arbetslöshet skulle, om det var riktigt, ändå inte få vara avgörande, ifall det finns välgrundade skäl att stoppa en vidare utbyggnad av kärnkraften.

Nu behöver ett stopp för kärnkraft inte betyda arbetslöshet. Herr Palme försökte visserligen göra gällande att jag hävdade att mindre energi innebär mera jobb, men jag tror att det är en tolkning som herr Palme ensam är mäktig att åstadkomma. Vad jag har sagt, i polemik mot uppfattningen att ökad sysselsättning kräver kärnkraft, är att det finns inget automatiskt samband mellan tillväxt i energiintaget och ökad sysselsättning. Om det uppkommer arbetslöshet till följd av ett kärnkraftsstopp, så beror det i så fall på att avvecklingen har lämnats vind för våg utan styrande åtgärder från samhällets sida. Men genomförs de alternativa insatser på energiområdet som vi har föreslagit, så torde det bli mera, inte mindre sysselsättning vid en avveckling av kärnkraftsbyggandet.

Vad det gäller byggnadsarbetarna har vi nu ett bristläge i tillgången på sådana, och därför torde det inte möta några större svårigheter att föra över byggnadsarbetare som nu är sysselsatta med kärnkraftsbyggen till andra sektorer på byggområdet.

Beträffande konsekvenserna inom den svenska industri som levererar utrustning till kärnkraftverk blir situationen för den mera komplicerad, men om en majoritet av svenska folket inte vill ha en utbyggnad av kärnkraften, så anser jag att vi är tvungna att ta de strukturella omställningar som blir en följd av bortfallet. När det gäller leveranser till själva kraftverksdelen är det liten skillnad på olika värmekraftverk, varför leveranser till en ökad utbyggnad av kraftvärmeverk och industriella mottrycksverk kan ge en viss kompensation.

Om vi låter kärnkraftsutbyggnaden gå vidare, och om vi vid en senare tidpunkt kommer fram till att vi är inne på fel väg – något som vi för vår del anser att vi redan är – ja, då får vi en omställning som kommer att bli mångdubbelt svårare.

Så till sist bara några ord om de socialdemokratiska rådslagsgrupperna, eftersom man från socialdemokratiskt håll hänvisar till diskussionerna i de grupperna och till deras värderingar. De är viktigare än opinionsundersökningar, har det sagts. Men enligt SAP:s egen redovisning har endast 15,7 % av de grupper som uttalat sig givit ett oreserverat stöd för kärnkraften, 21,2 % av grupperna tar avstånd från kärnkraftverk och 63,1 % karakteriseras som tvekande. Tycker verkligen herr Palme att dessa rådslag är en god grund för att gå tillsammans med moderaterna och satsa på en utbyggnad av kärnkraften? Och hur går f. ö. industriministerns antydningar om att kärnkraftsutbyggnaden innebär starkare och hårdare planering ihop med moderaternas linje om en fortsatt marknadshushållning?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! På herr Werners sista fråga till mig vill jag svara ja.

Herr Heléns första fråga till mig var varför vi gick på 13 aggregat. Jo, för att få vår hårt pressade energibalans att gå ihop var alternativen antingen mycket miljöförstörande och kostsamma oljekondenskraftverk eller att ge sig på några av de orörda älvarna eller att bygga två aggregat

på en redan upparbetad kärnkraftsstation. Och då fann vi att det tredje alternativet var det både ekonomiskt och miljömässigt bästa. På den tredje frågan vill jag svara att 13 aggregat för mig är 13. År 1978 ser vi över hela fältet igen. Där är min ståndpunkt helt entydig.

När jag sedan svarar herr Fälldin skall jag väl börja där han hojtade värst, nämligen när han frågade: Vad är det för en regering som inte tar ansvaret och frågar oss när det gäller avfallet? Ja, bakgrunden är helt enkelt denna: Vi tar ansvaret för hanteringen av avfallet. Det är klart redovisat av alla företrädare för regeringspartiet. Och det tror vi att vi skall kunna klara på ett rimligt sätt. Där har vi också en i stort sett enig expertkår bakom oss. Men herr Fälldin reser land och rike runt och skrämmer människorna med detta radioaktiva avfall. Han reser till kommun efter kommun och frågar: Vill ni ha avfallet inpå era knutar? Han gör gällande att detta avfall är ett skäl för honom att gå emot kärnkraften. Men i samma ögonblick godtar han själv – och kommer i dag att rösta för – fem kärnkraftverk, som alla producerar avfall. Då är den enkla frågan: Var skall ni göra av avfallet från alla de kärnkraftverk som ni själva tar ansvaret för? Då räcker det inte att hojta – då får man ge ett svar. Eller också får man vara försiktig med att skrämma människor för någonting som man själv tar ansvaret för.

Likadant är det på den andra punkten. Herr Fälldin säger att det är riktigt att han talat om att riva kärnkraftverk, plombera kärnkraftverk och stoppa kärnkraftverk – och allt detta betyder i stort sett detsamma. I dag tillade han: Vi säger nej till att använda kärnkraft. Exakt så – ord för ord – sade herr Fälldin nyss. Men det är ju det ni inte gör. Ni föreslår inte att kärnkraftverken skall rivas, ni föreslår inte att de skall stoppas, ni föreslår inte att de skall plomberas. Ni låtsas att det är det ni föreslår, men i själva verket säger ni i dag ja till fem kärnkraftverk. Det är det som är min kritik mot centerns opportunism: Ni låtsas som om ni vore världens främsta kärnkraftsmotståndare, men ställ- da inför voteringen här i kammaren, klämde av era egna, i insikt om hur hopplöst kapsejsade bl. a. era energibalanser är, röstar ni för det ni kallar kärnkraftssamhället, för de fem kärnkraftverken. Ni säger: Får vi vara med i regeringen så skall vi administrera tretton stycken också! Ni har alltså gått från noll till fem till tretton på några månader.

Jag kunde respektera centerns inställning om ni var mot kärnkraften, om det i er praktiska politik fanns någonting som motsvarade alla de farhågor och all den oro ni spritt bland människorna. Men det finns det inte. Ni säger: Visst, vi röstar för de fem kärnkraftverken, och vi är beredda att acceptera de tretton, om vi får regera. Därför är det inte betydelselöst om herr Fälldin säger att vi skall riva, plombera och stoppa kärnkraftverken, och det är inte betydelselöst om vi frågar honom vad han menar. Om han finge husera på detta sätt ute i kommunerna och sedan agera som han gör i riksdagen vore det litet för enkelt. Det är det vi måste se till att han inte får göra.

Så till arbetslösheten. Om man ser till att vi fram till 1985 får 50

TWh mindre elektrisk kraft, så måste man ta den energimängden någonstans. Det innebär att ni tar 12 TWh från industrin. Enligt de beräkningar man kan göra motsvarar detta ungefär 150 000 jobb. Det är en schablonberäkning. Det kan röra sig om 250 000, och det kan röra sig om 100 000 jobb. Men det är ett rimligt mått på vad förslaget innebär i minskad sysselsättning.

Då kan ni säga: Än sen då? Efter 1990 vill ju även ni ha oförändrad tillgång. – Javisst, efter en bromssträcka där man anpassar produktionsprocesserna och samhället och driver forskningen vidare blir en sådan utplaning möjlig. Men kom ihåg att den mycket väl kan innefatta att elkraftsproduktionen fortsätter att öka och att industrins användning av energi fortsätter att öka – det är i stor utsträckning i fråga om lokaluppvärmning och sådant som man kan uppnå de stora besparingarna.

Jag talade inte så mycket om arbetslösheten bland driftspersonalen vid dessa fem kraftverk – det rör sig i så fall om 1 000 personer. Men de fem kraftverken vill ni ju inte stoppa. Ni är ju för kärnkraften! Vad ni vill stoppa är den fortsatta utbyggnaden av de sex ytterligare kraftverken. Det skulle innebära att man med en gång fick friställa ca 10 000 personer. Men jag har inte främst tagit upp detta av sociala skäl. Jag har bara sagt att om man avskedar dessa 10 000 personer så har man inte längre handlingsfrihet när det gäller kärnkraften. De stora verkningarna på sysselsättningen kommer genom att vi inte kan tillgodose industrins behov av energi och elkraft.

Det var väl de frågor herr Fälldin tog upp.

Det är bra att vi har den här debatten för den har avslöjat det jag kallat kärnkraftsopportunisten och som jag kommer att fortsätta att kalla för kärnkraftsopportunisten därför att man försöker lysa med lånta fjädrar. Man låtsas att man skulle riva, plombera och sluta använda kärnkraften. Man låtsas säga nej till användningen av kärnkraft när man i stället röstar för.

Det värsta som egentligen kunde hända centern vore bifall till dess förslag i dagens debatt. Då skulle den verkliga paniken utbryta. Då skulle det verkliga avslöjandet komma, man skulle tvingas förverkliga allt detta som är ohållbart. Men jag kan lugna närvarande centerpartister, inklusive herr Fälldin, med att jag tror att det blir avslag på centerns olika förslag. Det betyder att vi tar ansvaret för energipolitiken även i framtiden.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick svar av statsministern på min första och min tredje fråga. Jag noterar den goda viljan att svara men kan inte godta svaret.

När riksdagen 1973 beslöt att vänta med kärnkraftens ytterligare utbyggnad skedde det för att få fram mera fakta, öka vissheten om att

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

kärnkraften är säker och ekonomisk. Men inget som statsminister Palme eller industriminister Johansson har sagt här eller visat i propositionen tyder på att vi nu fått fram denna ökade visshet. Tvärtom det finns flera frågetecken i dag än 1973 och därför vore det rimligt att inte nu gå vidare över det riksdagsbeslutet.

Då säger statsministern: Vi behöver just det tolfte och det trettonde kärnkraftverket. Det tror inte jag. Jag tror att det är fel. Då kommer min andra fråga, som statsministerns inte fick tid att svara på: Vad är det som mellan 1975 och 1978 med regeringens linje ökar handlingsfriheten i fråga om utnyttjande av kärnkraften? Med vanligt språkbruk minskar handlingsfriheten om man redan nu bestämmer sig för att rösta fram det tolfte och det trettonde kärnkraftverket.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Klämda av era egna, säger statsministern. Jag tycker att en statsminister som kan studera opinionsmätningar – även om man inte skall fästa sig vid de enskilda talen utan tendensen i stort – skall akta sig för att tala om andra som klämda av sina egna.

Statsministern säger att regeringen tar ansvaret för avfallet. Statsministern säger också: Jag *tror* att vi skall klara det. Det är det längsta statsministern kommer. Det är det som gör att jag upprepar frågan. Jag skall ta det litet lågmäldare den här gången: Vad är det för regering vi har?

Det framgår av motioner och reservationer att vi säger: Om säkerhetsproblemen inte kan lösas tar vi också de fem kraftverken ur drift. Det är därför vi skall ha en avvecklingsplan. Till säkerhetsproblemen hör just hur man skall klara avfallsfrågorna. AKA-utredningen ser ingenting som utgör något hinder. Statsministern säger: "Jag *tror* att vi klarar det." På den konkreta fråga som jag ställer – "skall kommunens beslut gälla eller skall statsmakterna tvinga kommunerna?" – svarar inte statsministern. Han beklagar att jag reser omkring och ställer den frågan ute bland folk. Är det något fel att påminna folk i kommunerna om att vi måste klara den frågeställningen? Jag konstaterar att statsministern vägrar att ge besked om detta.

I sysselsättningsfrågan gör statsministern betydande reträtter, och det tycker jag är en framgång. Nu säger han att det är en uppbromsningssträcka, och 1990 kan man därför klara detta. Just det. Vi har fortfarande en ökning av den tillförda energin under denna tid. Det är alltså inte fråga om att minska den spontana ökningen från 3 % till 0, utan vårt förslag innebär fortfarande en ökning. Statsministern binder genom sitt uttalande uttryckligen det svenska samhället vid kärnkraften, när han säger att vi 1990 kommer att kunna öka elenergitillförseln just för industrin.

Jag har inte fått svar på hur ni ser på frågan om arbetsmiljön när det gäller reparationer av sådant som har blivit radioaktivt, inte på hur ni ser på behovet av bevakning och säkerhet vid kärnkraftsanläggning-

arna.

Får jag sedan säga till herr Bohman, och det gäller statsministern också: Jag anser att problemen med kärnkraften är av en särskild dimension. Till grund för min bedömning ligger att vi med kärnkraft skapar radioaktiva ämnen utan att vi har någon metod att minska denna radioaktivitet. Det är detta som är problemet. Då säger herr Bohman: "Herr Fälldin sällar sig till domedagsprofeterna."

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Regeringens dilemma är att företrädarna för den etablerade ekonomiska makten kräver kärnkraft – och mer kärnkraft än regeringen vågar föreslå – och regeringen tvingas här att försöka finna en kompromiss mellan en brett förankrad opinion inom det egna partiet och industriföreträdarnas krav på mera kärnkraft. Regeringen tvingas föreslå en vidare utbyggnad av kärnkraften med bibehållen kapitalistisk marknadsekonomi. Man tycks inte vara beredd att nu föreslå sådana styrmedel som på ett avgörande sätt styr denna marknadsekonomis ram och öppnar vägarna mot en planhushållning med socialistisk färg.

Är det inte en dålig linje, herr Palme? Är det inte en farlig linje? På många områden finns det en gräns i utvecklingen, efter vilken ingen återvändo är möjlig. Låt mig ta ett exempel från flygets område.

Om man reser med ett flygplan till Island, som en del av kammarens ledamöter har varit med om, gör bensintankarnas storlek att man inte längre når tillbaka till startplatsen när man har passerat en viss linje på Atlanten. Kan man då på grund av vädret inte landa på Island är man illa ute.

En sådan punkt, efter vilken en återvändo är mycket svår eller praktiskt taget omöjlig, finns också när det gäller utbyggnaden av kärnkraften. Det ena steget för det andra med sig. Snart måste man skaffa anläggningar för rening av avfallet, snart måste man övergå till de ännu farligare briedereaktorerna, snart måste man binda sig ännu starkare vid stormakterna, snart måste hela övervaknings- och säkerhetssystemet byggas ut med följder för hela samhället.

Regeringens och moderaternas linje innebär att man ger sig ut på en resa utan säkerhet för att hitta en landningsplats. Det menar vi är en farlig linje, en linje som spelar hasard med svenska folket och dess framtid.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Både herr Fälldin och herr Werner i Tyresö talar mycket om moderaterna. Men vi har utformat vår linje alldeles självständigt och inte sneglat på någon. Nu har moderaterna tagit sin ståndpunkt, och det här beslutet blir inte sämre därför att moderaterna röstar för det. ATP blev inte sämre därför att kommunisterna röstade för den. Hade herr Fälldin fått hålla på, så hade arbetarna inte fått någon pension.

Skälet till den här situationen är i och för sig rätt intressant. Mitt

parti representerar i väldigt stor utsträckning industriarbetarna i det här landet, och de står på många punkter i stark motsättning till dem som äger och leder industrier, där högern i hög grad har sina fästen. Men båda dessa parter har ett gemensamt intresse av att hålla hjulen i gång, att utveckla den svenska produktionen, så att man kan få arbete och producera varor. Därför är det inte så konstigt om man kommer till ett slags gemensamt ansvarsmedvetande. Det är mycket värre för herr Fälldin, som inte har en egen linje men som har förklarat att bara han får komma in i en regering med herr Bohman så skall han administrera moderaternas kärnkraftslinje. Det var ju det hans förra inlägg gick ut på. Så det var ett farligt argument.

Vad är det som händer mellan 1975 och 1978, herr Helén? Ja, bl. a. följande, har vi skrivit i propositionen: Vattenkraften är bättre utredd över hela fältet, ur miljösynpunkt och ur andra synpunkter. Vi har större erfarenhet av kärnkraften och dess drifttegenskaper, vi har mer forskning om säkerhetsfrågorna. Vi vet mer om sparlinsen, som herr Helén med rätta talar om, och vi vet väl också något mer om alternativa energikällor. Det gör att vi bör ha ett bättre beslutsunderlag 1978 än vi har nu – även om jag tycker att beslutsunderlaget i dag innebär en väldig förbättring jämfört med för några år sedan.

(Herr *Helén* (fp): Men handlingsfriheten i fråga om kärnkraften?)

Ja, skulle vi nu gå på linjen att skrota kärnkraften, så skulle vi totalt ge upp handlingsfriheten när det gäller kärnkraften. Det är ju det jag har sagt, och det är självklart.

När det gäller att utveckla produktionen kan det i och för sig inte vara någon större skillnad i fråga om handlingsfriheten beträffande kärnkraft, ifall vi fortsätter byggandet av aggregat, om vi har 11, 12 eller 13. Däremot får vi en större handlingsfrihet när det gäller vattenkraft än om vi nu skulle låsa oss – vilket vi kunde ha tvingats till – för att ge oss på någon av de stora orörda älvarna.

Herr Fälldin skall jag gratulera till tonläget – men det är kanske också den enda lyckönskan jag kan utfärda.

Jag fortsätter med avfallsfrågan. Herr Fälldin litar inte på mig, när jag säger att jag tror att den går att lösa, men jag kan skärpa uttrycket och säga att min övertygelse med stöd av en i stort sett enig expertkår är att den går att lösa. Därför tar vi ansvaret. Om vi icke trodde att avfallsfrågan gick att lösa, skulle vi naturligtvis icke ta ansvaret för en enda reaktor och absolut inte för de 13.

Herr Fälldin gör ett stort nummer av avfallsfrågan ute i landet och här i kammaren. Hela tiden talar han om riskerna. Konsekvensen av hans resonemang, när han går an i avfallsfrågan, vore ju att man skulle riva och plombera – och vad det nu kan vara man skall göra – existerande kärnkraftverk, när de är någonting så ohyggligt farligt som man icke kan ta ansvar för. Men alls icke så, alls icke så! Centern ställer sig bakom fem kärnkraftverk och kommer att rösta för dem i dag. Centern kommer

därmed att rösta för att ta hand om avfallet från dessa fem kärnkraftverk; det kan herr Fälldin aldrig komma ifrån. Hur i all sin dar kan man ta ett sådant ansvar, om man inte tror att avfallsfrågorna är möjliga att lösa? Det vore en fullkomligt oansvarig politik som ni då skulle bedriva. Då vore det renhårigt och logiskt att ni sade ett konsekvent nej. Men det gör ni inte, och då sitter ni med ansvaret för avfallshanteringen precis som vi andra i denna kammare. Det är en moralfråga.

När det gäller sysselsättningen och sparandet vore det inte korrekt att säga att centerns linje skulle innebära exakt 150 000 färre jobb 1985. Det kan vara 200 000, det kan vara 100 000, men i den storleksordningen ligger det, om man stryper den energitillförsel som industrin behöver. Varför skulle vi ta på oss alla dessa kostnader, all denna debatt och hela denna väldiga satsning på säkerhetsfrågor när det gäller att bygga ut älvar, köpa olja och bygga ut kärnkraften, om vi inte behövde det, om vi i stället på något mirakulöst sätt kunde säga att det där är onödig energi, den behöver vi inte? Sanningen är den att vi har pressat oss så långt som det över huvud taget går när det gäller konsumtionen och tillförselsidan. Då är storleksordningen 150 000 jobb korrekt.

Regeringsfrågan skall jag väl inte närmare tala om nu. Det blir kanske tillfälle att återkomma till den. Vi har nu fått reda på att i sina rådslag företräder centern 0 kärnkraftverk. Här i riksdagen som opposition företräder man 5 kärnkraftsaggregat. I regeringsställning företräder man 13 kärnkraftsaggregat. Och det har gått på några månader. Det brukar stå i rubrikerna: "Ökar mest i svensk dagspress. ökar mest i svensk veckopress." – Centern ökar mest i svensk kärnkraft på kort tid. Det är denna dubbelhet som jag har sett det som en förpliktelse att belysa. Just i de svåra frågorna – och det här är en oerhört svår fråga – kan vi politiker icke dra oss undan ansvaret. Det är inte bara ett ansvar i dag, det är ett ansvar i första hand för de närmaste 10–15 årens samhällsutveckling. Där har vi trycket på oss att dra oss undan de svåra och ömtåliga besluten, de som kan väcka opposition. Men då sviker vi vår uppgift. Vi måste gå rakt fram. Vi måste gå rakt fram därför att jag är övertygad om det bärande i de ekologiska argumenten, i de internationella solidaritetsargumenten, i allt detta som är ofantligt viktigt, i möjligheten att komma ifrån slit-och-släng och nödvändigheten att spara på onödig konsumtion. Men om vi låter driva oss ut i en helt oansvarig politik slår vi sönder samhällsfunktionerna. Då får vi människorna emot oss, och då skadar vi möjligheterna för en stabil samhällsutveckling i återhållsamhetens, i sparsamhetens tecken. Just därför att denna långsiktiga samhällsutveckling är så viktig får icke vi politiker förfalla till dubbelhet och opportunism. Vi måste kunna ta ansvaret.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Helén och Fälldin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Herr talman! Att jag för ovanlighetens skull står först i raden bland talarna för civilutskottet i dess betänkande nr 28 och därmed får fungera som evakueringsstolare efter huvudmatchen har sin speciella förklaring i att jag skall plädera för en reservation som socialdemokraterna står för till det här betänkandet. Reservationen gäller vattenkraftsfrågan, men bara en begränsad del därav, nämligen hur man vidare skall behandla de av den Sehlstedtska utredningen bedömda älvsträckorna i södra Norrland.

Innan jag går in på denna särskilda fråga är det enligt min mening viktigt att konstatera några saker i den enhälliga delen av betänkandet. Den fråga som utskottet haft att bereda och som riksdagen skall besluta om är på vilket sätt vi tills vidare skall precisera riktlinjer för vattenkraftsutnyttjandet, riktlinjer som ligger inom den fysiska riksplaneringens ram.

Vad vi har att utgå från är ett accepterat intresse av att ta vara på vattenkraften för en nödvändig elproduktion och ett lika accepterat intresse av att skydda outbyggda vattendrag mot den negativa inverkan som kan uppstå vid en utbyggnad. Uppgiften är alltså att väga dessa intressen mot varandra.

När det gäller utbyggnadsintresset har vi i civilutskottet haft att utgå från näringsutskottets bedömningar. Det innebär att vi i tidsperspektivet fram till 1985 på behovssidan satt som rikt punkt en ökning av årsproduktionen med 5 TWh. På bevarandesidan kan man självfallet inte sätta upp en siffra på samma sätt – här gäller det ju i stället att projekt för projekt värdera bevarandeintressena och väga dessa mot det beräknade krafttillskottet. I den delen får vi i ärlighetens namn göra klart för oss att riksdagen knappast kan väntas ta emot all kunskap som finns och göra motiveringar som ser ut som domskäl.

En annan sak att tänka på i sammanhanget är att vi inte har tillgång till ett för riksdagsbruk lämpat underlagsmaterial för andra än de projekt inom det södra utredningsområdet som undersökts och rangordnats av den Sehlstedtska utredningen. Utskottet har också enhälligt dragit en slutsats av detta faktum, nämligen att vi inte skall låsa oss ens i perspektivet fram mot år 1985 förrän vi fått ett motsvarande material för norra Norrland. Utskottet har låtit den slutsatsen motivera ett uttalande om att riksdagen förutsätter en ny proposition av den här typen och som omfattar hela området från Klarälven till Torne älv. Det blir ju först då som vi kan åtminstone försöka summera även en rad inbördes olika bevarandeintressen.

Det jag nu sagt leder också in på frågan om beslutstekniken i de här sammanhängen. När vissa partimotioner kom blev man minst sagt betänksam. Propositionen skulle avslås, sades det, och riksdagen skulle förbehålla sig bedömningar i de enskilda fallen - "från fall till fall", som jag tror det vitsades till i moderaternas motion; förmodligen ofrivilligt. Nu visade det sig lyckligtvis att de här formuleringarna inte vid-

hölls, utan att alla partier godtog den principiella uppläggningsen i propositionen. Detta innebär att vi skall dela upp projekten i två grupper.

För den ena gruppen skall vi kunna säga att projekten skall vila tills vi får det totalmaterial som jag tidigare talade om. Om det blir i slutet av 1976 eller i början av 1977 får vi väl se.

För den andra gruppen skall prövningen ske i vanlig ordning enligt vattenlagen, detta vare sig domstolen fattar avgörandet eller om regeringen tar det slutliga ansvaret – då för att kunna föra in litet vidare synpunkter på frågan än vad domstolen har lov att använda sig av. Detta är vi numera också eniga om i utskottet.

Det är mot den bakgrunden som utskottet handlat när vi haft att ta ställning till om projekt skall föras till den första gruppen och sålunda t. v. inte prövas slutligt eller till den andra gruppen, där avvägningen i det enskilda fallet skall tas av domstol eller av regeringen efter en bättre belysning av förhållandena i det enskilda fallet.

Det är egentligen på det här stadiet i utskottsprövningen som svårigheterna att nå en full enighet började. Vi har från vårt håll försökt påpeka att om en älvsträcka förs till den grupp som bedöms av domstol eller regering så innebär detta självfallet inte att riksdagen har beslutat att den skall byggas ut. Detta kan inte nog påpekas, och det finns ett särskilt skäl för detta. Visserligen är utskottet enligt i fråga om formerna för uppdelningen på två grupper projekttyper, men samtidigt har de som utgör majoritet i det här avsnittet diskuterat och argumenterat som om det gällde att "bevara" eller "upppoffra" en älvsträcka. Såvitt jag förstår finns det ingen annan framkomlig väg än att överlåta gränsfällen till en prövning av en typ som inte kan göras i riksdagen.

I den konkreta frågan – den som vi senare skall votera om här i kammaren – står det alltså två konkreta förslag till gruppindelningar mot varandra. Enligt majoriteten undantas från slutlig tillåtlighetsprövning klasserna 4, 3 och 2, enligt den klassificering som den Sehlstedtska utredningen gjort, samt Viforsen och Granboforsen. Enligt propositionen och reservationen undantas på samma sätt klasserna 4 och 3. Majoritetens ställningstagande är – det är mitt intryck – delvis dikterat av missuppfattningen att vattenlagens regler och regeringens prövningsbefogenheter inte skall räckta till inom det tvistiga skiktet. Det är alltså detta som vi reserverar inte tror på.

I reservationen har vi också gett exempel på att redan vattenlagsregler ansetts räckta för en prioritering av bevarandebestånden i Sölvsbackaströmmarna. Mot regeringens hantering har inte heller hörts den minsta kritik. Vi vill alltså påstå att det hanteringsmässigt är riktigare att ta ett beslut enligt propositionen och reservationen.

Egentligen tror jag att vi i sakfrågan inte står så långt från varandra. Om majoriteten kunde befria sig från ambitionen att vara vattendomstol och hålla sig till riktlinjer av vanlig typ inom riksplaneringen, så kanske vi skulle kunna uttrycka det så att den faktiska linjen mellan olika projekt nu ligger någonstans under grupp 3 i Sehlstedts rangordning.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

Vi skulle kanske också ha kunnat närma oss på en annan väg när vi nu blivit ense om att en ny bedömning skall ske så snart som möjligt. Men en sådan väg kan jag för min del inte slå in på – ens för tiden fram till våren 1977 – så länge man, med delvis dunkla motiv, går ända ner i klass 1 med individuella bedömningar från riksdagens sida. Dessa två bedömningar är inte heller, såvitt jag vet, grundade på en tillräckligt noggrann genomgång av fakta. Vi får också komma ihåg att en ny utformning av ett projekt självfallet ändrar förutsättningarna. Detta kan riksdagen aldrig följa utan att arbeta som en vattendomstol.

Hur det nu än blir i voteringsfallet sätter jag värde på att vi enhälligt kunnat skriva oss ifrån de flesta av de olyckliga formuleringarna i partimotionerna från såväl centern som vpk och delvis även från moderata samlingspartiet. På det sättet har vi också gjort det fullt klart att regeringen i propositionen inte ens begärt någon ny prövningfullmakt som det påståtts. Tvärtom är det så att regeringen här kommit med ett förslag om att en stor grupp projekt skall tas undan från domstolarnas och också regeringens beslutsområde.

Herr talman! Det jag försöker stryka under i det här sammanhanget är att de tunga geografiskt anknutna riktlinjerna för riksplaneringen självfallet har sin praktiska begränsning. Redan 1972 var riksdagen enig om en varning mot att göra riksdagen till ett planeringskontor. Också riksplaneringen måste få sitt preciserade innehåll i löpande, faktiska beslut som fattas med utgångspunkt i riksdagens mera allmänna uttalande. Det ligger rent allmänt sett en fara i att riksdagen skall till sig centralisera detaljavgöranden utan att behärska alla detaljer. Man kan mycket väl på det sättet komma att ta över en större del av den bl. a. till kommunerna decentraliserade makten än man från början tänkt sig.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 9 vid civiltuskottens betänkande nr 28.

Det finns i detta betänkande reservationer som jag traditionellt skulle ha bemött, om jag hade haft en annan placering på talarlistan. Men det har inte framförts några yrkanden före mig i dag, och därför kan jag självfallet inte plädера i dessa frågor. Detta hade vi givetvis förutsett. Herr Per Olof Håkansson, som står längre ner på talarlistan, kommer att ta upp de övriga frågor där det finns skäl för socialdemokraterna att bemöta reservanterna.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! För en tid sedan träffade jag en lantbrukare som frågade: "Är det verkligen så att riksdagen nu har genomfört marksocialiseringen?" Jag svarade honom, och vi diskuterade den pågående utvecklingen. Här skall jag bara tillägga att jag inte blir överraskad, om framtidens historiker kommer att beteckna tiden från 1968 och fram till nu såsom den period då marken i Sverige blev i det närmaste socialiserad.

Den lantbrukare som jag talade med om markpolitiken är sannerligen inte ensam om att veta tämligen litet om vad som har skett i riksdagen

på det här området. Dess värre är den stora allmänheten lika dåligt informerad. Det blir ett obehagligt uppvaknande den dag då den enskilde upptäcker de avsevärt ökade maktbefogenheter som den ändrade lagstiftningen har givit såväl politiker som representanter för myndigheterna.

Men, frågar den enskilda människan, varför har då detta genomförts? Herr talman! Jag tror att de allra flesta förstår att det krävs planering i det komplicerade moderna samhället. De flesta insåg nödvändigheten av riksdagens beslut i december 1972 om grunderna för riksplaneringen. Många svenskar har fått uppleva, och många upplever just i dag dilemmat: Skall vi säga ja eller nej till den nya industrin i kommunen? Den ger visserligen jobb åt många, men samtidigt smutsar den ned luft, vatten och mark.

Vilka områden utmed kuster skall vi spara för friluftsliv? Var skall den miljöstörande industrin få etableras? Självfallet måste vi skaffa oss handlingsberedskap inför framtida beslut om hur vi skall hushålla med våra naturresurser. Självklart stöder vi i moderata samlingspartiet att man gör allt för att bevara vårt vackra svenska landskap.

Det ligger i sakens natur att de riktlinjer för mark- och vattenhushållning som riksplanebeslutet 1972 innebar har kommit eller kan komma i konflikt med andra intressen. Men vi protesterade 1972 mot att regeringen utnyttjade denna enighet om riksplaneringen och den regional- och miljöpolitiska målsättningen för att flytta fram de marksocialistiska positionerna. Sambandet mellan aktiv miljöpolitik och minskad enskild äganderätt eller förlorad rätt till markersättning finns inte.

Inte heller var det nödvändigt att skärpa etableringskontrollen över stora delar av den tunga industrin, vilket riksdagen gjorde i samband med riksplanebeslutet i december 1972. Kommunerna hade före decemberbeslutet stort inflytande. Genom det ändrade generalplaneinstitutet fick regeringen ökade befogenheter att påverka generalplaneringen i kommunerna för att tillvarata riksplaneintressena. Som ett led i kontrollen av etableringen kunde byggnadsförbud införas intill dess generalplanen fastställdes. På så sätt kunde statliga myndigheter i varje fall formellt överta kontrollen över byggnadslovgivningen i de områden som var av intresse från riksplanesynpunkt. Till detta kom miljöskyddslagen och den prövning som skedde i koncessionsnämnden för miljöskydd.

Emellertid kunde inte regeringen nöja sig med detta. Den socialistiska målsättningen krävde sitt även i den här delen av den omfattande propositionen. Genom ett tillägg i byggnadslagen, § 136 a, övertog regeringen den direkta kontrollen över vissa industrietableringar. I dag har regeringens prövning härigenom en övergripande karaktär i förhållande till både planlagstiftningen och miljöskyddslagstiftningen. Detta innebär stor frihet för regeringen i dess bedömning. Prövningen sker främst på politiska grunder. Miljöskyddshänsynen minskar i betydelse. I stället väger t. ex. industripolitiska mål, sysselsättningsfrågor och regionalpolitiska önskemål liksom konjunktürhänsyn tyngre eller lika tungt.

Jag förstår dem som tillspetsat säger att regeringen med den här lag-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushäll-
ningen, m. m.*

stiftningen förbehållit sig ett slags rätt att ransonera industrins etableringar inom åtråvärda områden. I stället för en ekonomisk konkurrens om utvecklingsmöjligheterna blir det politisk prövning – t. o. m. i detaljer. om statsrådet har tid och ork. Den ene får, den andre får inte. Det gäller att ha goda kontakter i kanslihuset. Det gäller att uppvakta. Planeringen håller på att bli planhushållning. Marknadsekonomin håller på att bli planeekonomi.

I dag vill regeringen utöka befogenheterna. I § 136 a byggnadslagen som alltså bara har existerat sedan den 1 januari 1973 vill regeringen ändra så att inte bara valet av plats utan även tillkomsten över huvud av en viss industri skall kunna prövas och att prövningsgrunderna skall vidgas till ett avse också hushållningen med energi. Det gäller järn- och stålverk, sågverk, massa- och pappersindustri, kemisk industri, cementindustri, fabrik för framställning av gödselmedel, osv.

Vi har i vår partimotion starkt understrukit att kunskaperna om sambandet mellan energikonsumtionen och samhällsutvecklingen i stort i dag är mycket begränsade. Vi måste skaffa oss dessa kunskaper. Därigenom kan vi hoppas på en rationellare energipolitisk planering. Men vi i moderata samlingspartiet har genom åren konsekvent vänt oss mot tendenser till planhushållning, detaljreglering och byråkratisering på den ekonomiska politikens, näringspolitikens och regionalpolitikens område. Det här gäller också energipolitiken. Det finns inga skäl för direktstyrning från kanslihuset, vare sig när det gäller de enskilda hushållen eller näringslivets lokalisering, investeringar och verksamhet i övrigt. Som tidigare förordar vi i första hand generella styrmedel.

Säger vi då nej till energiplaneringen? Vi accepterar den, men dess syfte skall i första hand vara att ge ett förbättrat beslutsunderlag för samhälle och näringsliv. Det gäller, menar vi, att skapa handlingsberedskap och handlingsfrihet.

Således har vi vid utskottsbehandlingen framhållit att den föreslagna utvidgningen av lagen är alltför långtgående och opreciserad. Lagförslaget anger inga som helst kriterier efter vilka regeringens prövning skall ske. Vi vänder oss bestämt mot de avsevärda befogenheter som regeringen här får när det gäller att på ett avgörande sätt styra utvecklingen inom stora delar av det svenska näringslivet. Vad är det som säger att ett centralt beläget kanslihus är bättre skickat att med politiska bedömningar och beslut bestämma om exempelvis cellulosaindustrins strukturrationalisering än de ekonomiskt ansvariga företagsledningarna ute på fältet?

Det är inte utan att man undrar hur centerpartiet har kunnat svälja denna centralism. Vi hade ju i civilutskottet förmånen att studera beslutsprocesserna i några öststater förra året. Dessa lärdomar borde väl ha påverkat ett parti som talar för decentraliseringstanken.

Även folkpartiet medverkar till detta väldiga kliv mot planhushållningens och planeekonomins samhälle. Jag är inte bara förvånad. Jag är bekymrad.

Lagförslaget bör avvisas inte minst på principiella grunder. Det kan

ifrågasättas om en lagstiftning av denna fullmaktskaraktär är förenlig med nu gällande lagstiftningsprinciper. Här bör också observeras att förslaget inte har granskats av lagrådet.

Vi anser att frågan om regler för prövning av energikonsumtionen inom industrin måste utredas. Vi måste få en precisering av kriterierna. En lagstiftning i detta hänseende bör få en sådan utformning att det är möjligt för ett företag som överväger en energikrävande etablering att med utgångspunkt i lagtexten bilda sig en uppfattning om sannolikheten för att en etablering skall medges.

Det bör vidare övervägas om inte den slutliga prövningen bör ske inom koncessionsnämnden för miljöskydd.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 6 vid civilutskottets betänkande nr 28.

Jag har i mitt inlägg koncentrerat mig till frågan om lokaliseringen av vissa industrier. Det är en principfråga av utomordentligt stor vikt. Tyvärr kommer den bort i den stora energipolitiska debatten. Något liknande upplevde vi i december 1972. Viktiga principiella frågor av samma art kom då i skymundan.

Nu skall jag emellertid, även om det finns mycket mer att säga om betänkandet, begränsa mig till att uttala vår anslutning till att man vidtar så många energisparande åtgärder som möjligt när det gäller våra bostäder.

Vi stöder här i vissa delar majoritetsskrivningen, men i vissa delar stöder vi ett par reservationer, nämligen 1 och 2, till vilka jag ber att få yrka bifall.

Frågan om vattenkraften skall min partikollega i civilutskottet, herr Danell, behandla.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Framtidsperspektiven när det gäller vår energiförsörjning är inte särskilt ljusa. Vi vet alla att de lagrade energiråvarorna är begränsade, även om ingen kan säga exakt hur stora de är och i vilken omfattning de kommer att utnyttjas.

Enligt många nationalekonomer skall vi inte tala om när oljan, gasen och kolet och andra fossila bränslen tar slut. De tar inte slut, menar man. Priset stiger och marknadsmekanismerna ser till att uttagen anpassas.

Men hur vi än ser på energiknappheten vet vi en sak, och det är att den skapar många svårlosliga problem. Ser vi den i ett globalt fördelningsperspektiv – och det har vi förvisso anledning att göra – har vi redan upplevt hur prishöjningarna slår hårt mot de fattiga länder som saknar egna energitillgångar. Vi kunde klara energikrisen genom att ta ut högre priser för våra exportvaror. För *u-länderna*, som inte har särskilt mycket att sälja till utlandet och som själva inte i någon nämnvärd omfattning kan påverka priserna på de exportvaror de förfogar över, blev oljekrisen en katastrof.

Vi har för den skull – därför att vi, som jag tycker att vi bör göra,

lyfter fram de internationella rättvisesynpunkterna – inte anledning att bortse från de problem som vi själva kan drabbas av och redan har drabbats av. Vi kommer under överskådlig tid av allt att döma – det gäller oavsett vilken linje i energidebatten som till sist blir den rådande – att vara beroende av oljeimport för vår energiförsörjning. Om vi i det läget inte avstår från att basera vår energipolitik på en ständig konsumtionsökning kommer både vi och andra industristater, som på samma sätt som vi är beroende av hög energitillgång, med all säkerhet att drabbas av nya kriser med svåröverskådliga ekonomiska problem som följd. Därför är det en tvingande nödvändighet att vi går in för att hushålla med energi.

Ett annat lika viktigt skäl för att vi skall satsa på ett energisnålare samhälle är de miljömässiga konsekvenserna av en ohämmad energikonsumtion. All energikonsumtion leder till skador på naturen. Man kan säga att naturen slår tillbaka om vi nonchalerar de ekologiska lagarna. Det har varit känt länge, men ganska få politiker om ens några, och ganska få tekniker och vetenskapsmän kan skryta med att de särskilt länge har insett att det måste få konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen med dess ständiga krav på mer och mer av energi och andra naturtillgångar.

Den här debatten tyder på att vi – trots delvis ganska häftiga meningsmotsättningar eller i varje fall ordväxlingar – är på väg mot en ganska allmän insikt om de ekologiska och fördelningsmässiga problemen. Och jag tror att detta, herr talman, i varje fall på litet längre sikt, är viktigare än oenigheten om hur många kärnkraftverk Sverige skall bygga under de närmaste årtiondena. Alla tycks ändå vara överens om att kärnkraften inte är det Columbi ägg som gör att vi kan fortsätta med en ohämmad energikonsumtion.

Alla tycks också vara överens om att omställningen till ett energisnålare samhälle inte är någon lätt operation. Vi tvingas till en mjuk övergång; annars hotas väsentliga välfärds mål, inte minst den fulla sysselsättningen. Därför har heller ingen förordat en politik som i varje fall *sanningsenligt* skulle kunna rubriceras som nej till kärnkraften, åtminstone inte i det kortare perspektiv i vilket riksdagens ställningstagande nu kommer in.

Med den här relativa enigheten som grund gäller det nu att vi diskuterar oss fram till hur sparmålen skall nås, vilka styrningar och vilka stimulanser som behövs, vilka praktiska insatser som måste till, hur mycket vi skall satsa på forskning beträffande nya och ofarligare energikällor och energibesparande metoder. I hög grad är det just den här typen av frågeställningar inom det energipolitiska komplexet som hamnat i civilutskottet, vars betänkande vi nu skall diskutera. Till den debatten hör också i vilken grad fortsatt exploatering av hittills outnyttjade älvar och sjösystem kan ske utan att hota de miljöpolitiska målsättningar som riksdagen slagit fast.

Bilden av hur energiförbrukningen är fördelad är ganska välkänd och har ganska ofta återopats i debatten i dag: ungefär 40 % går till industri, 40 % till hushåll och lokaluppvärmning och resten i huvudsak till transportsektorn.

I civilutskottet har vi väsentligen haft att syssla med bostäderna. Hur mycket av andelen energiförbrukning för lokaluppvärmning som gäller bostäder finns det väl inga exakta uppgifter om. Det lär variera mellan två tredjedelar och kanske hälften.

Som vi så ofta haft anledning konstatera när vi diskuterat bostadspolitik här i kammaren är en av svårigheterna att de flesta hus redan är byggda. De stora besparingarna på energiområdet är möjliga bara om vi kan ganska kraftigt minska förbrukningen i det befintliga beståndet.

Här är det naturligtvis för den skull inte fråga om något antingen-eller. Det är lättare och delvis billigare att åstadkomma energibesparande nykonstruktioner i nya hus, och därvid måste kraven, som jag senare skall återkomma till, ställas högt. Men det kan kanske finnas skäl att påpeka bl. a. vad professor Olle Eriksson framhöll vid ett seminarium i dessa frågor för någon tid sedan här i Stockholm. Han sade att även om vi med den teknik som vi fram till 1980 kan utveckla skulle kunna sänka energiförbrukningen i alla därefter byggda flerfamiljshus med hälften, blir besparingen i hela bostadsbeståndet fram till år 2000 ändå bara futtiga 5 %.

Vad kan då på kort och lång sikt göras för att åstadkomma de nödvändiga energibesparingarna? Vi har i vår motion pekat på ett antal konkreta punkter. Några har vi följt upp i egna reservationer, andra i reservationer tillsammans med andra partier.

En sådan punkt är övergången till individuell mätning av energiåtgången i våra bostäder. Den grundläggande tanken med individuell mätning är att den skapar ett incitament och ett motiv hos den enskilde att vara sparsam. Det skall helt enkelt löna sig att spara. Det finns här både svenska och internationella undersökningar som stöder påståendet att en övergång från det nu i flerfamiljshusen vanliga kollektivmätningssystemet till individuell mätning kan ge ganska betydande resultat.

Några av dessa undersökningar redovisades i Tekniska meddelanden förra året. Där konstaterade man sammanfattningsvis besparingar när det gäller uppvärmningen på 20–30 % och när det gäller energiförbrukningen för varmvatten på hela 50 %. I flerfamiljshuslägenheter betyder detta en sänkning av boendekostnaden med ca 400 kr. och för småhus på upp till 600 kr. per år – ganska värdefulla bidrag i en tid då man från alla håll försöker att jaga kostnader för att få ned hyrorna.

Vad man givetvis skall lägga till efter att ha redogjort för dessa siffror är att effekten av sådana besparingsinsatser blir desto betydelsefullare ju mera energipriserna stiger. Vi har dess värre all anledning att räkna med att de kommer att stiga, sannolikt i snabbare takt än andra kostnader som påverkar utgifterna för boendet.

Vi var från folkpartiet ganska tidigt ute med krav på en övergång till individuell mätning. Det var på den tiden – den ligger bara några år tillbaka – då våra motståndare kunde kosta på sig att gyckla med den sparlinje alla i dag är rörande överens om att vi måste följa.

Det är för den skull inte bara med skadeglädje vi nu konstaterar att

också motståndet mot den här reformen mjukats upp. Det går i dag att få statliga sparlån för installation av instrument för individuell mätning. Och jag är övertygad om att motståndet mot att ställa upp kravet på individuell mätning i lägenheter som villkor vid statlig bostadslångivning också kommer att brytas.

Stöd för den förhoppningen tycker jag man finner i de argument som anförts emot en sådan här reform. Det argumentet att det skulle vara så dyrt med installationen står sig ganska dåligt när man ser vilka driftsbesparingar som kan nås både på kort och på lång sikt. De fördelningspolitiska skäl som ibland brukar åberopas verkar inte heller särskilt övertygande.

Vi tar också upp frågan om tillämpningen av ny teknik. Det finns redan i dag intressanta metoder för att spara på primäre energi genom att utnyttja t. ex. värmepumpar, ackumulerande värmesystem och solenergi. Med hjälp av en värmepump kan man begränsa elförbrukningen i ett annars eluppvärmt småhus till en tredjedel eller mindre. Tekniken finns. Vad det nu gäller är att se till att den snabbt kommer ut i praktisk tillämpning i nyproduktionen. Det är detta vi har velat markera genom reservationen 2.

Vad som bl. a. behövs är en översyn av de normer och regler som styr byggandet. En sådan översyn skall också göras. Men vi anser att man redan nu bör kunna fastställa krav på bättre isolering, treglasfönster och rumstermostater. Sådana insatser är lönsamma, och det finns ingen anledning att låta tiden rinna i väg så att ytterligare några årgångar bostäder byggs efter föråldrade krav på isolering och värmeteknik.

Som jag redan nämnt finns de stora hushållningsvinsterna att hämta i en upprustning av det äldre bostadsbeståndet. Vissa sådana insatser kommer till stånd med hjälp av energisparlån, men för att det arbetet skall bli så effektivt som möjligt, föreslår vi ytterligare insatser. Vi vill ha tioårsprogram för tilläggsisolering och andra liknande åtgärder. Det innebär att alla äldre fastigheter, i princip alla som byggts före 1960, bör omfattas av programmet. Syftet bör vara att beståndet fram till 1985 skall ha fått en energistandard som i stort sett, så långt det är tekniskt möjligt, svarar mot dagens nyproduktion.

Vissa insatser av det här slaget kan bli obligatoriska till följd av kommande ändringar i byggnormerna, men i övrigt räknar vi med frivillighet. Jag tror också att rena ekonomiska självbevarelsedriften hos husägare och hyresgäster bör vara en garanti för att sådana frivilliga insatser kommer att göras. Men det krävs också att samhället ställer upp med bidrag och lån och tekniska resurser för att man skall kunna ta till vara besparingsmöjligheterna. Även om man inser behovet av dem kan det finnas ekonomiska svårigheter att klara de investeringar som krävs.

För att underlätta en mera systematisk satsning på åtgärder inom bostadssektorn som leder till lägre energikonsumtion, föreslår vi olika serviceinsatser från kommunernas sida. En kommunal basorganisation bör byggas upp för information, service och rådgivning till självkostnadspris.

Alla fastighetsägare måste få möjlighet till kompetent bedömning av vad som skulle behöva göras åt deras hus för att dessa skall bli energisnålare. För skötsel och drift av värmepannor bör större insatser göras. Genom mycket enkla åtgärder, förbättrad service, injustering av systemen, komplettering med olika reglersystem osv., kan man till mycket låga kostnader dra ned förbrukningen av olja med tiotals procent.

Det är precis den typen av ganska handgripliga och praktiska åtgärder som vill till, om sparmålen skall kunna uppnås.

Insatser av detta slag blir lönsamma. De ger också fler jobb. Argumentet att energihushållning skulle innebära risker för sysselsättningen kan naturligtvis i ett visst läge vara riktigt, dvs. om vi skulle i ett enda slag abrupt ställa om hela energiförbrukningen och därmed mycket av industriproduktionen och det ekonomiska systemet här i landet. Men det gäller knappast i fråga om satsningar av det slag vi nu diskuterar. Här kan man, precis som tidigare talare från folkpartiet har påpekat, snarare säga att en annan pluseffekt – utöver den att vi spar energi – med den här typen av satsningar som vi kräver i våra motioner är att de ger sysselsättning, och framför allt att de ger sysselsättning till äldre och svårplacerad arbetskraft inom byggnadssektorn.

Det finns också en annan aspekt på detta problem som inte får glömmas bort. Förnyelsen av energipolitiken måste ske i former som garanterar insyn och tillvaratagande av enskild initiativkraft. Energifrågorna har länge nog varit en fråga endast för experter, vare sig de suttit i toppen på Vattenfall, CDL – centrala driftledningen – eller i de multinationella oljebolagen eller i industridepartementet. Men vad vi på sistone bevittnat är att tiotusentals människor med liv och lust engagerat sig i energipolitiken därför att man upptäckt att den inte bara är intressant att diskutera utan framför allt att den är en betydelsefull samhällsfråga. Vi tycker att det är riktigt att vi nu genom lagstiftning och andra åtgärder från riksdagens sida kan svara upp mot det intresset. Därför har vi ställt en rad konkreta krav på ökad öppenhet i energipolitiken, däribland bättre möjligheter för riksdagen att öva inflytande.

Det är också i det syftet som vi föreslagit en särskild nämnd för att bedöma viktiga lokaliseringsfrågor. Nuvarande handläggningsordning ger inte särskilt mycket utrymme för alla som anser sig vara berörda att få göra sig hörda. Den här nämnden – som skulle bestå av fristående experter – bör lämna rekommendationer till regeringen rörande en del av de frågor som nu avgörs enligt 136 a § byggnadslagen. Den skulle arbeta med bl. a. offentliga utfrågningar, där inte bara de etablerade experterna utan även t. ex. miljögrupper och fristående forskare och andra experter, som dessa grupper eller andra enskilda vill kalla, får en chans att vara med.

Som byggnadslagen nu fungerar, är det så gott som omöjligt att konstatera på vilka grunder regeringen egentligen fattar sina beslut och vilka eftergifter som man tvingas göra i olika sammanhang där miljökrav borde ha fått väga tyngre. Det finns flera sådana brister i lagstiftningen. Den

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

föreslagna nämnden innebär ett försök att rätta till dessa brister, att få mera insyn i tillståndsprovningen och att se till att det inte, som jag tidigare nämnde, bara blir ett forum för de redan etablerade beslutsfattarna, forskarna och teknikerna utan att också andra människor kan få komma med.

Frågan om vattenkraftsutbyggnaden har länge varit kontroversiell. Vi kan bara erinra oss striderna om Vindelälven, Kaitum, Ritsem och Melanljusnan. Ännu försar vattnet fritt i Kalixälven och i Vindelälven. Men för hur länge? Det finns klara riksdagsuttalanden om att de fyra stora orörda älvarna skall sparas, liksom källflöden i fjällområdet. Men vi vet att sådana uttalanden inte alltid är särskilt mycket värda. Vi är medvetna om att det finns starka krafter som trycker på här. Vi vet också hur det brukar gå till. Vi har upplevt hur exploateringen skett steg för steg – först med motiveringen att ett ingrepp är så obetydligt att det inte gör någon skada att tala om, och något senare med att man kan ta en bit till lika gärna, eftersom området redan har exploaterats. Det är vad som har hänt kring Stora Sjöfallet, och det är ett ganska avskräckande exempel på hur denna kronärtskocksprincip har fungerat. Man har tagit steg för steg, och man har inte sagt så mycket om de planer som skall komma, fast de kanske redan är utarbetade. Ritsemutbyggnaden, som beslöts med ganska knapp majoritet av kammaren för inte så särskilt länge sedan, är det senaste exemplet på hur den principen har tillämpats.

Ett arbete pågår nu med att kartlägga och bedöma tänkbara utbyggnadsprojekt från olika utgångspunkter. Men regeringens hållning verkar ganska osäker. Man räknar med en ytterligare utbyggnad fram till 1985 på 5 TWh. Det är högst osäkert om detta är möjligt utan att ta även mycket skyddsvärda områden i anspråk. Man drar sig för att ge ett helt klart besked om de fyra stora älvarna. Man skissar på att krama fram ytterligare 5 TWh från vattenkraften under senare hälften av 1980-talet. Jag frågar mig: Var skall regeringen få dem ifrån?

Det finns också ett olustigt inslag i debatten, som går ut på att sätta utbyggnad av kärnkraften mot utbyggnad av vattenkraften. Får vi inte det ena, så måste vi ta det andra. Men det borde vid det här laget vara ganska klart när det gäller vattenkraften att utbyggnad i fortsättningen kan ge ytterst marginella tillskott och att vi därför måste acceptera att vad som återstår till allra största delen bör lämnas orört – inte bara därför att det skulle ge ett ganska litet tillskott av energi utan också därför att det i de flesta fall rör sig om mycket värdefulla områden.

Vi vill slå vakt om de outbyggda älvarna. Det gäller självfallet de fyra stora älvarna Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven. Det gäller självfallet också vattendrag i nationalparker och andra skyddade och hittills oexploaterade områden. Men det gäller dessutom en rad mindre älvar och älvsträckor av stort naturvärde och av stor betydelse för dem som bor i närheten. Därför har vi också föreslagit – och den uppfattningen har även majoriteten i civilutskottet stannat för – att riksdagen undantar ytterligare ett antal tänkbara utbyggnadsprojekt från tillstånds-

prövning av traditionellt slag. Vi har också i reservation till näringsutskottets betänkande markerat att vi inte vill räkna med en så omfattande vattenkraftsutbyggnad som regeringen räknar med i sina energibalanser. Skillnaden i TWh kan tyckas vara liten. Det är den också i förhållande till en total energiförbrukning på över 500 TWh. Men i det här fallet innebär denna enda terawattimme många sparade forsar. Vi har också sagt att om man bygger ut upp till maximalt 65 TWh fram till 1985, så bör man därmed ha byggt ut det som rimligen skall stå till förfogande för exploatering. Vad som därefter kan bli aktuellt måste vara mycket, mycket marginellt.

Det är viktigt, herr talman, att samlade bedömningar om utbyggnaden kommer till stånd. Riksdagen har också inom ramen för den fysiska riksplaneringen möjligheter att lägga fast riktlinjer för utbyggnaden. Vi kommer nu att få göra en sådan bedömning kanske redan före 1978 när även den s. k. Ekströmska utredningen slutförts. Det är min förhoppning att vi då kan fatta beslut som gör det möjligt att också i framtiden få ha kvar levande älvar och vattenfall i det här landet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer vid civilutskottets betänkande nr 28 där herr Strömberg i Botkyrka står antecknad och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 28 behandlas, som framgått av dagens debatt, inte de mest kontroversiella frågorna om det som kallas energihushållningen m. m. Jag skall i huvudsak uppehålla mig vid en fråga som ändå har varit och är mycket diskuterad, nämligen den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften.

Vpk anser, såsom redovisats i Jörn Svenssons och Lars Werners anföranden, att den nuvarande energisituationen inte får leda till förhastade och kortsiktiga beslut, och det gäller då även beträffande ytterligare vattenkraftsutbyggnad. I huvudsak bör under de närmaste åren en koncentration ske till effektutbyggnad, till förbättringar av redan existerande kraftverk.

Miljökraven måste upprätthållas även i sådana fall där ekonomiska skäl kan anföras för en prutning på miljöhänsyn. Bevarandevärdena, knappheten på outbyggda älvräckor, rörligt friluftsliv, fiske, kulturminnesvård, landsskapsbildning och forskning kräver en stark återhållsamhet med nya utbyggnader.

Vår bestämda ståndpunkt är att alla älvräckor i den rangordning som i den Schlstedska utredningen förts till bevarandeklasserna 2, 3 och 4 skall undantas från utbyggnad. En utbyggnad av vattenkraften med nya kraftverk ger, som herr Ullsten sade alldeles nyss, inte något större tillskott till vår energiförsörjning. Dessutom är vattenkraften ytterst olämp-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

lig att använda som en kortsiktig lösning, eftersom de negativa konsekvenserna av utbyggnaderna kommer att bestå för all framtid.

Resonemanget att en fortsatt utbyggnad av vattenkraften skulle spara in olja eller kärnkraft bygger på förutsättningen att vi till varje pris måste ha mera olja, kärnkraft eller vattenkraft. Man bortser då från möjligheterna till ett energisnålt samhälle och ett effektivare energiutnyttjande. Vi vet att många invånare i vårt land anser att man inte bara bör stoppa ökningstakten av vår energiproduktion utan också vara beredd att sänka den materiella standarden.

Vår generation har byggt ut mycket av våra vattendrag och nästan alla huvudälvar. Stora naturvärden har därmed förstörts. Det måste nu vara vår skyldighet att överlämna det lilla som finns kvar till kommande generationer, att bevara de sista resterna av orörda rinnande vatten åt eftervärlden.

Det anförs ofta som skäl för kraftverksutbyggnader att de ger sysselsättning och befrämjar befolkningsutvecklingen i avfolkningsområden samt att bevarandevärden och miljöhänsyn därvid får lov att vika. En kraftverksutbyggnad ger som regel bara ett tillfälligt uppsving i de kommuner som berörs då det gäller befolknings- och sysselsättningsutveckling. En tillfällig positiv utveckling kan medföra ett stopp i befolkningsminskningen och även en tillfällig ökning. Erfarenheterna visar emellertid att man efter utbyggnadsperiodernas slut ofta har fått en negativ befolkningsutveckling innebärande en minskning av befolkningen jämfört med tiden före kraftverksutbyggnaderna.

Sysselsättningseffekterna har i denna diskussion övervärderats. Erfarenheterna har visat att då byggena är klara påskyndas avfolkningen, och av alla fagra löften och stora förhoppningar om en uppblomstring för bygden kvarstår lika olösta sysselsättningsproblem och dessutom en förstörd natur. Det är riktigare och viktigare att satsa på projekt som ger tryggad, långvarig sysselsättning. I diskussionen om bevarandevärden och kraftverksbyggande har bl. a. sagts att ingen skulle väl ta på allvar ett förslag om att riva Visby ringmur för att öka arbetstillfällena för gotlänningarna. Lika illa anser hundratusentals människor i vårt land att det vore att fortsätta att spränga sönder vackra älvlandskap, som naturen själv har byggt och format under årtusenden.

Man bör nu i första hand satsa på olika besparingsåtgärder och andra energikällor, så som vi från vänsterpartiet kommunisterna föreslagit i vår partimotion och i debatten om vår energihushållning. Vi menar, för att ta några exempel, att industrins besparingsmöjligheter är stora, att stora besparingar kan göras på transportsektorn, att överskottsvärme från industriella anläggningar kan utnyttjas effektivare, att kraftvärmeverk och industriell mottryckskraft kan ge ett stort tillskott till vår energiförsörjning. Bostäderna, deras isolering och uppvärmningssystem måste förbättras, material och varor måste göras hållbarare och sådana att de kan återanvändas, förpackningsraseriet och engångsartiklarna måste begränsas, för att nämna ytterligare några exempel.

Däremot tror vi inte att en sådan förbudsinriktning som återspeglas i den gemensamma borgerliga reservationen till civilutskottets betänkande nr 28 leder till något större resultat i fråga om energibesparing. En kollektiv mätning av elenergi och värme i flerfamiljshus är fördelaktig från ekonomisk synpunkt för bostadskonsumenter, och det betyder väldigt litet för besparing av energi om man går över till enskild mätning. Det är enligt vår uppfattning inte motiverat med tvingande åtgärder och förbud mot kollektiva mätningar. Jag anser att ett sådant beslut vore olyckligt.

Vi har från vpk:s sida ingen reservation till civilutskottets betänkande. Det beror på att de förslag och synpunkter som vi framfört i stor utsträckning har blivit tillgodosedda. Civilutskottets majoritet är i stort sett överens om vad som t. v. bör gälla beträffande den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften. Vpk:s förslag att riksdagen skall förbehålla sig prövningsrätten när det gäller fortsatt utbyggnad av vattenkraften avsåg givetvis inte utbyggnader som inte var kontroversiella och som av Schlstedska utredningen rangordnats i klasserna 0 och 1, även om det inte klart kommit till uttryck i vår partimotion. Vårt förslag har alltså tillgodosetts av utskottsmajoriteten.

Vi noterar också med tillfredsställelse de viktiga undantag som görs beträffande slutlig tillåtlighetsprövning för olika kontroversiella projekt och att yrkanden som framförts i vpk-motionen eller i flerpartimotioner där vpk-ledamöter finns med har tillgodosetts av utskottet. Det gäller Värsjön vid Klarälven och Sölvbacka i Ljungan. Det är också glädjande att utskottsmajoriteten ansett att Viforsen i nedre Ljungan och Granboforsen i Indalsälven t. v. skall undantas från utbyggnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan i betänkande nr 28 på samtliga punkter.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Vi har nu lyssnat i många timmar på energidebatten och här har framförts många allmänna synpunkter på energipolitiken och det har även framförts argument för olika konkreta beslut. Debatten har helt naturligt täckt både konsumtions- och produktionssidan. Jag skall begränsa mig till att behandla det som finns beskrivet i civilutskottets betänkande nr 28.

Vad angår konsumtionssidan har vi i civilutskottet haft att utgå från det av alla godkända syftet att pröva åtgärder som håller tillbaka energiförbrukningen. De direkta ekonomiska insatser som vi bedömt nödvändiga faller till allra största delen på åtgärder inom bostadsbeståndet. Det är naturligt med hänsyn till att energiförbrukningen enbart för bostäder utgör närmare 30 % av den totala energiförbrukningen här i landet.

Energisparundersökningen har därtill visat att det är möjligt att göra stora energibesparingar i det befintliga bostadsbeståndet med relativt enkla åtgärder. I det här sammanhanget, som i flera andra, får vi också anledning att komma ihåg att de befintliga bostäderna hela tiden är de

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

flesta. Även vid en jämförelsevis hög nyproduktion förnyas bostadsbeståndet relativt långsamt. Det är bl. a. med tanke på detta som riksdagen ställt sig bakom stimulanser för ombyggnad också av rent bostadspolitiska motiv. Detta resonemang gör att vi hela tiden får se på resultatet av olika åtgärder både i ett långt och i ett kortare perspektiv. Vi har vid utskottets behandling försökt ha detta i minnet. Vi har också i princip varit ense om att vi ännu inte har ett tillräckligt kunskapsunderlag. Osäkerheten rör både besparingseffekternas storlek och de samlade samhälls-ekonomiska konsekvenserna. Ett bra exempel, som bostadsministern nämnde i propositionen, är att investeringskostnader för energisparande åtgärder bör ställas i relation till minskade investeringar i energiproducerande anläggningar. Men – och det vill jag för min del kraftigt understryka – även om vi får mer underlag för bättre bedömningar och prioriteringar först senare får vi inte ta det som skäl för att nu bara göra halvhjärtade satsningar. Bestämmer vi oss för besparingsåtgärder inom ett visst överblickbart program måste de också fullföljas med all kraft. I allt väsentligt är det ändå fråga om frivilliga åtgärder. Tankegångarna måste slå igenom effektivt hos myndigheter och enskilda, hos planerare och producenter.

Målsättningarna har behandlats i näringsutskottet och jag skall inte i det här sammanhanget delta i den debatten. Ett par saker kan jag dock inte underlåta att påpeka. Det ena är att det vid energibesparing inom bostadssektorn inte finns några påstådda eller faktiska konflikter i fråga om sysselsättning, tillväxt, regional balans, trygghet och miljö. Här gäller det i mycket större utsträckning ambitionerna. Det andra är att det inte förs fram några direkta invändningar i propositionen eller eljest mot energisparundersökningens lägre alternativ: en genomsnittlig minskning av energiförbrukningen fram till 1985 med 0,9 % per år för bostadssektorn.

Innan jag går in på de preciserade förslagen vill jag uppehålla mig vid grunderna för energisparstödet och bostadslångivningen. Vi kan notera att utskottsbetänkandet i motsvarande del bara gett upphov till en reservation, nämligen vad som i samband med frågorna om kollektiv eller enskild mätning sagts om nya förutsättningar för bostadslån. Jag tillhör för min del reservanterna. Deras mening har utvecklats av herr Ullsten och majoritetens synpunkt har framförts av herr Claeson. Ytterligare synpunkter både från majoritet och från reservanter kommer senare talare att ta upp.

När jag nu noterar att det bara finns en reservation på det här området innebär inte det att propositionen helt godtagits av utskottet. På flera punkter har gjorts tillägg och kompletteringar från utskottets sida. Vi har sålunda enhälligt föreslagit riksdagen att utöver propositionens riktlinjer godkänna vissa nya grunder. Detta gäller i fråga om markvillkoret för bostadslån, övergångsreglerna då stödet för pannbyten upphör, fjärrvärmeanslutning vid ombyggnad, nattaackumulering av varmvatten och åtgärder i vissa gemensamhetsanläggningar. Vi har också gjort vissa uttalanden om energisparstödet för samlingslokaler. Jag skall här kortfattat

kommentera några av dessa ämnen.

Vad först angår stödet för byte av värmepannor och oljebrännare har utskottet godtagit propositionens förslag att detta stöd skall upphöra. Det kanske kan anses förvånande för dem som kommer ihåg utskottets tidigare initiativ för att påkalla en vidare tillämpning. Jag vill därför påpeka att utskottet då inte gjorde annat än vände sig mot en tillämpning som vi ansåg inte stämde med 1974 års riktlinjer. Vi ansåg att det inte var riktigt att undantag skulle göras med hänvisning bara till uppgifter i en informationsbroschyr – uppgifter som inte kunde återföras till i godtagbar ordning fattade prioriteringsbeslut. Först i det här sammanhanget tar utskottet ställning till sakfrågan och nu mot bakgrund av de redovisade erfarenheterna.

När vi sålunda godtar förslaget att stödet för pannbyten m. m. skall upphöra så innebär detta ett prioriteringsbeslut. Vi vet emellertid att det redan nu finns en stor mängd ansökningar om lån och bidrag som inte behandlats. Med regeringens förslag skulle ytterligare nya ansökningar samlas för att troligen avslås i stora grupper under hösten. För de sökande måste det förefalla rejälare att få ett klart besked så snart som möjligt. När vi stänger ansökningsmöjligheterna den 30 maj öppnar vi också en praktisk möjlighet för myndigheterna att beta av balansen och inte behöva vänta och se om det mot all förmodan blir några pengar över. För fastighetsägarnas del har det i praktiken inte blivit någon försämring.

Jag skulle också vilja ta upp frågan om fjärrvärmeanslutning vid ombyggnad. Vi har i utskottet fått ta del av vissa erfarenheter av ombyggnadsverksamheten. Bland dessa ingår att ombyggnad ofta görs med installation av elvärme i lägenheterna. Detta är kanske inte särskilt märkligt, men det har förekommit också när fjärrvärmeanslutning finns i gatan eller snart blir aktuell. I de fallen bör, enligt utskottet, bostadslån inte lämnas om inte anslutning sker. Argumentet är givetvis i första hand en önskan att främja de kollektiva värmeleveranserna. Det bör dock påpekas att de därmed fördrjade installationskostnaderna inte automatiskt drabbar hyresgästerna. Bruksvärdeshyran – om man nu ser på den som en kallhyra – blir i princip lika stor i båda fallen. Möjligen kan vissa privata fastighetsägare ha invändningar här, eftersom de inte får tillgodogöra sig avkastning på en investering de inte gjort, men detta har inte för utskottet varit ett vägande skäl emot.

Jag har tidigare sagt att åtgärderna för att anpassa kostnaderna till energisparstyftet i mycket väsentliga delar beror på frivilliga initiativ. Detta kräver uppenbarligen att forskningens resultat kan komma i praktisk tillämpning så snart som möjligt och vidare att information och rådgivning blir effektiv. Utskottsmajoriteten har enats kring grundförslagen om stöd för en prototyp- och demonstrationsverksamhet och en information som också innefattar en uppsökande verksamhet. Jag vill gärna än en gång betona hur viktigt det är att denna del av aktiviteterna fungerar väl. Utskottet har särskilt påverkat informationsansvaret även för sådana

myndigheter som bostadsstyrelsen och planverket. Utskottet har också förutsatt att regeringen följer det kommunala arbetet i den här delen så att det kan utvecklas under bästa möjliga förutsättningar.

Till detta avsnitt knyter folkpartireservationerna 2, 3 och 5 an. Den första innebär i sak att man argumenterar för att viss ny teknik – värmepumpar, ackumulerande värmesystem och solenergifångare – skall täckas av prototypprogrammet. Såvitt jag förstår har reservanten här förbisett att insatser av ren forskningskaraktär skall betalas av forskningsmedel – detta också om däri ingår prototyper. Insatserna för nya metoder och konstruktioner också på det här området faller därför inom huvudprogrammet energiforskning. Det måste vidare noteras att reservationen innehåller bara ett allmänt uttalande i denna del och att reservanten i fråga om anslag här går på propositionens linje om 6 milj. kr.

Reservationen 3 innehåller krav på ett tioårsprogram. Dess huvudpunkt är att alla hus byggda före 1960 inom tio år skall ha nåtts av åtgärder. Sett som uttryck för en eventuell ökad ambition är också ett sådant här uttalande ganska innehållslöst. Takten i åtgärderna avgörs ju av hur stödet är utformat, hur effektivt information ges och – i sista stund – av anslag och ramar. Reservanten från folkpartiet har inte några yrkanden i dessa delar, och utskottet har inte sett någon vinning i att bara använda nya uttryck.

Reservationen 5 innehåller – utom andra ord för att beskriva vikten av information – endast ett sakpåstående, nämligen att service och kontroll av värmeanläggningar skall drivas genom skorstensfejearorganisationen. Utskottet tycker inte att riksdagen skall binda sig för detta. Kommunförbundet och planverket har dragit upp riktlinjer för denna verksamhet, och de följer också utvecklingen. Reservanten har ju heller inte någonting emot att byggnadsnämnden är den instans som har yttersta ansvaret.

Argumenten för reservationen 4 om högre anslag och ramar kommer herr Åkerfeldt senare att utveckla.

I det här sammanhanget skall jag också i korthet beröra forskningsfrågorna. I den del dessa berör konkreta beslut inom civilutskottets beredningsområde har vi kunnat enas. Den enigheten gäller sålunda vad som skall finansieras med byggforskningsmedel. Forskningsprogrammets närmare uppbyggnad och anslaget till energiforskning behandlas i näringsutskottet. I det sammanhanget återfinns också bedömningar beträffande forskning rörande energianvändning för lokalkomfort med en därtill knuten reservation, nr 46, från centern och folkpartiet. Dessa bedömningar hör direkt samman med de finansieringsfrågor som behandlats av civilutskottet.

Inom de konsumtionsbegränsande åtgärdernas ram ligger också de föreslagna ändringarna i byggnadsstadgan, ändringar som skall göra det möjligt att få byggnormer som direkt inriktar sig på energibesparing. Utskottet står enigt bakom detta och är också enigt om att normernas utformning kräver ytterligare överväganden, främst inom planverket.

Riktningen är given, och utskottet har konstaterat att normerna bör innehålla en betydande skärpning av eljest gällande krav. Också här reserverar sig folkpartiet, reservationen 8, där man bl. a. talar om treglasfönster, bättre isolering och rumstermostater. Det är säkerligen ingen i utskottet som har några erinringar att göra mot detta; det är alldeles förträffliga åtgärder i och för sig. Däremot är det inte klart hur man skall lägga upp normerna och om vi här i kammaren skall binda oss vid detaljkonstruktioner. Jag måste, herr Ullsten, beteckna reservationen närmast som en språklig variant till utskottets skrivning. Herr Ullsten sade också: "Om vi eventuellt får några nya normer." Jag tror att jag kan lugna herr Ullsten på den punkten. Dessa normer är under utarbetande och kommer med bestämdhet.

Om jag härefter tar upp ändringarna i byggnadslagen kan konstateras att endast moderaterna direkt vänder sig mot propositionens förslag. Detta senare förslag, som i mycket är en uppföljning av centerns partimotion som väcktes i januari, ger en praktiskt hanterbar möjlighet att pröva om en energikrävande industri skall få etableras. Det är ju alldeles uppenbart att vi inte kan sitta och spara hushållsenergi i små poster och samtidigt avsvära oss möjligheten att pröva energikonsumtion i kanske så stora poster att de svarar mot hela utbyggda vattenfall. Jag kan i och för sig förstå moderaternas dilemma här. De talar å ena sidan om att man naturligtvis måste planera, men å andra sidan vill de inte frånta industrin beslutanderätten. Jag förstår att det var detta dilemma som gjorde att herr Wennerfors var tvungen att ta till sådana bröstoner.

Jag vet inte riktigt varför han kom in på vårt gamla problem, som vi brukar resonera om, nämligen marksocialiseringen. Inte heller begriper jag varför bonden kom in i sammanhanget när det gäller § 136 a, om det inte möjligen var så att denna bonde skulle sälja sin mark till någon miljöfarlig industri.

Herr Wennerfors frågade: Skall vi ransonera industrietableringen? Jag trodde faktiskt att vi var eniga om att det ingick i planeringen att man, när så många vill ha samma markbit och det finns så många intressen och synpunkter att ta hänsyn till, måste väga ihop allt detta. Ett politiskt beslut måste fattas. I moderaternas reservation nr 6 vänder man sig inte mot lokaliseringsprövningen utan bara mot tillståndsprövningen från energisynpunkt.

Herr Wennerfors ställde frågan nästan direkt till mig hur man kan såsom centerpartist ha den inställning som vi har utvecklat i vår partimotion i januari. Jo, det är väldigt enkelt för en centerpartist att ha dessa tankegångar. Vi kan inte uppfatta äganderätten som någonting man får ovanifrån och som alltid skall tas för given.

Att pröva detta fall från energisynpunkt är faktiskt att gå ett steg längre. Vem äger egentligen våra framtida energitillgångar? För mig är det självklart att det inte är en egendom som kan ockuperas av den som kom först. Lika självklar är tanken på att hushålla med våra begränsade resurser. Man kan inte bara se till de mindre saker som vi har diskuterat,

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

såsom treglasfönster och rumstermostater, utan man måste även bedöma de stora energiförbrukarnas anspråk. Sedan man har hört herr Bohman tala här i dag, kanske man tror att man inte behöver hushålla med energin, för kärnkraften skall ju lösa alla problem.

Folkpartiet godtar etableringsprövningen. Man vill emellertid föra in ytterligare ett beredningsled – en, som man kallar det, ”nämnd av fristående experter”. Det sägs inte gentemot vilka intressen dessa experter skall vara fristående. Poängen tycks inte vara att få ett nytt forum för experternas åsikter utan att dessa experter skall arrangera hearings med miljögrupper och andra intresserade.

Det är i och för sig lovvärt att öka beslutdemokratien. Nu är det dock inte nödvändigt med nya beredningsinstanser för att nå det målet. Det skulle t. o. m. kunna få en rent motsatt effekt – jag tänker då särskilt på det kommunala inflytandet i lokaliseringsfrågorna. Jag tänker också på etableringsprövningen. Vad den ytterst innebär är att man skall väga i sig tunga och klara intressen mot varandra. Värderingarna av dessa intressens tyngd är ytterst politiska beslut, som riksdagen fastställer grunderna för. Den inbördes avvägningen är och skall vara en avvägning mellan dessa intressen – ofta på lång sikt. Som sagt – syftet är nog gott, men tvivlen på att förslaget tjänar syftet har övervägt. Utskottsmajoriteten har pekat på de insynsmöjligheter som finns också nu, och jag hoppas att man utnyttjar dem, samt att beredningen av ärendena – med både parlamentarisk och kommunal medverkan – sker i godtagbara former. Men naturligtvis kan det finnas önskemål om utrymme för nyheter i hanteringen i framtiden.

För att sedan gå över till produktionssidan vill jag nämna att civilutskottet haft att bereda frågan om utnyttjandet av vattenkraften. Beredningen i utskottet har lett fram till en kvarstående motsättning när det gäller att bestämma vilka älvsträckor, närmast i södra Norrland, som riksdagen skall föra in under riksplaneriktlinjerna. Socialdemokraterna i utskottet har här blivit ensamma på propositionens linje. Majoriteten har följt det förslag som lagts fram i centerns partimotion. Det som skiljer förslagen är att projekt inom klass 2 enligt Sehlstedts rangordning samt Granboforsen och Viforsen ur klass 1 enligt majoriteten t. v. undantas från slutlig utbyggnadsprövning.

Varför har vi nu hamnat i dessa skilda ståndpunkter? Vi är ju i stort ense om utgångspunkterna, och vi är också ense om konstruktionen av riktlinjerna. Reservanterna försöker argumentera utifrån påståendet att vi, när vi är osäkra på gränsdragningarna, skall begränsa riksdagens riktlinjer och i stället förtroendefullt lämna avgörandena till regeringen. När majoriteten nu gör tvärtom och vidgar de skyddande riktlinjerna är det, herr Bergmen, hur märkligt det än kan låta, inte misstron mot regeringens vilja att följa riksdagen det gäller. Vi måste komma ihåg att vi hittills inte har preciserat andra bedömningsgrunder än vattenlagens. Regeringen har vidare befogenheter även att hindra utbyggnad men har inte fatt några handlingslinjer av riksdagen utöver dem som vi tog 1972. Det

är väl alldeles klart att de inte räcker ens i regeringens syfte. Om så vore, skulle de förslag som nu finns i propositionen vara onödiga. Nej, herr Bergman, är det inte så, att den beslutsteknik vi nu har tvingar oss att, så länge vi är ovissa, i stället utvidga de skyddande riktlinjerna? När det gäller vattenkraftsutbyggnad finns det ju i praktiken ingen väg tillbaka.

Sedan skall vi komma ihåg att utskottet gått ifrån propositionen på en punkt till. Utskottet har ju begärt att få underlag för en prövning av både de södra och norra utredningsområdena på en gång och tidigare än 1978. Att vi blivit eniga på den punkten – och sålunda också där följt uttalanden i motioner – har jag fattat så att också socialdemokraterna tycker att vi måste få bedöma det här i ett sammanhang, sålunda att vi inte nu känner oss mogna för ett beslut ens med sikte på 1985.

Om vi vänder på det hela, så tycker jag att det är mera förvånande att inte reservanterna kunnat gå på majoritetens linje för att sedan eventuellt diskutera det mer definitiva beslutet hösten 1976 eller kanske våren 1977. Om reservanterna verkar alltför angelägna, kan slutsatsen lätt bli den att vi inte ens är ense om utgångspunkterna. Vi skulle kunna tro att det inte finns möjligheter att ens senare bli eniga när det gäller tyngden av bevarandeintressena, och då är vi naturligtvis inne på en ännu allvarligare fråga.

Vad beträffar själva beslutstekniken är det en fråga till som vi måste tänka på. När vi tidigare i riksdagen tog undan huvudälvarna i norra Norrland, gjorde vi det utan att väga dem mot vissa specifika projekt. Det underlag som vi har nu är en rangordning, där en viss typ av utbyggnad diskuterats. Ett förslag till en annan utbyggnad ändrar förutsättningarna i flera fall, och det gäller på bägge sidor om strecket. Vi har tvingats ta ganska oklara jämförelser när det gäller prövningar i övre Norrland. Såvitt jag förstår, måste vi nästa gång försöka att i flera fall än nu få fram mer slutgiltiga undantag. Först då har vi planeringsriktlinjer som det går att arbeta med. Visserligen är väl redan nu den större delen av undantagen definitiva, men i några fall finns alternativa förslag som kan ge nya bedömningsgrunder. Jag har förutsatt att det i nästa proposition lämnas förslag som går ut ifrån att ge klarare bevarandedirektiv av den typ som gäller de orörda huvudälvarna.

Om vi nu utgår från det jag nyss har sagt så är voteringen på den socialdemokratiska reservationen inte, som det har antytts, en fråga om att bygga ut eller inte. Det är en fråga om att begränsa urvalet så att vi inte skall se oss bundna i onödan om något år. Visserligen tror jag för min egen del att vi kommer att hamna på ungefär samma nivå i rangordningen också då. Skälet till det är att bevarandeintressena blir tyngre och tyngre för varje ingrepp vi tillåter oss och att opinionen fortsätter att växa. Vi får också tänka oss möjligheten att den kommunala planeringen under tiden hunnit litet längre och kanske från sina utgångspunkter mutat in nya bevarandeområden. Det går ju att skapa faktiska och tunga begränsningar också genom bebyggelseplaner som inte omfattar

en hel älvsträcka. Jag tror också att det vid sidan om typbevarandeintressena blir ett särskilt tryck på att bevara områden som har stort värde ur rekreationssynpunkt för ett större antal människor i närheten. Sådana synpunkter – då ofta kommunalt stödda – kan kanske också leda fram till nya prioriteringar i det kommande beslutet.

Med detta ställningstagande har vi – och det vill jag starkt betona – fortfarande kontakt med målet att öka årsproduktionen i vattenkraft med ca 5 TWh. Vi måste självfallet göra klart för oss att det inte är fråga om exakt bokhålleri utan om riktmärken. Det har också fått konsekvenser i en folkpartireservation vid näringsutskottets betänkande att propositionen i denna del rör sig med mer eller mindre avrundade tal. Vi måste också ha proportionerna klara för oss. En sak är t. ex. att en viss utbyggnad mycket väl kan komma att ersättas av ett enda vindkraftverk. Den totala produktionsökningen 5 TWh/år är vidare ungefär detsamma som bostadsstyrelsen beräknar kunna sparas genom termostatstyrda radiatorventiler i bostäderna. Samma vinst görs också om man ansluter hälften av de individuellt uppvärmda flerfamiljshusen till fjärrvärme. Detta är bara några exempel, men de kanske är värda att tänka på.

Herr talman! Med det sagda har jag velat översiktligt kommentera några av frågeställningarna i civilutskottets betänkande – sedda från majoritetens synpunkt. Jag har avstått från att kommentera det särskilda yttrandet från vpk-ledamoten. Skälet därtill är att det endast utgör en omskrivning av vissa allmänt omfattade åsikter.

Herr talman jag slutar med att yrka bifall till reservationerna 1 och 4 vid civilutskottets betänkande nr 28.

I övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Claesons invändningar mot övergång till individuell mätning av el- och varmvattenförbrukningen i flerfamiljshus framfördes med sådan inlevelse att man nästan anade att det fanns djupa ideologiska bevekelsegrunder för motståndet mot det individuella. Några sakliga skäl hade man i varje fall ganska svårt att uppfatta.

Det blir inte billigare och det blir ingen energibesparing, menar herr Claeson. Längre än så i argumentation gick han inte.

(Herr *andre vice talmannen*: Repliken gäller fru Olssons i Höfö anförande.)

Herr talman! Det är litet svårt att bemöta fru Olsson med samma inlevelse, eftersom hennes anförande var så försynt framfört. Men det finns väl anledning att granska de ganska detaljbetonade synpunkter som fru Olsson framförde mot våra reservationer, även om jag – till följd av att jag inte hunnit vänja mig vid de nya debattreglerna – inte har förberett den repliken.

Fru Olsson förbisåg att de reservationer som det gäller uttrycker en

annan ambition när det gäller besparingsåtgärder. Vi vill ha normer i byggnadsstadgan som föreskriver sådana installationer i flerfamiljshus och småhus som vi vet är energibesparande. De kommer säkert, säger fru Olsson, som själv sitter med i planverket. Det är bra. Vad vi vill åstadkomma är en påtryckning för att de skall komma litet tidigare.

Fru Olsson gillar inte heller att vi vill ha ett tioårsprogram för isolering och andra insatser i befintliga bostäder. Även här kan man säga att våra krav är tecken på en litet högre ambition än den som centerpartiet och andra har velat ge uttryck för. Om riksdagen bestämmer sig för att ett visst mål skall vara nått inom angiven tid tror vi nämligen att det kommer att påverka anslagsgivningen och den lagstiftning som eventuellt behövs för att nå de här olika målen. Det är därför vi vill ha den här hållhaken – någonting att pröva regeringens förslag emot.

Man kan säga att också nämnden med fristående experter som vi har krävt är uttryck för en högre ambition: att inte bara säga att vi vill ha mer insyn utan också skapa ett instrument för denna insyn.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Tillkomsten av 136 a § i byggnadslagen år 1972 innebar en ökad maktkoncentration, ökad centralisering, ökad centralstyrning från kanslihuset. Regeringen tog över koncessionsnämndens uppgifter. Det blev också en ökad politisk styrning.

Utvidgningen av 136 a § i byggnadslagen – som är aktuell i dag och som innebär att regeringen härnäst skall pröva industrietablering även med hänsyn till energihushållning – medför en ökad centralisering, centralstyrning till kanslihuset. Enligt vad som anförts i propositionen bör "en prövning från energihushållningssynpunkt – – – inte vara begränsad till valet av plats utan kunna avse tillkomsten över huvud av viss industriell verksamhet".

Det är de sista orden i det här citatet, herr talman, som är så principiellt viktiga. De innebär en ökad centralstyrning, de innebär ökad centralism och de innebär, fru Olsson i Hölö, minskad decentralisering. Jag är förvånad över att centerpartiet, som talar så mycket om decentralisering, är med om en sådan här avsevärt ökad centralisering.

Tycker fru Olsson att det är acceptabelt att vi ger kanslihuset en sådan väldig koncentration av makt när det gäller etableringen inom stora delar av industrin? Tycker fru Olsson att det är bra att det blir ett ökat spring i kanslihuset, att man skall uppvakta, ha goda kontakter osv., att det över huvud taget skall bli en politisk styrning? Det är bl. a. detta som vi från moderata samlingspartiet vänder oss mot. Jag har tidigare i talarstolen anfört på vilket sätt detta skulle kunna förändras, i första hand genom utredning och senare i form av mer preciserade kriterier, så att ett företag i förväg skall kunna bedöma sannolikheten för att en industrietablering skall kunna komma till stånd.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Ullsten vill jag säga att vi visst vill ha normer, det är utskottet helt enigt om, normer som innebär skärpning och som gör att vi verkligen kommer att spara energi. Vad majoriteten vänder sig mot är att vi här i riksdagen beslutar om och uttalar oss för vad de här normerna skall innehålla. Det är, som jag ser det, bara inriktningen vi skall uttala oss om här. Jag tror inte att dessa normer blir klara fortare för att riksdagen skriver detaljer. De nya normerna kommer alldeles säkert fram emot hösten.

Sedan ser jag inte heller fördelen av att ha ett tioårsprogram för tilläggsisolering m. m., som det står i reservationen 3. Här är det viktiga att vi för ut informationen och att vi anslår pengar. Det gör inte reservanterna. Men det gör däremot centerpartiet i en annan reservation, som kommer att beröras senare i debatten. Det krävs pengar för att genomföra sådana här program, men folkpartiet har tyvärr inte velat vara med om att föreslå några ytterligare medel för detta viktiga ändamål.

När det gäller vem som skall besluta om var industrier skall förläggas liksom om det över huvud taget, som herr Wennerfors säger, skall ges tillstånd till viss industriverksamhet, vill jag säga följande till herr Wennerfors. Det är helt naturligt att det måste prövas om tillstånd över huvud taget skall ges till en industri, som kanske kommer att tära alltför mycket på våra begränsade energitillgångar. Det tycker vi i centerpartiet är helt nödvändigt, vilket vi också givit uttryck för i en partimotion väckt i januari detta år. Men därvid är det naturligtvis angeläget att olika synpunkter kommer fram och att parlamentariker får delta i det arbete som föregår regeringens beslut. Så sker också f. n. i planverket och i naturvårdsverket. Jag utgår även från att industriverket kommer att vara remissinstans för regeringen i vad gäller energiåtgången.

Kan vi dessutom finna ytterligare vägar för att möjliggöra insyn, blir ingen gladare för detta än jag. Det måste dock, herr Wennerfors, bli en prövning och också många gånger avslag vid en sådan prövning.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Olsson i Hölö tror inte att vi får normerna snabbare om riksdagen föreskriver hur de skall se ut. Jag lever i den föreställningen att det mesta kan ske snabbare i våra ämbetsverk, om det föreligger klara politiska riktlinjer och, om man så vill, påtryckningar. Det må vara att vi inte skall utforma de tekniska detaljerna, och det har heller ingen krävt. Det skulle behövas en politisk påtryckning på planverket och på andra institutioner som är inblandade i handläggningen av dessa ärenden, så att den teknik som man redan känner till och som man vet kan leda till väsentliga energibesparingar blir installerad, i första hand i de nyuppförda husen. För detta krävs det sådana normer som jag efterlyser.

Jag skall dock nöja mig med fru Olssons besked att sådana normer kommer att utfärdas från planverket. Om de föreligger vid nästa motionstillfälle, skall vi avstå från att motionera – men bara om så är fallet.

Beträffande det tioårsprogram som fru Olsson fortfarande inte gillar förstår jag inte vad det skulle vara för fel i att på detta viktiga område anta en målsättning för hur långt vi skall ha kommit vid en viss tidpunkt. Vi har haft ett enprocentsmål för u-hjälpen. Det har i hög grad medverkat till att regeringen inte har kunnat springa ifrån sina löften, i varje fall till att den inte gjort det i snabbare takt än vad som skett. Och när den gjort det har det skett med en viss skamsenhet – det skall sägas till dess försvar. Det finns också försvarsramar mot vilka vi kan pröva aktuella budgetförslag från regeringen.

Vi tycker att det bör finnas ett sådant mål också på energisparområdet, och det är därför vi har krävt det aktuella tioårsprogrammet. Jag tycker att det är synd att just centerpartiet, som i så hög grad skulle behöva visa upp att det i mycket större utsträckning än alla andra kan anvisa vägar för energisparande, avstår från att stödja detta krav.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Den principiella kärnpunkten ligger ju i var den slutliga prövningen skall företas. Visst är det bra att olika instanser får skriva remissyttrande över ansökningar om industrietableringar av olika slag liksom att det finns parlamentariker med i exempelvis planverket. Men det kvarstår ändå att centralstyrningen, den politiska styrningen från kanslihuset, ökar, och det är det vi vänder oss emot. Vi har också sagt, och det tycker jag skulle kunna accepteras av en anhängare av decentralisering och en aktiv medlem av centerpartiet, att man bör pröva att låta den slutliga prövningen ligga hos koncessionsnämnden för miljöskydd. Så var ju fallet före 1972, vilket principiellt ligger mera i linje med decentraliseringstanken än med den centralistiska inriktning som det beslut vi så småningom i dag skall fatta kommer att medföra.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Ullsten vill jag säga att utskottets skrivning är en beställning på strängare normer. Det är vi helt på det klara med. Därför kan jag inte se att det skulle leda arbetet fortare fram att göra de preciseringar herr Ullsten vill ha.

Tioårsprogrammet skulle gå på frivillig väg. Då bör man komma lika långt med en god information och därtill pengar.

Till herr Wennerfors vill jag säga att jag kanske uttryckte mig litet oklart. Jag sade att myndigheterna hade det på remiss. Det är väl riktigare att säga att de har det för utredningar. Dessa utredningar vägs samman av regeringen, och någon måste ändå fatta det politiska beslutet. Det tycker jag regeringen skall göra, oavsett vad vi har för en regering.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det förslag som nu framläggs för riksdagen om en ny konstruktion för energibeskattningen av elkraften kommer att få mycket

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

genomgripande verkningar på vår energiförsörjning. Denna skatt har hittills utgått med 10 % på den debiterade ersättningen för elkraften. Nu föreslås att skatten skall uttagas som en styckeskatt med 2 öre/kWh. Detta torde komma att medföra en fördubbling av den vanliga elskatten på dagtaxan. När det gäller nattaxan kommer det att betyda en mångdubbling. Detta kommer naturligtvis att påverka vår energiförsörjning. Vi har nämligen en mycket stor outnyttjad tillgång till elkraft under natten. Det gäller därför att skapa intresse för att denna krafttillgång samlas upp under nätterna och ackumuleras till användning under dagen.

Det krävs mycket måttliga investeringar för att göra sådana anordningar i en villa. Beloppet skall enligt expertisens uppfattning inte röra sig om mera än ca 2 000 kr.

Enligt uppgift från sakkunnigt håll skulle ett tillgodogörande av överskottet under natten innebära att vi fram till 1985 skulle kunna spara in elkraft motsvarande ett par reaktorer.

Skall man använda sig av beskattningsinstrumentet på energiområdet, bör rimligen beskattningen vara så konstruerad att man stimulerar till att energin bättre tillvaratas och icke tvärtom, som nu blir fallet med det förslag som har framlagts.

Vi moderater har därtför motionerat om att elskatten skall tas ut med 15 % på det debiterade kraftpriset i stället för den föreslagna styckeskatten. Därigenom skulle det fortfarande vara lönande att använda nattströmmen, vilket skulle innebära avsevärda energibesparingar och minska behovet av ytterligare utbyggnader av nya kraftverk. Detta yrkande har vi fullföljt i reservationen 1 i skatteutskottets betänkande nr 30.

När det gäller industrins beskattning kommer de nya beskattningsreglerna att lägga nya bördor på våra produktionskostnader. Vårt förslag om procentuell beskattning med 15 % på kraftpriset kommer därför att bättre tillgodose vår konkurrensförmåga. Detta är angeläget inte minst med tanke på vår valutabalans. Det gäller såväl för vår exportindustri som för den utlandskonkurrerande hemmamarknadsindustrin. De företag som måste använda mycken s. k. processkraft kommer särskilt att missgynnas. Vi har i dag hört att det inte är så stora möjligheter till besparingar inom själva produktionen. Nej, naturligtvis inte. Skall en maskin hållas i gång – och det vill vi alla – så drar den en viss kraft. Besparingsmöjligheterna ligger ju, som det sagts, främst på värmeområdet. Trots att vårt system blir rättvisare och lindrigare anser vi att man inte kan godkänna regeringsförslagets begränsning till 3 % av tillverkningsvärdet. Det är därför som vi har föreslagit en begränsning till 2 % av tillverkningsvärdet.

Särskilt allvarlig blir den nya skattehöjningen för den manuellt arbetande glasindustrin. Enligt de beräkningar som gjorts inom branschen kommer skattehöjningen att bli omkring 1,6–2,0 milj. kr. Med hänsyn till att detta är en industri som arbetar under mycket hårt konkurrenstryck från utlandet och med hänsyn till de stora manuella arbetskostnaderna är det verkligen oförsvarligt att nu lägga en så hård börda på denna

del av vårt näringsliv. Det kommer att drabba många medelstora – och kanske i vissa fall också små – familjeföretag som redan nu på grund av det hårda skattetrycket på olika områden arbetar under mycket besvärliga förhållanden. På många platser utgör också dessa industrier den enda utkomstmöjligheten för människorna, varför varje sådan nedläggelse kommer att allvarligt rubba många människors utkomstmöjligheter. Detta är verkligen en politik som innebär att man genom sina egna inhemska åtgärder skapar arbetslöshet och tragedier helt i onödan. Vårt krav på den lägre procentuella beskattningen är därför det enda möjliga.

Herr talman! Jag tycker det är beklagligt att man måste säga att vi här återigen har ett typexempel på hur allvarligt det är när politiska partier helt hastigt gör sina överenskommelser utan att närmare granska verkningarna av dem. Detta är ju ett resultat av den s. k. Haga II-uppgörelsen.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de tvänne reservationer som har fogats till skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Regeringen lade i propositionen 92 fram förslag om vissa höjningar av skatterna på energi. Skatteutskottet beslöt att dessa frågor skulle behandlas i samband med propositionen 30 angående energihushållning m. m. Förslaget innebär att den nuvarande elskatten med 10 % på kraftpriset ersätts med en specifik skatt om 2 öre per kWh, att skatten på bensin och gasol höjs med 7 öre per liter och att nuvarande skattesatser om 16 kr. per m³ för tjock eldningsolja och 25 kr. per m³ för tunn sådan ersätts med en enhetlig skatt om 40 kr. per m³. Vidare höjs beredskapsavgifterna med 3 öre per liter för bensin och med 2 kr. per m³ för olja, och giltighetstiden för dessa bestämmelser förlängs två år.

Det kan förtjäna erinras om att centerpartiet i höstas i samband med de beslut som riksdagen fattade i anledning av den första Hagaöverenskommelsen föreslog en omläggning av beskattningen på energi. Den nuvarande konstruktionen av elbeskattningen gynnar i hög grad de stora förbrukarna som kunnat få till stånd mycket låga priser per kWh. Omläggningen till en styckeskatt drabbar i relativt liten grad småförbrukare och hushåll men desto mer de energislukande processindustrierna. I ett läge där man måste tillgripa allsidiga åtgärder för att hushålla med energin är omläggningen nödvändig. Den stimulerar till energibesparande åtgärder på områden där man kan förvänta stora möjligheter till en bättre hushållning.

En beskattning enligt de linjer som nu prövas kommer givetvis att innebära kraftiga kostnadsökningar för mycket energikrävande verksamhet, vilket också leder till prishöjningar. Detta kommer att påverka konsumenternas val och prioriteringar av varor i riktning mot att föredra varor som kräver lägre energikostnad i framställningen. Åtgärden får också ses som ett steg på vägen mot en beskattning efter bärkraft – ett förslag som centern ju drivit – eftersom de stora energiförbrukarna tillhör en företagssektor som är en av de lönsammare.

Under den allmänna motionstiden i januari hemställde centern i en partimotion, nr 687, att regeringen skulle verkställa en översyn av energibeskattningen. Motiveringen för förslaget återfinns i motionen 905 och är bl. a. att energibeskattningen bör stimulera industri och övriga förbrukare att utnyttja en energibesparande teknik. De som hushållar med energin och finner nya energibesparande metoder bör stimuleras genom lägre skattepålagor.

En kommande utredning bör alltså enligt centerns mening pröva möjligheterna till en omfördelning av skatterna på företagen från skatter på användningen av arbetskraft i form av arbetsgivaravgift till ökad beskattning av bl. a. energi. Beskattningen måste också ta hänsyn till de samhällsekonomiska konsekvenserna. Det kan innebära en relativt högre beskattning på toppbelastning av elnätet och uttag av elström, t. ex. för uppvärmning, elström som i sin tur producerats i oljekraftverk med låg verkningsgrad.

I propositionen 30 aviseras nu en utredning för att se över energibeskattningen och det långsiktiga utnyttjandet av denna i energipolitiskt syfte. Det får ses som ett tillgodoseende av de förslag som framlagts i centermotionen, och vi hälsar givetvis detta med tillfredsställelse.

Det hade varit naturligt och önskvärt att de motioner som tagit upp kravet på utredning och diskuterat energibeskattningens inriktning på längre sikt överlämnats till den kommande utredningen. Utskottet menar att detta är en överloppsgärning, eftersom det normalt åligger en utredning att noga följa debatten och inte minst meningsyttringarna i riksdagen i de frågor utredningen behandlar. Om riksdagen beslutar överlämna vissa motioner till en arbetande utredning innebär dock detta en markering av att man fäster särskilt stor betydelse vid motionernas innehåll. Det bör också föranleda att utredningen i sina betänkanden särskilt behandlar de överlämnade motionerna med av- eller tillstyrkan av där lämnade förslag. Detta anser vi hade varit befogat i det här fallet. Vi har dock inte från centern och folkpartiet anmält reservation mot utskottets skrivning utan markerat vår uppfattning i ett särskilt yttrande.

I samband med förslaget om oljelagringsavgifterna aviserar finansministern ett förslag om att prissättningen på bensin och olja skall utjämnas mellan olika delar av landet. Denna fråga har länge varit föremål för motioner i riksdagen, särskilt från representanter för de norra delarna av landet, där man känt de högre bensin- och oljepriserna särskilt hårt. Avsikten är nu att införa ett clearingsystem som ger oljebolagen ersättning för distributionskostnaderna när det gäller de längre bort belägna landsdelarna. I en motion med herr Åsling som första namn och där jag står bland de övriga undertecknarna har vi redovisat hur denna fråga aktualiserats av centern under mer än 15 år. Det har varit i hög grad otillfredsställande att de som bor i inlandet eller i de norra delarna av Sverige haft ett åtskilligt högre bensin- och oljepris samtidigt som de har haft längre avstånd och kallare klimat med högre förbrukning som följd. Vi noterar därför med stor tillfredsställelse att en utjämning nu kommer till stånd.

Enligt propositionen 92 skall utjämningen träda i kraft från den 1 januari 1976. I motionen har vi uttalat önskemål om att man borde söka få till stånd den aviserade utjämningen tidigare, helst från den 1 juli i år. Utskottet har emellertid funnit att de nödvändiga utredningarna inte blir färdiga förrän i juni och att det kommer att krävas lagstiftningsåtgärder för genomförandet. På grund härav kan tyvärr inte motionens önskemål tillgodoses. Vi förutsätter dock att några förseningar ej skall uppstå utan att utjämningen blir verkställd vid detta års utgång.

När jag nu har ordet vill jag med ett par ord beröra några motioner i energifrågorna som jag väckt och som behandlas i näringsutskottets resp. civilutskottets betänkande. Jag har således föreslagit att frågan om utvinning av metanol ur avfall och andra inhemska råvaror skall utredas liksom frågan om att använda metanol som tillsats i bilbränsle och för uppvärmning m. m. Sådana försök gjordes under kriget på 1940-talet med gott resultat. Det är anmärkningsvärt att dessa försök inte fortsatts åtminstone i beredskapssyfte.

Motionen avlämnades i januari. I propositionen 30 föreslås nu att en utredning om utvinning av metanol skall göras, och det föreslås särskilda medel för försöksverksamhet. Jag är alltså nöjd med behandlingen av den motionen. Detsamma kan jag säga om behandlingen av en annan motion om stöd till istandsättning och modernisering av mindre s. k. bygdekraftverk. I propositionen uttalar industriministern att det är av intresse att utveckla mindre kraftverk för utnyttjande av energitillgångarna i små vattendrag. Det kan gälla platser där det tidigare har funnits kraftverk, kvarnar, sågverk etc. Industriministern förklarar att han senare skall återkomma beträffande stödåtgärder i dylika fall.

Såväl vid årets början som i samband med propositionen 30 har väckts motioner rörande vattenkraftsutbyggnaden i Ljusnans dalgång, där jag står bland motionärerna. Bakgrunden till de motionerna är den starka opinion mot utbyggnad av Mellanljusnan och Härjedalsljusnan som har förefunnits under alla de år frågan har varit aktuell. De höga bevarandevärden som det här är fråga om har verifierats i många utredningar, bl. a. av den s. k. Sehlstedtska utredningen som hade i uppdrag att pröva dessa frågor och som refereras i propositionen. En av anledningarna till motståndet mot utbyggnad är att det är så få outbyggda älvar eller älvdelar kvar och att det är oförsvarligt att totalt bygga ut varje orörd älv eller älvdal. I motionerna har vi pekat på att man nu i stället bör öka möjligheterna att ge en större allmänhet tillfälle att ta del av de naturvärden det här är fråga om samt stimulera studier och rekreation i dessa områden och därmed också öka sysselsättningen i service- och turistnäringarna i de orter som berörs.

Motionsyrkandena kan på kort sikt betraktas som tillgodosedda såväl i utskottets skrivning som i den reservation som socialdemokraterna i utskottet har avlämnat i det avsnitt där motionerna behandlas. De älvsträckor det här är fråga om kommer att undantas från prövning enligt vattenlagens bestämmelser, vilket torde innebära att riksdagen får tillfälle

att ta ställning till eventuella utbyggnadsplaner längre fram.

Utskottet har undantagit flera andra vattendrag från vattenlagens prövning än som har föreslagits av regeringen. Detta överensstämmer med syftet i våra motioner. Likaså har utskottet uttalat att riksdagen, så snart som utredningsarbetet för det norra området är klart, bör få en redovisning av riktlinjer för vattenkraftsutbyggnader som kan komma i fråga fram till år 1985. Man bör alltså inte vänta till 1978, som har förutsatts i propositionen vara nästa stora tillfälle att ta upp behandlingen av energihushållningen på längre sikt.

Enligt utskottets förslag undantas från prövning enligt vattenlagen alltså Mellanljusnan och vissa projekt vid Gysinge i Dalälven. I Härjedalsljusnan undantas regleringarna i Härjeån vid Hamreskans samt vid Härjeåsjön liksom Vemån-Vemåmagasinet. Vidare undantas Broforsen och Linsellborren och regleringen av Vikarsjösystemet i Härjedalen.

I motionen 2037 har vi uttalat att övriga projekt inte bör få byggas ut utan en allsidig och grundlig utredning om de konsekvenser som en utbyggnad kan få från olika synpunkter. Detta yrkande har inte tagits upp av utskottet, men vi förutsätter att utredningskraven ändå genomförs i den omfattning vi uttalat innan man går vidare med dessa projekt.

Herr talman! Jag vill till sist i fråga om den allmänna inriktningen av energipolitiken uttala min anslutning till de synpunkter som här tidigare har framförts av herrar Fälldin och Sjönell samt fru Olsson i Hölö, och jag yrkar bifall till de reservationer som herr Sjönell och fru Olsson här har räknat upp.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort gennäle:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga det, men jag tror att herr Olsson i Järvsö har missförstått verkningarna av energiskattehöjningarna när det gäller industrin. Då man säger att beskattningen kommer att träffa företag med god bärkraft tror jag detta är helt felaktigt. Jag nämnde speciellt en industrigren, glasindustrin, som kommer att drabbas mycket hårt, och jag skulle kunna räkna upp många fler. Jag kan som exempel ta cementindustrin. En höjning av energiskatten kommer där att få omedelbara verkningar på produktionskostnaderna när det gäller byggnader.

Jag skulle som sagt kunna räkna upp många andra sådana näringsgrenar, men jag skall inte förlänga debatten med att göra det. Jag tror emellertid att det är ytterligt allvarligt att man på detta sätt kraftigt höjer kostnaderna för dessa branscher. För vissa industrier kommer den nya energiskatten att betyda en 30 gånger så hög skatt som tidigare. Det är klart att det inte kan ske omärkligt, utan det kommer att få följdverkningar bl. a. i form av företagsnedläggelser. Det finns också risk för att en hel del av de produkter det gäller kommer att importeras från utlandet i stället för att produceras här i landet.

Därför kan man förvänta ytterligt allvarliga verkningar av den skatteförändring som nu föreslås utan att förslaget föregåtts av någon ordentlig prövning av verkningarna.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte lämna någon specifikation på vilka företag i de här branscherna som är lönsamma. Men om vi skulle gå igenom dem tror jag vi skulle finna att flertalet av de stora företag som använder mycket energi vid framställningen av sina produkter också är mer lönsamma företag än flertalet mindre och medelstora företag som arbetar med en större personalintensitet.

När det gäller konkurrensen med utlandet får vi komma ihåg att utvecklingen i utlandet går i samma riktning som här. Även där kommer man att få brist på energi, och energin kommer att bli dyrare. Följaktligen tror jag att vi kommer att hålla jämna steg med företagen i utlandet i detta avseende. Läget är helt enkelt sådant att vi måste vidta sådana här åtgärder om vi skall kunna styra utvecklingen i riktning mot en mer energibesparande produktion.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! När vi talar om lönsamheten får vi komma ihåg att vi föregående år hade en tillfällig, speciellt god konjunktur.

F. ö. tror jag vi skall vara försiktiga med att påstå att det går att spara energi inom processindustrin. Det finns inte så stora möjligheter till det. Det har nämnts flera gånger från talarstolen i dag att det är ytterligt svårt att göra besparingar i själva industriprocessen. Om vi skall ha den i gång, måste det dra en viss energi. I stället måste besparingarna göras på helt andra områden. Det är t. ex. när det gäller uppvärmning och liknande som det är möjligt att spara energi. I själva industriprocessen kommer det att bli ytterligt svårt.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Riksdagsledamöterna hade för någon tid sedan tillfälle att besöka några industrier, och jag besökte då Iggesunds bruk i Hälsingland. Där förklarade man att man på grund av de låga energipriserna egentligen har försummat att sätta in krafter på att utnyttja energin effektivt. Man hade dock intresse av att utveckla t. ex. mottryckskraft och energivänligare metoder, bara man så att säga fick bättre lönsamhet.

Tidigare i dag nämndes det i debatten att massafabriken i Vallvik ökat sin produktion betydligt och samtidigt sparat på energin. Ett annat exempel är Skutskärsverken, som ligger i norra Uppland. Där ökar man nu produktionen från jag tror 400 000 till 600 000 ton massa per år utan att öka energikonsumtionen. Detta visar att det här finns stora möjligheter, och det är just på dessa områden som det kan bli påtaglig effekt av besparingsansträngningarna.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! När det gäller energiskatten har folkpartiet tidigt krävt en annan avvägning av beskattningen av de olika produktionsfaktorerna, så att vi får en övergång från löneskatt – alltså beskattning av arbetskraft

– till beskattning av energi. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att det nu kommer till stånd en utredning om ett mer långsiktigt utnyttjande av energibeskattningen i energipolitiskt syfte. Vi fick gehör för sådana tankar redan vid överenskommelsen med socialdemokraterna i maj 1974, den s. k. Haga I-överenskommelsen. Vi hade önskat att motionerna 2009 och 2032, som behandlas i skatteutskottets föreliggande betänkande, skulle överlämnas till utredningen, men vi har inte velat reservera oss för detta lilla krav. Vi är alltså nöjda med utskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Jag hade egentligen, herr talman, begärt ordet för att återgå till den huvudfråga som vi behandlar här i dag. Under de senaste åren har det blivit uppenbart att energihushållning för framtiden blir en av de stora samhällsfrågorna. Vi står i dag utan tvivel vid en vändpunkt, inte bara när det gäller den tekniska inriktningen utan även ur den synpunkten att vi måste räkna med att minska vår förbrukningsandel av nuvarande, ändliga energitillgångar i världen till förmån för både utvecklingsländerna och kommande generationer av mänskligheten.

Tillfället synes därför lämpligt att Sveriges riksdag gör ett principiellt uttalande om den framtida inriktningen av vår energipolitik. I motionen 2009 finns förslag till ett sådant uttalande. Näringsutskottet anser att riksdagen inte har anledning att göra ett sådant uttalande om inriktningen för "en tid som ligger bortom den nu aktuella planeringsperioden". Resonemange: synes en aning kortsynt då energihushållningen tveklöst kommer att vara en fråga av större betydelse *efter* 1985 än fram till detta år, vilken tioårsperiod är ramen för propositionens kortsiktiga inriktning.

Näringsutskottets skäl att inte förorda ett principuttalande är vidare att de tankegångar, som motionen ger uttryck för, utgör "en vida spridd uppfattning" som t. o. m. kan "sägas vara allmänt omfattad".

Näringsutskottet instämmer således indirekt i motionens förslag till uttalande bl. a. genom de citerade kommentarerna men avstyrker av oförklarlig anledning ett positivt uttalande.

För att göra näringsutskottets och därmed kammarens principiella inställning klarare för framtidens protokollsläsare tillåter jag mig att till protokollet inläsa det positiva uttalande om energipolitikens inriktning på lång sikt, som föreslås i motionen 2009. Där står:

"Energipolitik på lång sikt.

Dagens industriella samhälle tar i ökande utsträckning i anspråk jordens ändliga energikällor, vilket innebär att nuvarande generationer försämrar livsbetingelserna för mänskligheten i framtiden.

Atomklyvning liksom förbränning av olja och kol, med farligt avfall som följd, utgör en icke försvarlig teknologi, som bör få tillämpas endast under en kort utvecklingsfas i mänsklighetens historia.

Världens energiförsörjning måste på lång sikt inriktas på att utnyttja oändligt flödande energikällor, som inte vållar skador för miljö och människor.

Sverige bör bli vägledande i en sådan global strävan!"

Det torde inte vara helt utan betydelse – vare sig nationellt eller internationellt – att Sveriges riksdag i dagens "vändpunktssituation" gör ett principiellt uttalande om energipolitikens inriktning på lång sikt.

Det förvånar mig att socialdemokraternas och moderaternas representanter i kammaren kan vara så säkra på att de i dag röstar rätt, när de stödjer ökad utbyggnad av kärnkraften. Tveksamheten inför kärnkraftsutbyggnaden har starkt ökat på senare tid inom ansvariga kretsar över hela världen.

Låt mig få ge några exempel. Enligt tidningen *Le Monde* i februari har 400 franska forskare, ingenjörer och tekniker sänt ut en appell till befolkningen att säga nej till atomkraften så länge den inte får full klarhet om risker och konsekvenser. Redan i höstas varnade ett flertal kärnfysiker i Finland för atomkraften. I april gjorde 31 atomfysiker i Norge likadant. I Österrike beslutade regeringen i slutet av mars att t. v. lägga det andra planerade kärnkraftverket på is, trots att förarbetena redan hunnit långt. Japan har beslutat att nästan halvera sitt kärnkraftsprogram. Enligt Carl Thams rapport från USA i mars heter det att "inte mindre än 60 % av den planerade kärnkraftsutbyggnaden uppskjutits eller helt skrinlagts av kraftbolagen". I Australien slutligen är fackföreningsrörelsen – särskilt det stora metallarbetarförbundet – emot all uranbrytning och alla kärnkraftverk i landet.

Till det nämnda kommer så att rådslagen inom det socialdemokratiska partiet, folkpartiet, centern och vpk visar att inte i något fall mer än 18 % av deltagarna stött utbyggnaden. Resten vill inte ha kärnkraft eller endast ha den i sista hand. Och ändå föreslår socialdemokrater och moderater ökad utbyggnad!

Statsrådet Johanssons anförande gjorde på mig ett direkt beklämmande intryck. Hade jag inte vetat vem det var som talade, hade jag trott att det var en verkställande direktör i ett kraftleverantörsbolag. Bl. a. noterade jag, att han sade ungefär så att den fråga det här rör sig om är en teknisk fråga och att göra den politisk-moralisk är en orimlighet. Men politisk-moralisk är just vad den är! "Det gäller nu ett politiskt val inte ett vetenskapligt", har chefen för det franska atomfysiklaboratoriet sagt tidigare i vår, och han förde fram tanken på en folkomröstning. Statsrådet Johansson har tydligen inte alls insett detta!

Dessutom framförde herr Johansson några direkt missvisande uppgifter när det gällde vindkraft. Herr Johansson tror tydligen att ett vindkraftstorn har ungefär samma verkningsgrad som en öländsk väderkvarn. Att ett statsråd i riksdagen påstår att västkusten från Strömstad till Trelleborg skulle behöva fyllas med vindkraftstorn är närmast en oförsämdhet mot lyssnarna.

Styrelsen för teknisk utveckling har i en utförlig förstudie visat att en mycket utvecklad variant av vindkraftstorn går att få fram och att sådana kan placeras ute till havs utom synhåll från kusten om man så vill. Vidare kan de placeras på höga sträckningar av befintliga kraftledningsgator. Vindkraftstorn är mycket mindre miljöstörande än kärn-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

kraftsanläggningar och är föga mera störande än våra moderna vattentorn eller t. ex. Uppsala domkyrkas torn. Enligt styrelsen för teknisk utveckling skulle en utveckling av vindkraften kunna ge upp till 23 TWh redan 1990, dvs. motsvarande 30 % av elenergiförbrukningen 1973!

Vindkraft är ett viktigt komplement och skall inte förlöjligas på det sätt som herr Johansson gjorde.

Personligen känner jag i dag något av vanmakt inför det beslut som kammarens majoritet ser ut att fatta. En av Sveriges mest kända vetenskapsmän, professor Hannes Alfvén, har riktat en vädjan till oss riksdagsmän, och jag skall tillåta mig att läsa upp hans vädjan. Som rubrik har Hannes Alfvén satt: "Nej till atomenergin!" Uppropet lyder:

"För tio år sedan var det en nästan allmänt accepterad uppfattning att atomenergi utgjorde en lovande lösning av energiproblemet. Den fortsatta vetenskapliga och tekniska utvecklingen har visat att denna uppfattning icke längre är hållbar. Atomenergin ter sig nu som en redan föråldrad energikälla.

En av irvändningarna mot atomenergin är att den nödvändigtvis är förbunden med en enorm produktion av plutonium och andra radioaktiva gifter. Det är långtifrån säkert att det är möjligt att skydda nuvarande och kommande generationer för dessa. Atomenergin är icke nödvändig, då energiproblemet kan lösas på flera andra sätt. Även atomenergins påstådda prisbillighet ifrågasätts alltmera.

Men den allvarligaste invändningen är att atomenergin och atombomberna är oupplösligt förenade. Varje ställningstagande till atomenergin innebär därmed ett ställningstagande till atombomberna.

Den största fara som hotar oss alla härrör från den fortsatta ökningen av atombomberna i världen och deras spridning till allt fler nationer och grupper. Härigenom hotas vår kultur, ja kanske t. o. m. mänsklighetens överlevnad.

Den viktigaste frågan inom den internationella politiken är hur vi skall kunna befria oss från det mänsklighetens gissel som komplexet atombomber-atomenergi utgör.

Den viktigaste frågan inom svensk politik är därför hur vi skall kunna bromsa och stoppa utbyggnaden av atomenergin. Ett svenskt ställningstagande mot atomenergi kommer att påverka den internationella utvecklingen.

Det kommande riksdagsbeslutet är därför ödesdigert. Jag vädjar till alla riksdagsmän att besinna sitt ansvar inför nuvarande och kommande generationer."

(Med anledning av applåder från åhörarläktaren yttrade herr *andre vice talmannen*: Applåder eller andra meningstrytningar från åhörarna är ej tillåtna.)

Så långt Hannes Alfvén, och jag instämmer med honom.

Ärade kollegor – tyvärr är inte så många närvarande! Tänk er för innan

ni röstar för ökad kärnkraftsuthyggnad!

Herr talman! Jag kommer vid omröstningen att stödja de reservationer, huvudsakligen från centerpartiet, i vilka yrkas bifall till min motion nr 2009.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 3 Anmäldes och bordlades

Lagutskottets betänkanden

Nr 25 med anledning av motion om vidgad rätt för markägare att ställa villkor vid tomträtsupplåtelse

Nr 26 med anledning av motioner om vissa former för upplåtelse av bostadslägenhet

Nr 27 med anledning av propositionen 1975:65 med förslag till lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. jämte motioner

Nr 28 med anledning av motion om möjlighet till inteckning i hus på arrenderad mark

Nr 29 med anledning av motion om förbud mot koppling i hyresavtal av hyra av bostad och hyra av bilplats

Nr 30 med anledning av propositionen 1975:102 med förslag till rättelag m. m. jämte motioner

Nr 31 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 15 med anledning av propositionen 1975:97 angående rörlig pensionsålder m. m. jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 18 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till framtidsstudier jämte motioner

§ 4 Meddelande om förhandsanmälan till talarlistan

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får anmoda dem som önskar yttra sig när socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 skall avgöras att anmäla detta till kammarkansliet senast onsdagen den 28 maj kl. 18.00.

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

Nr 91

Tisdagen den
27 maj 1975

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

§ 5 Anmäldes och bordlades

Motion

Nr 2162 av herr *Sivert Andersson* i Stockholm *m. fl.* med anledning av propositionen 1975:104 med förslag till ny bokföringslag, m. m.

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 18.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert